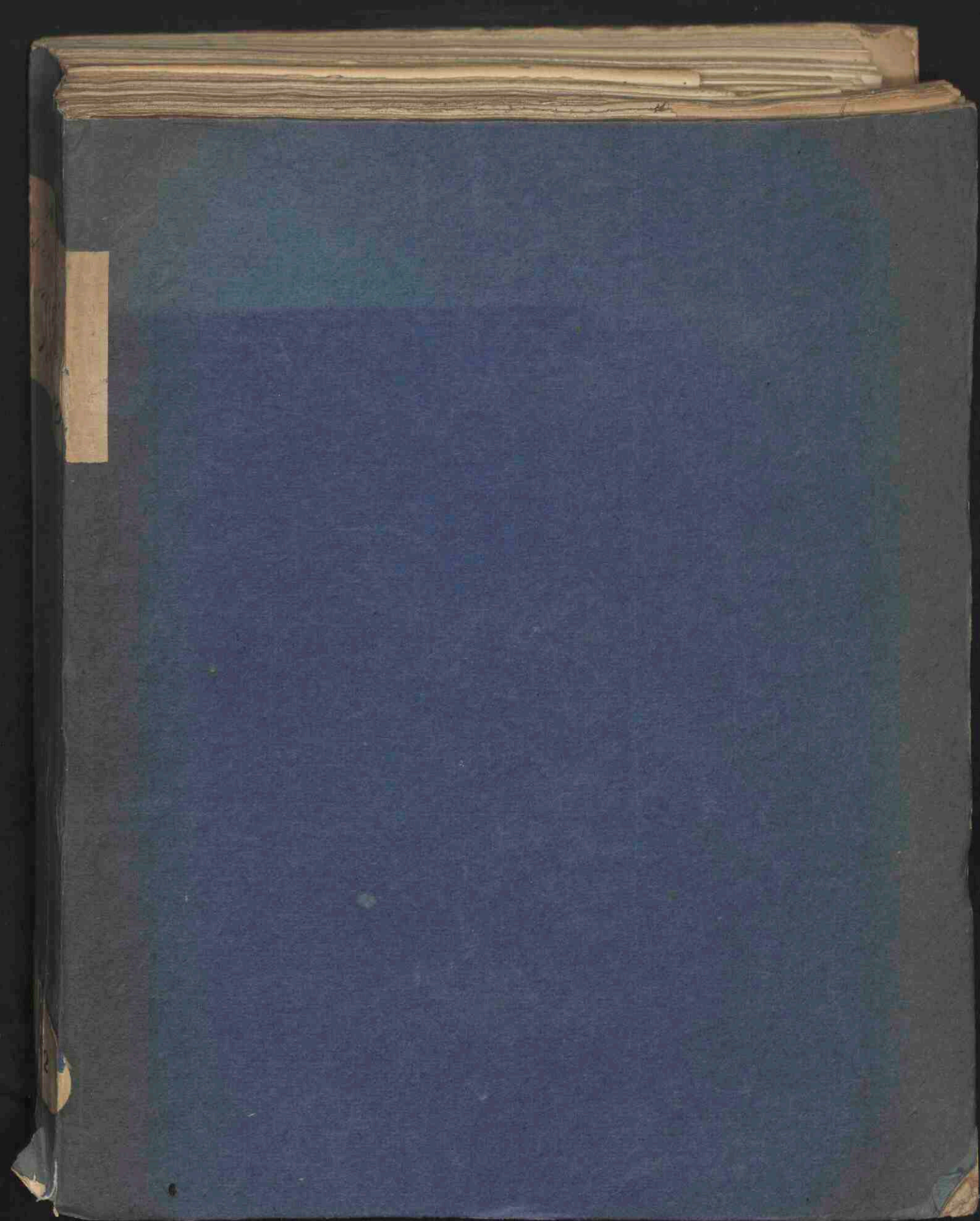

Uitstapjes en reizen door Holland en België

<https://hdl.handle.net/1874/386686>

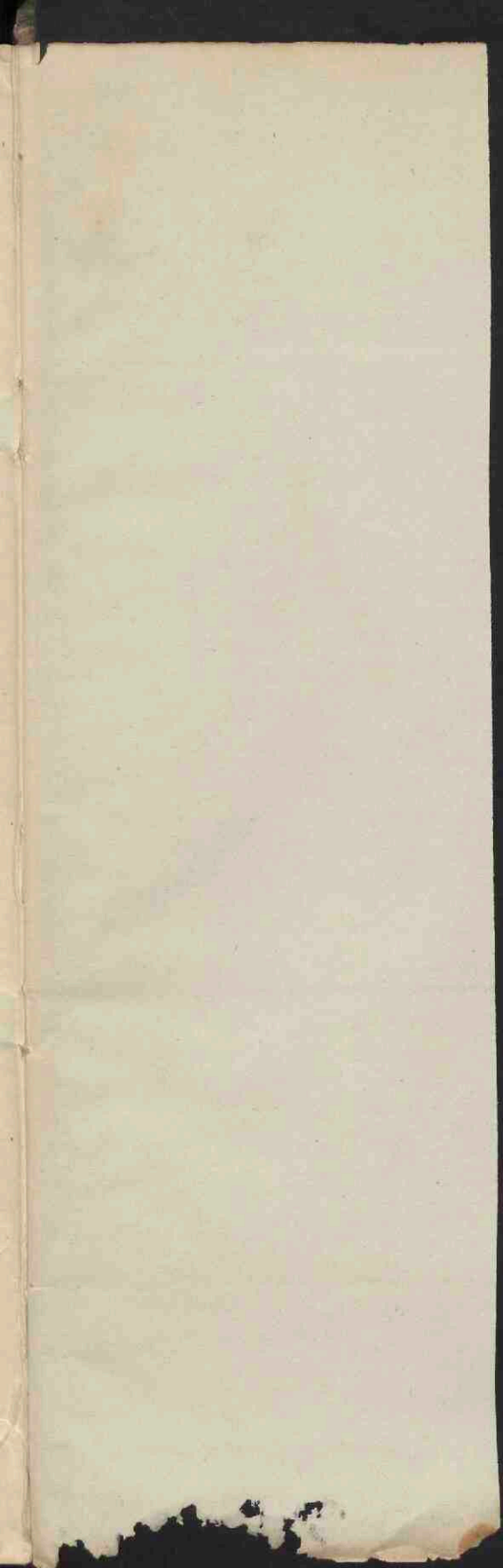
Hs.
0 C 2

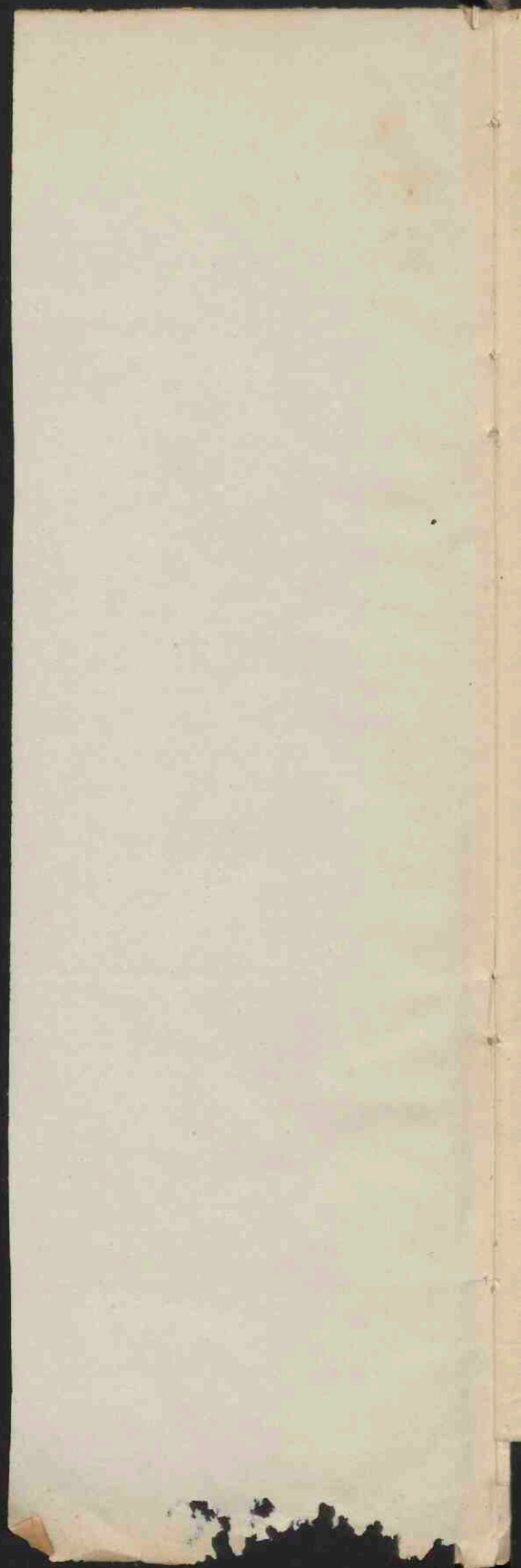
O. C. 2.

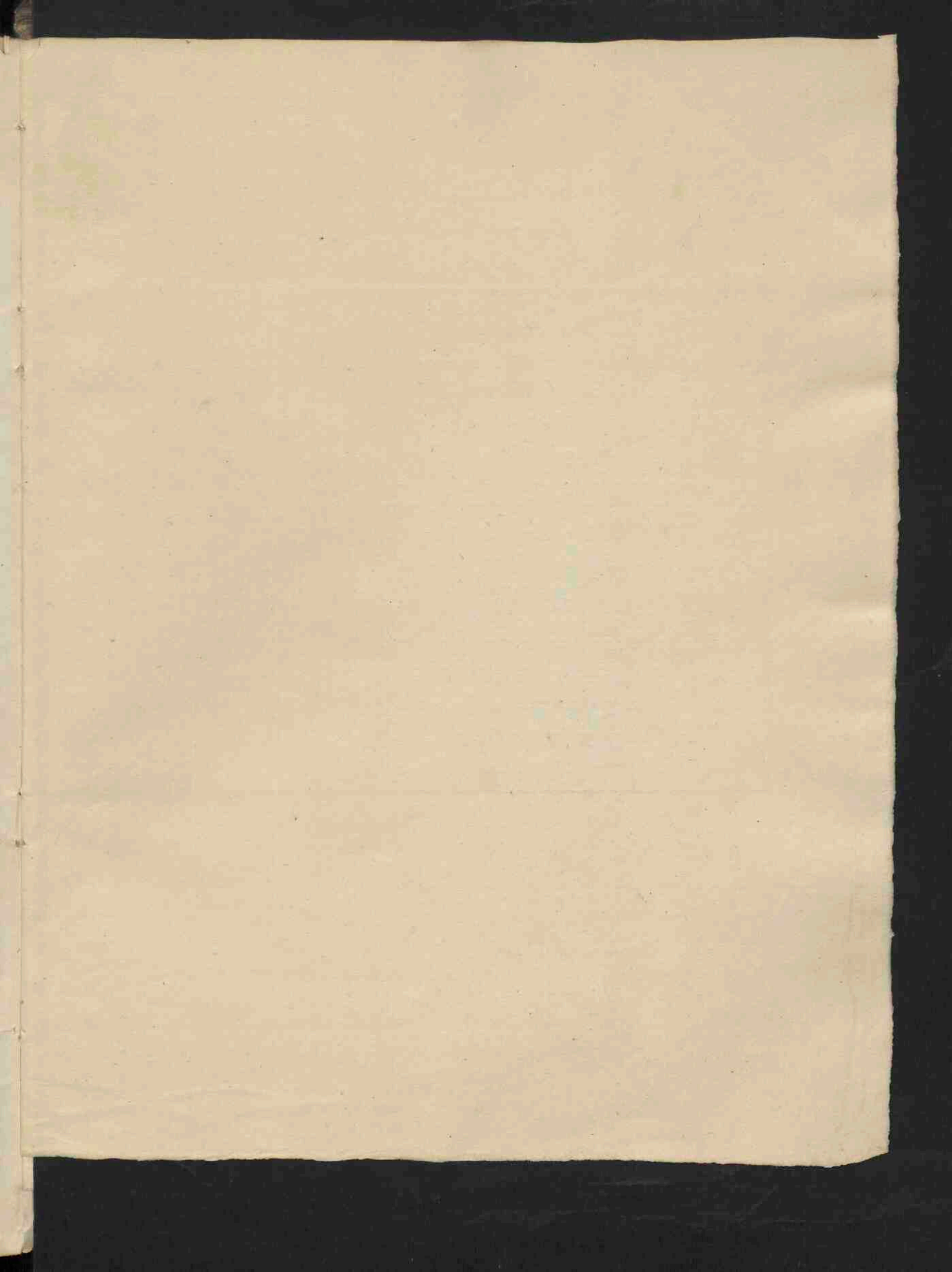
Hss. Ackersdijck.

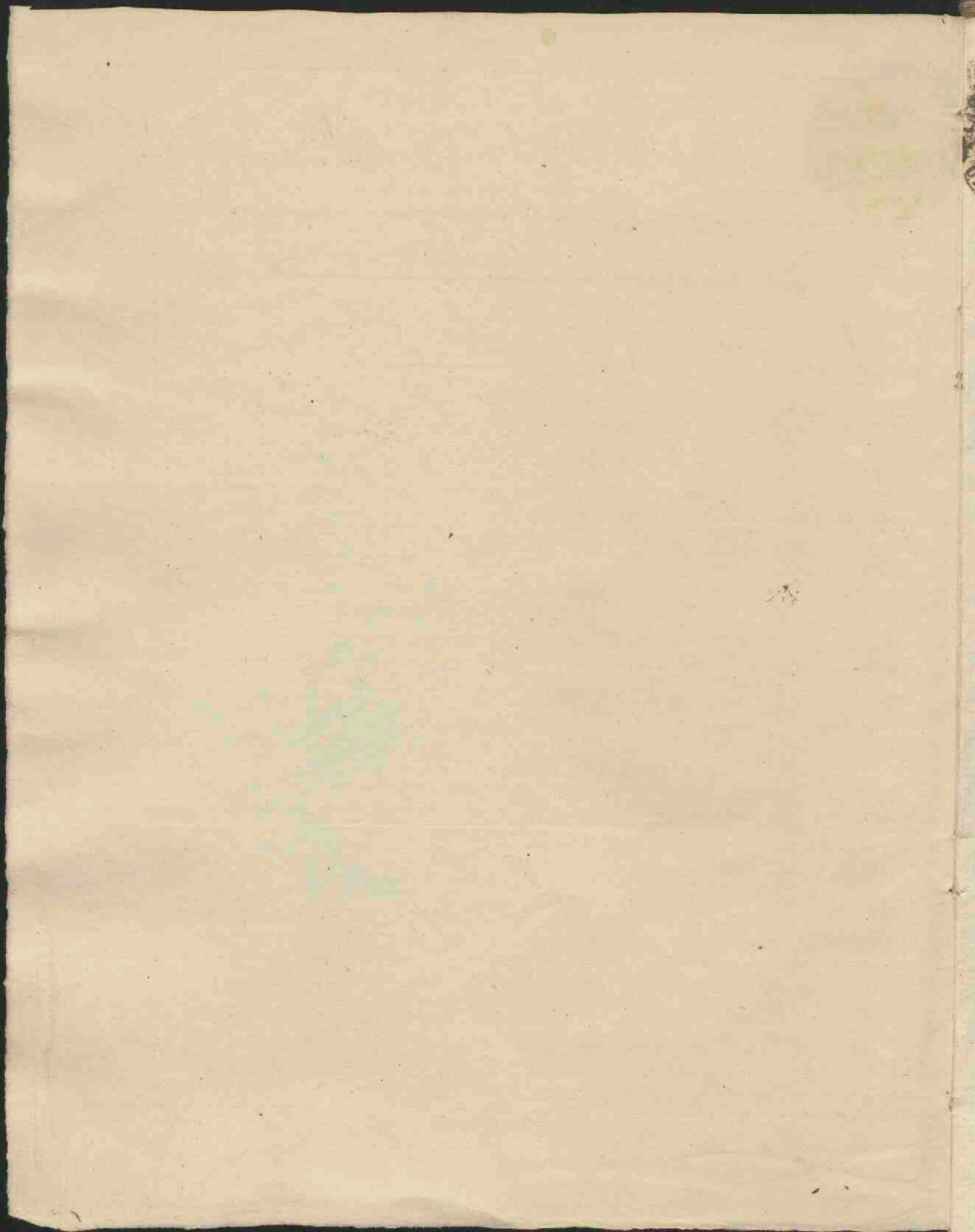
3

T. 1316.

Nederlandsch, Zeeland, Rotterdam. 1809.

Carton 72 (Postf. 6.)

Mrs. Akerid. N° 3

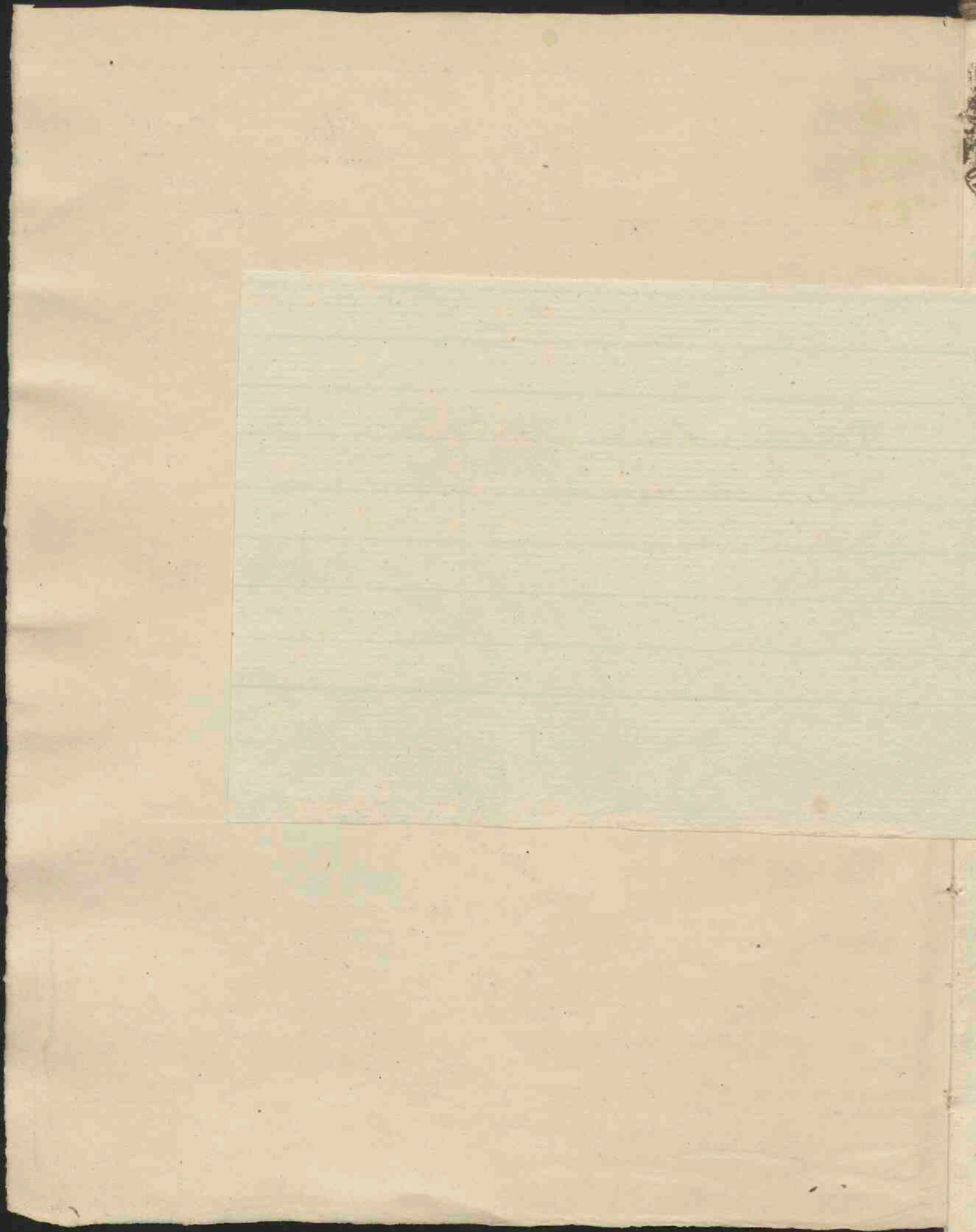
In het jaar 1809 maakte ik voor het eerst een
kleine reis. Ik wil uit myne broeren en kerinne

nen, op
reis in

Kleine, binnenlandse
reizen.

Ik met
my
Bouwer,
a antroop
acht
waren.
de Geer

brag, de wandeling op de plaats waar de oude
Burg gestaan heeft, het ruige uitzicht van
daar, twee kleine Romeinsche tempels in de
zelfde wandeling; — dit alles trok zeer myn aan,
dacht. Het myn oom en ook met de overige
binnigenoten deed ik neele wandelingen en was
ongemeen te vreden. Het indruk nog
maakt, op my onze kleine toeren binten de

Gelderland, Zeeland, Rotterdam. 1809.

Carton 72 (Postf. b.)

Mrs. Ackerd. n° 3

In het jaar 1809 maakte ik voor het eerst een kleine reis. Ik wil uit myne brieven en herinnering het een en ander daaraan opteekenen, op dat geene van myne binnenlandsche reizen in deze aantekeningen ontbreke.

In het midden der maand juni ging ik met myne middelste zuster naar Nijmegen; wy waanden daar by onze oom en tante Bouvier, by wie wy twee juffrouwen Kramer aantroffen, met welke wy spoedig kennis gemaakt hadden en verder zeer vrolyk samen waren.

De stad, hare ligging aan de Waal, de Gierbrug, de wandeling op de plaats waar de oude Brug gestaan heeft, het mooie uitzigt van daar, twee kleine Romeinsche tempels, in de zelfde wandeling; — dit alle trok zeer myn aandacht. Met myn oom en ook met de overige huisgenooten deed ik vele wandelingen en was ongemeen te vreden. Meer indruk mag maaken op my onze kleine taveren buiten de

stad, naar Beek en Ubbergen, waar het heuvelachtig land my zeer aanstond.

Den uitstap dien my maakten naar Kleef ver-
schafte my een zeer genaaglyken dag; het denkbeeld
van buitenlands te gaan, had voor my eene by-
zondere aantrekkelykheid. Het schoone land
en de uitrigten onartroffen, alles wat ik tot
nu toe kende. My aten in den Diepgraaf, waar
ik zeer verwonderd was geen deeren te zien: in
vroeger tyd was het dierk werkelijk tot op-
fluiting van het wild bestemd; maar nu
heeft het er alleen nog den naam van. Voor
het eerst at ik aan eene publike tafel, hetgeen
my zeer vreemd voorkwam.

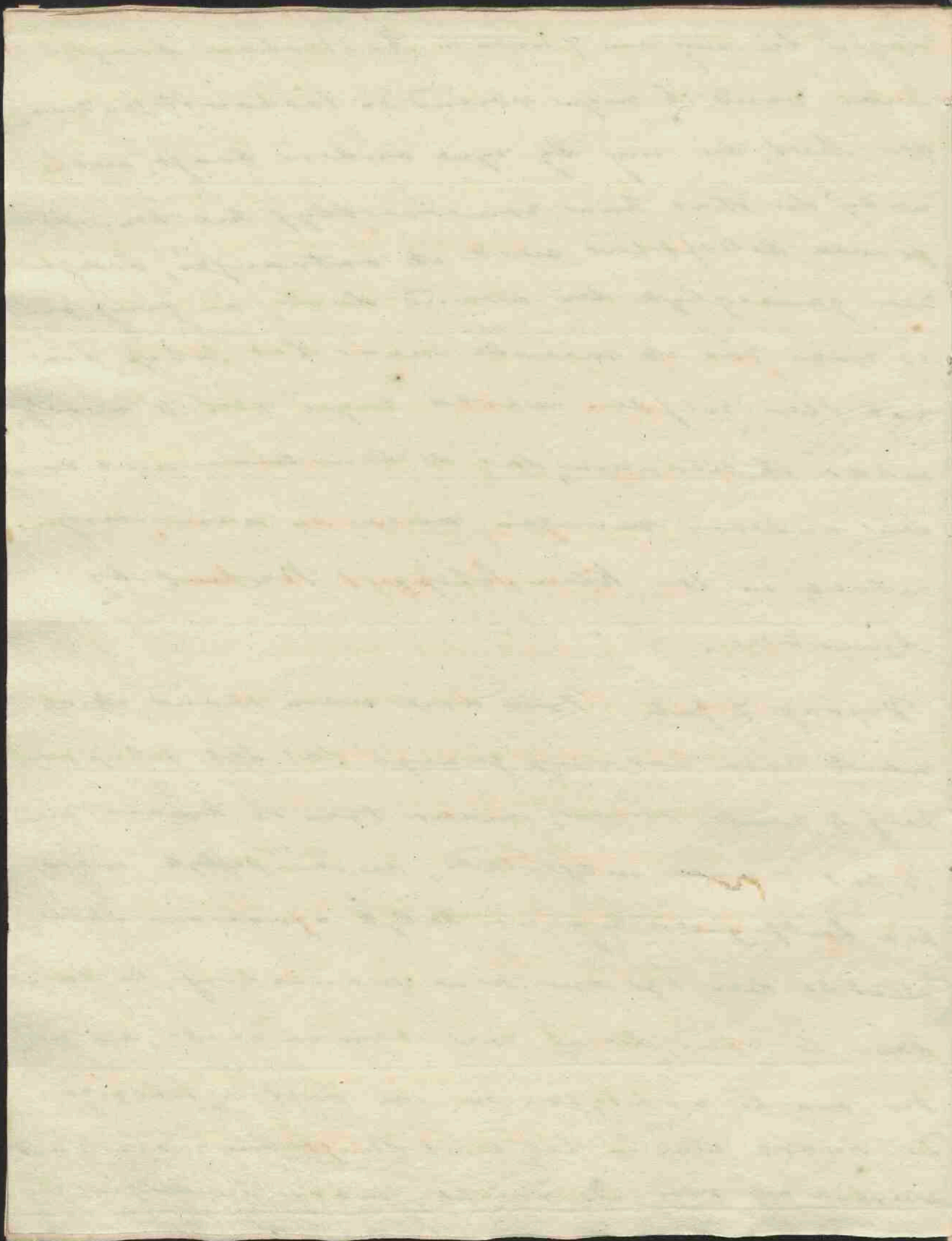
Na eenige dagen, die alle zeer vroelyk een aange-
naam waren, keerden wy naar Utrecht terug,
en toen ondernam ik alleen een reitje waar
toe ik naauwlyks het verlof van myn va-
der had kunnen bekomen.

Donderdag 6 juli ging ik van Utrecht
naar Rotterdam, tot Bodegraven met
de Landruike trekkers, van daar tot Gonda
met het kleine schuitje dat door een zwan
getrokken werd; en van Gonda met een post

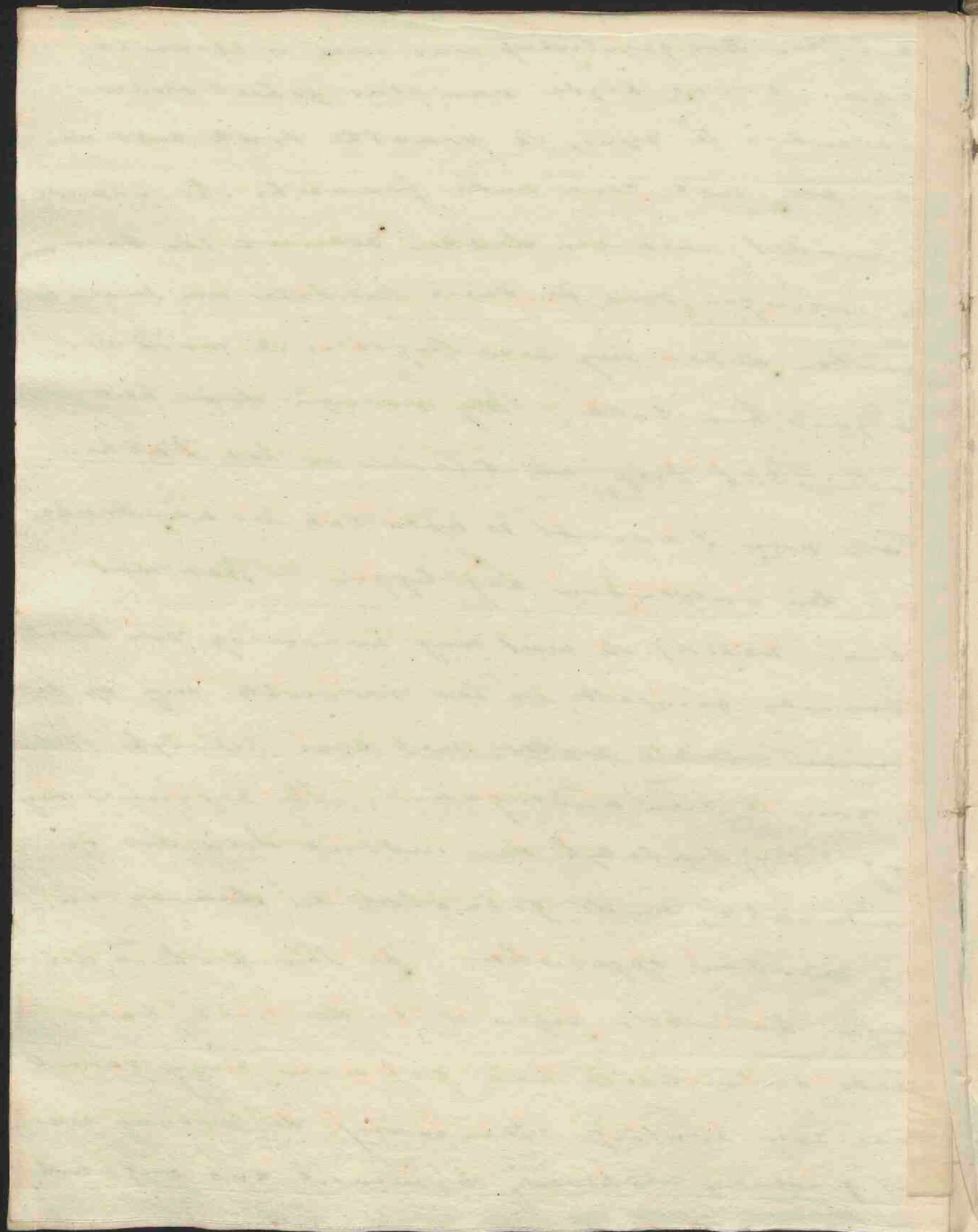
[The text on this page is extremely faint and illegible due to fading or bleed-through from the reverse side. It appears to be a continuous block of handwritten text.]

3
wagen die my om 7 uren in Rotterdam bracht.
Daar vond ik mijn vriend en toekomstigen zwager
Hees, die my by zyne ouders bracht, welke
naby de Stad hun zomerverblyf hielden. Het
grootte beleefdeheid werd ik ontwaagen, bracht
zeer genaezlyk den avond door, en ging om
10 uren, zoo ik meende naar het schip, om
nog dien zelfden nacht myne reis te vervolgen,
maar ik vernam, dat de bestman niet voor
den anderen morgen vaart, en nam myne
intrek in het Klein Schippers Keerhuis by
Annokke.

Vrydag 7 juli. Voor drie uren stond ik op,
want men had my gezegd dat het schip om
half 4 zoude varen; maar toen ik kwam werd
ik tot 7 uren uitgesteld, en eindelijk werd
het half 9 eer wy werkelijk afvoeren. Ik be-
steedde dien tyd om eene wandeling te doen
door de stad, die ik zeer bewonderde; en ver-
der om te ontbyten en een brief te schrijven.
De vaart was in het eerst langzaam: om 2 uren
waren wy voor Dordrecht; maar vervolgens ging

4
het beter. Het gezelschap was niet ontgeraakt,
maar ik was blyde van eens geheel onder
vreemden te zyn, ik praakte druk met den
schipper, met eene oude, fransche handhande-
de madet, met een dikken zeemwischen baas, ^{en}
de pagingen van de twee laatste om saam te
spreken deden my zeer lagchen: ik werd ver-
volgens hun talk. My naeren door het
Kollandsch-Diep, en klieven in het Volke-
-Rake van 's avonds 10 uren tot het aanbreeken
van den volgenden dag liggen. Het wat
schoon weder; ik maat nag nooit op zoo breede
stroomen gemaekt, en het verruikte my op de
ruime vlakke water, met eene heerlyke stille
de zon te zien ondergaan. Ik herinner my
nog (1824) duidelyk den indruk dien dit op
my maakte, en de gebachten die daarby in
my werden opgewekt. De somberheid, die
myu karakter eigen is, en die zich saen
needs ontwikkeld had, gaf aan myu gevoel
eene zeer ernstige stemming: de natuur was
zoo groot en verheven, de mensch zoo ongeluk.

5
kij en afhankelijkte. Ik zocht in het gemaal der
oneindigheid, dat by het ondergaan der zom
wordt opgemaakt, eene toespraak der natuur
aan de menschelyke ziel, eene verrekening
dat eene betere en volmaaktere toekomst
den mensch is voorbehouden. Ik was nog
jong, maar vernachte van het leven weinig:
de tegenspoeden van myn vaderland, waarvan
der ik was opgegracid, hadden vooral deze
afwezigheid van vooruitzichten, deze soort
van hopeloosheid, te meeg gebracht. Eenige
walken, door de zom roodgervend en in de kal,
me zee teruggekaats, deden eene heerlyke uit
werking: zy waren my als teekenen van
dat verhevenes bestaan, dat myn hart my
voorspelde. Ik dacht ook daaraan, hoe
van elkander vermyderde vrienden zich door
den aanblik der natuur als het ware ont
moeten konden, hoe zy by de afhankelijkheid
van het leven zich daarin vry konden vinden,
want die oneindigheid geeft ook gemaal van
vryheid. Doch kan men, zoo dacht ik, ook van

[The page contains approximately 25 lines of extremely faint, illegible handwriting in cursive script. The text is too light to be transcribed accurately.]

het genot der natuur beroofd worden; gelukkig die zich
dan nog door de herinnering daaraan verkwikken
kan. Ik deed myselfen de belofte, die ik voor en na
nog dikwyls gedaan heb, om het verhevenere dat in
den mensch is nooit te miskennen, en om iets,
dat boven alle ander genot gaat, en dat in de
grootte natuur by ons opgemerkt wordt, als de
hoofdzak te belchouwen.

Ik heb my naderhand zoo dikwyls aan deze
avond herinnerd, dat ik de byzonderheden
daarvan niet heb kunnen vergeeten.

Myn nachtvorblyf was niet best, ik sliep,
of liever ik lag in eene kooi met den dikken
baer, en verkenjde my taen het licht aan.
brak van

Zaterdag 8 juli. Wy vervolgden nu onse
vaart, en kwamen door de gezpanene kane,
om half 10 te Lieriksee aan, waar myn
vriend Baerts my reeds opwachttte. Hy bragt
my naar zyn huif waar ik kennis maakte
met zyne anders en zyn broeder, die my ten
interste vriendelyk ontkongen.

Faint, illegible handwriting on aged paper, possibly bleed-through from the reverse side. The text is arranged in approximately 20 horizontal lines across the page.

7
Dezen dag ging ik niet anders uit dan om een be-
zaak by den heer Adrichem te maken. Ook de volgende
dagen ben ik veel thuis gebleven. Inmorgens schreef ik
eenige notizen van mynen vriend Baerts af, las en
maakte aantekeningen. Een groote tuin gaf ons ge-
legenheid om te wandelen zonder uit te gaan, en een
onderwerpen van gesprek ontbrak het ons niet.

Zond 9 Juli, ben ik inamiddags te kerk geweest en
s'avonds ben ik met Kalthuis en J. Baerts naar Noord,
gansse gereden.

Maandag 10 Juli, heb ik inamiddags met de geheele fa-
milie een groote toer gemaakt naar het weste van
het eiland. Voor het eerst zag ik hier de zeedyken,
waaraan de zware en kortbare aanleg, met het paal-
werk en de steenen huafden, my zeer troef. Wy kwamen
men te Raamskade, Rensse en eenige andere dorpen.
Voor my was alles nieuw: het voortkomen van het
land, het gezicht der zee, de melkheldendheid van de
landbouwers, hunne taal en kleding; dit alles troef
mynne aandacht.

Woensdag 12 Heb ik onzen vriend Kraef berocht.
Ik troef daar groot gezelschap en onder anderen
Juff. Voorduin uit Utrecht. Wy maakten samen een ma-
deling naar het doorpje Kapelle op Duineland.

Donderdag 13 Dezen namiddag ben ik met J. Baerts

[The page contains extremely faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the paper. The text is arranged in approximately 25 horizontal lines across the page.]

greden naar de Zype op den voortelyken uitbaek naar
Amveland, maar het zeer lief was. Wy passeerden
het dorp Brunnisse, waar wy in de herberg een gezelschap
van boeren en boevinnen aantreffen.

Wy deden dagelyk wandelingen of kleine toer-
nen, waaraan ik geen bysondere aantekening
gehouden heb. De werkzaamheden van myn
vriend Baerts verhinderden hem dikwijls om
mede te gaan; dan verzeeelde my zyn broeder,
ook wel Halkint of Kraef. Wy hielden ook
by elk van dezen wezen eten, en zyn meermalen
in gezelschap gezeten.

Maandag 17 juli, zyn wy met een groot gezelschap,
in twee wagens naar Linten greden, alle
jonge lieden: de familie Kraef, Adriken enz.
ik was met eene juffrouw Hofelmaus. Wy re-
den vroeg uit, hielden in eenige dorpen onder
weg stil, kwamen aan het uiltelyk uiteinde
van het eiland; aten te Waarnstede, en
hielden ons hier het langste op. Het weder
was niet gunstig, zoo dat wy zelfs eens van
den regen overvallen werden, en de dames zyn
geheeltyk verkleed maekten.

[Faint, illegible handwriting on lined paper]

Er was veel vreege en wildheid, doch meer vreege
zaamheid dan men wellicht van jonge lieben
zonder eenig toezigt zoude verwachten.
Het is in Zeeland niet vreemd dat de jonge zoo
ouder zins ontgaat; men noemt dit Speelerges,
het is toch op Schouwen minder gewoon dan
op de andere eilanden. Wij kwamen laat in
den nacht thuis, en waren allen voldaan
van dezen uitstap.

Een der volgende dagen zijn wij naar Braam-
mersthausen gereden, de geboorteplaats van
den nederlandschen dichter Cats. Het is een klein
maar tamelyk net stadje, waar eenig vertier
was door Engelse smokkeelaars, welke zink daar
gevertigd hadden, om goederen in hun vader-
land in te smokkelen. In Lieriksee heeft die
zelfde soort van handel nog sterk plaats, my
zagen verscheidene schepen daarvoor bestemd
in de haven liggen. Men heeft my gezegd, dat die
ondernemingen het scheepsvolk aan graat ge-
naar flootstelt, naar mege de strenge Engelse
wetten. Wij zagen te Braamershausen het raadhuis
waar de werketingen der pogebank nog voorhanden

[The page contains approximately 25 lines of extremely faint, illegible handwriting. The text is too light to be transcribed accurately.]

waren, wezen bezigtigen.

Ik ben ook met Kallins wezen eten by Herr. Vff.
Lelstein op eene buitenplaats, waar Herr. en Juff.
Van Haaren uit tebrecht gelogeed waren.

Onder de byzonderheden die ik dezer dagen voor
het eerst gezien heb, is de meekrap welke op dit ei-
land veel gebouwd wordt. In het algemeen heeft
mij de blaeyende Staat van den Landbouw, het
welkarend voorhamen der dorpen, zeer getroffen.
De Sted Lierikzee is niet zeer blaeyend, het ge-
brek van handel berooft haar van een
voornaame bron van welnaren, toch zag men
juist geen byzondere blyken van vernul.

De eilanden Schouwen en Duineland heb ik by deze
gelegenhed naauwkeurig beeen kennen, en tenent heb
ik een denkbeeld bekomen van Zeeland, dat in zoo
veel opzichten van de overige deelen van ons vader-
land verschilt. Het groot genaegen brags ik deze
dagen door met mynen vriend Baerts die ik op
de Kooge Schaal had beeen kennen, en die was
veel gaeds en edel, in zyn karakter had, et een
zoo opgehelderd verstand. De fouten die ik in hem
had opgemerkt van slandigheid, gebrek aan orde,
wenden mij dundelyk door zyne kuislyke betrek-
kingen en omstandigheden gade te slaan.

Dinsdag 24 juli zende ik hem zonder het te ver-
moeden een eenmyg naarmel. Ik waer met het beest,

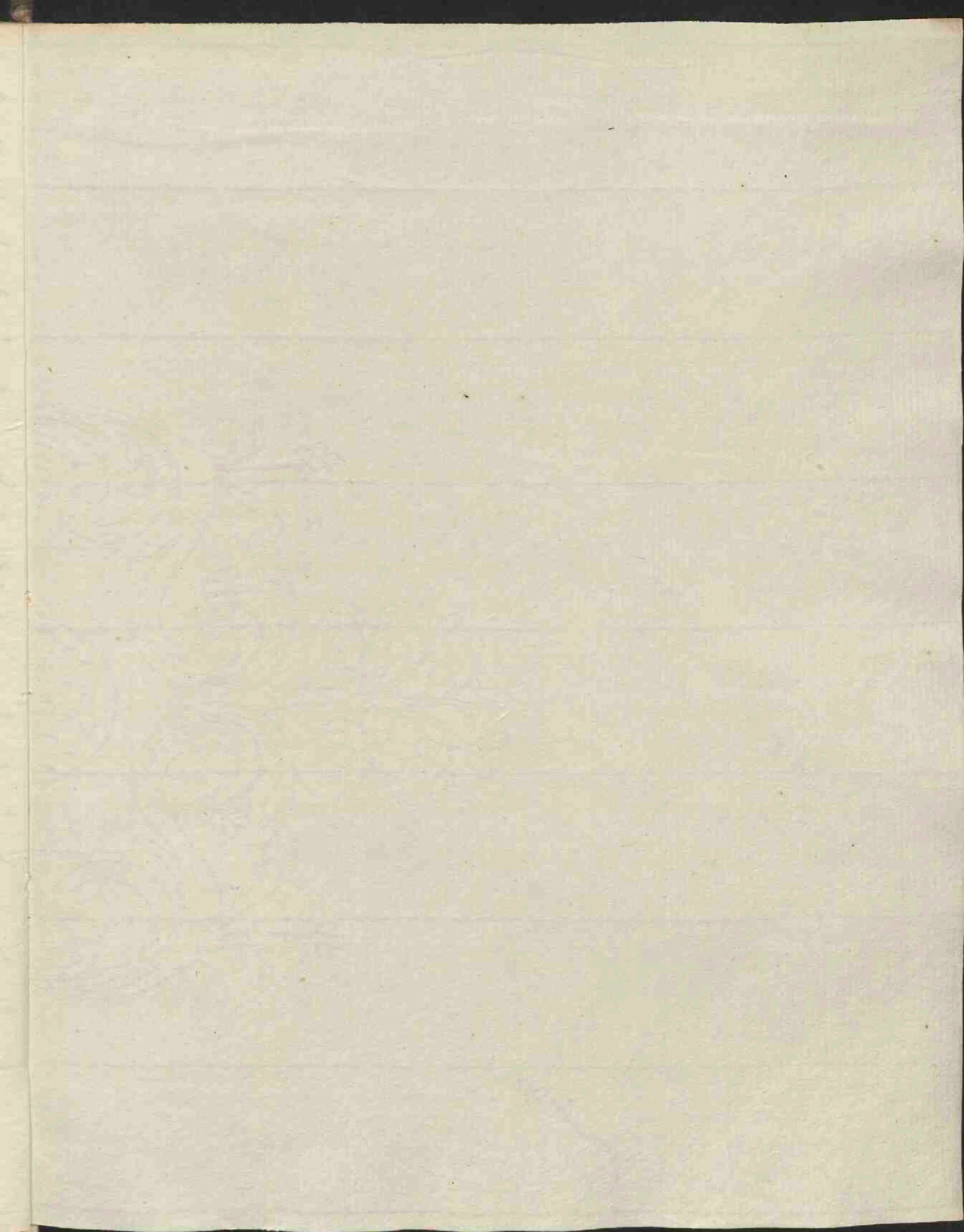
[The page contains extremely faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the paper. The text is too light to transcribe accurately.]

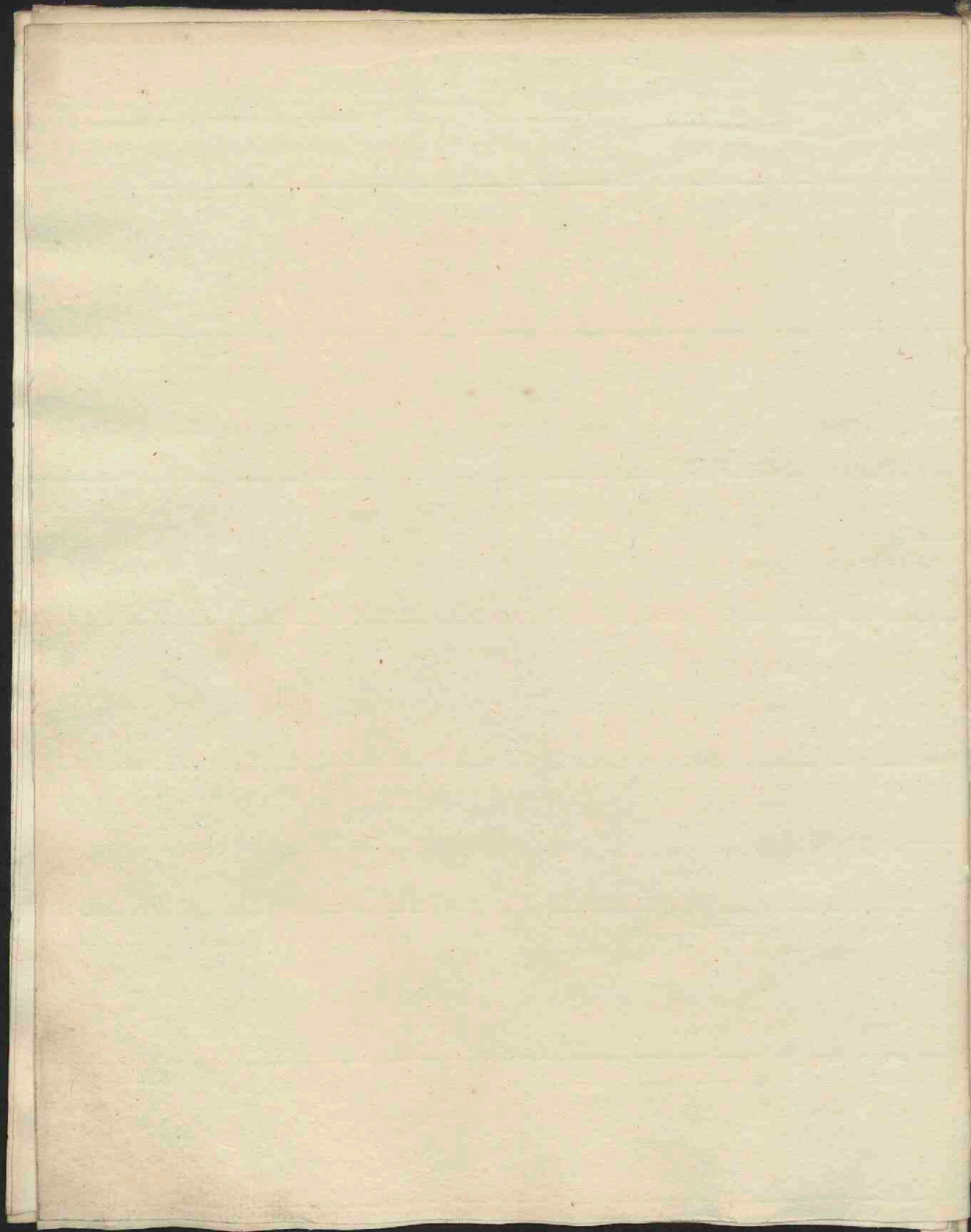
11.
schip naar Rotterdam terug. In den namiddag overviel
ons twee dunderbongen, dat op het uitgestrekte water
zeer mooi was om te zien. Den ganzen nacht
bleef ik baren op. Het gezelschap was very good.
In den namiddag van den 25^{en} kwam ik in Rotter-
dam by mynen vriend en aantekenaar Zmager
Aecht, wiens familie buiten aan de kruiskade lagende
en my daar zeer vriendelyk ontving.

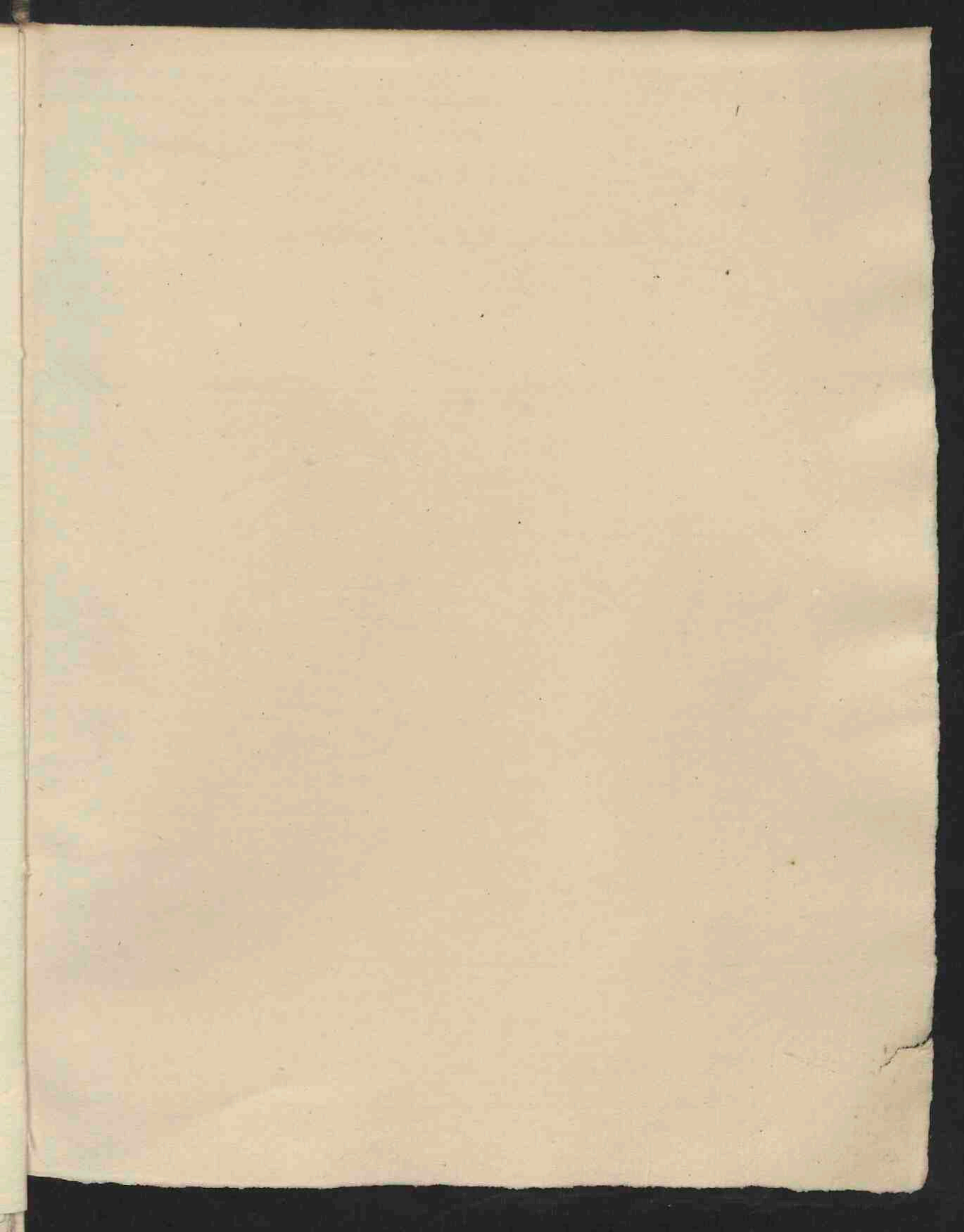
Ik ben tot in de eerste dagen van augustus daar
gebleven en het Rotterdam en den omtrek van
very goed leeren kennen: ik praatte veel met Aecht,
my gingen mandelen, lezen saam, speelden billarden
my waren deze dagen zeer genadlyk.

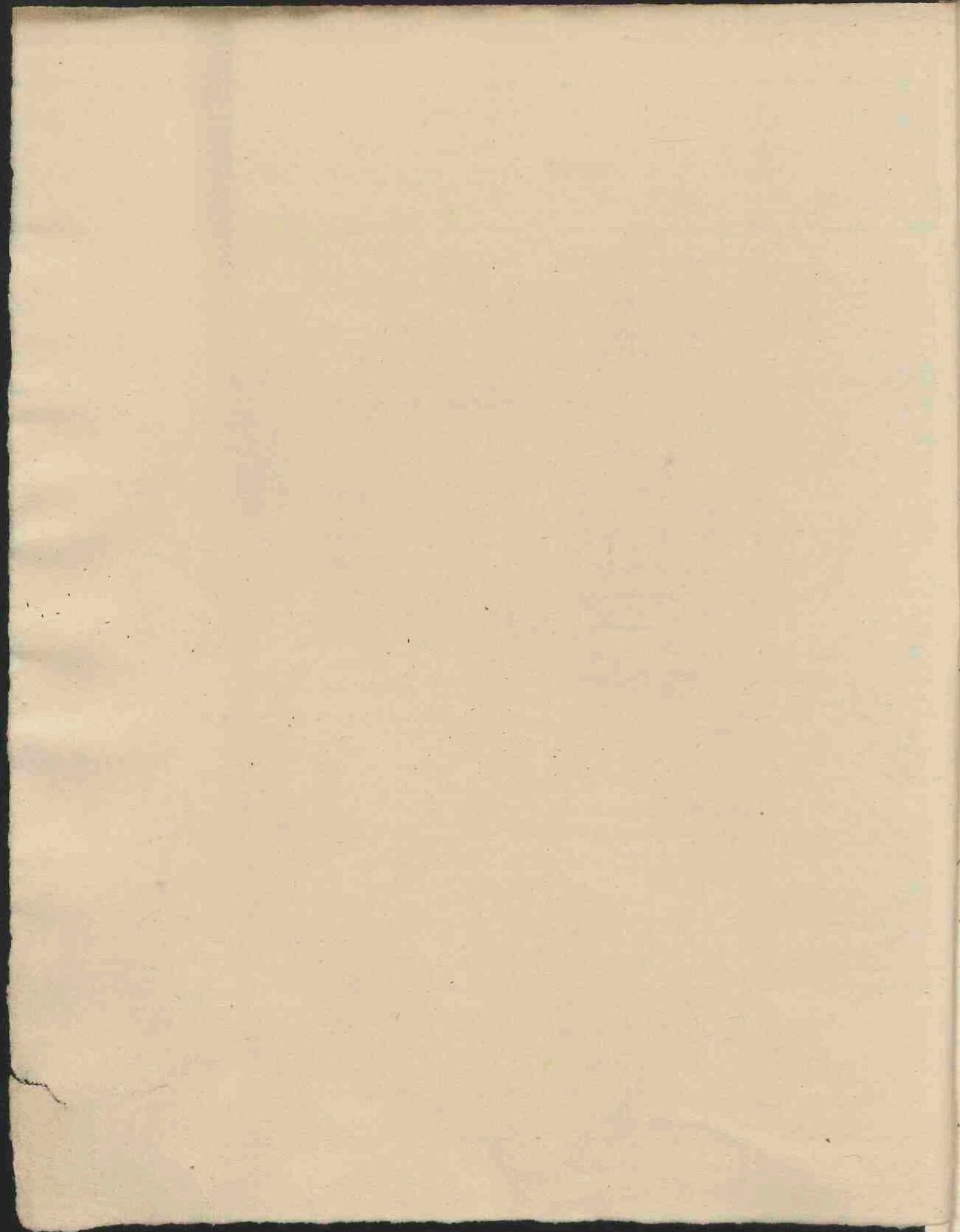
Zaterdag 28 juni reden wy naar den Haag en
Lakeningen, op een anderen dag reden wy naar
Delfshaven, Schiedam, Vlaardingen en Haarlem,
het valdeed myne sweetgierigheid zeer met 400 vele
plaatsen van ons land bekend te worden. Ik had
nog met de gemeente, om alle op te tekenen, en
had ook het vooruitzigt van dikwyl, op nieuwe
Rotterdam en de omstreken te bezoeken, het geen ook
zekerlyk in het vervolg heeft plaats gehad.

Faint, illegible handwriting on lined paper, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

1 Hertogenbosch en Meyery.

Vrydag 12 Juli 1816. Over Gorem en waer-
cum naar den Bosch gereisd, met myne
andere en oudste zuster. Wy hadden
Tegenwoordig op dezen tocht, zoo dat wy
eindelyk in een klein schuitje, tegen het
vallen van den avond, in de naderstad aan-
kwamen. Vele herinneringen en aandoen-
ingen kwamen by ons op, toen wy die
muren en torens naderden, welke zoo lang
getuigen van alle onze lotgevallen gemeent-
waren.

De volgende dagen hebben wy met ge-
noegen doorgebracht in het midden van
familie en oude kennissen, doorgaans in
goed en vroelyk gezelschap. In myn dag-
boek heb hiervan aantekening gehouden.

zaand. 22. 1 middag's om 2 uren, ben
ik met myn vader een uitstap in de
Meyery gaan doen. Wy reden door de
dorpen Nucht en Bostel naar Oirschot.
De meemismuldige regens hadden het water

zeer hoog daen worden: rondom de stad was
 alles overstroombd, doch onze weg voerde
 ons naar verhevenere straken, zoo dat te
 Buxtel reeds geene gevolgen van de regen
 meer zichtbaar waren. Het is een fraai
 en welvarend dorp, rondom is nog veel heide.
 Tot hier waren wy op een steenweg die
 naar ^{Lindhorst} Helmond loopt, doch nu verlieten
 wy dien en vonden een goeden leendweg,
 veelal met boomen beplant, die ons door
 eenige heide, maar nog meer vruchtbaar
 land naar Oirschot bragt. Dit is een
 groot en blaaijend dorp; op het marktplek
 staan de huizen zeer regelmatig. Hier is een
 oude lindenboom opmerkelyk, die een zeer
 uitgestrekte kruin heeft en gansch uitge-
 hold is. Binnen in de halte van een stam
 zyn jonge boomen geplant die zyn kro-
 nen daarmede verheven en dien jeugdige
 krachten waken aan te brengen.
 Wy bezochten een kunnis van wyen nader
 op een bontepleats, genaamd het Hof van
 Salms, en gingen met die kunnis naar het
 dorpje Best, vyf kilometer van hier gelegen

De weg was lief, met kouge boomen beset,
en door veelij land. Wy kwamen met
het vallen van den avond terug en vonden
een matig avondmaal.

Dinsdag 23 juli. Wy zijn vroeg opge-
staan en hebben nog wat door Oriskany
gemandeld. De groote kerk, die aan de
Rooversken is gekomen, was open. Wy
vonden ze net en eerlyk ingerigt, een
klein zeer oud kapelletje, dat te voren
tot boterwaag heeft gedient, is naar pro-
testantlike kerk opgemaakt. Er zijn
verschiedene goede huizen, waarin jonge
naamde fatraenlyke lieden wonen; ik be-
klaag lack de geen, die zoo afgezonderd
leven. Op Byssersveld, een schoon land,
goed, kort buiten het dorp, plagt de heer
van Oriskany te wonen. Op onzen weg naar
Best hebben wy het links laten liggen.
Wy waren vermanderd van in de herberg de
Zwaan, naar thee, arandeten, naakt bierblyfen
onthyt met meer dan twee gulden tien stu-
vers vertaend te hebben.
Om half negen zijn wy vertrakken; wy kwa-

men eerst aan Oosterbeers, een klein, arm dorp,
 vervolgens aan Keppem, dat iet beter is. De
 vruchtbaarheid nam steeds af, zo dat wij
 nu reeds aan alle zijden, beide ragen, toch reeds
 ream gaank kaal; hierendaar groote
 plagen. Hoogeloon, naar wij nu aankua-
 men, is een groot, melnarend dorp, de grond
 ook vruchtbaarder. Wy bezochten hier
 den heer Meyer, eertijds Secretaris thans
 notaris, een kennis van mijn vader, die
 ons zeer vriendelyk ontving en met
 maecte hier heengaan. Eene byzonder-
 heid van onzen kleinen tocht is, dat
 mijn vader voor dertig en meer jaren
 reeds deze plaetsen heeft bezocht,
 onmal bekende aantreft, en zich
 steeds herinnert hoe hy deze streken
 te voren gevonden heeft, en wat sedert
 veranderd is. Ik ben te vrede daar heb
 gemaegen dat hy hierin toekent.

Wy reden op Duiſel, een treurig dorp, wa-
 de kerk naar lang ingestort en niet meder
 opgebouwd is. Van hier op Eesfel, een groot
 melnarend dorp; de huizen zyn er regelmatig
 dichtes by elkander en hooger uit den grond

gebouwd door elders. Er zijn, zoo men zegt, 400
 new, dat in vroeger tijt deze plaats ontzest
 ter en blaeyender gemeest is, er zijn fabriken
 gemeest, die hebben opgehouden, en er plagt ook
 doorkagt te zijn, die verlegd is. Er was een
 net kerke voor de hervormden. op het markt
 veld nieuw gebouwd. Deze streek scheen
 nog al vruchtbaar, maar spaedig knaams,
 wy weder aan ontzestekte heide, welke
 voortdurende tot Bergick, waar wy mid
 dag hielden. Er zijn hier eenige meulen, zoo
 genaemde keerenhulzen, overigen is het
 voothomen van dit dorp niet blaeyend;
 de landstreek is vandy en dor. In 4 dagen
 ont was een nieuw kerke voor de hervorm
 den gebouwd. Hy dunkt dat men wel ge
 daan heeft, om in deze dorpen, de groote
 kerken van de Roomschen te geseu, welke
 zoo talryk zijn, te ringe voor de hervormden,
 kleine kerken veel geschikter zijn. Bergick
 heeft zes gehuchten, welke als afzonderlyke
 dorpen zijn; soot fuul van deselue ge
 naamd het Loos en Hongaryen, zijn wy gene
 den naar Liicht Gestel, vander veel herde te
 zien. Het land was hier weder vruchtbaarder.

8
Dit doop, dat, onder den beschop van Leuk behoorende, tusfen Nederlandsche plaatsen in lag, plaats veel minder belasting dan deze te betalen, en toch niet veel welvaarende te zijn, zoo dat men het aanneemt als een voorbeeld dat de belasting den welvaast niet belemmert. Ikans zag het er very goed uit, bates, zoo als myn vader opmerkte, dan in de tyden van het bisschoppelyk was.

Van hier tot Lommel reden wy over eene uitgestrekte kenne heide, waarm eenige kale heuvels waren, de weg was nedelyk goed. Dit doop is groot, maar heeft een treuring naar komen, hetgeen toch ook normaal werd door zwaren regen waaraan wy aankwamen. Leders de laatste ommeeling, hebben, in Lommel en de naburige dorpen, de zoogenaamde Tenten weder zeer toegeomen. Dit zijn kamers of nederende kooplieden, welke op very grooten afstand kunnen handel geau drygen, en met het onergewoone in hunne familien terugkeeren. Het is wonderling, dat de manen die wy uitrenten niet in deze dorpen gevonden of verzameld worden. De Tenten kopen re onder weg of hebben magazynen in de streken

waar zy die kunnen afzetten.
Van vele kennissen, die myn vader hier plaze
te hebben, vonden wy er maar een meer, met
naam Peer Klok; den ikont berachten wy
ook, die een berhaafde man was.

Deze plaats heeft veel geleden door het aanleg-
gen van den Anwaatweg tusschen den Borch en
Luitk, welke op een aanmerkelijken afstand
oortelyk van hier loopt. Lertyds ging het
erover meer door Lommel en gaf daer
veel lewendigheid en vertier. De duursheid
is nu hier even als in de andere dorpen, die wy
leden doorgereken zyn, zeer in het oog loopend.
er mag ontmoet men byna geen ryfingen, in
de dorpen niet men haast geen menschen, en
aan de herbergen verstaant niet niemand, dan
na lang verpoen of kloppen, zoo weenij zyn
zy de aankomst van reizigers gewoon.

Men leeft voor dese streken geene gelegenheid
om de veldvruchten ter markt te brengen,
dan te Eindhoven. Het verkeer derwaards is
voor den landbouw een groot bezwaar.

Het graan, meest rog, staat byna ongel
in dese streken zeer goed niet tegenstaande het
nachtsge weder, want alles is lange zandgrond,

8
alleen de boekwys stand slecht, want die moet
raadzakelyke warmte hebben. Wy hebben heden
opgemerkt, dat het rundvee zeer groot en vet
was, ook zyn de ofsen van Kempeland be-
naemd. Men maakt in deze streken nog al
werk van linnenweven; wy hebben heden
meermalen bleekeryen gezien.

In den vorm der huizen is hier zeer ver-
schil met de dorpen die wy te voren zyn doorg-
reden. Daar waren altyd de huizen afge-
scheiden van de stallen en schuren; - hier
heeft men die allen tot een langwerpig gebouw
vereenigd.

Woensdag 24 juli. Wy zyn naar Lommel gered,
naar den eersten talboom op den steenweg, in
het geknocht Luttellammel, en over dezen weg
naar Valkenswaard. Wy zagen op dezen weg
onmetelyke, dorre herde, welke alleen by de
talbuysen, en het dorp Boekel, dat wy links
hieten liggen, werd afgebroken. De weg is
nog niet overal geparand, doch men merkte om
ken te vermelden. Wy zyn niets dan den post-
wagen van s Bont op haastrecht en niet een
naetganger tegengekomen. In de herde zagen wy
hierendaar kudde schape, ook eenige koezen, want
de veldte wordt somtyds door heuvels afgegriffel.
Valkenswaard is een lief dorp, goede huizen staan

9
gelmatig geplaatst en worden door hoge boom-
schaduw; een nieuw kerkje voor de hervormden
zat midden in het dorp.

In vroeger tijd waren hier valkeniers van
meeste narsten van Europa; dit waren
eden welke walten naar de jage ruzgen en
trifften en in den jagttijd daar mede naar
wonne narsten reisden. Voor 1795 waren er
32 baren behalven de knechts; sedert
as het veel verlopen, toen koning Lode-
yk, die liefhebber van walkejagt was, twaalf
alkeniers aanstelde, die by ruim beval-
gde. Thans hoapt men, dat de oude instel-
ngen ook voor de walkejagt weder zul-
n ingevoerd, en dus de blaai van het dorp
vertoeld worden. Een walkenier, dien wy
vachten, Dankers genaamd, was necht
vleden jaar met twaalf walten naar
geland geseest, en was met opene armen,
strangen. Dere en de oude maard in de
vberg, die meermalen aan het hof van
delyke XVI geseest was, hebben ons alle,
at dat hun nak schoude, uitgeleyd; ik
t er het een en ander van opteekenen.

Men gebruikt drieërly soort van valken:

1 de groote yslandsche; die plagt men naar de
Koning van Denemarcken te ontzangen: zy w
een op de haren afgevegt.

2 de gewoone valken, die men in de heide non
om dit doop vindt, zy zyn niet kleiner dan
de vorige, men rigt ze op ryzers, kraeyen en
dergelyke vogels af.

3 de kleinste soort, welke men in de boschen
dier streeken vangt; men is daar nu op uit:
Deze rigt men af op patryzen enz: zy pleegens
laag by den grond en dienen daerom niet is
naar de kenken dan voor het schaone
de jagg.

Groote kunst wordt vereischt, om de val
soort te vangen. Men maakt daar toe, in
het midden der heide een rond gat in den
grond, waar men palen rondom stelt, en
op die palen een magenaar leggen men
zoden bedekt; zoo dat het een soort van
hut uitmaakt, waarin de valkenier zit op
handt, en dat maar even boven den grond
uit komt. Drie hooge staken stelt men
by deze hut; op den eenen is een hantel val
op den anderen een levende valk en op den
den eenen een duijf vastgemaakt: alle drie kan

nalkenier daan middel naar een touw in beide
 richting brengen. Hierdoor worden de nalken
 van een grooten afstand getakt. Wanneer
 ze naby komen heeft men dinnen die door
 een touw worden getrokken naar een groot
 net, in den vorm van een halve maan, hoe
 dik zij er een aan elke zyde van den nalken-
 nier ligt. Zoo dra de nalk, de duit nalken-
 te, in het deryk naar het net gekomen

is, heald de nalkenier het over en de nalk
 dit nangen geschiedt in September, Octob.
 is gevangen. Men maakt ze tam door

ze een kop over de oogen te plaatsen en
 ze langzaam hand aan den man te geve-
 nen die ze vleesch tot voedsel geeft. Wy
 zagen vier zulke tamme nalken. Elke
 nalk wordt op het nangen van een soort
 van wild afgerigt, dit geschiedt door ze een
 aan een touw en vervolgens los zult een
 leest te laten vervolgen, en op het roepen
 van hun meester te daen afferen in plaats
 van vleesch of een levende dier, die by hun
 terdstop geeft. Dit worden zy zoo gewo-
 dat ze eindelyk hooy uit de lucht een

12
ryger, by voorbeeld, by kunnen meesters bren
die reeds niet meer de valken zien kon. De
de valken niet aan de valkeniers hechten
maken deze altyd mede ter jage gaan,
is naar de vorsten het vermaek alleen in
het zien naar de valken die kunnen groot
vervalgen, dikwyls daarmede in de lucht
vechten en eindelyk weder by de jagers ter
kenen. De valkeniers houden de valken met
kappen op tot dat hy iets gemaak word
daer hy ze op wil afzenden. Het vermaan
van de valken vereijcht groote omzigtig
heid, daar ze niet in looyen kunnen ghy
zet of gereden worden; als men dit oate
steruen ze. Zy maekten op stokken of hol
pels door de valkeniers gedragen worden
De man, die ons dit alles vertelde, was zoo
ingenomen met zyn vak, dat hy ons zeide,
dat hy wel geloofde dat er veel manis
de wereld zyn konde, maar myner den
valkejagt toch niets; - daarvan hetreust
hy dat onse koning het belang daarnau
nag niet intrag.

Van Valkennuereed zyn wy naar de heise gere

ken naar Heel, een middelmattig dorp, waar
 wij een eyerstruif naar middagmaal namen.
 Wij mandelden met raad, de tyd was te kort,
 om een bezoek op het kasteel af te leggen, wij
 zagen het dus maar uitwendig, het is in den
 ouden stijl met torens en dikke muren; de
 wandelingen, bruggen enz: waren slechts
 onderhanden.

Weden door de heide zyn wy gereden naar Lo-
 menen, een groot dorp waarvan alle de huizen
 verspreid en meestal ver van elkander staan.
 Het myn vader ging ik naar Jan Jansz Lok,
 een bejaard man, die uit zyn middagmaal
 sloopsprong en zyne oogen niet kon geloven
 daten hy op eens myn vader dien hy in vele
 jaren niet gezien had en voor wien hy veel
 vriendschap had, voor zick zag staan. Wy
 maekten bier en kaffy drinken, en hy wilde
 ons haender voor het avondeten zenen; mer
 maekte konden wy zyne beleefheden van
 de hand wyzen.

Wy waren hier in de nabijheid van de groo-
 te neenen die men Peel noemt. De schout die
 ook een kluinis van myn vader was, en de ge-
 noemde Jan Lok hebben ons verzeld op eene

wandeling, die wy derwaards gedaan hebben
 ruim drie kwartier van het dorp af. De
 oppergrond leest voor het mee nog goede meent
 haemel veelal maerabbij. De turf die horend
 gestoken wordt, naemt men Klos, de lagere
bagger, dese wordt van twee tot zes vaeten
 diep uitgehaald. Men vindt veel hout in
 de peul begraven, dit is kennelyk eiken,
 dennen en hazelwaterhout, het ligt altyt
 met de takken naar het noorden gericht.
 In de veldlanden buiten de peul vindt men
 dit ook. Het brandt byzonder goed.
 Het ligt somtyt naby den oppergrond, en el
 ders vele vaeten diep. Men zegt ons, dat de
 Peul weder aangroeit, maar die uitgebaggerd
 maar zeer langzaam.

De zeer groote vlakke, die wy noorans hadden
 wordt begrensd door Meyel, Nedermeent en de
 Tweert, waarna wy de taren in de vete zagen.
 De kleine rivier de Sa neemt haren oorsprong
 uit dit veenland en vloeeyt tuch in de stad
 Borch met eene andere kleine rivier, de Don
 mel genaamd; - saam nemen zy dan een waer
 aan van Dief, welke by Crenecaent in de haas
 valt. In de plassen tusschen de veendeygen
 is veel visch.

De tuof levent hier niet eenig bestaan voor de
inwoners op, toch zeide men ons, dat velen daar
den landbouw vernieuwden, en dan
duurgmans arm worden.

Men is in deze streken veel bezig met de wegen
te heranderen. De heide wonet op veel plaatsen
tepoet; men berekende, naar my de lokant zeide,
de kosten van het afgraven en bezaayen met
spaanen, op 50 gulden de morgen (of zes loopen)

Ma dat wy onze nieuwsgierigheid hier voldaan
hadden, hebben wy onzen weg vervolgd naar Asten.

Wy waren hier weder in vruchtbare streken,
het houtzemas nam af en het welige groen
nam toe. Er is hier nog al doortocht van gae-
deren en menschen; ook vonden wy eene goede
herberg. Wy hadden nog tyd om eene wandeling te doen.

Donderdag 25 juli. Wy zijn vroeg opgestaan,
en hebben onze wandeling voortgezet. Het
dorp heeft een zeer melnarend voorkamen, een
raadhuus en eene nette kerk naar de protest.
stanten zijn naar meening zamen gebouwd.

Tegen 7 uren zijn wy over Lierop naar Bel-
mond gereden, gedeeltelyk over een vanzelfgelyden
dijk en gedeeltelyk door de heide die hennelachtig
en met hout begraaid was.

Deze kleine stad had alle slyken naar groote
melnarentheid. Zijn nader, die ze in driecentwintig

tig jaren niet gezien had, was verbaard over de
 verandering die zy ondergaan had. Men maekt de
 taerthuyzen aan de fabrieken, welke hier in de
 laatste jaren, vooral onder het zwagenaamd con-
 tinentaal systeem, zijn opgericht, en welke, zo-
 men ons zeide na den tye de nog slyken ble-
 ven. Zy bestaan in weverijen van stoffen die
 men bontjes noemt, van fluweel lint enz.;
 verscheidene fabrieken zijn zeer ryk gewo-
 den, en alle inwoners ook de kinderen van
 werk. Wy zagen eenige groote huizen en
 fabriekgebouwen gansch nieuw getimmerd.
 De katholieke kerk was int. en innendig re-
 net ingerigt, en een lief kerkje was gansch
 nieuw naar de protestanten gebouwd.

Het kasteel van den heer ligt even buiten de
 poort, het is groot maar niet heel onder-
 houdend. De heer Wesselman, tegenwoordige
 eigenaar, is een goed landbouwer. Het is niet
 schynlyk naar zyne ontginningen, dat de
 vrucht van de gansche stand ter zylde van
 het kasteel vergaderd wordt.

Door zeer vruchtbaar land zijn wy gereden
 naar Sint-Oedenrode; een kleine instap nam
 me gaf ons gelegenheid, om het kasteel van
 Croni te zien, dat ook er staatig in zyne grachten
 ligt, en nog sterk en goed onderhouden is.

4
Voor en na ons middagmaal hebben wy door
de Sint-aedensroede gewandeld; het is een vreselyk
en melnarend dorp, en zyn veruikerden gaede
Struizen, wy zagen ook het kleine kasteel Dom-
melroede, dat lief tafelen hooge boomen lig-
t. De Dommel, welke door het dorp loopt, is hier
reeds eenigermate besaarbaar, ook brengt
hy een korenmalen in beweging. Hy was nu
door de meeninguldige regent buiten zyne
revers getreden.

De groote kerk en toren waren ingestort, en
eene fraage roomsche kerk was nieuw
gebouwd; eene andere kerk van Ste Oda, ene
buiten het dorp, was ook ingestort, maar
de toren was blyven staan, en binnen de ou-
de muren had men eene nette protestantsche kerk
gebouwd.

By gelegenheid van een kmaere regent
wielken wy in een klein baeren huize naar
een oude man en vrouw ons vriendelyk on-
vangen; in hunnen armlyken staat zaten wy
toch thee te drinken; zoo zeer is het gebruik
van dezen Chineseken drank uitgebreid,
doch torens is het ook verbastend, want in
zelye was het meinig anders, dan het water
te smelt die arme lieden in groote hoeveel.

heid nuttigden.

Wij zijn van hier geresen, door het gekucht Olland (zoo men zegt van Oda's land), naar Bostel. De weg was intsteekend mooi bepland en het land zeer vruchtbaar; de regen had den grond zoo week gemaakt, dat de paarden met moeite ons langzaam voorttrokken.

Het water had nu ook meer en meer het land naby Bostel overstroombd. Daar de brugte van de Dommel, konde men de keyser om den straatweg te plaveyen van hier naar Valkensmeerd vermaeren; my zagen ze in meeningte inschepen.

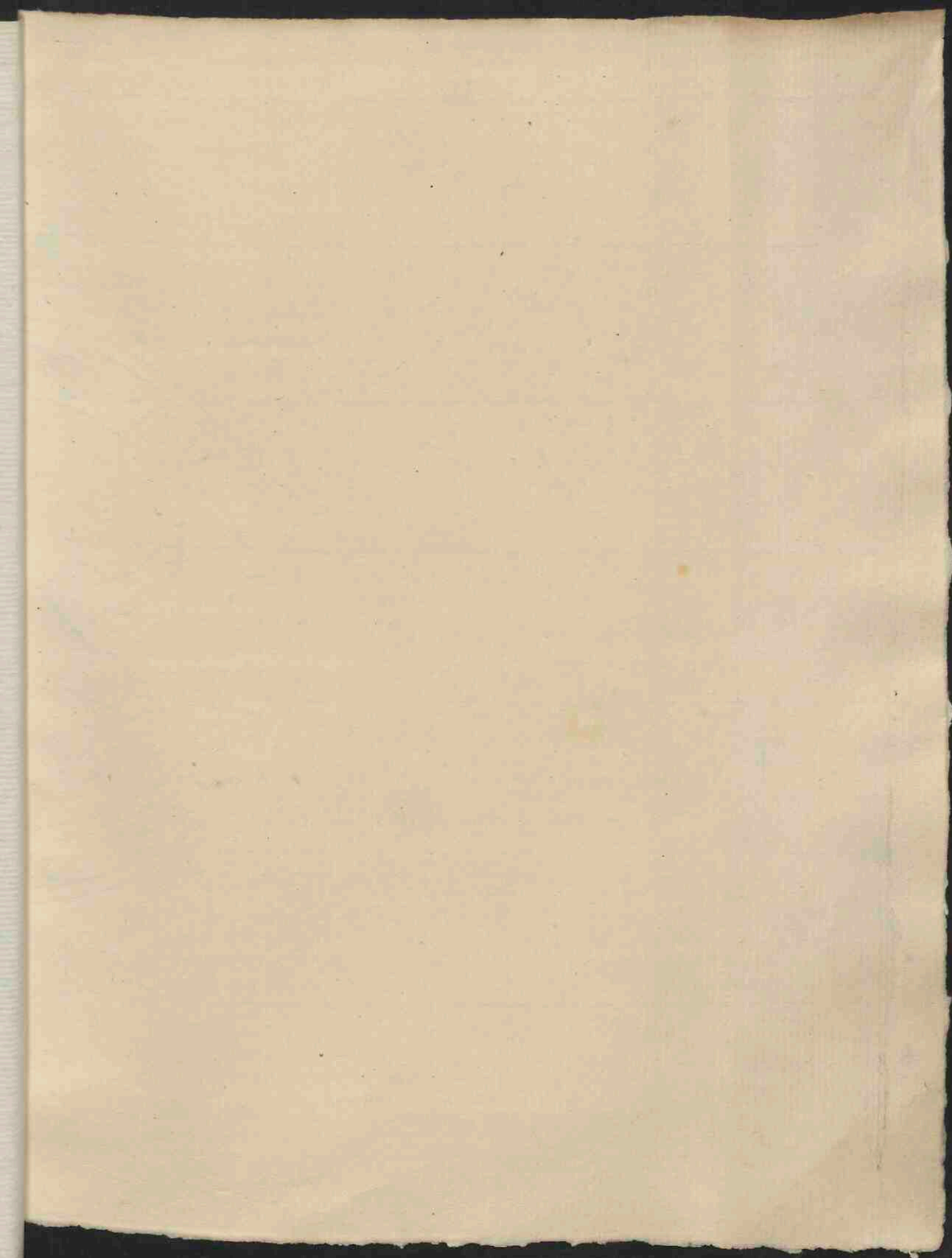
Van hier reden my nu over denzelfden steenweg terug lang; welken my waren intzeden. Hy liep als een smalle dyke tuschen intgestrekte wateren; zoo dat wy twee heuvels ontmaetende, het veilig vond van het nylting af te stappen.

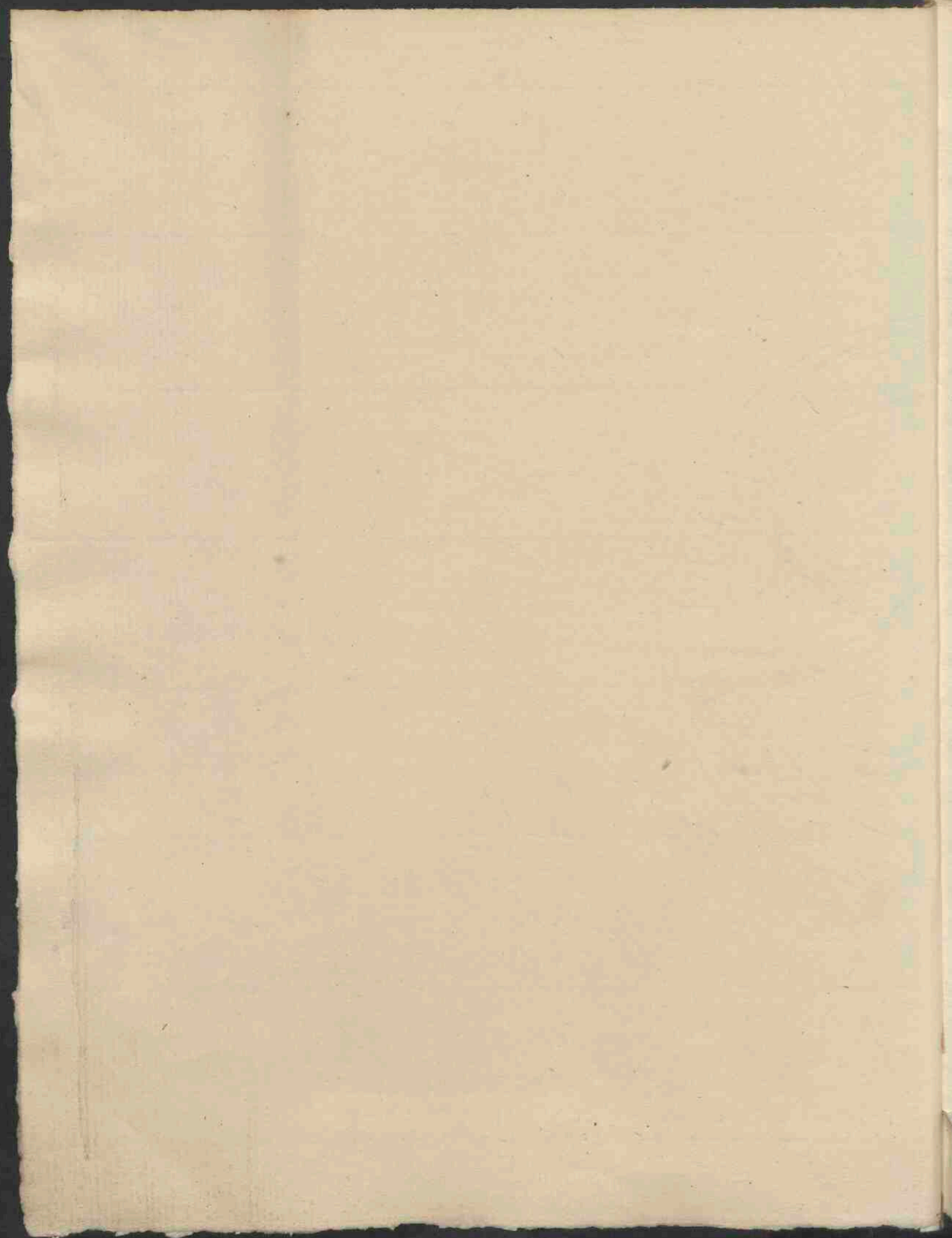
Om zenen uren kwamen my voldaar van onzen kleinen togt, in 1 Bosch by onse familie terug.

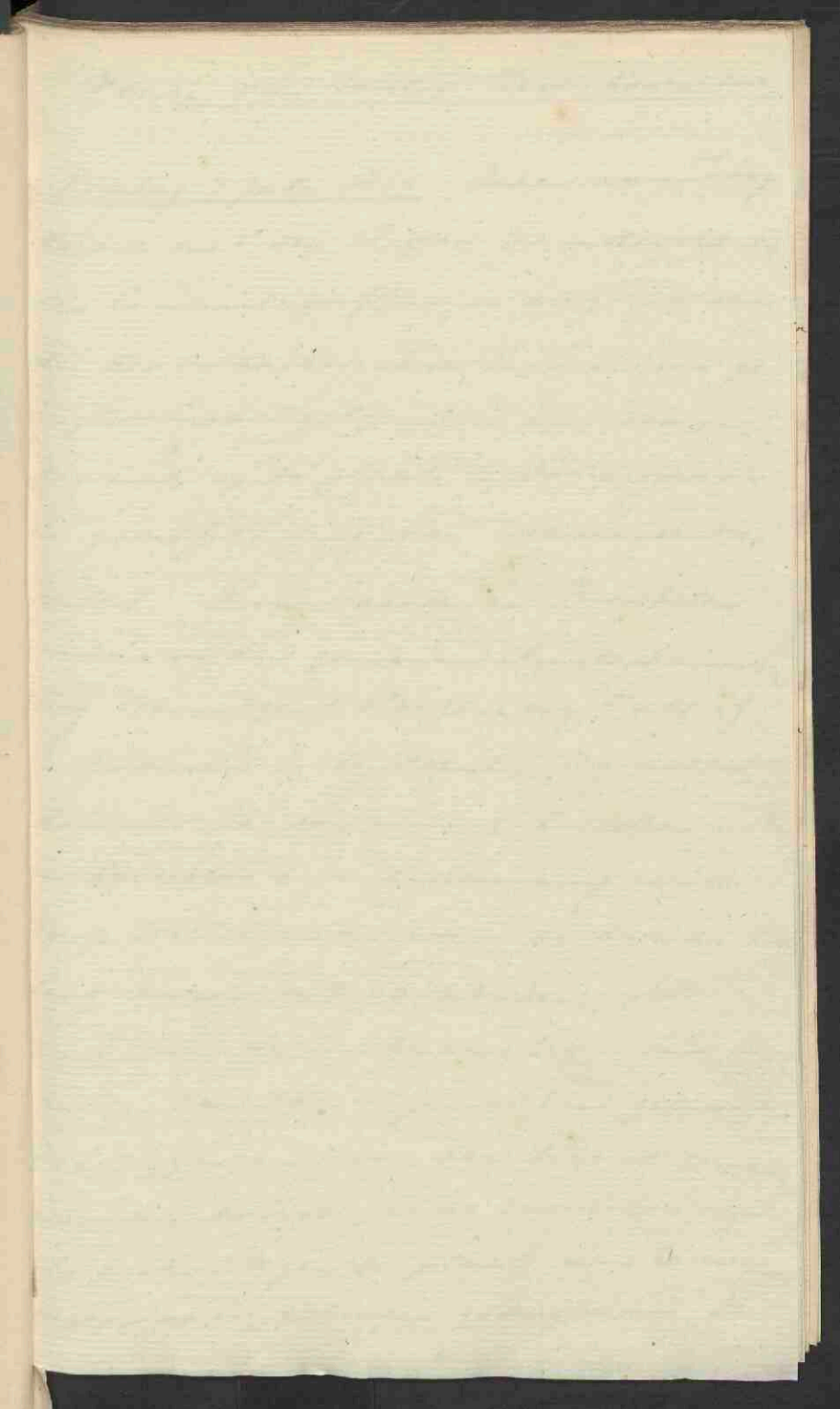
Wij zijn nog tot den 6^{en} augustus in den Bosch gebleven, alle onde bekonden weder ontmaet, eenenige niernie kennissen ge-

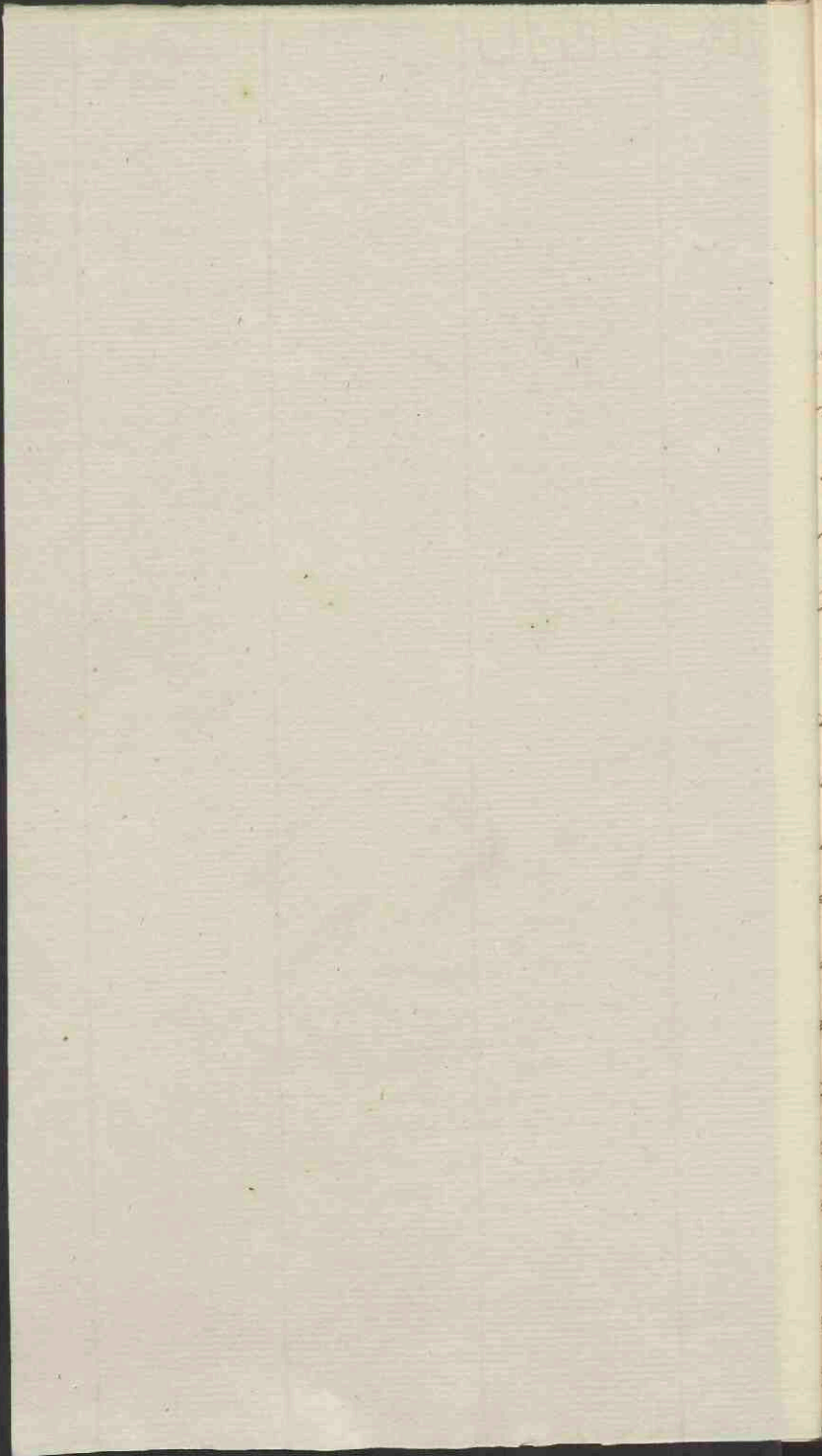
maakt. Toch heeft dit verblyf niets opgele-
 verd, om hier aan te teekenen: de stad was
 als een eiland te midden der overstroming,
 zoo dat men niet dan met moeite de om-
 streken konde bezaken. Wanneer weg uit-
 wandelden, was er geen andere intweg dan
 de vuktsche steenweg; ik ben dan ook
 meermalen dien kant uit geweest.

1111

t
d
d
n
d
de
P
n
tu
en
d
en
po
he
tu
n
a
e
e
n

Venen van Willis, Zeeuwsche eiland.

Vrijdag 7 juli 1820. Redden namiddag
ben ik met den Regter ter instructie en
den Commiss. Griffier, en vergezeld van
den denwaarder haarkerk en een ge-
neztroenaar, uitgeleden, om een on-
dersoek op de plaats te doen naar
de grenscheiding van Tranerveen en
Willis. Door Maarsken en Breukelen
reden wy den gewonen Amsterdamsche
weg. Vervolgens slaegen wy links af
en kwamen in de Keulen. Wy reden
door Ter Aa, een weinig beteekenend dorp,
en bereikten onze bestemming in het
dorp Willis, maar wy in de boeren her-
berg onzen intrek namen. Alles
werd naar de vereischtenheden naar den
volgenden dag in gereedheid gebracht,
overleggingen met den schout gemaakt
schuiten besteld, andere menschen, om
als beschuizers de plaats naar te wysen
inzerpoord, getuigen gebagvaard. De

mane, dat het geregt gekomen was, en
 spreende zich weldra door het dorp, en
 zulk een vreemd verschynsel bracht niet te
 nieuwsgierigen op de been. Myne reis,
 genoten waren niet ongersellig naar
 de eer en onderscheiding die hunne
 deftigheid te berust veel; vooral de
 statig wonderige deurmaarder. My ver-
 maakte deze resting byrandenveit
 zij. Geene wys van reizen is my minder
 aangenaam. Ik deed nog eene kleine
 wandeling, tusschen de bedrygen, in my-
 re eenzaamheid, en dacht na over
 smenschen ellendigheid. Na een louter
 avondmaal te hebben my ons tyd
 ter rust bezegen.

Zaterdag 8 juli. Het geen ons te
 onderzoeken. Stand was de juiste gro-
 leiding tusschen Willigen twaans
 ten einde daaruit op te maken of de
 schant van deze laatste plaats buiten
 zijne gemeente eene schant had aange-
 konden, en andere zaken van magt

gepleegd. Het grootste gedeelte nu
 van het grondgebied der beide gemeen-
 schappen is in plassen veranderd, en zoo
 gaat ook de grensbeheiding thans over
 het water. Wij hebben veel over deze
 plassen gesproken en met een kaart
 en met de opgaven van oude leeden
 die het nog kende dat er land gemeent
 eijns, getracht uit te vinden waar
 thulnis eindigt en thansvereen begint.
 De uitslag is tegen den thant gemeent.
 Het was in het eerst mogelijk om van
 de gelegenheid een duidelyk denkbeeld
 te maken; want overal was land meeg-
 gemeent dat nu op de kaarten stond
 geteekend. Ik vond het niet onbelang-
 ryk dat ^{deze nee... denjen} ~~het~~ ~~land~~ eenigzins naauw-
 kenrig te leeren kennen. Overal waar
 het nu ligt is het land reeds meeg of
 is men bereig het meeg te nemen. Er bly-
 ven alleen kleine repen of dobbelstenen
 grond den grond staan zoo lang als men nog
 een ander uit het water haggert; om dat

neen te bemerken naar turf en te dragen
 de eigenaars behouden het recht op
 hun land, haemel het reeds lang onder
 water is, en zy blyven intreenen zoo lach-
 als er nog wat int te halen is. Daarna
 wordt alles eene verlatene plat. Men
 kan zich voorstellen hoe maalyk het
 zyn moet die eigendommen onder het
 water wel af te scheiden; ook is er
 meeningvuldig verschil de arorer, dat
 de een meent dat de ander op zyn
 badem gebaggerd heeft. Ondertuskenne
 is de turf, die onder int het water komt,
 beter dan die van de oppervlakte.
 De dorpen in dese streek worden
 langzamerhand byna eilanden, en
 de wegen blyven als dyken af strooken
 land tusken het water. Men noemt de
 ze wegen wanneer ze laag zyn door
 gaans Zumen. Zulke nitgaende plun-
 ten worden gewoonlyk nader hand als
 polders ingedykt en door middel naar

...nalen's draaggemaakte. Daardoor ont
staat het land dat dikwijls zoo veel
lager ligt dan de rivieren, en somtijds
lager dan de zee.

Ik heb heden behalven onze water
tegen die een groot deel van den dag
hebben ingenomen, nu er den morgen
kunnen rondwandelen; ook zijn
mij tegen den avond te Mydracht een
verzoek by den Schout, Verdamp, waeren
maken. Deze heeft mij nog al veel om
trent den toestand van deze streken
verhaald.

De handel in knof geeft hier veel
rust, ook zijn de dorpen meestal
rustig en welvarend; toch is deet wel
varen maar tydelijk, want als eenmaal
de velen ontgepnt zijn handt alle
prettier op, en er zijn geen armer
dorpen dan die in t midden van
ontgeenende plaatsen waar geen knof
meer te maken valt gelegen zijn.

Het werk in de velen of vnaar en t

Perand, ras dat het grootendeels door
 Duitchers wordt verrigt. De lucht is
 byzander in de draagmakeryen is
 nadeelig voor de gezondheid; zoos-
 ook de sterfte te Willesⁱⁿ evenredig,
 leid zeer groot. Men is intotekend
 zindelyk, de kuren zyn net geshul-
 derd en straten en wegen zeer ryen en
 net. Ik merkte op dat een man die
 met zyne klampen thuis kwam, ze
 aan de deure introk, en in de plaats
 een paar pantoffels aendeed, waarmede
 hem zyne vrouw te gemaect kwamte
 de kleding is onberallig, de vrouwen
 zyn anders niet belyk en men er meer
 al menlps uit. De zeden zyn doorgaan-
 met zeer goed; waaraan my de zittinge
 der Reytbank mede oortuigen. Het vass
 is veel in de kraegen, drinkt veel sterke
 dranken, dikwyls hebben er genechten
 met het mel plaats, het getal van on-
 echte kinderen is er grooter dan in

andere stukken. Hierby komt, dat er
 onder de Baeren veel duisery ge-
 vonden wordt, die met wederlyk ge-
 drag zonderling vereenigd gaat. Men
 leest zulks nog af van den invloed
 van eenige predikanten in de vorige
 eeuw.

Er bleef nog zoo veel te tekenen, dat
 wy de teugelen tot morgen hebben mis-
 gesteld.

Zondag 9 Juli. Daar wy den gehee-
 len dag ter onzer beschikking hadden,
 hebben wy eenen omweg gemaakt, die
 ons meer van het land deed zien.
 Over Middrecht zyn wy gereden naar
 den Uithoorn.

Tot hier toe waren wy nog in de 400
 genaamde Ronde Venen. Dese be-
 staan uit des vereenigde polders van
 Willes, Middrecht, Wanerveen, Vinke-
 veen, &c. welke een gemeenschappelyke
 dyk of ringdijk hebben, en eene draag-
 making intmaken. Men had nameelyk

in 1672, tot meening der Franschen, die polders
 doorzotoken, en men bracht ze daarmede
 in 1674 tot een. Zie Staat van Utrecht 90
 § 220. - Altyd wordt hier nog
 geneend en uitgemalen; maar het
 water niet meer zeer diep is wordt
 het als bedekt van waterplanten, dode
 daar is het juist zeer ongezond. Hier
 by komt nog als een groot kwaad
 het gemis van goed drinkbaar wa-
 ter, dat juist in het midden der
 plagen het ergst is.

De Utrechtse is een zeer nette
 plaats, aan den Amstel die hier reeds
 een breedte rivier is, en juist op de
 punt een schoone bocht maakt. Het
 was hem de brug te herstellen.

En eind weg reden wy nog langs den Am-
 stel en de Drecht; - passeerden deze, en
 kwamen mede in venen en draagma-
 keryen. Wy zagen verscheiden ganse-
 men gebouwde hofsteden op draag-
 moerkte gronden, men zeide my dat die

van den heer Wiggers waren. Zy mogen
 naar de veeteelt en landbouw gunstig
 gelegen zyn, aangenaam als woon-
 gen voor menschen liggen zy, myns
 inziens niet.

Wij besochten nu de dorpen Nieuween,
 Erenhoven, Nieuwloop, Aarlanderveen.

Zy zyn allen in de veenen gelegen, zyn
 meestal met rechte straten open aan
 de dyken gebouwd, zyn er met uelua
 end maar onbehaeglyk uit, overal
 men tusschen plassen of laag uit
 smalen land, alles is vreeskant, over
 el kunst en vlyt, geen natuur dan
 schaone velden met heerlyk veen.

Zoo kwamen wy aan den Rhy, die
 van Utrecht naar Katwyk loopt,
 eerst te Zwaammerdam en vervolgen
 te Bodegraven, twee steedsche plaats
 ten daar het groote vertier in vriesge
 yden zoo blaeyend geworden, doch,
 zoo ik geloof thans achter uit gaande
 etay aten in Bodegraven, en reden ver
 volgens den gewanen weg daar waarden
 terug naar Utrecht.

[The page contains approximately 25 lines of extremely faint, illegible handwriting. The text is too light to be transcribed accurately.]

Amsterdam.

Maandag 9 oktober 1820. Om half
12 met van Dam en Craeynanger
naar Amsterdam gereden. Onderweg
Laenerslant ontbeten.

Wij namen onzen intrek in den Duell-
eleestraat, wij wandelden nog wat
naar de stad en vervolgens waanden
wij de inwydingmederering van onze
vriend Den Tex by. Het auditorium
in het Atheneum, waar die plechtig-
heid plaats had, is niet groot, maar
zeer net.

Vaer de oratie zijn wij het Palais of ge-
wezen stadhuus wezen zien. De groote
zaal is vooral merkwaardig. Zij is
ruim lang, 60 breed en 200 hoog.

Wij gingen onzen vriend met zijn wif
bezoeken weerk geluk menschen; - deden
ernaar eene groote wandeling, en om
onzen woonden wij, met intreding
van Craeynanger, de party van den jongen
opfeffer by, die zeer vrolijk was, en tot

12 urenduurde.

Dinsdag 10 october. Het veel be-
langstelling hebben my dezen morg-
de uert gezien. Ik heb vervolgens
het eerste college van den Tex aange-
het jaar Gentium bygewoond. —

In het Museum van schilderyen heb ik
ik met genaezen eenigen tyd doorge-
bragt, voor de herinnering kan ik my af-
den catalogus verlaten. In den tuyn
het gebouw van 't Instituut zag ik de be-
den die onlangs door den heer Rhymsard
Van Java geronden zyn. Het zyn groote
steenen Indiaansche afzodsbeelden, het een
een stier voorstellende. Men ziet er een
meer geronderde kunst in, dan men toe-
nog toe aan de Indianen had toeges-
tig zyn over het G. geraden, om de Sluis
aan het nieuwe kanaal te zien. Zy is, zoo
men my gezegd heeft, de grootste die nu
oort gebouwd is, en merkelyk is zy een
verbaarend geraarte.

3.

Ik heb by den Tex gegeten. Samen koffie ge-
trouken, gewandeld; en vervolgens ben
ik met Prof. Van Keurde tot 12 uren
by hem blyven praeten.

Woensdag 11 oktober. Na't ontblyt
ben ik de tentoonstelling van Schilde-
rygen wezen zien, waar verscheidene
stukken my veel genaegeu deden.

Daarna heb ik in het auditorium pro-
fessor Van Lennep een Latynsch gedicht
Prof. Cras hooren opzeggen.

het Van Keurde ben ik den mecha-
nischen schaakspeler wezen zien, dien
my zeer bewonderd hebben, zoodat twi-
twiffelen dat hy door een man be-
stuurd wordt en niet van zelf speelt.

By zyn het gebouw van Felix meritis
wezen zien, en ik ben met op den hoof-
het raspeneis genceest. Hier waren
menschen werkzaam en, ras 1 wees
by gezand; het ras is vry zindelyk
x. Indien de gezangenen kracht genaege
ollen, is het raspeneis van Campeste hant

geen ongenuttige arbeid, omdat hy nu
 en niet kunstig is.

Na 't eten ben ik in 't Museum geweest
 vervolgens heb ik in Felix meritis een
 nederzetting van Kemper op Cnassus
 daarna een gedicht van Krutten
 op denzelfden aangehoord. Beide
 waren, zoo my voorkwam, beter ghar
 meend dan geslaagd.

Vanavond ben ik nog wat by den
 Tex blyven praten.

Donderdag 12 oktober, ben ik met
 Van Kersde weder naar Utrecht
 gereden.

Amsterdam.

Dinsdag 10 april 1822. 's Morgens om zes ure, met Van Lam en den Tex van Utrecht naar Amsterdam gereden. Het vrees was heerlijk, wy droonken te Spaersloot kaffy, voor te deuren den karneshyde; en kwamen vervolgens om 12 o'ring te Amsterdam aan, waar ik met Van Lam, wy intrek nam by Lotte in den Doelen op de Carnallemarkt.

wy bezochten onze kennissen Simons, Op den Hoop; beken eenige boodschappen, bezagen in den winkel van den boekhandelaar kuller eenige plaatwerken enz. - Om half twee gingen wy met den Tex, Simons, op den Hoop naar Kattenburg, om het ingezakte gebouw, & geweren magazyn der O. J. kampanie te zien; om nader by te komen varen wy door de ondiepe vaarten in de nabijheid. Men verhaalde ons, dat vyfzig vrees een groote schied 't gebouw van een gebeden en de verzakking aangekondigt had, en dat zaterdag om 5 uren tuesday om eens de grootste helft ingestort was.

Het was een groote hoop stenen en balken
geworden, die men zich moeyelyk kan voor-
stellen, dat zoo kort geleden een gebouw
maakte, gelijk aan & gedeelte dat nu nog
staat, maar dat eerlang ook dreigt te vallen.

Het geheele gebouw dreide voor kort
magazynen, en de schade maect zeer aan-
merkelijke zyn. Men was bezig, met groot
gersaar, het koren uit de mag staande ge-
deelten van ^(af te draagen en) gebouw te ruuven.

My zyn ook ^{nu} geweest in de Meuse thans
kerberg, waar een mooi gezicht op het y.
Nervolgen zyn my saam gaan eten by
Stanislas, waar tamelyk goed gezelschap
was. —

Van daar naar't Oefenmuseum, en vervolgens
naar de vergadering van de Maatschappij
Fransche Kunsten en Wetenschappen. Van Hal-
Barend Klein en Loth. Lazen versen, en De
clerk improviseerde over't gezegenen onder-
de dood van Lucretia. — dit heeft my zeer

wonders. By sprak, zoo men my gezege heeft,
 15 minuten, en zeker zoo regels; wel sa-
 menhangend in goede taal en plaatsend bezyn-
 verscheiden plaatsen en regels waren zeer
 mooi en zeer gelukkig uitgedrukt.

De was de laatste vergadering die ^{van} met een
 langer geslacht werd, waar my mede van
 geweest zijn; men was er vrolijk, en bleef
 langer out; het duurde tot half 2.

waensd. 17. Tey zijn laat opgestaan. Na
 enige boodschappen gedaan te hebben, heeft
 op den hoof met ons ontbeten: Cotteletten en
 mmelette met truffel met maderia. De heer
 van Caban en Pius kwamen ons opzoek-
 en; met den laatste zijn my tyne kamers
 en drukkerij weder zien, op den Amstel over
 kinderhuis. - Vervolgens is van Dam ver-
 raken.

Ik ben een paar uren in 't ^{van Schilderga} museum geweest,
 waarna ben ik met den Tex in 't kerkshuis een
 schilderij van Moritz: jesus aan 't kruis, wesen
 en; dit beviel my niet zeer. Vervolgens
 hebben my een groote wandeling gebaan,

4
naar de Raageluis, de wallen om doork
Plantage, het Park enz. - Ik heb zegg
in myne herberg, en ben na't eten in de k
die geweest, waar men „Dieberik en Willem
Holland" speelde -

Donderdag 18. Thuis wat gelezen en nagezien in
beschrijving van Amsterdam door Maaskamp, dat
een zeer middelmatig handboekje is. -

Het Instituut voor 't onderwijs der Blinden
zou zien; 't is op de Princegracht by 't hofpad
no 222. - Het bestaat sedert 12 jaars, en zyg
32 kinderen, omtrent evenveel jongens als me
jes; nu en dan komen er enkelen wils om
des in Amsterdam wonen, om de lessen by te
wonen, zonder in 't Instituut te huseerenga
200 was er thans eënd. Men onderwyft de
kinderen in 't lezen door dwiceely voort naar
letter, de eerste amount 2 duim, de laatste
amount $\frac{1}{4}$ duim groot; als zy de letter he
nen, lezen zy spellen, door de letter, in ho
orden naast elkander te plaatsen; eiv
lyk heeft men gedrukte boeken, tot h
gebruik, bestaande in zeer dik papier waar

5

de letters bal zijn uitgedrukt; behalven klein
leerboeken heeft men een werk over de 20de
Eunde, uit 20 stukken bestaande, op die wijze
worden gedrukt. De hiertoe bestemde druk
is die zeer eenvoudig is, heeft men in het
zijn gelve, en de blinden zetten de letters
daer toe. De letters zijn scherp en zeer groot
het papier is veel dikker dan gewaan pap
ier; het wordt by 't drukken zeer weinig
vergemak.

Het cyfferen leren zij even als 't spellen,
met cyffers te plaatsen op een groot houten
bord met gaatjes; zij doen dit zeer vlieg.

Om de aardrykskunde te leren heeft men
kaarten waar op de grenzen der landen door
verreindstaande straatjes flumeel of papier
aan aangeduid; de meeren en de zee lager zijn
afgemaakt dan het land, en zoo ook de groo
te rivieren; de steden zijn door koperen pun
ten aangeduid; een jangeling, die voor de kaart
in 't hand te oeffenen, meer alle gevraagde
landen en plaatsen zeer naauwkeurig aan
teken leert hem ook meestal al muziek, en door

gaans maken zy daarin goede vorderingen
 Hun geheugen is voor stukken, die men hand-
 voorspleelt, onbegryppelyk sterk. De zynige
 verhaalde my als een voorbeeld daarvan, dat
 een jongeling, die verlangde organist in de
 Francke kerk te worden, tusschen maandag
 en donderdag al de melodien der Francke
 liederen had geleerd. Hy kende wel te noemen
 die der Hollandse liederen en der psalmen,
 maar had slechts zoo korten tyd om de Fran-
 sche by te leren, meer dan 40 in getal; evenwel
 valdeed hy zoo goed, dat hy den post niet
 leefte. Men heeft voor hen die ongemakten
 worden, de melodien der psalmen en liederen
 met letters een eenige andere teekenen, gelyk
 op de wyse als andere stukken voor blinden
 Zoo dat zy zyn nou dat ze gaan spelen en
 kunnen in te geheugen brengen welke melo-
 dy hebben maeten. Gewoone muziek, met
 de gedeelten van noten en de onderscheit-
 verbindingen kan men niet op die wyse ^(met letters) per-
 tok niet met loppe noten, drukken, men
 maet daartoe opzettelike platen maken;

Dit heeft men wel eens in andere landen
gepraef, maar het is voor 't algemeen
gebruik te kortbaat.

Behalven den voorengemeldten blinde, die onge-
veert in de Fransche terti is, en een ander by de Ital-
andische gemeente, is er onlangs een, als musiek,
onderwijzer, onlangs naar Oost-Indie vertrokken,
op zulke voordeelige voorwaarden, dat hy 4 pre-
schaeftige onders daardoor kan ondersteunen.

Als handwerken leert men aan de jongens netten
wezen, staelen matten, en manden maken; men
leert thans ook de praef, om er een fat letter
letter te vormen, een drukker heeft hem daar toe
zjn werk genomen. Dit heeft eens twaalf
kind, dat de letter, die blind is, zeer goed taalken
die dient te mezen, want hy wordt alleen gehol-
en door een jongen. Die hem de woorden voor-
legt; - Zoo by eens genaegzaam gerorderd is om
het horen der woorden altyd goed te spellen,
dat hy des te beter zetten, demyl hy niet, zoo
als de quinde zellers, de fanten van het hand-
schryfs in den dank zal overbrengen.

Van de meisjes leert men knopen en knagen.

8
Zoo my de oprigter zende, had hy minner
levonden, dat er blinde kinderen geneest
ren, die de kleunen kanden onderscheiden door
voel; hy meende, dat veel verhalen ontbrant
dit, en andere verborende fyxheden in 't ges
der blinden onnaamkeurig en overdreven

Het karakter der blinde kinderen was ges
lyk wantrouwend en stug in het begin, maar
den dunt niet anders dan dat van vriende
er normden zich dikwyls hartelyke en
duurzame vriendschapsvereenigingen tusse
dere ongelukkigen.

Ik heb met genaegen dere inrechtige
gesien; het anderwys kwam my voor, de
goed te zyn, en de behandeling zacht en
menschliend. Zonder groaten ophef kom
my dit Instituut voor, op gelyke hoogte m
de vrecmben, en zelfs nei horen dat van
te staan.

Toen ik dit gezien had, heb ik eene wera
ling op de Keeregracht gedaan. de school
kinderen, en het fritsche, zindelyke waark

van alles wat in- of uitwendig tot dezelve behoort, maakt een zeer aangenaam indruk.

Va dat ik den Tex had opgeraacht ben ik Kabinet van Landbouw, in de Zaanenburger, gaat, meren zien. Het is goed in orde, en wordt daar den bemoeuwer zeer naauwkeurig en belangwekkend uitgelegd; ik heb hem et groot genoege in alle byzonderheden gevolgd. Zulke verzamelingen maekten, hoewel dan ook langzaam, veel praktischer te doen. By't heengaan mees men my

et Album een vers van Bilderdyk, waarent my dere twee rezele bygeefenen:

hier proukt het wapentuy, dat de algemeene maeder, Genaelloof voor haar kruast den harten ring doortuydt.

Van dit paerij is het ik geen smaat naar paerij.

Het den Tex heb ik de oude kerk gaan zien waar mooi geschilderde glazen sijn. Dat voorstellende de teekening, of liever toevoegelyk op de teekening van des Kunststrijder

vrede beviel my het best. De kerk
met 27ⁿ kanten gewelf is niet schoon.

Ik ben ook de nieuwe kerk gaan en
de Reiter, Van Galen, en nu ook Kingst-
gen liggen daar begraven. Hunne gedenk-
teekens 27ⁿ allen in dezelfde vorm: 27ⁿ
ten namelijk op kanonnen en andere wap-
tingen. Kingbergen ligt in een ongemak-
lyke handing, maar op 27ⁿ mezen is de
slaap wel uitgedrukt.

Ik ben ook met den Taf het nieuw
lokaal voor 't Leesmuseum, op 't Rokin
mezen zien; het is zeer net en op een
grooten ^{ruim} ingericht.

By Stanislas, waar ik smiddag ge-
geten heb was klein maar vry ga-
gezelschap.

Avonds ben ik in de Hoogdrentsche
komedie geweest, men speelde De
tuegelagerer. Daarna zijn my (Leef en
ik) nog een by Toontje geweest, waar
het niet zeer vrolyk was.

Vrijdag 19. Dieren morgen ben ik het
^{naby de Plantage.}
nesthuis geaan Zeen. Het is een zeer uitge-
 strekt stersig gebouw, met een prachtige
 voorzaal en een een grooten fraayen
 tuin; maar aan dien voorzaal zijn
 welke vergaderzaalen en kamers voor
 regenten en regentinnen; en de tuin
 is alleen bestemd voor de genuegen
 van deeren, die er toch maar weinig ge-
 bruik van maken. De plaatsen voor de
 eigentlijke bewoners van dit huis bestemd
 om lucht te scheppen zijn zeer klein en
 die voor de mannen in 't midden van 't
 gebouw en dus rondom besloten.

Men heeft mij door de nestrekken en
 denken van geleid, en ik konde niet
 lang verweilen dewyl de dank en de be-
 aardigheid ondraaglyk waren. Alle
 mannen werken saam in een nest,
 en alle de vrouwen in een
 ander. Het getal der eersten bedraeg
 243 dat der vrouwen 407. Dikwyl

Zyn er veel meer, en daargenaans een
 veel grooter aantal vrouwen dan
 mans. Er werd gespannen, gebreed,
 merden er kleden en tapyten gemad
 en het linnen geweven dat tot hun
 kleding gebrinkt wordt. Daar dit
 welk veel al stof en een anaang
 namen reuk verwekt, is de l
 er haagt anaengenaam en, zoo
 my zeker voorstel zeer ongerout
 voor verbering of doortraling
 der lucht in verblyfplaatsen van
 zulk een groot getal menschen
 zken niet gezorgd te worden,
 aan zindelykheid en order was ook
 groot gebrek.

In groote zalen slapen ook alle
 de mannen en alle de vrouwen
 te samen, twee of drie op eene
 matras, elk voorren van twee wall

leken, maar zonder linnen. De kon-
 was volgens de opgave redelyk goed:
 hart, aardappelen enz, zondags laep,
 in de 14 dagen elk een pond vleesch,
 med brood.

Gewoonlyk mogen zy twee uren
 vryfaags op de plaats doorbrengen,
 op zaterdag zyn zy geheel zonder
 werk.

Er zyn in het huis: 1 menschen die
 geen werk hebbende vrywellig
 hier werk en levensonderhand zoeken,
 deze kunnen, behouden de voorwryf-
 en der reglementen het huis verlaten
 wanneer zy + goedvinden; 2° menschen
 die wegens bedelary, lieberlyk gedrag
 van de Kraten worden opgenomen
 en voor een bepaalden tyd hier mee
 ten verblyven en werken. Men scheidt
 die soorten wel eenigzins van elkan-

lezen af, maar zy zyn toch naast
 en dag in het zelfde nestrek met
 de anderen. Dit is te erger daar
 er een groot aantal kinderen by
 zyn. Men kan zich voorstellen
 welke opvoeding deze hier vinden.

Er waren eenige banken met een
 lepenaar afgevaardigd naar de
 school (maar toch in de groote
 overpraal), maar die waren onbes
 Men zeide my dat de kinderen, als
 zy wilden, hier lezen en schrijven
 konden leeren, van een mede ges
 gene, maar dat zy er niet toe
 gekonden waren, en er ook byna
 geen gebruik van maakten.

Naarmate van het werk, dat
 elk doet, krygt hy nog iets bove
 den kost enz: men zeide my dat

dit gewoonlyk een tot twee staven
in de week bedraeg.

Het gebrek van arde bleek daar
is ook nog dat men niet af liet
te bedelen en de vreesde lingen om
teels na te loopen.

Het opzigt wordt door vijf vaders
en zes moeders waargenomen; het
huismerk geschiedt meest door de ar.
men zelf.

Het geheel heeft op my een zeer
slechten indruk gemaakt. Het gebouw
is stervig gebouwd, maar in veel op.
zigten te prachtig en te gelyk voor
het daellinde oogensikt. Het gebrek
aan schifting en verdeeling, aan gebruk
en gezonder werk, aan arde,
aan schalen voor nuttig anderwyg,
maet de geheele inrichting tot me.
ning van armaede en vooral tot

redelyke hervorming geheel onge-
schikt en wellicht nadeelig naar die
beide daer zy. Veel korten worden
hier jaarlyks bevestigd zonder dat
er nut van op de maatschappij
komt. geheel en half verdorvene
menschen worden hier opgevoed.
hoop om na eenigen tyd nog ver-
dorvenen meder heen te gaan.

Ik schaamde my voor myne land-
genoten, dat een vreesdeling, die
met my het werkken zag, my zei-
de, dat hy in geene der groote steden
den van Europa eene inrichting
van dien aard zoo slecht gevonden
had, en dat ik hem niet konde tegen-
spreeken.

Eene opmerking moet ik hier nog
ter needer stellen. In de prachtige Reg-
te Zalen, hangen zeer fraai geschilder-

Regentestukken, waartellende de
 Regenten en Regentinnen van oude
 eersidene tyden. Wanneer men verge-
 lykt de stukken van Rembrand met
 die van Quinkhard (1748) vindt men op
 de eerste krachtige mannelijke gezig-
 ten, die zelfs in houding en klederdrag
 eerwaardig zijn; en daarentegen op
 de tweede meest laffe, welke gezigten,
 wier onbeduidendheid nog door de
 snaaste gepaerde pruiken en de
 etyne houding en kleding bespatte-
 lyk wordt gemaakt. Waren onze
 voorvaders in honderd jaar 500
 vernallen en teruggegaan! en
 wat is het tegenwoordig geslacht?

Daar 7 geleide van den loonbediende
 van een Duitscher, die met mij in 4 week-
 thuis was, ben ik ook geweest in een ma-
 garyn van Chineesk en japaansch porce-
 leen.

leem. Ik heb meer ons hier wat het fraaifste
 althans het kortbaarste in dit soort van
 wanden bestaat: veel van de 'zer merken
 en lange lyfren. - Ik zag er ook bordes
 en andere stukken waar op Jesus aan 't
 kruis geteekend was. Als van 't zeld-
 zaamste japanske ^{kaedamij} was men maar we-
 nig meer van vonds, toonde men boeke-
 nult den men in de put. Zoo men ons
 geleide is op Japan die fyne aarde, waar
 van dit soort gemaakt werd, niet en
 voorhanden, zoo dat er geen meent
 meer zoo kan verspaardigd worden. De
 eigenaar van dezen winkel en magt
 zyn heette Dubois.

Het kabinet van Schilderijen toeke-
 waard hebbende aan den heer Brentand
 Hand binnen weinig dagen verkocht
 worden, en was niet te zien. Er waren
 veel stukken die ik niet zeer konde bewa-
 ren. Die het meest mynen aandacht

stukken hebben, waren 2 landschappen met
 watervallen van Reisdal; - 2 stukken van
 Rembrand van Rhyne Tobias als de engel op
 waart, en de opwekking van het dochtletje
 van Jaisus; - De vierdaagzke reeilag
 1666, van Willem van de Velde - onder de
 ander stukken, de drie koningen van ^(Jan van) Schoorl.
 Veel Italiaanske stukken bereelen my ge-
 heel niet, maar ik vand zeer mooi:
 Maria Magdalena van Guido Reni,
 Madonna van Laffo Ferrato, het ku-
 nelyk van de Keilige Catharina door Titi-
 ano, de H. Johannes door Leonardo da
 Vinci en eene Magdalena van een an-
 bekende.

Insiddags heb ik met den Heer en den heer
 Dr. Tyspen gezeten by den heer Fabius; en
 aronds ben ik by den heer Pr. van Reener,
 op de woensdagzke party geweest; op beide
 plaatzten ben ik met veel genaege
 geweest.

Zaterdag 20. My zyn deren morgen het
 Salmaeffemers kinder- of vondeling-
 huis mezen zien. Het een en ander, dat
 ik er gerraagt en opgeteekend heb, zal
 ik hier tot myne herinnering, neders-
 schryven.

De vondelingen in den omtrek van de
 huus of ook elders in de stad nedergelegd
 worden hier gebragt en dadelyk aan
 minnen overgegeven; die minnen twi-
 ven in Amsterdam en de kinderen bly-
 by haar tot de 5 of 6 jaren. Dan wor-
 den de kinderen in het huus opgenomen
 en blyven tot ongeveer hunn tiende afel-
 de jaar in het ruzenaamde kleine kin-
 derhuus, van waar zy ^{dan} overgaan in het gro-
 te kinderhuus in t welk zy doorgaan tot
 aan t einde van
 hun 18^e jaar blyven. Behalve de von-
 delingen worden er ook wezen, en verlaten
 kinderen taegelaten, wanneer zy in geen
 byzondere meerkintzen kunnen worden
 opgenomen. Men neemt ze echter niet
 boven de 12 jaar oud.

De kinderen worden opgevoed in den godsdienst
der ouders, voor zoo ver die bekend is, anders
in den hervormden. Joden zijn er niet.

Daar my juist op een Zaterdag kwamen
was men onzeral bezig met schrabben en
schaanmaken; de meisjes hadden geheel
een school, de jongens zeer weinig. Na
heen my er van zagen en mit de gesprekken
met den meester kwam my voor, dat het
onderwijs in lezen, schrijven en cypferen tamme-
lyk goed is. Het onderwijs in t zingen kwam
van myn vriend ook zeer doelmatig voor
voor de jongens die een handwerk en de
meisjes die naagen lezen is er Lomert en
ellen achtend en t wintert in een avond
school om het geen zy geleerd hebben te
onderhouden; dog dit hard, was de mees-
ter ons zeide, geen groote uitwerking
De meisjes zijn een tot twee jaren op den
jongenaanden breinwinkel, en komen
dan op den naaiminkel. Zy daen ook hies-
werk en worden daartoe gehoren waar
mate van kanten van leg en geschiktheid.

ken gebruikt alleen eenende kraanmen
om de vertrekken der jongens in orde
te houden, denyl men het niet vaeg
geaam vindt daar meijge, toe te laten

Het linnen wordt niet in het huis
te I Graveland gemaken.

De klederen enz: die in het huis
gebruikt worden ook in het huis
digt. Behalven dien gaan de jonge
ook buiten 's huis om handwerken
te doen.

Er zijn vier plaatsen 2 grootere en 2
nere, maar door dien het gebouw
hoog is, en die plaatsen midden in
er de lucht zeer onruimen en benaamt
de uitwasemingen der vertrekken
nondom pakken hier te samen. Het is
op deze plaatsen dat de kinderen
maeten toheppen. Op een deraer
zagen wy een geslagten of hangen;
zeide ons, dat er om de 14 dagen

wordt gebruikt, ongeveer 850 pond zwaar,
 die wordt dan altijd eenige dagen te pronk
 gehangen; my dunkt dit maakt de plaats
 niet geschikt voor de kinderen om te
 spelen.

Twee maal in de week eten ze loef, 2
 maal goot; het brood wordt in het huis
 gebakken en scheen zeer goed te zijn.

De kinderen slapen in groote zalen, op
 enkele stenen bedden, twee byeen, zy
 hebben twee dekenen en twee lakens; het
 binnen wordt om de 14 dagen verschoond,
 zomers staan zy om 6, winters om 4 uren
 op.

Alle kinderen mogen zondag, om de
 14 dagen van 4 tot 8 uren uitgaan, zonder
 toezicht te geven van de plaats, maar
 zich ophouden. Men meent dat dit
 wonderbaar is, omdat elk kind een
 nummer op den schouder heeft, waar by
 het ook bekend is; zoo dat zy

toedilijk kunnen herkend worden want
 zy wat misdoen.

Men zeide my dat de bevolking nu niet
 minder groot is dan voor eenige jaren
 vooral in 1812 & 1813. Men is moeijelyker
 geworden in het aannemen: kinderen
 boven de 12 jaren neemt men geheel
 niet meer, vele kinderen waarran
 de ander helft kunnen opsporen zyn
 aan hen teruggegeven; en zelfs zelfs
 de vondelingen dikwyls aan de maedest
 meder wanneer men hen ontdekken
 zy zyn. De oprigter zeide ons dat hy
 toe eene byzondere politie had ingericht
 die steeds waakte op de personen die
 kinderen nederlegde, en ze dikwyls
 achterhaalde, in welk geval men de
 kinderen niet opnam, tenzyl de maedest
 bleek valstrecht buiten staat te zyn om
 ze te onderhouden; en alleen naar zoo

lang als zy bleken daar toe buiten staat
 bleven; zulke maeders kwamen dan ook
 wel van tyd tot tyd hare kinderen zien,
 en namen ze na eenige jaren terug.

Het getal der kinderen tot het gesticht
 behaarende bedraeg sul 2888, te weten:

By minnent 1044 -
 op het Platte land 487. -
 op het kuis 1357. -

Op het platte land worden er nu niet
 meer gevonden; men had voor eenige
 jaren de praef daarnan genomen,
 maar het volnerigt was te maege,
 zyke bevonden; want in de omstreken
 van Amsterdam is daartoe geen gelegen-
 heid; zoo dat men veraf, vooral in Zel-
 derland, maect gezan om de kinderen
 te herstellen, maardoor ze geheel buiten
 het oog der Bestuurder geraken. Kinde-
 ren die de heer Van den Borch op Tynaard
 gehad had, waren, zoo men my zeide,

verarmde en blazende terug gekomen

Onder de bepalingen die het tegenover
 stelde uitwerken van t geen men bedan
 keeft, en die toch in stand blyven, behoo
 dat aan de kleppers die kinderen na
 10 uren 's avonds kinderen in het huis
 brengen eene premie gegeven wordt.
 Dit is ingeteld ten einde de kinderen
 die inacht te vandeeling gelegd wo
 den niet tot den volgenden dag zoud
 blyven zonder hulp; maar nu wou
 de kinderen die op andere tyden gerou
 wonden door de kleppers bewaard te
 na 10 uren ten einde de premie te krie
 gen, en zoo blyven zo juist dikwyl, een
 tyd lang verstoeken van de hulp die mi
 hun heeft taegedaacht.

uit de lysten die men ons met heeft
 willen mededeelen, heb ik in den ha
 de volgende resultaten opgegeven.

In 1815	er ingekomen	958	Gestorven	450
In 1816		853		334
In 1817		956		496
In 1818		825		329
In 1819		734		360
In 1820		549		303
In 1821		415		305
In 1822				

De kosten van het onderhand zijn zeer vernikkend naar mate van den prijs der levensmiddelen; in 1819 hebben de kosten van alles te samen bedragen 26 ¹/₂ Centen daags voor elk kind.

Het is niet mogelijk een grondig oordeel te vellen over eene inrichting van dat belang, wanneer men slechts eens daarin gemeest is; ook moet men de geheele administratie en vooral den inslag ten opzichte der kinderen die er in opgevoed zijn nauwkeurig kunnen nagaan om te kunnen beslissen of het gesticht

aen) zyn oogmerk voldoet. Ik zal
 maar weinige aanmerkingen, die
 by het zien zyn ingevallen hier opte-
 kenen. Het gebouw is kortbaer,
 groot en stierig aangelegt; maar de
 form komt my voor ongeschikt te zyn,
 vooral uit hoofde der binnenvlaet-
 dere in het midden, van zulk een
 laag gebouw zyn voltrekt zonder
 straling van lucht; de vertrekken
 die er op uit zien kunnen nimmer
 genoegezaam verfrist worden; ten
 zy met derzelfde lucht als die vertrek-
 ken verduid worden, en daarvoor
 ook geen gezonde gelegenheid voor
 ontspanning verschaffen. My dacht
 men de verdorvenheid der lucht by
 de adembaling op de binnenvlaette
 dadelijk bemerkte. In de vertrekken
 was dan ook, met weinig uitsondering

ving, nam het gebrek van veronke lucht
zeer hinderlyk; dit was vooral het
geval in de bree- en naaiwinkels, waar
de veel der maitreffen voor de tocht
het kwaad nog erger maakte.

Zy had van het ongezond intrigt der
kinderen zoo veel gehoord en gelezen,
dat my dit medeviel; velen zagen er
gezonder, uit, en het getal der ziekelijken
en zwakken kwam my niet groot voor;
naemel zy over het algemeen, wanneer
my naar den onderdom vraelzen, klein
naar hunne jaren zehenen te zyn.

Zeer ongezochikt kwam my voor, dat
men de kinderen twee te zamen, en dat
men ze op rechte bedden laat slapen.
Ook geloof ik dat zoo de lichamelijke
opvoeding al niet zoo is, dat de kinderen
ziekelyk maekten worden; zy ten in allen
geeral te veel en te zwak maaken voor
den stand waar in zy nabeskaant zullen

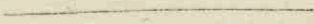
geplaatst zijn, iets dat kan natuurlijk
meder tot last der maatschappij daer
wezen. Wanneer het maar eenigzins
toevolijk gemeest ware lande eenel of
naeding op het land oneindig verkiesba
zijn. -

Er zekere geen zeer strenge orde
zijn, maar dit is gedeeltelyk toe te
skryven aan den 4. octub. dag inavrop
my kwam. De kinderen zwierven, zo
't zekere, door 't geheele huis, men vond
ze byeenriddende op trappen, slaapt
ken en: waar zy niet behoorden te zijn
sommige zaten eens taak, die zy gedun
de de meest niet af getrezen hadden, te
volenden, anderen bledden uit aan of
uit, — maar nege veelijk spelen zag
men er byna geen; ook bemerkte ik
niet dat er eenige byzondere aanleg
voor spel of uitropanning bestond.
In een inrichting van die intgestreest

heid, dunkt my, moet meer orde zijn,
en behoorde men de kinderen aanleiding
te geven om ook op eene gepaste en ge-
zonde wijze te vermaken.

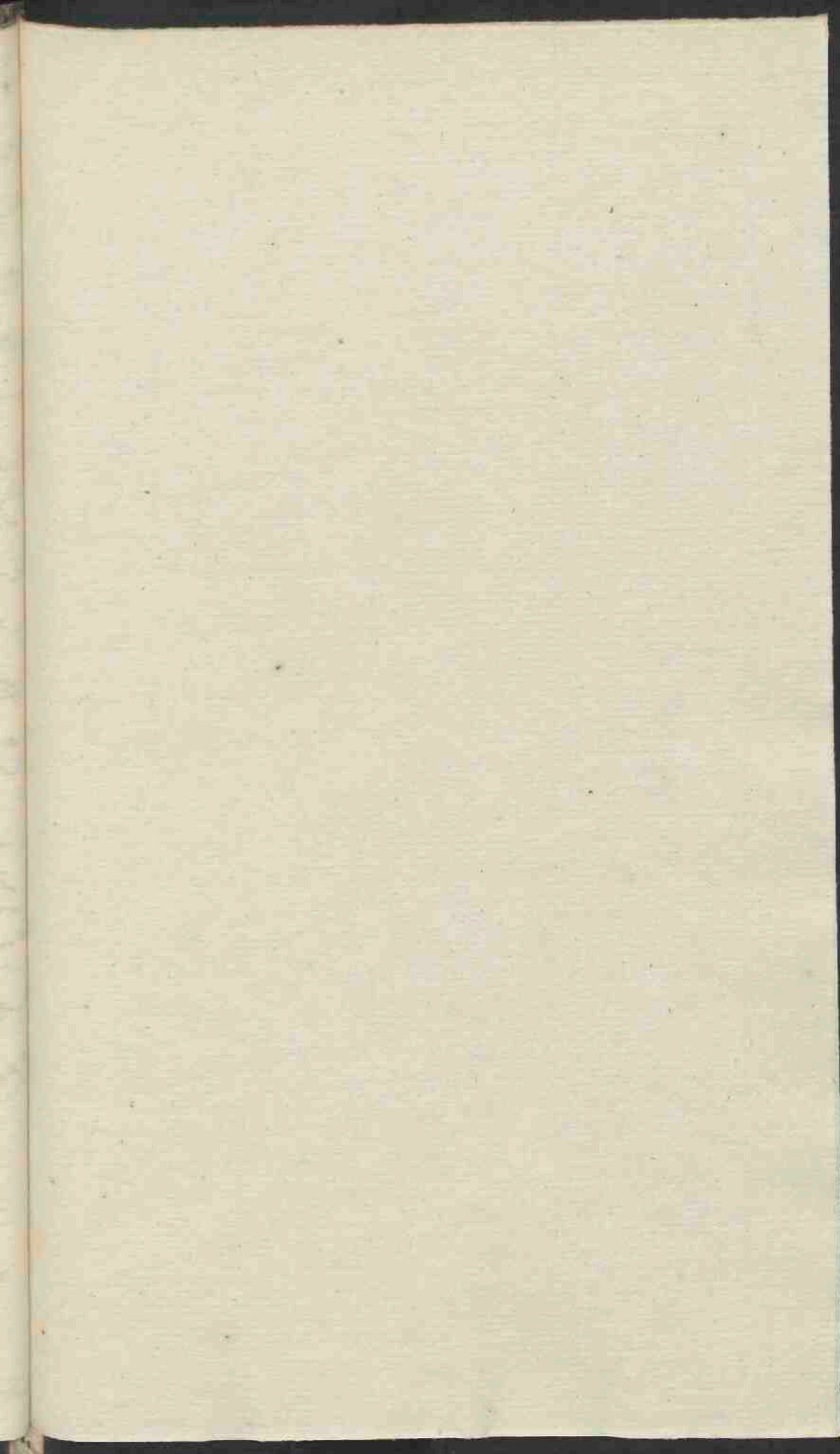
Het uitgaan der zondags wandel-
partij, was ongetwyffeld zeer schade-
lyken invloed hebben.

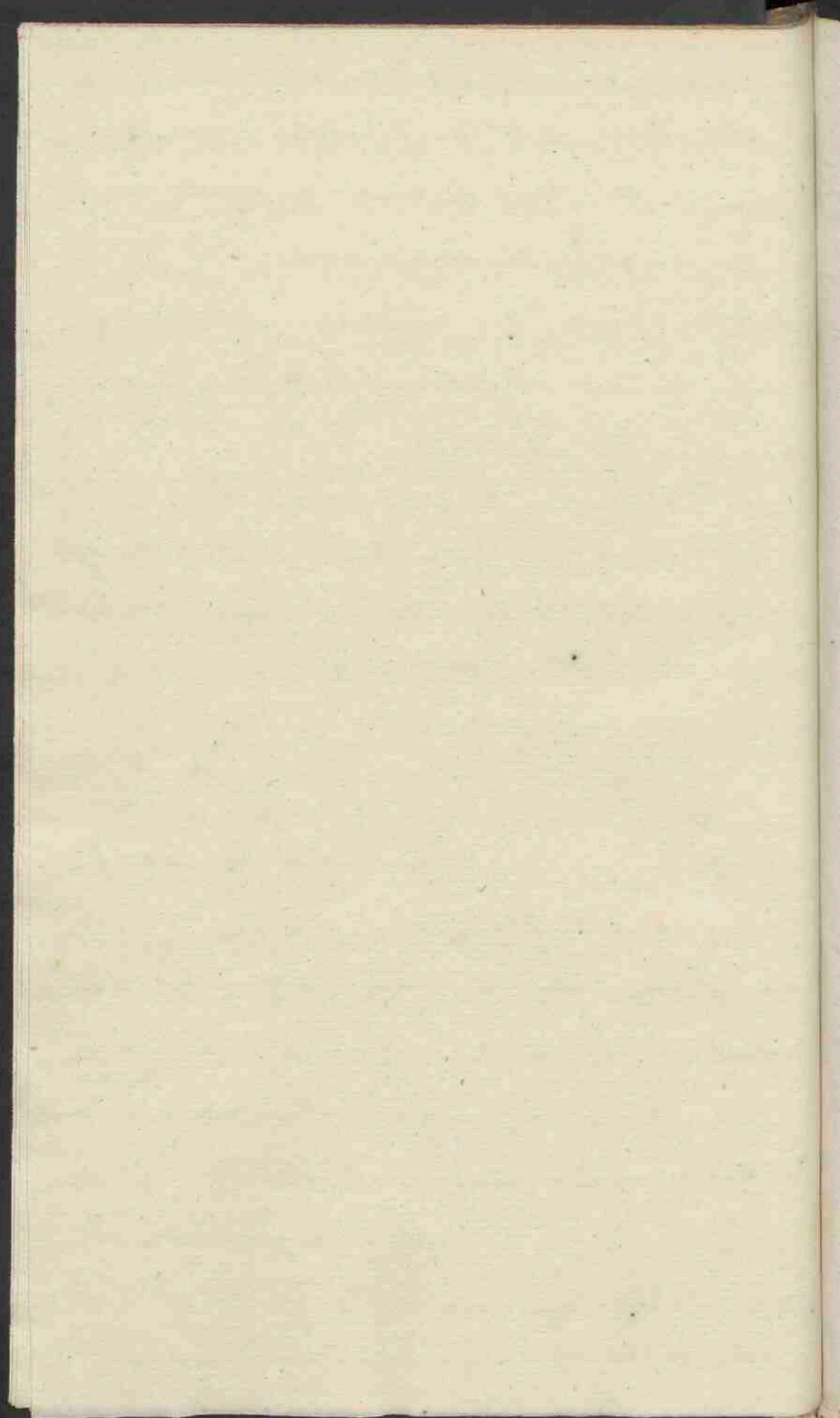
De kleding zoude veel gezonder en min-
der kostbaar zijn kunnen: bloot hoofd
en niet sluitende klederen van eene
lichtere stof. dan laken zonden dit
oogmerk vervullen. -

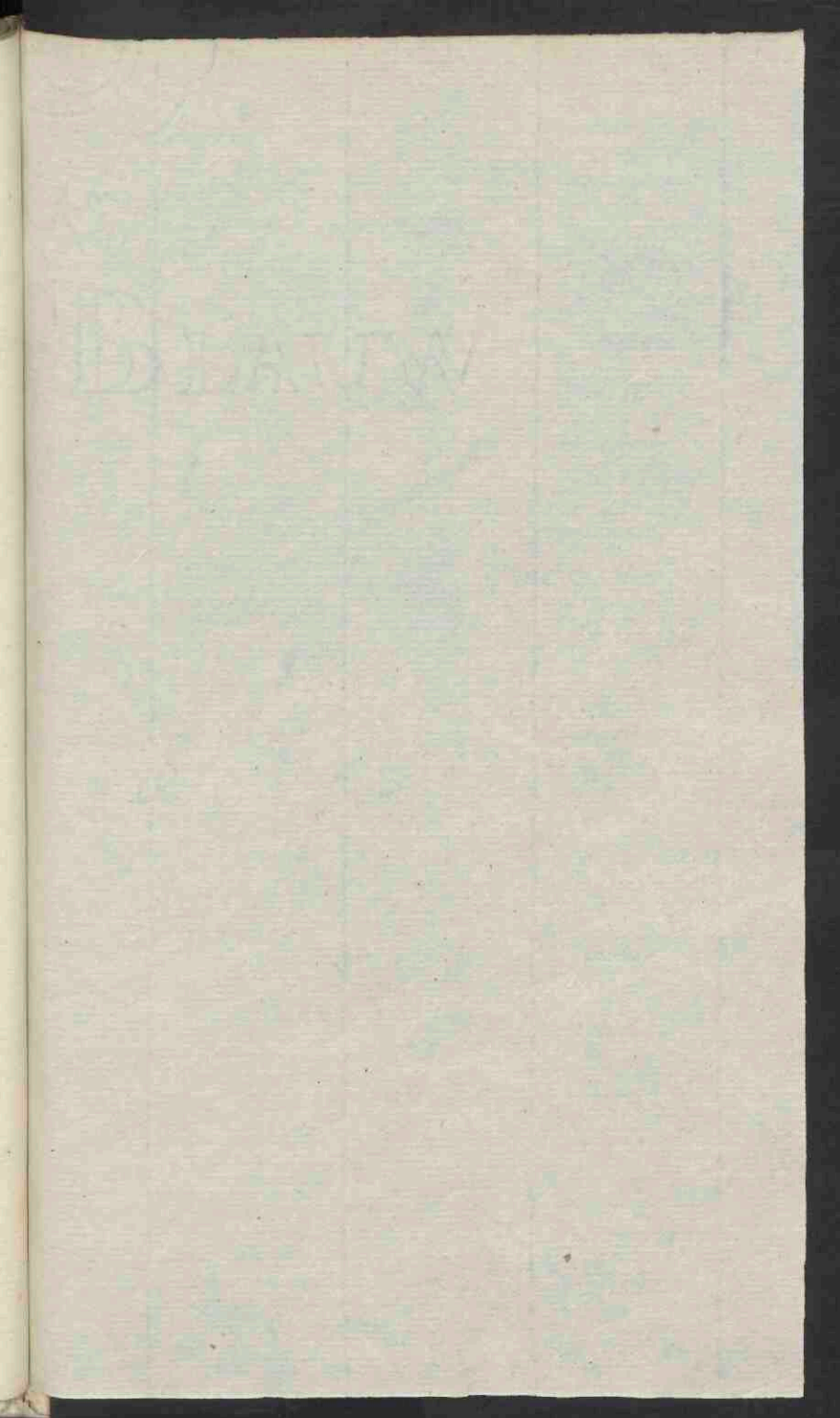

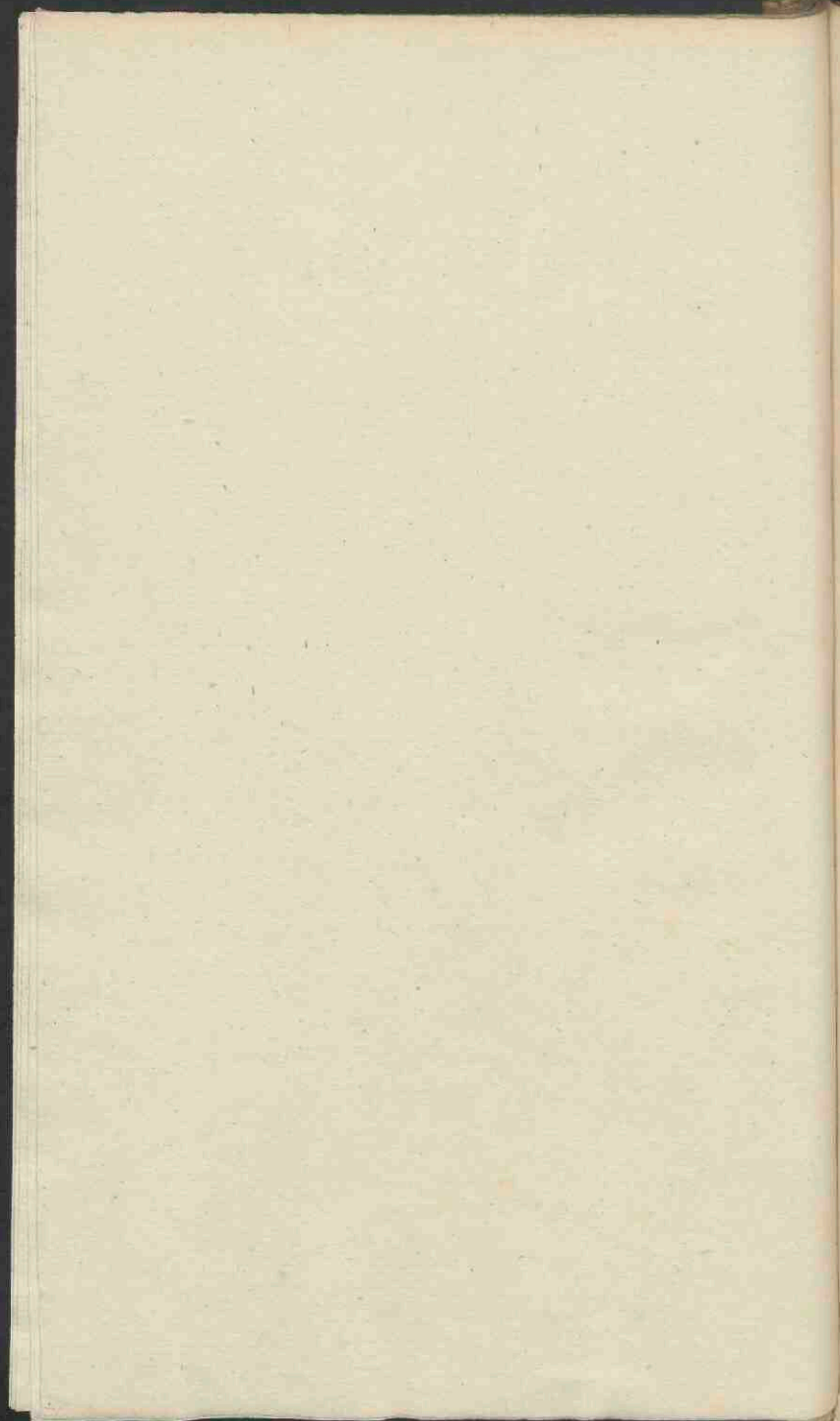
Ik ben nog niet geweest in het schil-
dermuseum van schildergew, en om 5 uren
vrijmiddags ben ik naar titrecht terug-
gevoerd.

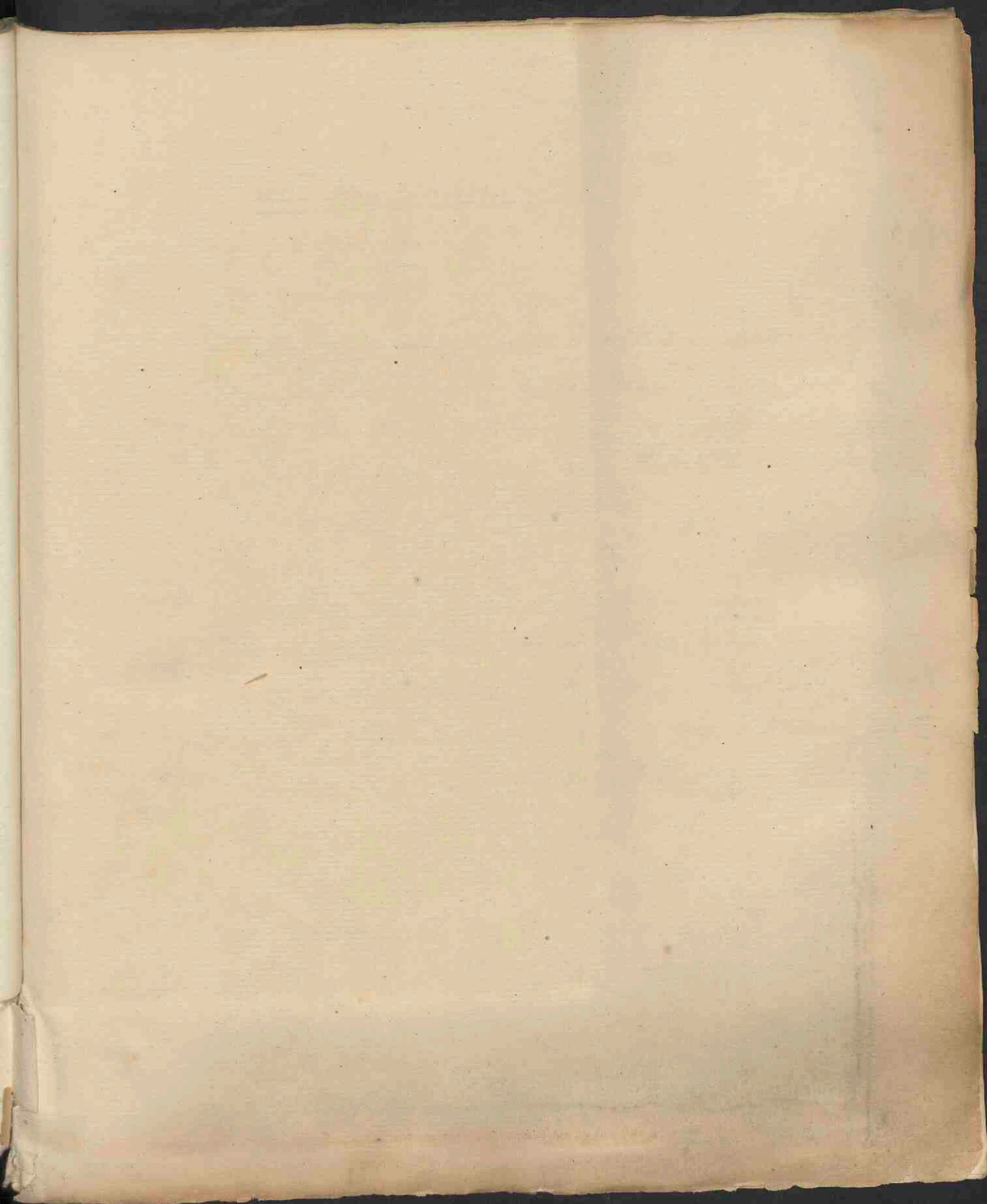
[The page contains approximately 25 lines of extremely faint, illegible handwriting. The text is mirrored across the page, suggesting bleed-through from the reverse side. No specific words or phrases can be discerned.]

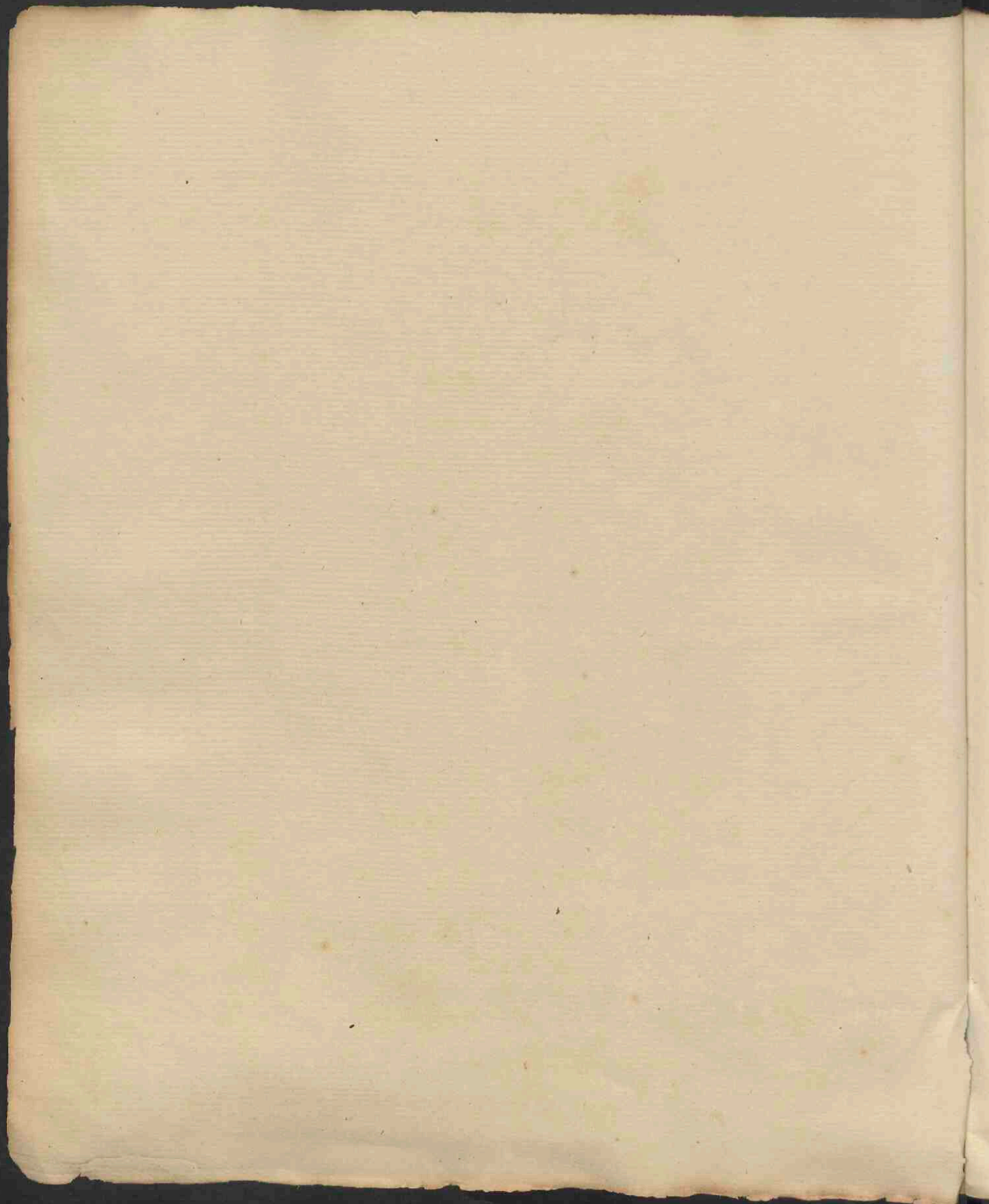

Uitstap naar Frederiksoord, enz.

Wensdag 14 augustus 1822, 'smorgens om 7 uren,
ben ik met den heer K. Van Geldstein van Utrecht
vertrokken.

Het Huis ter Heide. Niet ver voorby hetzel-
ve links af van den weg is eene steengraeve, die
men den Keiberg naemt; - men werkt er alleen
in het najaar in, zoo men ons zeide; ook liet
ons de Tijd niet toe om hier eenen uitstap te
maken.

Op eenigen afstand van Amersfoort zagen wy
ter linker hand den toren van Laest en rondom
een aantal dorpen, dit gezigt is fraai, zoo als
ook het aftakken van den Hoogen aanden Amers-
foortschen berg, van waar men de stad met
de omliggende landstreek beneden voor zich
ziet uitgestrekt.

Reeds voor wy aan de Beilt manen gekomen
hadden wy den Koning zien passeren; wy ver-
namen naderhand dat hy om half 5 van het
Loos was afgereden.

Naby Amersfoort was men bezig den tabak
te plukken; de stronken laat men in den grond,

History of the Republic of the United States

Chapter I
The first settlement in the United States was made by the English in 1607 at Jamestown, Virginia.

The first settlement in the United States was made by the English in 1607 at Jamestown, Virginia. The first settlement in the United States was made by the English in 1607 at Jamestown, Virginia.

The first settlement in the United States was made by the English in 1607 at Jamestown, Virginia. The first settlement in the United States was made by the English in 1607 at Jamestown, Virginia.

The first settlement in the United States was made by the English in 1607 at Jamestown, Virginia. The first settlement in the United States was made by the English in 1607 at Jamestown, Virginia.

The first settlement in the United States was made by the English in 1607 at Jamestown, Virginia. The first settlement in the United States was made by the English in 1607 at Jamestown, Virginia.

en op eenigen daarvan blyft de blaem, die op een
hoogen steel is opgeschoten, staan, om zaad te geven.

De tabaksbouw gaat, zoo ik hoor, zeer achteruit:
er is nog groote voorraad, die men niet slyten kan;
de verzending was veel naar Frankryk en Duit-
land; in het eerste land gebruikt men thans veel
Americaantike, en in 't laatste bouwt men
meer en meer zelf tabak, terwyl vooral de
Pruiſſen zware inkomende regten op den kal-
landschen geſteld hebben. Er heeft nog tamen
lyk veel verzending naar Italië plaats, zoo
dat kooplieden opzettelyk van daar komen, om
hier aan te kopen te doen; een heeft zich met dat
aanzien gedruvende drie jaeren te Wageningen
opgehouden.

In goede jaeren is de behaefte aan mest voor
deze kultuur zoo groot, dat te Niekerk alleen
voor 100,000 aan ſchapenest van Texel en elders
wordt aangebragt. Thans wordt veel land,
dat met tabak plant beplant te worden, voor
koren aangelegd.

Te Amersfoort was men bezig de poorten meder
op te maken, even als of men die logge gebouwen

[The page contains approximately 20 lines of extremely faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the paper. The text is too light to transcribe accurately.]

nog behaefde tot afkeuring van den vyand.

De heide ziet er in deze straken niet zeer onvruchtbaar uit, overal is ze begraaid, en eene streek kort naar Amerfsfoort was onlang afgebrand het geen nu reeds overal groene Springjes gras en heideplanten deed te voorschyn komen. De bomen, meest eiken, langs den weg schynen slechts te groeyen.

Wy zagen eenige wagens met eek pafferen; — Zoo naemt men den bast van het eiken hout vooral hakhout, dat hier menigvuldig is; deze bast word op een malen klein gemaakt en dient dan, als ruw, tot lederbereiden.

Het eikenhakhout wordt gewoonlyk, om de 8 jaar gekapt, maar velen meenen, dat het voorzeeliger is 10 jaar te wachten. Het Elkenhout wordt dikwyls gekapt.

Tusschen Amerfsfoort en Haerelaken, passeerden wy de herberg de Doornsteeg; hier is de afscheiding van Utrecht en Gelderland.

Haerelaken, een lief vrolyk dorp. — Ter Schuren, — Voorthuizen; allen hebben het voortkamen van

My dear Mother
I have just received your kind letter
and was glad to hear from you
I am well at present and hope
these few lines will find you
the same. I have not much news
to write at present. I am
still in the same place and
doing the same work. I have
not much time to write at
present. I must close for
this time. I will write again
when I have more news to
write. I am, my dear Mother,
ever your affectionate son,
John Smith

melken; de veldvruchten, vooral de bacheluut,
 stond zeer goed. — Onderweg reed ons de kroon-
 prins voorby; die reed naar het Loo, juist nu de
 koning dit verlaten had. Een der knechts van den
 prins, te Voorthuizen achtergebleven, sprak daarover
 zeer vrij; het was namelijk met opzet, zaidte hy,
 omdat de kroonprins niet in beste vriendschap
 met den koning was: ook verkeerde de kroon-
 prins niet veel, maar alleen te Brussel, niet
 in dit land.

Hoewel het wat vroeg was, hielden wy ons
 middagmaal te Voorthuizen, by Wilbrink,
 en waren er zeer veel.

Om 1 uur verlieten wy Voorthuizen, en gingen
 omtrent een uur verder links van den
 straatweg af, en begaven ons in de heide. Een
 half uur verder bereikten wy Gaarderden
 een armelyk dorp, waar menschen zoo veel
 als woningen en kleding veel minder veel.
 varend voortkomen hadden, dan in de dorpen
 langs den grooten weg. Het water werd niet
 een rad uit eene diepe put opgehaald. Ander
 half uur verder kwamen wy naby Elspeet; wy
 hadden het Spieler en Putter bosch aan onze

+ Deze bosfchen, hoor ik, worden door veel zijnen,
ren in t gemeen bezaten, en volgens een reglement
naar t geramenlyk belang jaarlyk gekapt en
bygepaakt; elk ontrent dan by t lat zyn
aandeel van t gekapte hout, waerover hy
naar willekeur beschikken kan; maar het
hout zelf mag niet verdeeld worden.

+ Slechts in eene kleine ftreek zagen wy den
grond niet verwaaid dar zand bedekt.

5
linker hand gehad en lieten nu het Elspeeter bosch
aan onze rechter hand.

x
Hoe nauwkeurig de waarmant en my zelf
naar den weg gevraagd hadden, was het niet
mogelyk, om onder de menigte sporen in
de eenzame heide telkens zeker te zyn, dat
my dat spoor koren 't geen ons naar Zwolle
brongten zonde. De heide was overal in val-
len blaai, 't geen een bevallige purpore kleur
opleest; hierendaar ziet men eikenstrinken,
van welke tusschen de andere planten optuk-
ten, 't geen ons deed vermoeden, dat de
grond niet zoo onwilleig zonde zyn om maat
beters op te leveren, dan schapenweide, waartoe
zy nu eeniglyk dient. Lindelyk kwamen
wy aan vry welig hantgewas en beboude
grond, en toen bevond het zich, dat wy on-
ze richting niet genaeg rechts gehouden had-
den, en ^{dat wy} ~~ons~~ te Asperlo het waren. Het was
te laat om onze reis toen nog naar Zwolle
naartezetten, vooral omdat wy aldaar zonden
gevaar geloopt hebben van in donker op de
heide te dwalen; wy veranderden dus ons

[The page contains approximately 25 lines of extremely faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the paper. The text is too light to transcribe accurately.]

plan, en begaven ons naar Elburg. De streek
die wy nu doorneden was wel bebouwd, boom-
ryk, en in wy goede weide was overvloed
van kamelyk gaed rundvee. Om 8 uren
kwamen wy te Elburg aan.

Door t verliezen van onzen weg hebben wy
genust te zien den aanleg in de heide door
den Generaal Daendels gemaakt, die Daen-
delsdijk genaamt wordt, en $3\frac{1}{2}$ uur van Els-
peet afligt; - men gafes ons nog al gunstig
van op.

De veldvruchten, die wy in de heidcorpen ge-
zien hebben: zag, aardappelen en byzonder back-
weit, stonden zeer wel, er was hier en daar
ook wat kennep. Men zag by de huizen nog
blaemen, t geen toont dat er geen volkomen
armoede heerscht; maar de vrouwen waren
zonder kousen. Te Elspeet gebruikte men
eene groote nabplaeq met ongelijke rader.

Donderdag 15 augustus. Wy hebben deren morgen
Elburg in - en uitwendig bezigtigd. De wallen
zyn nog in stand gebleven, en zelfs gaed onder
handen, zy leveren eene goede nette wandeling
op, die toch veel fraayer zyn kon, zoo men de

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher due to the bleed-through effect. Some words are faintly visible, such as "the first", "the second", "the third", "the fourth", "the fifth", "the sixth", "the seventh", "the eighth", "the ninth", "the tenth", "the eleventh", "the twelfth", "the thirteenth", "the fourteenth", "the fifteenth", "the sixteenth", "the seventeenth", "the eighteenth", "the nineteenth", "the twentieth", "the twenty-first", "the twenty-second", "the twenty-third", "the twenty-fourth", "the twenty-fifth", "the twenty-sixth", "the twenty-seventh", "the twenty-eighth", "the twenty-ninth", "the thirtieth", "the thirty-first", "the thirty-second", "the thirty-third", "the thirty-fourth", "the thirty-fifth", "the thirty-sixth", "the thirty-seventh", "the thirty-eighth", "the thirty-ninth", "the fortieth", "the forty-first", "the forty-second", "the forty-third", "the forty-fourth", "the forty-fifth", "the forty-sixth", "the forty-seventh", "the forty-eighth", "the forty-ninth", "the fiftieth", "the fifty-first", "the fifty-second", "the fifty-third", "the fifty-fourth", "the fifty-fifth", "the fifty-sixth", "the fifty-seventh", "the fifty-eighth", "the fifty-ninth", "the sixtieth", "the sixty-first", "the sixty-second", "the sixty-third", "the sixty-fourth", "the sixty-fifth", "the sixty-sixth", "the sixty-seventh", "the sixty-eighth", "the sixty-ninth", "the seventieth", "the seventy-first", "the seventy-second", "the seventy-third", "the seventy-fourth", "the seventy-fifth", "the seventy-sixth", "the seventy-seventh", "the seventy-eighth", "the seventy-ninth", "the eightieth", "the eighty-first", "the eighty-second", "the eighty-third", "the eighty-fourth", "the eighty-fifth", "the eighty-sixth", "the eighty-seventh", "the eighty-eighth", "the eighty-ninth", "the ninetieth", "the ninety-first", "the ninety-second", "the ninety-third", "the ninety-fourth", "the ninety-fifth", "the ninety-sixth", "the ninety-seventh", "the ninety-eighth", "the ninety-ninth", "the hundredth".

7
wallen en poorten slechte, te meer omdat van de
dubbeld wallen met het vallen der binnenste
gracht veel partij zoude te trekken zijn.

De haven rykt ontrent een half uur in zee,
maar dit is voor de scheepvaart niet ver ge-
noeg, want er is eene bank voor, die men
niet kan diep houden zonder de hoofden
tot over dezelfde ~~aan~~ vooruit te brengen.
Er is veel land aan weerszijde der haven
aangeslikt, en dit ^(zoude) nog meer plaats grijpen,
was men de hoofden nog verder vooruitdragt.

Aan het eind der haven hadden wy een mooi
gezigt over de zeeside, en aan de linkerzijde
op Dorndryk en Kanderwyk, en aan de rechter
zijde op Kampen.

Er lag eene groote saemelheid hout gereed
om ingescheept te worden; men voert dit naar
Amsterdam; het is in de Helme van overvloed.
Dij voorhanden. Behalve hout voert men
boter, kalven, varkens enz. uit. Er zijn hier
ook touwslageryen, een oly- en een rijnmalen;
ook een speldfabriek. De vischery is niet be-
druwend meer, zy is enkel naar eigen gebruik der
stad. Dit pleegt anders te zijn; de hooper zegt

* Eene boot die van het dorp Oudebrack komt,
loopt door de stad. Men heeft, om ^{dat} zy zich niet
in de stadgracht verliezen zoude, twee afschut-
fels van planken gemaakt, waartusschen zy, in-
den door de stille gracht, met veel drift blyft
Hrvaamen, en aan de andere zyde der stad in
de zee valt.

ons, dat voor 40 jaren, nog 14 visscherijwilt-
 ten hier waren, die op de Noordzee vaaren;
 de visch werd toen van hier niet alleen naar
 de omliggende steden, maar naar Duitsch-
 landen byzonder naar Keulen, verzonden.
 Dit is langzamerhand afgenomen, en de laat-
 ste dixer schepen zijn gedurende de Fransche-
 regering verkocht, zoo dat nu niets meer
 van dien tak van nyverheid over is gebleven.
 Hieraan is de ondiepte van de haven niet
 oorzaak, de haven was te voren vloed, even
 ondiep. De Handeldryk maect in tegendeel de
 visschery toegenomen zijn.

* My zijn ook in de kerk geweest, die zeer net is,
 een stompe Zwane taneu maekt Elburg in de
 neste kennelyk. Er zijn hier twee predikanten,
 Roomschen heeft men in Elburg byna niet,
 wel Joden.

Het stadhuys schynt van achteren een oud kar-
 teel geweest te zijn.

Men weet en raemde ont een gesticht, waan
 mannen en vrouwen, die boven de 60 jaar oud zijn,
 onderhouden worden, er waren 40 personen in,
 dit is een making van een juffr. Feith, en het

[The text on this page is extremely faint and illegible, appearing as ghosting or bleed-through from the reverse side of the paper. It consists of approximately 20 lines of handwritten text.]

naar haar Feitkenhof.

Het kostschool of Institut, waer toe King, Bergen rees heeft bygedragen, en waaraan hy een legaat gemaakt heeft, hebben wy ook be-
 zocht. De directeur Timmermans was zeer be-
 leef, en gaf my een gedrukt plan of reglement,
 dat ik onder de bylagen bewaar. Ik merkte
 er niets op, waardoor zich deze school van de
 meeste anderen onderscheide. De kinderen
 slapen op zachte bedden; de heer Timmermans
 meent, dat dit niet nadeelig is; hy hadde
 zyn eigen persoon als voorbeeld aan, en hy
 waken werkelijk een zeer sterk lichaamtge,
 stel te hebben.

Het onderwijs seker op den gewoonen vast plaaf
 te hebben: themaal maken, van buiten leeren enz.
 Er zyn 10 onderwylters, waarna sommige
 1/400 jaarwedde trekken. In een afzonderlyk
 gebouw wordt onderwijs in 7 lating, grieksch
 natuurkunde en wiskunde gegeven; een ka-
 binet van natuurkundige werktuigen wordt
 ook hier bewaard. Er was thans niet een les-
 ling, die de lessen in de Stunsmantkunst verhoor-
 te houden.

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

De heer Timmermans had veel op met het aantspo-
ren der eerzucht (ambitie) van de leerlingen; het
kwam hem ondenkbaar voor, om te worden, dat
op te naeden. De straffen waren, zeide hy, meest
baeten of tekynen voor straf.

De kinderen worden zelden beneden de 9 jaren
aangenomen, maar toch ook met veel ouder.
In manen thans 38 kinderen in de kost en 5
uit de stad.

De heer Timmermans is sedert 1806 aan t
hoofd van dit school; te voren was er een
institunt voor de keersaart, dat vernietigd is;
het school van den H. J. was voor dezen te
Barnveld.

In de Speldfabriek merkten de baas, een knecht,
en 4 jongens die klopten. De wyze kwam hoofdza-
kelyk overeen met die ik elders gezien had; alleen
merkte ik een in't ooglopende onkandigheid
by den baas en den knecht op. Ik vraag hoe
veel spelden zy daags maakten? zy zeiden my
10,000 behalve het witmaken; - dit komt my
ongelofelyk veel voor. De baas had pas sedert
2 jaren de fabriek overgenomen. Hy zeide my

The first part of the book is devoted to a description of the
various kinds of plants which are found in the
country, and the manner in which they are
cultivated. The second part contains a
description of the different kinds of
animals which are found in the
country, and the manner in which they are
cultivated. The third part contains a
description of the different kinds of
minerals which are found in the
country, and the manner in which they are
cultivated. The fourth part contains a
description of the different kinds of
metals which are found in the
country, and the manner in which they are
cultivated. The fifth part contains a
description of the different kinds of
stones which are found in the
country, and the manner in which they are
cultivated. The sixth part contains a
description of the different kinds of
plants which are found in the
country, and the manner in which they are
cultivated. The seventh part contains a
description of the different kinds of
animals which are found in the
country, and the manner in which they are
cultivated. The eighth part contains a
description of the different kinds of
minerals which are found in the
country, and the manner in which they are
cultivated. The ninth part contains a
description of the different kinds of
metals which are found in the
country, and the manner in which they are
cultivated. The tenth part contains a
description of the different kinds of
stones which are found in the
country, and the manner in which they are
cultivated.

dat hy het koperdraad uit Stalberg in Duitschland
 ontving; het koste hem 160 de 100 lb. door elkan-
 den. Ik vraag hem of hy niet eens beproeft had
 of hy het in Amsterdam of elders niet goedko-
 per konde bekomen? neen nimmer. Waaraan
 of hy het dan juist van Stalberg liet komen?
 Omdat Baels (zjn voorganger) het ook daar
 van daar liet komen. Of dit niet ver af was
 en dus daardoor duurder moest zyn? dit wist
 hy niet, hy zette maar luiten op den brief Stal-
 berg, en dan ontving hy het geen maar hy
 om schreef. Het is niet vreemd, dat Per-
 brikanten, die op zulken Fraap van verlichting en
 kennis ontbreken hun eigen vak staan, de
 mededinging der vreemden niet kunnen uit-
 houden.

Van Elbing zyn wy gedeeltelyk op den zeedyk
 gedeeltelyk recht of links van denzelven, naar
Kampen gereden, 3 uren afstands. Wy zagen aan
 beide zyden heeltyl weiland en schoon veen.

Kampen is tamelyk net, met goede huizen
 tenet de dubbelde wallen bestaan nog en
 zyn niet ^{zo} fraai en yndelyk als zy zyn kanden.

Men heeft my het arrondissement van Kam-
pen zeer geraemd; men heeft daarby, zoo
ik hoor, alle verschil van godsdienst aan
een zyde gesteld, en de bydragen van de
verschillende secte, tot eene kas voor
alle hulpbehoevenden gemaakt.

Men zegt my, dat er 7500 inwoners zyn.

De stad spreidt zich breed lang den Yffel uit en
ik konde my niet voorstellen, dat er slechts
8000 inwoners zouden zyn.

x
My hebben er eene tryppfabriek naar Gallé
en Ghuifsteen gezien, waarin 13 knecht werkten,
en die men ont zeide dat zeer goed ging.

Het is aardig te zien, hoe deze trypp geweven wordt.
Behalven het doek, dat den grond uitmaakt,
weeft men kinnelsgeren over dunne koperen
naedjes, die van boven een smalle sleuf heb-
ben, daar tafelen: als het derde naedje er in
geweven is, truydt men, met een eenzijdig
werktingje, het garen over het voorste naedje
los, het mesje van dit werktingje door het sleuf-
je van het naedje latende gaau. Dit vervangt
het doormyden der maren van het manchet.
Ter t geen gerukheid als het geheele stuk afge-
weven is. Ik weet niet welke wyze de beste
is en of men die beide de stoffen gelykelyk
zoude kunnen taepafen. Het trypp wordt hier
in de breedte doorgesneden; het manchet
truydt men in de lengte.

Aan de tafel in de herberg was aller ellendigst
geselschap. Een reizend koopman in galanterie-
waren beklagde zich, dat hem daar een Stede

[The page contains approximately 25 lines of extremely faint, illegible handwriting in cursive script. The text is mirrored across the page, suggesting bleed-through from the reverse side. The ink is very light and the lines are closely spaced.]

lyke reglement verhindert niet een reeling van zyn goed te houden. Hy had inul zyne waren uitgestald.

Van Kampen zyn wy over de Yffelbrug gereden, het vermaandde my dat dese fraage breedte rivier zoo andiep is. Gedeeftelyk over den Yffelzweem verder door vele slingrende wegen, neelal daar zeer goed weiland, en nu en dan onder schaone boomen, zyn wy gereden tot aan de sluis van de Willemsvaart, die er zeer goed uitziet: Sterke dikke muren, nette en groote aangelagen maken een goed aanzien voor de opening van dese nuttige vaart.

Verder zyn wy langz een fraagen wandelweg ter zyde der Willemsvaart naar Zwalle gereden.

Vrydag 16 augustus.

Dezen morgen hebben wy gedeeftelyk hesteed om Zwalle te zien. Zy kwam ons net en vrolyk voor; men ziet aan de nesten van malle, die de meene van de oude stad scheidt, dat zy andtyds neel kleinder geweest is, bovendien zyn er buiten de poorten voorsteden, de nesten zyn zyn geslecht. Er lagen neel toepen in de haven,

The following is a list of the names of the persons who have been admitted to the office of Justice of the Peace for the year 1850.

For the year 1850, the names of the persons who have been admitted to the office of Justice of the Peace are as follows:

1. John A. Smith, Esq.

2. James B. Jones, Esq.

3. William C. Brown, Esq.

4. Thomas D. White, Esq.

5. Charles E. Green, Esq.

en men ziet duidelyk, dat er veel vertier is.
 Mer toe draagt veel by het Zwarte water, een
 tamelyk breede heraanbare rivier, terwyl men
 door de Willemsvaart ook de Schepen van den
 Yffel dadelijk naar Zwalte kunnen kinnen.
 Te varen maesten dese eerst voorby Kampen
 in de Zuiderzee en vervolgen het Zwarte wa-
 ter op varen. Het was meekmarkt en bees,
 temarkt maardoor de lewendigheid zag men
 meerderd werd. De longel, en andere wa-
 delingen zyn zeer mooi en gaed onderhande.
 De boerenmazens hebben hier boomen maar geene
 kronne dipels zoo als buiten Utrecht.
 Wy zyn in het tuchthuis gemeert; het is een
 gaed sterk gebouw. Er waren ongeveer 50
 gevangenen; zy werkten byna niet, alleen
 werd er wat gespannen en gebreid, ook pype-
 dopjes gemaakt; zy maakten groot rumoen
 en bedelden schaamteloos. De meesten wa-
 ren Crimineel veroordeelden; de eeneste
 veel veroordeelden, zeide men ons, verten meest
 op de poort. Tot myne verwondering vond
 ik dat de beschuldigten, die naar het Hof
 van assise maesten teregtstaan, met de tui-
 telingen vermenigd zaten. Men zeide ons
 dat alle waensdagen de mannen en alle

Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher.

Dingsdagen en donderdagen, de vrouwen op de plaats gelaten werden. Dit laatste kan niet zonder kwaade gevolgen zijn: alle de kottken der mannen komen beneden op de plaats uit, waar zy twee maal zweeft de vrouwen een groot gedeelte van den dag voor zich zien. Men had veel moeite om de kennismaking en betrekkingen tegen te gaan, zoo men ons zeide. Er waren onder de vrouwen, die gewis op de gevangenen indruk moesten maken.

Wij zyn eene wasbleekery en kaarsenfabriek waren zien. Zy kwam my zeer een vandyg voor. Het was ligt op groote rannen van linnen, in dunne schilfers gesneden, ontrent als krullen van hout. Zoo blijft het drie maanden waande lucht blootgesteld, dan is het wit. Men keert het drie maal, en als het warm is maakt men het nat. De eigenaar was zeer ontferden dat men ons had ingelaten, en was tegen ons niet naar beleefd.

Van Zivalle hebben my ouwe. my vernatyd langz het Zwaarte water, namelijk aan den linker oever, tot Kasselt een klein stadje met verschillende vestingen.

* Op de kaart van Muller heet dit diep of kanaal
de Reelf; de heer Wagendorp noemt het Smildesvaart.

hier naezen wy de rivier over, welke zoo men ons
 zeide, ter bezer plaats drie maet ryft en daalt met
 de ebbe en vloed. De dyk, waaroner wy verder reden,
 was slecht en werd ook hersteld. Wy passeerden
 een knis dat den vorigen dag was afgebrand; het
 land was veel met weiden, minder met koren be-
 dekt. Op de rivier zagen wy een aantal schepen.

Wy hielden eenigen tyd stil te Zwartesluis, een
 welvarend vlek, juist gelegen op de plaats, maar
 het Meppelsche diep in 't Zwartewater valt; lang
 dat kanaal komt veel turf herwaards, en
 tenest een levendigen tak van handel op. Een
 ander vlek Genemuiden, aan den mond naar
 het Zwartewater gelegen, bestaat, zoo men ons
 zeide, geheel van het maken van bierematten.
 Het is zonderling, dat zulk zekere tak van ry-
 verheid zoo aan zekere plaatsen hecht; de ge-
 schiktheid gaat by overlevering op de kinde-
 ren over en de betrekkingen naar het vesten
 blyven in de zelfden samenhang. Dit is toch
 normaal voor inlandsche verbruiking het genel,
 en den nag in zoo het veranderinge gewoonten
 af veeende waarnaer de behoeften niet saen
 vernallen.

Over den dyk, rechts van het Meppelsche diep, x
 zyn wy verder gereden; meestal laag meitans

Wij zagen nabij de stad eenige kalkbranden.

Heide hadden wij heere niet gepasseerd.

17.

Ter zijde viende. Neppel is eene zeer melnaneende plaats, alles draagt er de kenmerken van taemmenenden bloei; 't is wel fabrieken als inlandsche handel draagen daartoe by. Zy is wel niet de hoofplaats, maar toch niet de volkrykste van Drenthe, welke provincie in bevolking en rykdom taenseent. Wy hielden in Neppel middagmaal, wandelden wat door de stad, bezagen de Synagoge, die de blyken draeg dat hier veel joden wonen, en vervolgden daarna onzen weg naar Steenwyk. Nu reden wy steeds door lagen en zachte weenlanden, nu en dan tuffiken, Anepelkant, - men noemt, zoo ik meen, deren weg het Rokebos. Men kan zich maalyk voorstellen, hoe zulke wegen te passeren zyn in den winter. Nu, in groote draagte, ging de grond op en neder als men er over reed.

Wy kwamen juist nag tyds genaeg in Steenwyk, om wat rond te wandelen. Het stadje is goed en regelmatig gebouwd, heeft een melnaneend voorkomen; de mullen en poorten zyn goed onderhouden. Het is hier de markt plaats voor het omlyggende land; en het vertier is daar de kolonien der Naatschappy nag zeer beronderd. Een kanaal gaat

[The page contains approximately 25 lines of extremely faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the paper.]

18
van hier naar Blokryl aan de Zuidzee.
Men naemt het Steenwyker of Kleinme diep.

Zaterdag 17 augustus. Dessen morgen zyn
wy naar Frederiks aard gereden, waarty
in de nieuw gebouwde kerker onzen intrek
namen. Nyn reisgenoot, Galtstein was
met den heer Drieling benaemd om een
rapport over den staat der kalomen
int te brengen, een derde benaemde
was verhinderd geworden. Ik heb van
de gelegenheid gebruik gemaakt om te
gelyk met de twee rapporteurs alle
naamkenig te zien. Wy beraakten den
heer Generaal van den Bosch, met wien
het my van groot belang was, kennis te
maken; ook leerde ik den heer Faber van
Riemsdyk kennen, die zich mede zoo ver-
dienstelyk maakt voor de Maatschappij
wy maakte. Heden reeds een begin met de ko-
lome randoon out te leeren kennen. De regel-
matige afdeeling van den grond, en plaatsing
van de huizen, doet badelyk in het oog vallen,
dat men in geen gewoon dorp is.

Zondag 18 augustus hebben wy by den heer van
den Bosch gezeten. Wy hebben desen dag en ook

19

Maandag en dinsdag den 19^{en} en 20^{en} augustus
besteed om de onderzochte kolonien te bezoe-
ken, en ons met dezelver inrigting bekend te
maken.

Woensdag 21 augustus hebben wy byzonder
de wyze van bestuur, de baekhanding,
het beheer der penningen enz. onderzocht.
Vervolgens hebben wy eene vrolyke maaltijd
gehad, welke de heeren Doeling & Goltstein
met wy aan de heeren der Maatschappij en
hunne dames gaven.

Deze dagen zyn my zeer aangenaam en ook
belangryk geweest. Ik heb veel met den heer
van den Bosch gesproken, wiens beleeftheid,
en gemilligheid in het oplossen van alle vra-
gen ik niet genoeg kan noemen.

Daar vele punten, die ik onderzocht heb, in
het rapport van de commissie nersust
worden zal ik die hier niet opteekenen, maar
een uittreksel uit dat rapport hierby voegen.
Veel andere punten vind ik naauwkeurig
vermeld in het laatste behelrende de hui-
shandelyke bepalingen der Vrye kolonien,
hetgeen ik onder de bylagen zal bemaanen.
Alleen zal ik hier eenige byzonderheden op,

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

teekenen, die ik wellicht niet zoo dadelijk elders
vinden zoud, en die ik toch gaarne naar
myn gehengen bewaaren wil. Nam orde bind
ik my geheel niet.

Men heeft een groot voordeel daarin, dat de
leem, waaraan de Steenen, gebakken worden,
en de turf, waarmede zy gebakken worden,
hier byeen gevonden worden, en doorgaans
naby de plaatsen waar men de huizen bant,
de kalk wordt ook hier gebrand. Dit alles
maakt dat de kosten byna alleen in arbeid
bestaan.

De stretching der kolonien is deze: Paperga,
Finkega, Kladder, Dianeren, Smilde. Ommer-
schans ligt geheel op zich zelf. Het hart van
de kolonien, eigenlyk Fredriksaard, waar
ook de heer Van den Bosch doorgaans woon-
t is naby Kladder.

De wegen daar en tusschen de kolonies zyn
door ee maatschappij aangelegd, en zyn zeer
goed. Een daarvan, die van Doornant op Dolder,
tun loopt, bynen lang, verbindt ze alleen.
Men heeft die wegen op een ander beginsel aan-
gelegd, dan tot nay toe geschied was. Men
pleegt nameljk ryshant op een loffen teem,
weg te leggen, en dit wordt spaedig aan stuk

+ ter dikte van drie duim; dit komt uit de
gruppels.

Het vershil der aardsoorten bestaat voor een
groot gedeelte in het waterhoudend vermogen; dat
vermogen heeft het reën acht maal meer dan het zand.
++ een voer op de raede. Een wagen met twee
man en een jongen is voldoende, om 75 vaenen
op een dag te ryden.

I namelyk 150 Schepels per morgen.

37
21
gereden en door vernatting versterkt; - doch om
de melure megen te maken heeft men het
ryskant op rekere diepte tusſchen 400 en
het neen geleegd. Derzelfde zuurstof nu, die
het neen tegen de verrotting bewaart, maakt
ook dat het ryshant niet versterkt, en 400
blyven die megen sterig en goed.

De Scheepvaart of Smalle vaart, die men
dit jaar van de Kalanief naar t miniertje,
de Linde, gemaakt heeft, dat by de Kruinder,
in de Zuiderzee valt, is voor het verkeer van
goederen, needt van veel dienst; men hoop
er door den tyd een goed kanaal voor in de
plaats te stellen. Men arheidt hies tot nog
toe met 400 weinig kisten.

De orde van de werkzaamheden, om de
neenachtige heide vruchtbaar te maken, is
nagenoeg deze: men plaegt ze om, - steekt
het omgeploegde in brand, - brengt er
eene dunne laag zand over, - plaegt het
later nog eens om, - steekt het weder in
brand, - mest en besaait het. Wan
neer de grond zandig is brengt men er dervie
of neen op, - de kisten daarnav 2 1/2 de
morgen, - dat brandt men niet maar mengt
het met kalk. Dit moet in het najaar ge,

X
Het amplaegen en omvraeten (met een vrael-
plaeg) is van veel belang by de ontginning.
Als er het reem opgebracht is wordt het
land geëgd. De mest is van schapen, ver-
mengd met kalk en veen. Na de bemesting
wordt het bezaaid, als 't in 't najaar is, met
rog, als 't in 't voorjaar is, met aardappe-
len en baekeweit. Op de veengronden
wordt de vraelplaeg niet aangewend.

Op een plaats had men beproefd, om roep-
kaken, tot meel en vermalgens tot gies ge-
maakt, over het land te brengen, dit had de
grond al te vruchtbaar gemaakt.

Schieden; — Zoo men genaamd maakt is zulken (zand) grond in het voorjaar te ontginnen, vervolgens men zich met daer om te spitten, en te ^{mesten} bezaaigen, in het najaar brengt men er deen toch neen op.^x De berekeningen zijn zoo gemaakt, dat de vruchten van de twee eerste oogsten niet in het bedrag nodig zijn; al wat 49 opleven is immer winst, en toch slaagt de cultuur zoo goed, dat dit reeds van belang is. Wy zagen in de 4^e Kolonie reeds goede baerweid en aardappelen van den tweede oogst. De eerste oogsten waren voorgaans uit, af er nog meer zand, neen of kalk op het land moet gebracht worden; want altoos neemt men nog preken, en de ondervinding doet steeds verbeteringen maken.

In de tweede kolonie was eene hoogte, waar een retranchement gemeest was; — deze zande men met boonen bezaaigen, omdat hier enkel zand was. Zulke eene plek zand de alleen niet veel mest kunnen vruchtbaar gemaakt worden, en dat was zig niet waard.

De leemgrond is zonder branden of neen opbrengen vruchtbaar gemaakt, enkel met de gewone koloniale mest.

[The page contains several lines of extremely faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the paper. The text is too light to transcribe accurately.]

Het bereiden van de mest is een voornaam
 punt waaraan de kultuur zich heen naar
 de gebruikelijke onderscheit, en boven de
 ze uitmunt. Men legt eerst het veen (of
 andere plaggen) onder de koejen; - dit be-
 spracit men dagelijks met beeneetmest; -
 dan wordt het eenigen tyd in een kuil ge-
 legd; - vervolgens op een hoop en met kalk
 doormengd. Men rekent een schepel kalk
 op een naer veen, en twee schepels kalk op
 drie naer veen met mest vermengd.

Op die wys heeft men altijd overvloed van
 uitsteekend goede mest.

Men weet ons in de 3^e kolonie (Wilms-
 aard) eene boerderij waar van het land
 zoo uitgeput was geweest, dat men er
 bosch van had willen maken, en die in twee
 jaren door de gewone mest uitsteekend
 goed was geworden.

De kalk doet het veen tot zulke goede aar-
 de worden, dat men ons in de 2^e kolonie
 aardappelen moest, die zeer veelig stonden,
 op eene plaats waar nog nooit gemest
 was, en alleen kalk met het veen gemengd
 was.

Tuy hebben deze ontginning der heide van

The first part of the book is a history of the
country from the first settlement to the present
time. It is written in a simple and plain
style, and is full of interesting facts and
figures. The second part is a description of the
country, and is also full of interesting facts
and figures. The third part is a description of
the people, and is also full of interesting facts
and figures. The fourth part is a description of
the government, and is also full of interesting
facts and figures. The fifth part is a
description of the education, and is also full
of interesting facts and figures. The sixth part
is a description of the religion, and is also full
of interesting facts and figures. The seventh part
is a description of the arts and sciences, and is
also full of interesting facts and figures. The
eighth part is a description of the commerce,
and is also full of interesting facts and figures.
The ninth part is a description of the
military, and is also full of interesting facts
and figures. The tenth part is a description of
the navy, and is also full of interesting facts
and figures. The eleventh part is a description
of the public works, and is also full of
interesting facts and figures. The twelfth part
is a description of the public institutions, and
is also full of interesting facts and figures.
The thirteenth part is a description of the
public buildings, and is also full of interesting
facts and figures. The fourteenth part is a
description of the public works, and is also full
of interesting facts and figures. The fifteenth
part is a description of the public institutions,
and is also full of interesting facts and figures.
The sixteenth part is a description of the
public buildings, and is also full of interesting
facts and figures. The seventeenth part is a
description of the public works, and is also full
of interesting facts and figures. The eighteenth
part is a description of the public institutions,
and is also full of interesting facts and figures.
The nineteenth part is a description of the
public buildings, and is also full of interesting
facts and figures. The twentieth part is a
description of the public works, and is also full
of interesting facts and figures.

haar eerste begin tot aan hare valleiding kun-
 nen waarnemen, en dit was zeer merkbaar
 dig: zoo veel het brandende neeu als de
 vruchtbaarste akkers heeft ont de heer Van
 den Bosch aangewezen.

Ik zag op sommige plaatsen klaner onder
 het koren gersaad; dit verstoort het ontbreken,
 hetgeen toch reeds grootendeels weg is, wan-
 neer men het vorige jaar de aardappelen
 goed gewied heeft.

De aardappelen leveren gewoonlyk $1\frac{1}{2}$ tekeper
 de naede. Zy stonden zoo gunstig, dat mij by
 onderzoek 50 stukjes aan eenen plant vonden.
 Bleekrode Munsterke of zoogenaamde Pa-
 makers aardappelen slagen het best.

Het land blijft hier nuait braak liggen; in
 tegendeel wordt het wel twee maal bezaaid.
 ik zag knollen staan, waar rag gemaekt was,
 en op eene andere plaats spurrie, die voor
 14 dagen pas gersaad was.

De klaner stond meestal uitsteekend gaed;
 op veel plaatsen vermengd met ruaignas.
 De grond wordt daartoe eerst gemaekt; en by
 t maagen, dat drie maal geschiedt, wordt
 kalk met ash deervoner gestrooid. By de

Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in approximately 20 horizontal lines across the page.

eerste maazing heeft men meer naaignaf, by de twee andere meer klaver.

Men zal nau hier klaverzaad kunnen intragen: een morgen levert lout 600 pond op, het geen 6 stivers het pond waard is.

Op eene plaats wat men voornemens de klaver en het naaignaf onder te plaegen, en er tusschen en vlak in de plaats te zaagen.

Ik zag ook op eene plaats, neby de Na, fio. ryngraf, dit levert heerlyke weiden; het woord een voet nau een gepoot, naar hou is het niet goed.

Op nieuw ontgane land zag ik raap- of kool, land staan.

Rechts op eene plaats heeft men eene acrbank van gatropfen, die heeft men met de vraet, plaeg kunnen wegmaken; - wanneer ze dieper dan twee voet zit, doet zy niet veel nadeel.

Van de invigting zyn my dese hoofdtrekken voorgekomen, - dat de kragtichappy arme en verloopene familien opneemt, haar woning, huisraad, kleding, en verder onderhand verschaft by wyne nau voorschot; tenent een soort van noagdyschap daarover op zyn neemt. De leden nau zulk eene familie, onder aunkon,

x
En is geen maximum van werken, nee,
diens te voor de kolonisten; maar wel
van eenig bepaald werk, b.v. Spinnen of
dergelyk, dewyl, de haeneelheid van dat
werk niet onbepaald voor handen is.

En zyn op zekere afstanden putten gezwa-
nen, en die leveren, hoewel in den veld-
grond, zeer goed water; - in de kolonie het
zyn het zulke putten en eene pomp.

kend, eenigzins militair toezicht geplaatst, wor-
 den tot geregelden arbeid gehouden, de kinderen
 tereus onderwezen en opgeleid. Die arbeid is
 grootendeels op het land, gedeeltelyk ook hand-
 werk. Elk heeft zyn eigen land, maar gemeen-
 schappelyk, en onder opzicht van wykmeeesters,
 wordt het bearbeid. Al wat de Kolonisten
 gemeten wordt als hun ~~debet~~, al wat zy
 verdienen, al, hun credit geboekt. Door
 oppassendheid kunnen zy den rang bekomen
 die hun meer roge beschikking over kunnen
 oogst geeft, ook die hun het roge beheer van
 hun eigen land geeft; eindelijk kunnen
 zy tot wykmeeesters enz. verkeren en met
 het toezicht over anderen, belast worden.
 Een huizegen, dat 180 jaars verdient kan
 zyn onderhand betalen, en dit is zeer ge-
 makkelijk. De huizen zyn net en eenvou-
 dig, naar eene arme familie volkomen
 taereikend ingerigt. De latere zyn beter ge-
 bouwd dan de eerste. Alles wat naar huis
 naad en kleding nodig is, wordt in de kolonie
 gemaakt, meestal beneden de gewone pry-
 zen; — hiervan heeft men een magazyn, waar

[The page contains approximately 25 lines of extremely faint, illegible handwriting. A small red mark is visible in the upper left quadrant.]

24

int elk tegen vante pyren voorrien wordt. Dit
geeft eene aankondende openstaande rekening
van versterking en verdienste, die allernaam-
kenrygt bygehouden wordt. Behalve de
verdiensden, staat de kolonist van zynen oug-
jaarlyk voor eene bepaalde som, tegen ma-
pys berekend, aan de maatschappy af. Of
die wys moet de Maatschappy, indien er
geen tegenpaarden bykamen, na eenige
(10) jaren geheel schadeloos worden gesteld
voor al het uitgeschotene. Als dit merkelyk
zoo uitkomt, kan zy steeds een bepaald getal
nieuwe families opnemen; en zal zy einde-
lyk geene nieuwe giften meer behaeren, doch
door de verkregene giften (wellicht ook door
overwinsten) een blyvend kapitaal bezitten.
Dat hierna voor de eerste jaren wat af
moet getrokken worden, verstaat zich.

En hoofdzak, dunkt my, die nem groot be-
lang is, en, zoo ik hoop, nooit zal uit het oog
verloren worden, is dese. Het is geenstints de
bedoeling, dat de families zich in de kolonien
blyvend zullen vestigen, en dus op de plaats der
menigvuldigen. Men wil alleen families, welke
zoodanig vernallen zyn, dat zy in de gewone
omstandigheden zich niet weder kunnen op,

^x En vrouwen geene kolonisten, die dit doen,
maakt een middel van bestaan buiten de
kolonien hebben, want in dezelve kunnen
zy niet blyven. Onrecht kinderen waren en
tot nog toe niet geboren.

28

richten, maar blyvende geslachten van "zwakke, ze-
deloze, bedelende en tot mesken ongeschikte
menschen worden, teregt brengen, en als het
ware tot bruikbare menschen herscheppen.
Van de anderen is doorgaans niet veel meer te
maken; maar de kinderen, die anders verlo-
ren waren, worden nu voor een arbeidzaam
leven opgeleid; de landbouw is daartoe het
beste middel. Die kinderen krygen gezond-
heid en krachten, worden snel onderwysen
en gealffend; zoo dat zy als zy volwafsen
zyn, wanneer kunnen anders doorgaans reeds
wegsterven, als nuttige bruikbare leden aan
de groote maatschappij kunnen teruggegeven
worden, om in de koloniën plaats te maken
voor andere ongelukkigen, die even als zy
de huur der maatschappelyke wedergeboort
te behoeven, en ook ondergaan zullen.

* Aanmerkelyk is dit heervolke plan reeds; boven
verwachting gelukt, met gretigheid hebben
de landlieden elken jongeling af meergo
uit de koloniën, die de jaren bereikt had,
in hunnen dienst verlangd te hebben, omdat
zy redelyker, bekwaamer en vlytiger waren
dan andere. Indien dit op den duur gelukt,

[The page contains approximately 25 lines of extremely faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the paper.]

29.

Dunkt mij, kan er geene weldadiger instelling,
en welke blygender invloed op de maatschappij
pelyke nederdaling hebben moet, gerandend
worden. Het is dan als het ware een fel
ter, dat steeds het verdorvene en afsterve
de gekoelte van de zamenleving meeg
neembren gerand, hersteld, nal leven
terug geeft. Zegening over den man
die zulke verhavene bedaelingen wist te
bereiken, die knacht en maed met door
zigt voreenigde, om zulk een heerlyk
plan, tegen al de dunnne, verachtelyke
tegenkantingen aan, ten uitvoer te brengen.

Het is moeijelyk, om deze lieden in behoor
lyke tucht te houden, te meer omdat men geene
straffen van belang kan opleggen. Het beleid
keeft men het toch ver gebracht. De werke
zaamheid is tevens een zeer goed middel tegen
uitspatting. Het is vooral moeijelyk, om het
gebruik van sterke drank te beletten, hetgeen
nalstreke nodig is, en ook met knacht geschied
men ziet byna algemeen den gunstigen invloed
hiervan op de gezondheid, enkelde reizen.

Onder de byzonderheden, maect ik nog optee-
kenen, dat s'zondags s' avonds de school naar
danszaal ingerigt is. Wy hebben er de jonge
kalanisten zeer vrolyk zien. Danfen, kunne
blazijende gezonsheid en onschuldige vro-
lykheid stak zeer af by hetgeen zy gemeest
zouden zyn indien ze onder het schijn der
steden waren opgegracid in armoede en
zedeloosheid. Terzegt heeft men begrepen
dat uitspanning en vermaak tot de
behaeften behooren naar liede, die de
gansche week door vlytig arbeiden.

Het onderwijs in de school valdeed op
aak zeer; met uitzondering van het
goddienstig gedeelte, waarin de meester
juist over de byzonderheden van de hel
sprak, het giewt niet zeer doelmattig
voorkwam.

Ik moet hier nog melding maken van een gesprek
dat ik heb bygewaand tuschen den heer van der
Burch en twee nieuw aangekomene kalanisten.
De een was uit den Haag, de andere uit delph.
Zeer onverzorgd, naarmylke den haed afgemende,

heeft het op heden, die zeer vermeld waren een
 nadeeligen invloed naar de gezondheid gehad;
 doch daarom heeft men den neyl niet kunnen
 veranderen; want in dat geval zouden de
 algemeen de jenereskoorts gekregen hebben.

Thans heeft men naar de tucht een tenach-
 tig middel in het zenden naar Ommerschans,
 dit heeft men op eenige drankkaarts en
 luyards toegepast, en hierdoor is een alge-
 meene afschrik ontstaan.

Dat onder dit valk, dat zoo weinig tuscho
 gewoon zynde, hier tot orde en werksaam-
 heid genoodzaakt wordt, wel eens ante-
 nedener zyn, laat zich licht vermoeden.
 wy zyn alleen in vele huizen geweest en
 hebben den oaf wel eens klagten ge-
 hoord, maar geene, die ons voorkwa-
 men gegrond te zyn. Zeker Idama
 in de 2^e kalonc klaagde zeer dat men
 zoo gedruid werd. Zonder dat wy hier
 van gesproken hadden, hoorden wy aan
 tafel den heer Pisser aan den heer Kande,
 Bosch zeggen: "Idama is gisteren naar
 de tweede reis dronken op den weg gevonden"

kwamen zy hun beklag doen. Zy waren gisteren avond aan
gekomen met hunne familie; hadden hunne woning
niet zeer naar hun zin ingerigt gevonden; en deren
morgen hadden zy tot hunne bevreemding vernomen,
dat zy verpligt zonden zyn te werken. Dit was
in het geheel hunne meening niet; men had hun ge-
zeigd, dat zy hier een rentmeestersleven zonden hebben. Indien
zy werken wilden, konden zy thuis ook wel leven, daarvoor
schaaften zy niet hier te komen. — Men moest zulke schaam-
teloosheid hooren, om ze te kunnen geloven. Doch de heer Kan-
den Bosch, die daarvan reeds gewaand was, zonde niet de min-
ste vrienelicheit. Heer koel zeide hy, dat het zyn schuld niet was,
dat zy zulk bevragen hadden; en dat hen niemand zonde dwingen
om te werken of hier te blyven. — Dit beviel hun; zy vraegen of
men hun instapelen het nodige levensonderhand en ook reisgeld, om te
rug te keeren, verschaffen zonde. Doch het antwoord was even koel,
dat zy die niet mochten ook geen eten ontvingen, en zy die
beengingen voor hunne terugreis zelne maekten zorgen. Hier-
op verstanten zy verstant, en zoo verleet ze de H. v.d. B. om met an-
wit te gaan. Hy zeide ook, dat veel nieuw aankomende op die
weg begonnen; doch int nood zich aan het werk bejagen, en
er dan dikwijls zelne lust in krygen; zoo dat ze wederhand
zeer vergenuegde kolonisten werden.

Zy hebben deren dagen veel Friexke vrouwen ge-
zien. Zy draegen blaauwe lakensche mantel, die
tot aan het midden van het lyf kwamen, met een
reerhangend kraagje en zilveren haak; een strongen
haed met haagen bol en smallen rand. Zy
dranken jenever als de mannen.

20
21

en zal by de eerstvolgende maal naar
Ommerschans moeten gebracht worden."
Daer werd ons uitgevraagd de aanleiding
naar zyne klacht duidelyk.

Twee Joodische families behoorden, zoo
men ons zeide, tot de beste en algtigste
landbouwers.

Voor het verdere der inrigting zal ik
mij op de gedrukte stukken verlaten.

Men berekende, zoo mij de heer v. de B. zeide,
dat het anderhand der armen in ons ryk
jaarlyks elf milliaenen guldens kost,
voor drie milliaenen kon men ze allen
in de kolonies plaatsen.

De heer Staatsraad Lacoste heeft een stuk
tegen de Staatshoofpy van weldadigheid
ingeleend, op grond, dat, door haar taedaer,
over 600 jaren de bevolking van dit ryk
tot honderd milliaenen zal gestegen zyn.

De plaatselyke belastingen in Friesland zyn
zoo zwaar, dat door het gemaal elk huus
gezin der kolonie, en die provincie gelegen,
twecks tien stainers meer voor brood be-
taalen dan die in Drenthe of Overijssel.

Over het algemeen is mij voorgekomen, dat de
menschen in Drenthe bleek en zwak waren,
andert waren de gelaatstrekken goedig en sier
ouderallig.

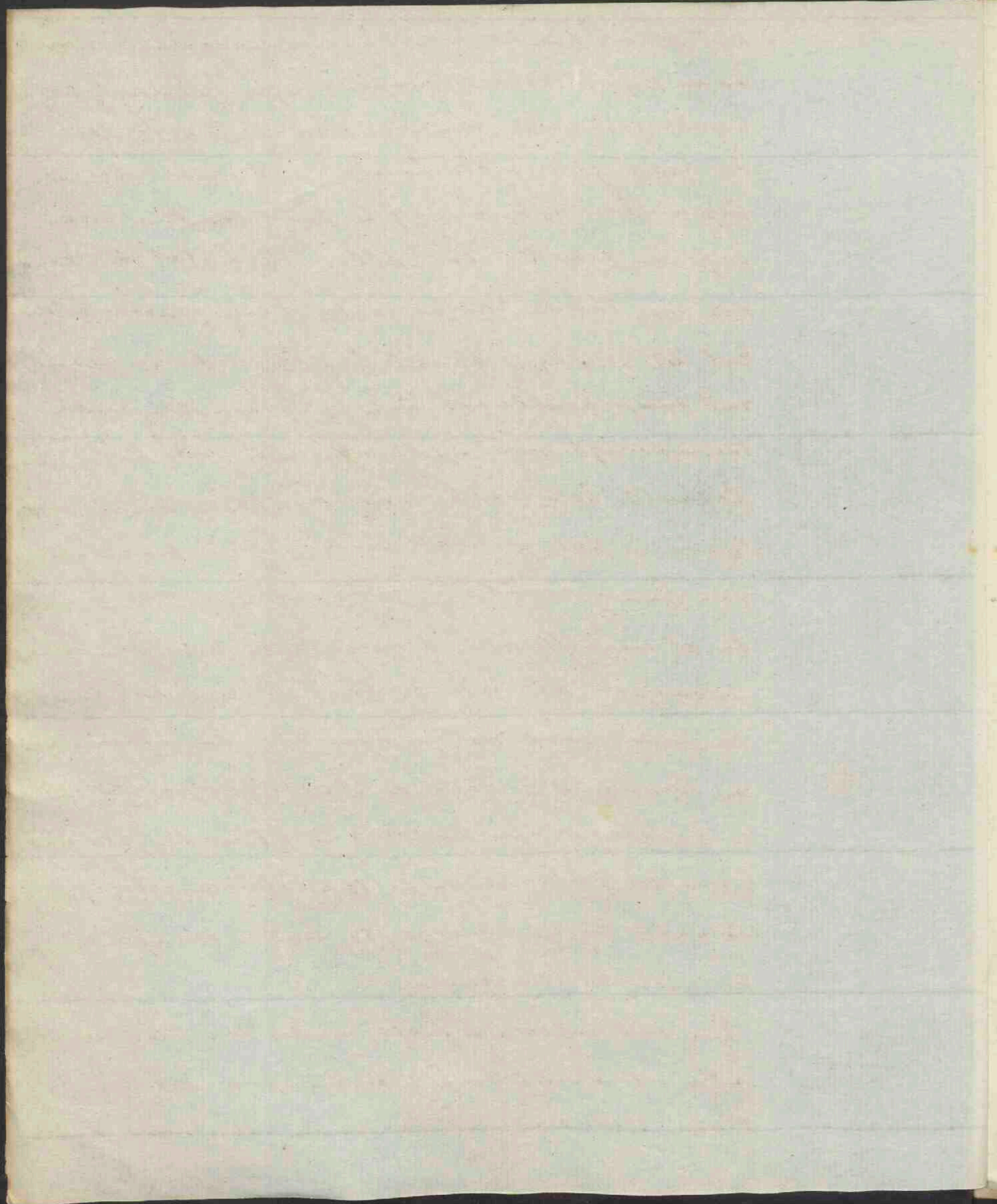
Donderdag 22 augustus. Dezen morgen hebben wy Frederikshaard verlaten, en zyn saam naar Ommerschans gereden. Wy passeerden Vledoen en Wepsterveen, beide meluende dorpen. Vervolgens reden wy door de heide, maar wy een vry groot Annedood zage, hetgeen ik zeer belangrijk vond. Het kwam juist overeen met de beschrijving die ik er dikwijls van gelezen had, en die onder anderen voorkomt in Van Kampen's beschrijving der Nederlanden. bl 365. - Een eind weg hadden wy de Havelte naast ons en kwamen zoo te Sheppel, dat wy reeds bekend was. Verder reden wy eenigen tyd langs de Reest, en passeerden die om in Overyssel te komen en onzen weg naar Ommerschans te vervolgen, welke gantsch afgezonderd in eene moerassige heide ligt.

Daar deze inrigting nog niet in orde was, kan ik er hier niets van opteekenen, dan enkelde opganen, die ik vernomen heb. En zyn nog maar een klein getal bedelaars, zoo dat men niet ken het gelukken der praef nog niet kan opmaken. Zy zyn alleende; nachts opgesloten; hunne kenbare kleding en de afgezogenheid

[The page contains approximately 25 lines of extremely faint, illegible handwriting. The text is mirrored across the page, suggesting bleed-through from the reverse side. No specific words or phrases are discernible.]

der plaats handt men voor genaegsame waer-
 borg tegen het wegloopen; tege. opruighede,
 wordt gemaakt door militaire bezetting.
 De omang is in den hanger: elk ontvangt een
 bepaalde taak om af te daen. eer hem eten
 gezezen wordt. Er zullen 24 hoofsteden, vand
 om zyn; thans zyn er reeds zenen gereed; elk
 zal 42 morgen grond hebben. Dese grond
 zal door bedelaars bewerkt worden onder
 toezicht van onderofficieren. De haere naar
 betaalt het werk met kaartjes, die de bede-
 laars in het gesticht naar gele, in voldoening
 van hun onderhand gebruiken, en waer voor
 de administratie de vruchten van den baer
 inkoopst. Het geen zy bouen kunne taak wer-
 ken, wordt ook volgens een vast tarief betaald,
 en hiervan is $\frac{1}{3}$ voor de Maatschappy, $\frac{1}{3}$ voor
 de bedelaars om dadelijk te gebruiken, het ander
 $\frac{1}{3}$ wordt voor hen in de spaarbank gelegd; -
 wanneer zy op die wyf 50 hebben overgewonnen,
 kunnen zy heen gaan.

Een oud militair heeft, onder den titel van
 Adjunct-Directeur het bestump, onder hem
 staan twee onder-directeuren, een voor binnen

een voor binnen de schans. Er is ook eene school voor deze betelaars.

Er zijn in het gebouw 24 onderofficieren; en 30 zalen.

Het groote gebouw kost /50,900, elk der huizen op de hofsteden /1225 met het schapehok.

Een voorbeeld van een invloed van den aangenomen stelregel: die niet werkt, zal niet eten, - heeft mij getroffen. Een meisje van gaf 20 jaar, megenis herhaald brandstichten, ^(ten huise haren ouders) door het hof van affises vermeren, om in eene gevangenis opzollator te zijn, heeft een geruimen tijd in het tuchthuis te Utrecht doorgebracht, het was daar onmogelyk geweest, haar tot werkzaamheid te brengen: tegen alle dwang en straf was zy altyd weerspanning.

Na herhaalde voordragten over de ongeschiktheid, om zulk een kind in het tuchthuis te doen opvaeden, is zy op een koninklyke besluit naar Ommerschans verplaatst. Hier vanden wy haar nu vlytig en onderdanig. Zy was ook begonnen met te zeggen, dat zy niet wilde werken, doch toen zy anderszond dat men haar geen straf gaf voor zy haar ^{af} tuchthuis had, was zy begonnen te werken en had nooit meer gemeigerd; -

[The page contains approximately 25 lines of extremely faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the paper. The text is too light to transcribe accurately.]

haar stuit en ongevraagd voort komen, was ook
veranderd; - zy vroeg ons naar hare ouders te
Amerisfoort en begon by die gelegenheid te
knilen; zitt dat zy in Utrechtte nummers deed.

My namen nu afscheid van de heeren van den
Bosch, Faber van Rensdijk, Kijfer en Drieling,
die weder naar Frederikshoofd terug gingen; - en
wij vervolgden onzen weg naar Zwalle. Een
geruimen tyd langs de Dedemsvaart, welke ten
oosten der neere gegraven, van naby Ommerschans
naar het Zwarte-water by Kapfalt loopt, en nog
verder oostwaards zal vervolgd worden. Zoo ons
naast kwam, was het moeilijk genoegzaam
water daarin te behouden, om in den zomer
altyd te kunnen bevaren worden. De heer Kagen,
dorp (Bydragen T. 249) geeft een nauwkeurig be-
rigt van deze vaart. Behalve het dorp Wleum
Leuten, waar de familie Van Dedem woont,
en dat zeer vruchtbaare landerijen en moere ge-
boonte heeft, reden wij byna den ganschen
weg door de heide.

Vrydag 23 augustus. Reeds vroeg hebben wij
Zwalle verlaten, en zijn naar de rivier gereden,
steeds door welbebouwd land, en een aantal me-
renende dorpen; - ook is dit de melna. vrucht.

[The text on this page is extremely faint and illegible. It appears to be a handwritten document, possibly a letter or a report, with several lines of text visible across the page. The ink is very light, making it difficult to discern specific words or phrases.]

baarste streek naar Onersyfel, naar de boorden
der rivier, op een kleinen afstand van haar
is dorre heide.

Denen heb ik reeds te voren gezien. Het
leeft door zyne neerwaarts stralen en oude ge-
boomen een treurig voorkomen, maar
is wat de snelvaart betreft zeer gelukkig,
ook is de ligging aan den Yffel zeer mooi.
Tuy kwammen nu weder in Gelderland, blyven
naby den Yffel, steeds in vruchtbare en blaai-
sende land, en waren reeds tydig in Zutphen
zoo dat tuy aan de table-d'hotes plaats kan-
den nemen. Die was meest uit officieren
samenzerteld, en daar heerschte als gewoonlyk
geen zeer goede toon. Het weder was regen,
achtig gemiddeld; toch hebben wy nog eenen wan-
deling gedaan. De markt en eenige stralen
zyn ruim en vrolyk, overigens ziet er de
stad ook anders uit; toch niet vernallen.
Merkmakendigheden. Lezent zy, zoo het ik weet,
niet op. De wallen zyn met zeer hooge boomen
beplant en vormen een lieve wandeling,
het land rondom ziet er goed uit en de
Yffel, waarin hier de Berkel valt, maakt
de ligging aangenaam en gunstig voor de,

[The text on this page is extremely faint and illegible. It appears to be a handwritten letter or note, possibly in French or Spanish. The ink is very light and the handwriting is cursive.]

inlandschen handel.

Zaterdag 24 augustus. Heden was my naar
Utrecht teruggekeerd. Men is bezig den weg
van Zutphen tot Appeldoorn te bestraten,
hetgeen veel gemakzal aانبrengen; want
het was nu nog zwaar zand; — maar
door maar welbebouwd land, waar veel
hoog gebouute is. In het fraaye dorp Ap-
eldoorn kwamen wy op den grooten straat,
weg naar Utrecht naar Denentor; wy reden
nu door onvruchtbare heide, waan hier
en daar eenige veldboom en meer nog
sparreboomen het oog verkwikken. Te Hoort
kruisen hebben wy weder middagmael gehou-
den, en kwamen van daar langs denzelfden
weg dien wy uitgeleden waren tydig in
Utrecht aan.

Ik laat hier nog het een en ander volgen,
dat ik van myne gesprekken met den heer
Van den Bosch heb opgeteckend, haemel het
niet in dadelijk verband met het aagnest
van onse reis stand.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is extremely faint and illegible due to fading and the quality of the scan. It appears to be organized into several paragraphs, with some lines starting with capital letters or underlined words. The ink is very light, making it difficult to discern specific words or phrases.

Dit is niet juist.

De provincie Drenthe is voor $\frac{9}{10}$
nog onbebouwd. Er zijn wel 300,000
morgen heide. Ongeveer op deze heide
is reeds aanmessig.

Het vruchtbaar maken van een
morgen kan voor 100 geschieden
en dan is het wel 1600, nabij
den gewonen prijs, waard. De
wijze waarop men te voren de
heide vruchtbaar gemaakt heeft,
beloof wel 1600 de morgen, zoo
dat men het voor niet geen van
deel doen konde. Op heiden, waar
geen reeds is, zouden ook goede
kolonien als deze kunnen ge-
plaatst worden.

De streken van Drenthe, die be-
bouwd zijn, waren oorspronkelijk
waarschijnlijk minder vruchtbaar
dan de tegenwoordige heiden; maar
het waren de eenige plaatsen, die
droog waren: de zandruggen, die
boven het meerstrijk reekend uit,
staken; - dit laat zich nog opmerken.

39

ken int het geen Coehoorn over
de verdediging deser Provincie
geinhouden heeft. Het fort Pau-
tang, de Ommerschans enz. wa-
ren de eenige punten, die vast
genoeg waren, om er vestingwer-
ken op aan te leggen. In vroeger
Tij was dit denkelyk nog veel en-
ger, maar sedert is het aannemelyk
verminderd, en door de beeken,
vaarten en afgravingen wordt
meer en meer de afloop van t
water, en de draagte des leide be-
harderd.

De wyze om meststof te berei-
den zonder veen is nimmer in
Europa op eene groote schaal be-
proeft; schoon men wel in Eng-
land en elders kleine proeven daer-
van genomen heeft. Het doptas
hoofdsakelyk daarom, dat men
plantaardige stoffen daer vatten
door het vuur er int te nemen,
maar toe de kalk geberigt wordt.
Door zoodanige vermenging van
veen met kalk kan men zoo

veel moet bekomen als men goed
 vindt; en werkelijk is het land van
 Frederiksoord op vele plaatsen
overmest; dit maake de planten
 al te welij.

In China is de wyze van mest
 te maken 400000000 algemeen
 aangenomen. Het is een bekwaam
 Chineesche landbouwer, die de
 H^o van den Bosch op zijn landgoed
 op Java als oprichter had, welke
 hem dit stelsel van mestbereiding
 heeft geleerd. Sedert lang is
 het door de Chinesen op Java ge-
 bezigt; maar het is nog nimmer
 by de Europeanen opgekomen, om
 het dit af te zien of na te doen;
 haemel 400000000 de uitmuntendheid
 400000000 van zien, dat alle land-
 bouws-ondernemingen, 400000000 als
 400000000 kweeken van groenten, van sui-
 kerriet enz. aan de Chinesen
 altyd, en aan de Europeanen
 nimmer gelukt 400000000.

Op Japan heeft men de misdade, van moord en diefstal zoaldering intgeracis, dat men dikwyls in 10 jaren met een geval daarvan schaeft te straffen; dat niemand 4yne dens flint, de winkel; open staan zonder dat de eigenaar er by is, en de koper de waren, die hy verlangt, er eint neemt en den prijs, die er opgeschreven staat, in de plaats legt. Dit is te meeg gebracht door de zfelijke straf, dat niet alleen de schuldige, maar ook 4yne gehele familie, en zelfs de personen, die rondom de plaats der misdaad wonen, intgeracis worden.

De heer van den Bosch heeft my verhaald, dat hy in oost Indie eens 19 uren op een dag gemarscheerd is. Het was een Lamenloop, naar omstandigheden, die hem telkens van den aeld goraan; want an

den Lande het nimmer te
 ondernemen zijn geweest;
 Van de Zoo man, die by by
 zich gehad had, waren 57 daad
 geboren.

Als een blyk hoe de arbeid
 het land in waarde doet
 ryzen, zeide my de heer
 v. Borch, dat een morgen
 veld in het land nu
 waas, dikwyls 600 jaars
 opbrengt.

Een keerpunt genaalen in Staat
 huithoudkunde by den heer van
 den Borch is my voorgekomen,
 te zyn, dat de strekking in de
 maatschappij algemeen zonde
 zyn, om de fortuinen in de
 handen van weinigen te doen
 zamenvloeyen, en alle de an-
 dere leden der maatschappij
 daarran te beroven. Dit
 is, volgens hem, de natuur

lyke loop van zaken, onwel
 maar de welvaart en blaas-
 taeneent, en het noot in
 het einde de volken weder-
 ten val. In zyne goiprekkel-
 heeft hy my heraan niet over-
 tungs; maar hy meent het
 bewezen te hebben in zyne
 verhandelingen over een
 algemeene armeninzigtig
 in 1818 uitgegeven, en die ik
 nog niet genoegzaam waan-
 kenig gelezen heb. Na
 het zy, de inzigten in de wer-
 kelijke maatschappij, maar
 toe hy meent, dat hem deze
 meening brengt, zyn meest
 al zeer juist, en het is ge-
 lukkig dat die doorgaans
 niet van theoretische stelling-
 gen afhangen.

Uittreksel uit het Rapport der Permanente
Commissie 1822. —

Het getal der kolonisten is van 1475 nimmer
daer op 2102 en zal kunnen meening teken ge-
bragt worden tot 2522.

Woningen thans 354; daerby behoort aan
grond 1450 morgen — nog 300 worden gereed
gemaakt — 3000 morgen waaste grond
zyn op nieuw aangekocht.

Er is dit jaar een scheepsboot af vaartje
van ontrent 3 uren lengte gegraeven, 't goet
alle de kolonien, door middel der rivier
de Lende, in gemeenschap met de Zindersee
brengt.

Het het eind der maand juli zal voltooid
zyn het Bedelaars-Instituut in de Onnen
schans; een gebouw twee verdiepingen hoog,
een markant omsluitende van ongereed
300 vaeten diameter en dus van een een
morgen grond; ieder rlenzel heeft een
lengte van 300 vaeten. Er zullen 1000 of
1200 bedelaars gelyktydig gevestigd worden.

300 morgen grond in den omtrek van het
gebouw zijn reeds geheel of gedeeltelyk
ter kultuur gebracht, welke met nog 700
staan vermeerderd te worden.

Omtrent de inrichting naar de bedoelen-
wards tot eene byzondere memorie ver-
weeren.

Kolonie No. 1.

De grond voor elken kolonist is van 1300
op 2400 roeden gebracht; om dit in de kolo-
nie No. 1 te kunnen doen, zijn eenige heu-
len afgebroken en geplaatst.

Men stelt voor de 122 te vereenigen.

Die koopte der lage korenpryzen heeft de
byzarige aflooping dit jaar nog niet plaats
gemaakt.

Men heeft reeds eenige taam, winter-raap-
zaad en vlas, met goede uitlag geteeld.

Men geeft tegenwoordig de meeren eene taak,
waarvoor de huisverrangers verantwoordelyk
zijn.

Men onthoudt de luiards geen raad wel meer,
maar zendt hen naar ommeerschent als ze on-

verbeterlijk zijn.

Men heeft in 't afgelopen jaar het Circulairland
forde,
in werking gebracht.

Kolonie no 2.

De kolonisten hebben nog menig kunnen afde-
lenen.

Men anderzinds steeds meer dat het van be-
lang is den grond te bereiden, voor de kolo-
nisten en op komend

Kolonie no 3.

3 huifgetinnen van deze Kolonie zijn om
Lijkheid naar Ommerschans overgebracht.

De grond is zeer gunst in deze Kolonie en
zal eerst naar langzen arbeid goed; maar dan
ook beter dan de ligte gronden zijn.

Men is ook minder afbetaald dan berekend
was.

Kolonie no 4.

It met 40 huizen voornemens.

Kolonie no 5 Ommerschans

Er waren 79 inwoners

De intslag heeft getoond, dat men de men-
schen kan noodzaken, om hun onderhand te
verdieneu.

Kolonie 226
zal in Aug: koninkte worden.

Kolonie 227
wordt te Baldersum aangelegd

Er loopt van Paaslost tot Baldersum,
4 uren lang, een weg die alle de Kolonien
verbindt.

In 3 jaren is de grond vruchtbaar te ma-
ken, zoo dat hy gemakkelijk oplevert om den
landbouwer te redden.

In zal een nabes naarstel gedaan wor-
den omtrent de oprigting van een landbouw-
bureaü instelt, zoo als dat van Hofwyl.

Memoranda.

Hoe krygt de Staatshoofden de magt om de bedel van in bedwang te houden; heeft er eenig regtelyk gewysde plaats also, nu by aangenomen worden? Het bedwang is als in alle liefdegestichten. Dit geschiedt ook van der regtelyk gewysde.

Heeft uit het tuchthuis te Utrecht.

De Kruif. — Het misse gevee konif niet.

Waarom is hulle mat, ^{naar} de Ommerskans gebragt? By netkoos heen te gaan; die geen schuld se, nalaat hand dit doen.

Hoe zyn de huizen uit de Kolonie no. 1 verplaatst. Afgebroken en op nieuw gebouwd.

Is er zekerheid, dat de vruchtbaarheid naderhand niet meer zal afnemen? ja.

Hoe veel kan men rekenen dat er zal overblijven voor den kolonist als by zyne afluysing en pragt betaald heeft? Onzeker.

Lehet er voor den kolonist nog tysoner als by de $3\frac{1}{2}$ margen val komen goed beaanden zal? ja, vooral aan de kuitgenoten.

Is er uitziigt, dat de kolonisten in no. 1 dit jaar, zonder kooi te kopen, genaegzaam vaer de, naar hun vee zullen hebben? ja.

hoe komt het geld naar de ontginning,
naar 't fabriekwerk en naar byzondere
voorzotten. Saam het cirkulerend fonds
uit te maken? Omdat het uitgegeven worden,
terugkomt.

Zoude men niet door andere nakken van
industrie aan te maedigen gemakkelijker
de armoede kunnen te gemaekt komen?
nalkteke niet.

Waarom zoude het bouwen van edeler ge-
wafsen niet op den duur worden aangenomen,
indien het meer opbrengten zoude leveren.
Of zoude men eene kultuur die minder op-
brengt behouden, omdat er meerder arbeid
door vereischt wordt? Men zal edelere
gemakken knicken waar dit mogelijk is.

Is het bedrag van het cirkulerend fonds
niet in de 1700 begrepen? Zoo ja, waarom
wordt dan gezegd, dat daartoe zullen gele-
zigd worden de giften zonder bepaald ong.
merk, enz. ? In de nieuwere kolonien is het on-
der de 1700 begrepen, in de andere niet.

Hoe komt het, dat er nog geld benodigt is ge-
weest naar grondontginning van de koloni-
en. ? Omdat al de grond daarvoor be-
stemd nog niet ontgonnen was.

Zullen op den duur menne poters van aard-
appelen. makter geacht worden, om het zaai-
goed te hebben. ? neen.

Welke zijn de voorwaarden waaraan de werken
worden ingedeeld; in hoe verre geniet de ko-
lonist van het vrucht des werken, in hoe verre
blyft de verdienste van des werk naar de
werken vermen? Zie het boekje over de
huishoudelyke inrigtingen.

To het plan, om in de kolonien alle te
fabriceren, wat men nodig heeft naar kle-
ding enz. ? — is dit raadzaam? Kan men
hen d.v. met voordeel laten spinnen. — ja.

Is het resultaat der kolonie n. 1, dat
in 3 jaar de heigrand vruchtbaar is, taepaf,
zelyk op de meeste andere heigranden; of
moet dit resultaat grootendeels aan de
staat van den grond toe geskreeven worden,
was dat n. 3 d. v. de algemeenheid van
den intslag wederlegt. Het dient veengrond
te syn. enz.

Van waar heeft de Raad van politie de
Reytenaght ontrangen om straffen op te leggen.
Dit is meer discipline, exenals in de kōpōts de mendicite.
Hoe veel heeft er ontbroken aan de afbeta-
ling van elk huishouden? Hoe veel is aan elk
huishouden in 't laatste jaar voorgevallen?
De 10 surige afbetaaling heeft nog geheel geen plaats gehad.

Is eenige bepaling omtrent het aangaan
van knuvelken onder de kalamieten; - hoe
zal men met de bedelaars omtrent dat
punt handelen? En hebben geen knue-
lyken plaats. By de bedelaars worden
alle mannen ~~en~~ vrouwen afgezonderd.

Kosten voor elke kolonie.

De vaste kosten zijn: Aankoop van de grond	100.00
Ontginning van dezelfde	400.00
Bouwen der woning	500.00
Aankoop van koezen	150.00
Algemeene onkosten	50.00
	<hr/> 1200.00

Kosten die worden afgelast. Kinstraad en kleding	250.00
Byzondere voorzichten	50.00
	<hr/> 300.00

Bovendien wordt het voorschot aan grondstof

ten ene voor fabricatie van elk huis gezin

betaald op

200.00.

het Bestuur der Staatshappy

Kommissie van Weldadigheid

Kommissie van Toevoersigt.

Directeur (over alle de kolonien)

Onderdirecteur (over elke kolonie)

Wijkmeester (over 24 huisgezinnen)

Sektiemeester (over 12 huisgezinnen)

Boekhouder voor elke kolonie

Directeur der fabrieken (voor alle de kolonien)

Opmerken over den fabriekmatigen arbeid. (naar
elke kolonie)

Adjukt directeurs van de eerste en van de tweede
Klasse. Deze zijn met het maken van een nieuwe
aanleg, met het opvoering over 3 of 4 kolonies, of
met de konptabiliteit belast (er zijn er thans 4).

Raad van Toezicht in elke kolonie

Raad van Politie voor alle de kolonies; uit te
staan wijk.

De 5 Lember om 5, twintig om 6 uur is de tijd van op-
staan, een uur daarna wordt er voor het van
den Sektie-meester appol gebonden om aan 't werk te
gaan. De veldarbeid van elke Sektie wordt ge-
meenschappelyk verricht; voor elke Sektie wordt ook
gemeenschappelyk een span paardien of ossen gebonden.
Voor den veldarbeid; ook voor het steken van turf
worden de kolonisten by 1 stuk betaald. Den turf
ontvangen zy tegen den prijs der ankanten.

De kolonisten, vooral die te zwak zijn om op het veld

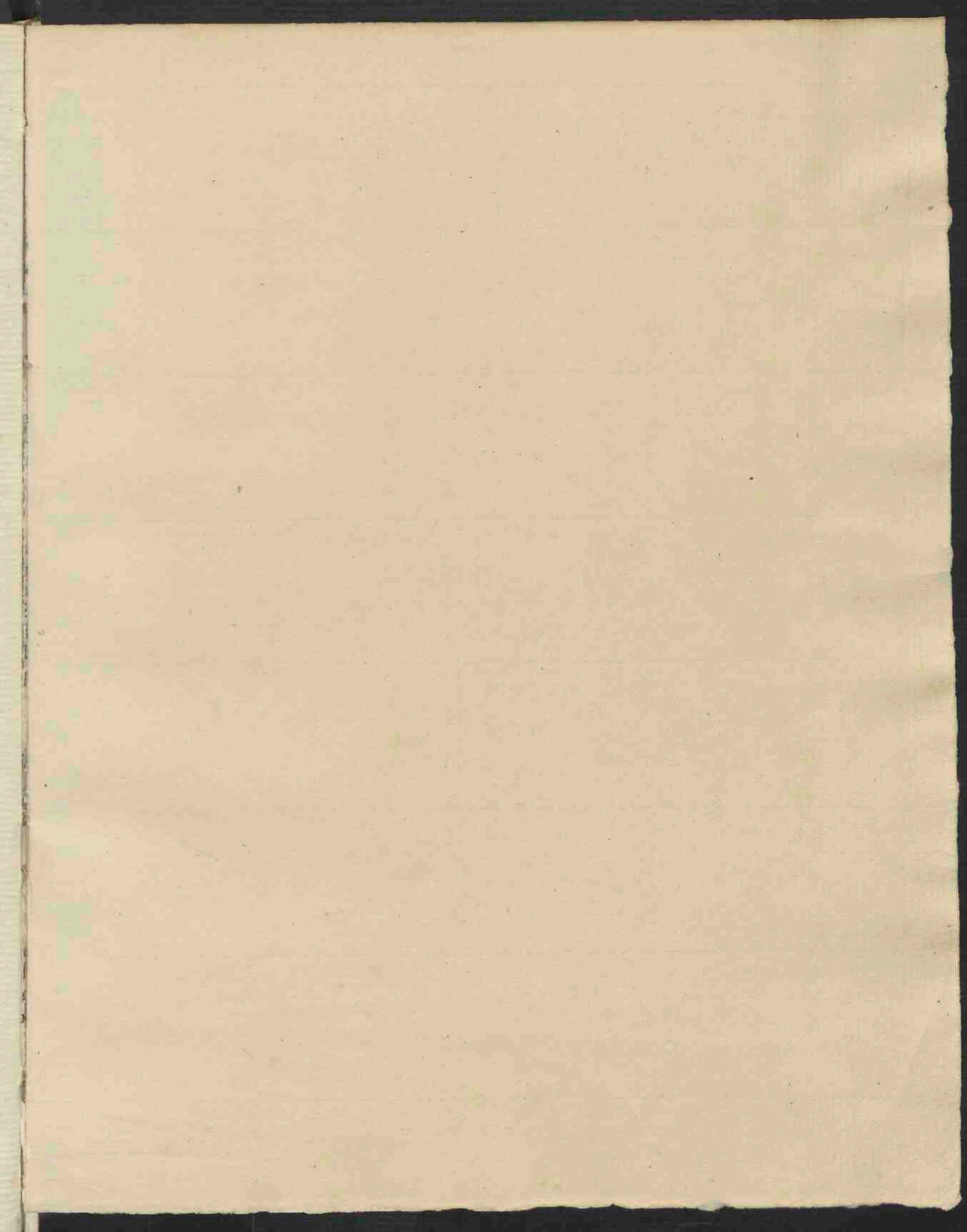
te arbeiden, leeren spinnen van vlas en wad enz.

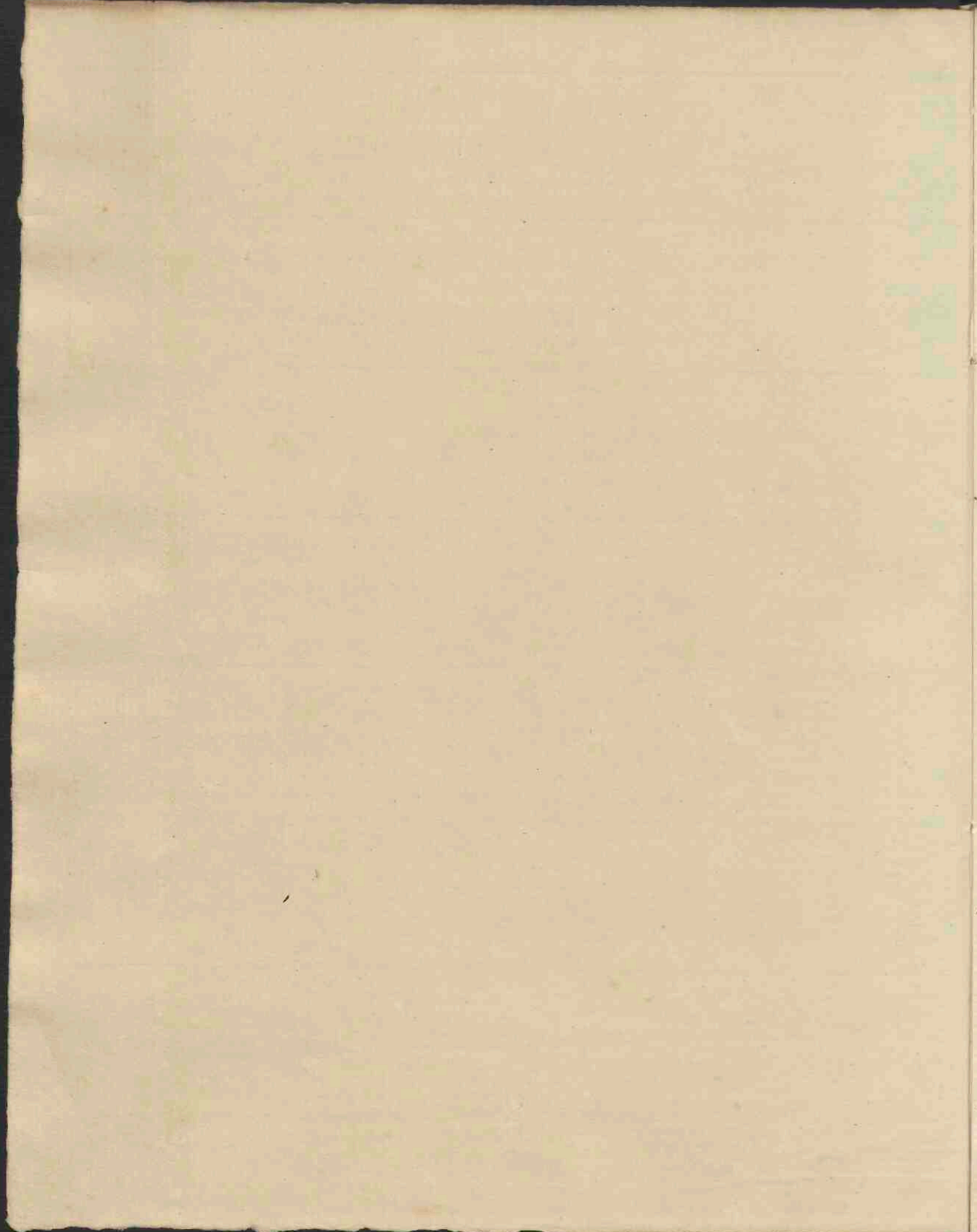
De fabriekarbeid is, met uitzondering des leunings, al-
leen voor de behoeften der kolonisten bestemd.

De grondstoffen worden ook zoo veel mogelijk in
de kolonien zelfvervaardigd.

Elke hoofdstad bestaat uit 2 hoofdsteden, $3\frac{1}{2}$ morgen land,
850 rassen daarvan zijn aangezomen en bevestigd als bij
aankomst. Bij de aankomst der eersten was dit ook
mogelyk geweest. Dit beest gewoonlyke genaeg
op het houthoulen van aardappelen te voorreken; en
tegen den winter hooi voor 1 of 2 koeien. Intusschen
krijgt by 10 schapen, en kan op de wyse die hem wordt
voorgeschnitten gedurende den eersten zomer 80 vaa-
dens mist maken. Gedurende den winter wordt
dit voornemmerd tot 200, 't geen genaegpraam is
om de 850 en nog 450 die gedurende den eersten
zomer gereed gemaakt zijn te bemelten.

4/10

Muiderberg, Stille Vecht, enz.

Maandag 23 mei 1825 Tweede pinksterdag.

het Graaynanger, Suermans, de Bye en huime
vrouwen, benevens Galtten, Paelmans Bopl,
heb ik heden een very grooten uittoeg naar eenen
dag gedaan. Wy zyn de meerdpoort uit,
achter de Blaauwkapel om, naar Haar
tenooyk gereden; meestal door smalle binnens
wegen, om het zware zand zooveel mogelijk
te kermijden; want een goede grante weg,
die bestaet of altans hard en behoorlyk
onderhouden is, bestaet er deren kant uit niet.
Wy waren meest in het midden van groote
vlakke weilanden, waerin men niet groote
vervolgent zyn. wy door de heide greden,
waar niet veel afgewipeling is. Enkelde
plaatsen zyn bebouwd, zoo als aan een kanaal
dat van de Vecht komt en naar Hilversum
bestemd was, doch om de zandkennels niet of
kunnen voortgezet worden tot aan deze
plaats. Het dient nu taak voor het vervoer
van goederen, die men met wagens tot aan
den aanvang van het kanaal brengt. Dit punt
in + midden der barre heide was zeer lief.

Wilverstum lieten wy op een kleinen afstand
 neyts leggen; wy passeerden het dorp Beuf,
 lum en vervolgen Haarden, een treurig stad,
 je met sterke vestingen. Van hier reden wy
 naar Sniderberg, maar wy eenigen tyd vertoefden.
 Dit dorp is gebouwd op een verheven punt dat
 in zee naar uit steekt. Er zyn veel buitenplaatsen
 en mooi gebouwen; ook wordt het veel door
 Amsterdammers bezocht. Wy wandelden
 naar het strand, bezagen ook een meene plaats
 die een Amsterdammer zich laat maken, en
 waarvan het hant naar een plan van Luyse ge-
 bouwd wordt. Den deraenden eike zyn wy ons
 gaan hooren; - het jadenkerkshof zagen wy int
 voorbyryden.

Wy zyn van Sniderberg gereden naar het
 stadje Snider, dat er met en welvarende entree
 het slot, maar heeft gewoond heeft en de naam
 name mannen en vrouwen van zynen tyd ont-
 vang; - en de groote sluis aandien mand naar
 de Recht zyn twee merkwaardigheden deser
 plaats. Verder naar Meerp, dat wat grooter
 is en lief gelegen. Van hier zyn wy nu aan
 de Stille Recht gereden naar Loenen. Deze
 gansche streek heeft ons zeer bevallen; zy is
 bezaaid met buitenplaatsen, en daerby is dik-
 wyls mooi gebouwen en liere aanleg. De rivier

maakt vele bochten en is een wezenlyk teesaad
naar het land. Nichtevecht, Nederhoofd-Bew-
Berg en Vreeland zyn de voornaamste plaatsen,
die wy passeerden. De rykdome van Amsterdam
heeft zich over deze ganse streek verspreid.
Men noemt dit gedeelte van de rivier de
Stille Veert; omdat zoowel te water als te
land het meinig lewendigheid is. De straat
weg van Utrecht naar Amsterdam gaat te
laenen links af en loopt door Abcoude en die
merbrug; - de gewone tract vaart verlaat
reeds te Nieuwersluis de Veert; komt door
een kanaal in den Krommen Amstel, wel-
ke te Onderkerk in den Amstel. Alleen groo-
te schepen, zoo als Kienenaars vanen des Veert
af tot Tweesp, en gaau van daar links af door
de kanalen tot dat ze dicht by Amsterdam
in den Amstel komen. Voor dat de sluizen
en bruggen, ook hier en daar de kanalen en de
Veert verbreed waren, in 1821 tot 1824, vreesen
vele schepen de veert by schuilen uit en kwaa-
men daar het Pampus in Amsterdam. Er
konden toen ook niet zoo groote schepen als
toezinnig van de Lek naar Utrecht en Am-
sterdam varen.

Wy hebben te Laenen zeer aangenaam gezeten,

en zijn camp den gewonen Straatweg van
daar naar Utrecht gereden.

Gelderland, Op-Kemert enz.

Zondag 18 juni 1825. Met Rem, Luermans,
Galkstein en Paclman ben ik heden naar
Op-Kemert, een bezoek bij Van Dam van Jf.
selt wesen afleggen. Wy passeerden Kouwen,
naemen te Beusichem over de Lek, neder door
het stedske Buren, dat nog in paarten en
wallen besloten is, en nog door een paar dorpen.
Op het oude kasteel van Op-Kemert brag-
ten wy den dag vruelyk daar. Het ligt niet
ver van de Waal, die hier eene breede rivier is.

Maandag 19 juni. Dese morgen zyn wy
by den Hr. Barmveldt op het kasteel van Me-
teren wesen antbyten; wy vanden er de wel-
ingerigte huishouding van een jonkheer op
zyne landgoederen, en wy werden vrienedlyk
onthaald. Wy hebben saam te Op-Kemert
gegeten en zyn daarna weder naar huis ge-
neden. Om de afwijpeling hebben wy dat maal
den weg genomen over Thiel, zyn nabij Eek den
Rhyu overgevaeren, en niet ver van Leersum
op den Stratweg van Arnhem naar Utrecht
gekomen. Het gezelske van Gelderland, dat wy

op dezen tigt gezien hebben, behoort tot de Be-
tune; het is laag, byna alle winters een
overstromingen blaafgeteld; maar tenent zo
zichtbaar van mee en meer nag horeland.
Er wordt zeer geklaagd over den lagen prijs
der graan. Hierdoor maeten de huurders
buiten staat komen hunne huur te betalen,
allen die geld hebben opgenomen om hun
land te kopen, kunnen de interessen niet by-
houden, en de vrije eijenaars genieten veel
minder inkomem dan te voren. De landbouw
welke neemt er alleen den daer af wanneer het
land niet zoo veel opbrengt als de bebau-
wing met de belastingen beloopt. Openkel-
plaatzen maar de dyklasten met de verpan-
ning zeer hoog zyn is dit byna het geval.

Rotterdam, 7 juli 1825

werf

het Prof. Boucys, den heer Rozendanaal en de samen bin is heden de Werf meeren zee. de heer Duin skipasie-meester heeft ons zelf alles aangemerken. Er liggen thans vier schepen onder handen, waar van het eene een fragat van 44 stukken. In de gemeen kamer, die zeer net maar klein is, ziet men het Engelsche wapen van het schip The Royal Charles, dat op de rivier van Rochester in 1667 veroverd is onder den Lieutenant Admiraal de Ruiter en den Raadwaard G. De Wit, in hetzelfde jaar in de Noord verueningebracht, en te Helvoet getloopt in 1673. - Wy zyn door alle de verstrooken met werktuigen en ingrediënten voor de schepen gezag, inaar uitstekend gaede orde en vindingrykheid heerste. Alles is op die wys ingerigt door den Schoutbynacht De Mei. -

Men heeft ons gemeren ten zeer prachtige ge kaminklyke slaap; karthair met blauwen en goud gebleurd; - zy is op 20 ruyers gemaakt; voor ruim een jaar is zy afgemaakt en heeft ruim 20 duizend gulden gekost; maar heeft nog niet gedreend.

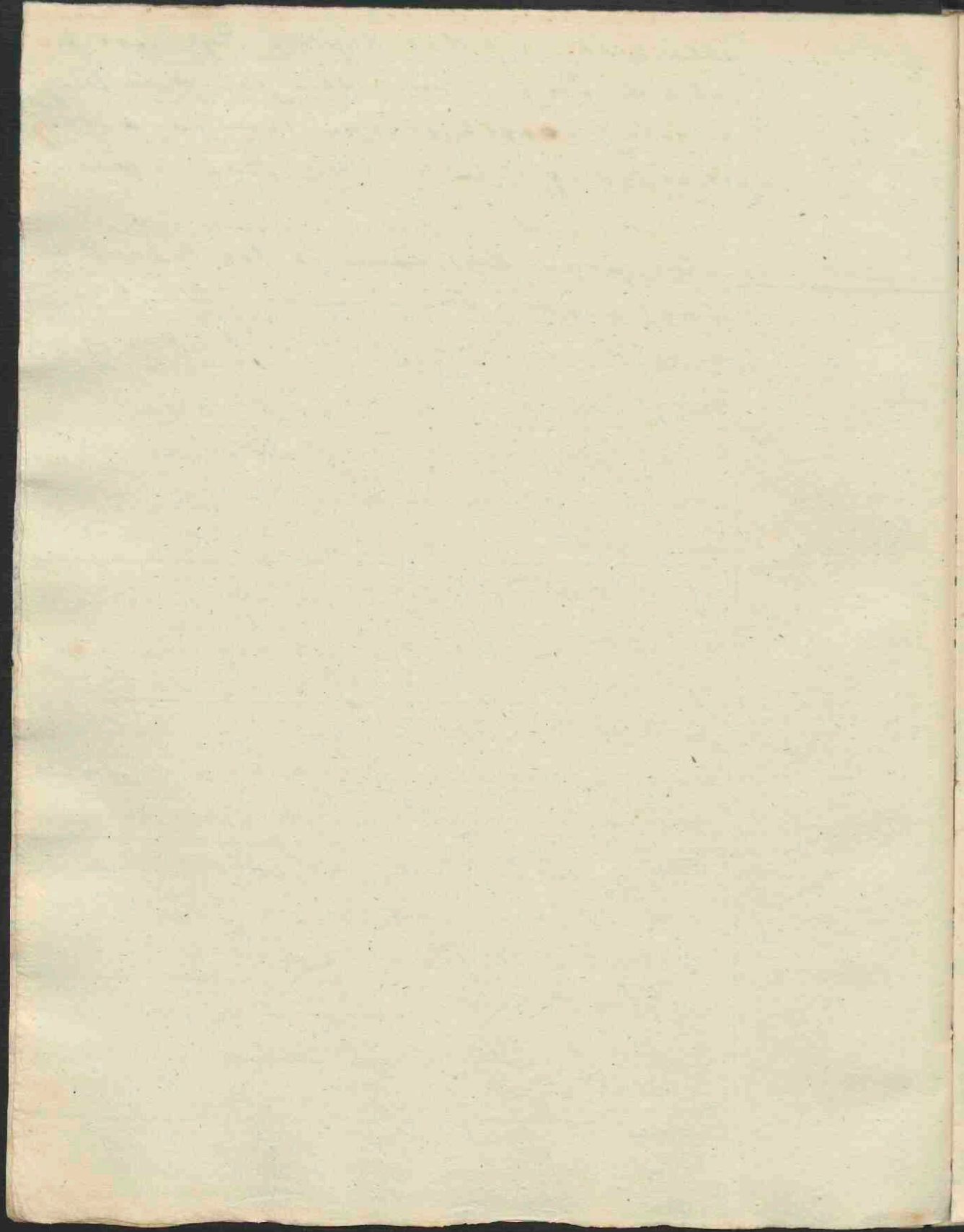
De Modellekamer bevat nog niet veel.
Ik merkte er op een vierkante raam, om
tot redding by schipbreuk te daenen; twee
vinger om het baken op draagtent te dienen,
die altijd klappen en leugen door den wind
en de beweging van't water, en waarop
men een licht plaatst dat eene maande
blyfs branden; - Vierkante pompen,
die makkeelyk, alleen door balken of plan-
ken te herstellen zyn. Try zagen ook eene
reddingbaai (^{Life} Nightbuoy) bestemd om de
geen die overboord vallen te redden; zy
is ontgeranden door Capt. J. Cook.

Men heeft ons een zeer nauwkeuring
model van een lincschip van 84 stukken
in doarsnede, van dat de geheele inmen-
dige inrichting zichtbaar was. - Dit model
was bestemd naar het anderzwygs aan
de militaire school te Delft.

Er merken thans 400 menschen op de
werf. Een fregat rekent men dat in
vyf of zes jaar afgebouwd is. Het kost
nagenoeg ~~meer~~ een milliaen gulden.
Een lincschip kost ontrent anderhalf
milliaen gulden.

Men zeide my dat kaptein Rijk met het
schip de Pallas thans eene reis doet langs
de geheele westkust van America; onlangs
is er tyding van hem uit Boston gekomen.

Lokaal Nut. Het papier ken ~~met~~ ik het lokaal der
haatschapen Tot Nut van het Alge-
meen-mensen zien, de zaai is 86 of 39 vuy-
graat.

Rotterdam

Kaarlem.

Leydenhage

Vrijdag 8 juli 1825. Om half 2 met hees en
kon. Schade van Rotterdam. vertrokken naar
Kaarlem. Wy reden veelal langs de Schie,
eene very breede vaart, tusschen welcke weiden
den, die soms lager liggen dan het water. Wy
passeerden het dorp Overschie. Men ziet op
dezen weg nu en dan veenderzen en ontfermt
te ploffen, die er het gevolg van zijn.

Om $\frac{1}{4}$ 3 uren kwamen wy te Delft, vervolgde,
onsen weg veelal langs de vliet waas,
door de dreekschuiten vaas; en kwamen
om $\frac{1}{4}$ 4 in den Haag aan, waas wy een ande-
ren wegen bekwamen, welke 12 personen
binnenin besatte. De slechte tabak waas
wel wat hinderlyk. Om $\frac{1}{4}$ over 5 kwamen
wy aan het Haagsche Schouw, waas wy
den Rhyn passeerden, die naar Katwyk loopt,
en hier very breed is.

Wy lieten Leyden rechts liggen; reden door
het dorp Oestgeest, waas men bezig waas
den toren te herbouwen. Rechts van ons
zagen wy Warmont, waas het nieuwe ka-
tholike Seminarium, een groot vierkant
gebouw met spitsen toren, boven alle intstad.
kwartier voor 6 uren waren wy aan de
Postbrug; en nu passeerden wy Lapsenheim,

een groot melkveens dorp, waar de weg sedert lang onbestraat is, omdat men in noodstil is wie dat bestraaten moet bestrijgen; - vervolgens Lisse, een allerlieft dorp, waar men dikwijls tot verlustiging heentgaat. Het naer naar Lisse begaamen wij de Kaasleimmermeer te zien, hadden ook links nu en dan duinen, en doorgaande zeer schoon gebouwt. Zoo kwamen wij te Hillegom en daarna te Bennebroek, waar de kerberg, de Gallesde smou, een veelzacht zomerverblijf oplevert. Alle deze dorpen zijn ongeveer drie kwartels van elkander gelegen.

Om 8 uur kwamen wij te Haarlem aan namen onze intrek in den Gouden Leeuw, en ondernamen spoedig nog eene wandeling. De verandering aan de Houtpoort, die men door een groter hek met eene breede brug vernieuwen heeft beviel ons zeer. In den Hout en door de stad gewandeld waser kermisverreij en muziek was.

Zaterdag 9 juli. Onzen anderen vriend A. Van Bommell opgerocht, by wien wij zijn broeder Karel ook vonden. Hij zijn de Tentoonstelling van schilderen in het Paviljoen in den

Hout waren zien; en daarna die van Fabrick
 gaederen in het gemene proventierhuis, dat
 een tuun en zeer veel ingerigt lokaal op
 leent. Het dient gewaunlyk voor casino,
 doch is door de stad voor de tentoonstelling
 in ordergebragt.

Na dat wy een in de Societeit waren
 genceest, hebben wy nog eene wandel-
 ling gemaakt over de nieuw aangelegde
 wal van de Zuilpoort over de Driemue-
 poort teen tot aan het Noorder Spaan.

Van de tafel in onse herberg gezeten
 Inmiddags door den Hout naar Keentle
 de en van daar naar Benneken gereden,
 waar wy thee dronken in den Galerden mee-
 lang; den straatweg zyn wy teruggereden.
 In de Societeit genceest en op de Grootte
 markt gewandeld, waar zeer mooye man-
 tiek en veel menschen waren.

Teravonds zyn wy in drie Vanehals ge-
 weest, die juist geen van alle prachtig
 waren. In eene hoorden wy de familie
 Grinders zingen.

Wy hebben weder meermalen het beeld
 van korter op de markt gezien; het
 muist niet uit als voortbrengsel van
 kunst.

4
Zondag 10 juli. Wij hebben te samen ontbe-
ten by A van Bommel. Om 9 uren zijn
wij uitgeleden. De veelpaart was ook in
eene barriere van vier neeranderd. - Naas
overheen, Blaerendaal, Landpaart (een
getuuch van Kelsen). Rechts zagen wy Spaarn
Damm en Spaarnwoude. Daar het doorp Kel-
sen nederen wy tot Beverwyk, aan den inthoef
van dat gedeelte van het Y, dat men wy-
ker meer noemt. Wy nederen altyd op zeer
goeden straatweg. Deze loopt door tot. Keld-
maar, en is in plan gemeest, om dien tot
den Kelder te vervolgen. De melkweiden,
en de zang weiden men den zandrygen
grond bebouwd en beplant heeft, vooral het
groot aantal van bintemplaatsen deden ons
op deren weg aankomend getroffen. Men
beopent er de nabijheid van de vyde steden
Amsterdam en Haarlem onmiskenbaar.
Van Beverwyk zijn wy teruggeleden naar
Kelsen, maar veel Amsterdamsche en andere
mensen naar de harkeng ruten. Wy besoch-
ten de beroemde bintemplaats van Heerwoude
Gall, genaamd Kelderbest. Zy is met smaak aan

gelegd en is byzonder ryk in hooge boomen
 en vreemde planten. Men leidde ons dat de
 inktgastrechtheid soo mager bedruagt.
 Daarna zyt wy achterom naar het gebucht
 Valsereind en de ruine van het kasteel Brede,
 vade gereden; en toen wy dese oude muren
 hadden berigtigd, zyn wy weder in de nabij-
 heid der duinen, door zware sandwegen, gene-
 den naar Lomerrang, een gebucht van Blau-
 mendaal. De herberg is in eens lieve streek
 naby hooge duinen gebouwd. Een van dese
 hebben wy beklammen, en wy vonden eren
 schoon gezigt op de Noordzee van Land,
 noort tot Beverwyck; - het y, de, Laanwaan,
 Amsterdam, - het Haarlemmer meer, de stad
 Haarlem.

Langs Blaemendaal en door Overveen zyt
 wy terug gereden.

Wy aten saam aan de publike tafel en

Wy bezochten ook den Leeuwdrick, waar veel muziek en ker-
 de kerk, waaraan ^{misvalk was.}
 ik het honten ge. Inmiddags branten wy thee in den Hout,
 welf zeer mooi en wandelden wederhand naar het nieuw
 opgerigte monument naar Laurens Koster,
 het is zeer eenvoudigh, en maect de plaats
 aanduiden, waar hy het eest op de gedaachte

6
der drukkunst zande gehouden zijn.

Het was ons een byzonder genoege, de
Dagen, die wy als studenten te Utrecht had-
den doorgebracht, saam te herdenken, en
byna op dezelfde wyse reëlyk byeen te
wezen.

Lang bleven wy nog de drukke en vreemde
van de kermis en den zandag aenwien, en
begaven ons eindelijk, valdaan nau-
den dag, naar onze kerberg.

Maandag 11 juli. Wy zijn heden
morgen op nieuw de Tentoonstelling van
schilderyen wezen zien; en ik ben er
naderhand weder naar toe gegaan. Het
deed my veel genoege, veel mooye
stukken daaronder op te merken. Ik
les in den catalogus aangegeekend, wat
my byzonder valdaan heeft.

De tentoonstelling van voortbrengsels
van nyverheid ben ik niet op nieuw we-
zen zien, de tyd was te kort en ook
hadden wy die Zaterdag vry naan-
kenig berigtigd. Het is barendien niet
magelyk die voorwerpen grondig te

7
beoordeelen. Men kan niets in de hand
nemen of wat gesloten of openen, hierdaan
zijn vele zaken eigentlijk geheel verzeft
ten toon gesteld zoo als papier, boeken,
steendrukken enz. - de meeninge van
voorsmerpen (20 duizend stuk) en t'gebruk
van kennis hande dit reeds voor my an-
magelyk gemaakt hebben. Men kan van
de denzdraamheid van neele fabrikaten
ook alleen by het langdurig gebruik wa-
reelen. Vele lieden beklagen zich, dat
de pryzen waarvoor het goed konde ge-
leneerd worden niet waren uitgedoukt.
Toch bleef het altyd der maate waardig
een zoo groote what van voorsmerpen, die
de inlandrlike nyverheid opleven te overwin-
en het kan vele kooplieden en winkeliers,
die gelyksuurtige waren van binteland
baten komen, aanvoeren, om zich voortaan
daartoe aan de inlandrlike fabrieken te wa-
den. De catalogus, dien ik als bylage be-
waken zal, kan een overzigt van dit alle
opleveren.

Wij zijn de verzameling van Natuurlyke
 Historie behorende aan de Koninkoude-
 lyke Haarlemsche maatschappij wien de
 Heer is de Hollan-
 tische maatschappij
 py van wetenschap-
 pen, aan welke de
 verzameling be-
 hoort.

Zij schijnt zeer rijk te zyn, maar
 wordt niet veel gebruikt. De heer van
 Harum is te oud. Dus my Van B. zende
 handt de heer van Bemmelen, een jong
 doctor, die bibliothecaris van Teylers ver-
 zamelung is, nu en dan lippen naar eenige
 liefhebbers, en gebruikt daarby de voor-
 merpen dazer verzameling

Ik merkte hier op den Phasianus Argus,
 Paansjesant; — ook een olifantskop
 die in 1820 by gelegenheid der overstroming
 by Kemelun gevonden is, en die grooter
 ook anders gevormd is dan de bekende
 Aziatische (of Siberische) en Africaansche
 olifantsoorten.

Vervolgens zyn my gezag naar Teylers
 kabinet. De zaal is zeer schoon, en byvan-
 der schoon zyn de merkten van natuurkun-
 de, waaronder de beroemde elektrifermachine
 die grooter is dan eenige in Europa. Zy is

9
daar den Engelschen instrumentmaker
Cutberson gemaakt. Sedert lang worden
er geene praeven meer made genomen.

Er wordt eene manne maal voor de boeken
gebouwd, doch die konden wy niet zien.
Ten zyliteen draagt 200 pond gewigt.
Byzonder fraai is de verzameling van
delfstoffen.

Onder de versteeningen was er een, die men
voor een menschelyk Skelet heeft zehou-
den, en zelfs voor een bewys van + bestaan
van menschen by den Zandvloed zehand-
en beschreven heeft. Schenker Homo di-
luvianus testis, te Zwitser in 1726. Het was ge-
vonden in 1725. Toen de heer Cuvier in 1811
te Naarlem was heeft by met een stofft meer
deelen van dit Skelet ontblaut, en heeft
vervolgens aangetaand, dat het de hoofd
moet hebben tot een speerit van den Cham-
leon. Dit was er door den heer Van Harum
bygeschreven.

Terg zyn ook Teylers Hofje mezen zien,
dit is een paleis waar 24 vrouwen zeer
machtig worden gekunstet, en haren an-
derdom veelal in verveling en twist

+ in eene steengroef
te Veningen in
Luade.

doarbrengen!

Op onze wandelingen door de stad
zyn wy opzettelyk gegaan aan de Raaks,
waar zeer vele huizen afgebroken zyn,
zoo dat eene veelbewoonde streek veran-
dert is in eene eenzame vlakke en de
poort geheel op ynkruelne staat; an-
ders bemerkt men in de stad weinig van
het afbreken der huizen.

Wy hebben saam in onse herberg gese-
ten, waar het zeer vol was. Na 't eten
zyn wy gemaandeld naar het posthuis,
een half uur van de stad, maar wy den
postwager opwaachtelen, om te gaan in
naar den Haag en myn reisgenooten
naar Rotterdam. Om zes uren ver-
trokken wy, en tegen tien uren kwamen
wy in den Haag aan.

Dingsdag 12 + waanidag 13 juli heb-
ik met veel genaezen ten huise van
mynen vriend Ewigh doorgebracht.
In morgen hebben wy wandelingen ge-
daan om den Haag, meest in de dinnen.

11
Savonds zijn er eens in het Bous en
eens te Leherenningen in een thee drinken.
Ik heb van Nemest, Ferrand en Hall
opgerocht. Het den Laatste en den heer
Gachoop ben ik de nieuwe Caserne in,
Zien zien, die gebouwd wordt achter het
lokaal der Bibliotheek. Vintmandig
heeft ze een goed voorkamen. Zy bestaat
in een groot vierkant gebouw met een
opene plaats in t midden. Er zijn
zeventien groote zalen, en eenige kleinde,
ne vertrekken. In elke zaal zijn twee
gaanderijen bestemd voor slaappleatsen.
Het geheel zal 3600 man moeten be-
natten. Er viel veel op aan te merken,
Zoo als dat er niet genoeg lucht zal
zijn (de vensters gaan niet open); dat
er te veel menschen in een vertrek
worden vereenigd, dat de verwarming
met kagchels ongezond is; dat de schou-
steenen gevaarlijk voor brand gebouwd
zijn; dat de keukens niet aangelegd zijn
om met stoom te koken; dat er geene

insigting tot verlichting is; dat de te-
 creten slecht gemaakt en verkeerd ge-
 plaatst zijn, zoo dat ze het gebouwen me-
 thode zullen versullen; alle kantwerk
 was ten interste slecht. De soldaten
 zullen ^{elk} afzonderlyk slapen, niet in knid-
 den maar op borden; dit is zeer goed.
 De Tafels waren te smal en ongenuek-
 om aan te zetten.

Overigens heb ik dit maal in den
 Haag niets byzonders gezien.

Donderdag 14 juli. Zelden ben ik nog
 in den Haag gebleven tot na het eten;
 Toen Ewyk met zyne vrouw my tot delft
 gebracht heeft. Men rydt dit in een uur; de
 weg is zeer lief; op een kleinen afstand link-
 laat men Voorburg, en op nog veel kleineren
 afstand rechts Ryswyk liggen. Deze weg, die
 met blinkers bestraat is wordet 's avonds,
 en Smorgens welligt ook, begoten; dit
 heb ik nog niet elders gezien.

Van Delft ben ik, met de trekschuit,
 door de Schie, naar Rotterdam gegaan.

Vrijdag 15 juli, ben ik met mee, en familie naar het Ypelmundsche naar gemeest. De haas is op dat punt, juist waar de Yffel er in valt breed en mooi. Dit neek plaze neek gepasseerd te worden; doch tevens de straatweg van Dordrecht links af over Kattendreeht loopt, heeft dit grooten deel opgehouden.

Wij zijn de wery van den Hr. Hogendyk weren sien, waar de Stoomboot voor oost-Indie op stapel lag. Zy is 250 vaet lang, 40 vaet breed en 30 vaet diep. Er zullen drie stoomwerktuigen op zyn. Eene kleine boot was ook onderhanden, bestemd om van Goornichem op skersto genboort te varen.

Zaterdag 16 tot maandag 18 juli ben ik nog in Rotterdam gebleven, doch het ongeluk, dat myn vader aangereld was, heeft my meest in huis daen blyven. Het was zeer warm. Zaterdag ben ik in de Plantage gemeest. Ders wandeling is te near van de stad om men veel menschen bezocht te worden. Daar het stof op den

Dyk of tuipken de wellige baamen langs
 de rivier, waer het zeer onrendelyk of, het
 men een half uur nodig om er te kome
 en wordt dan nog slecht belound. De
 aanleg betee kent weinig; een laan met
 baamen aan de heas is nog al lief. Er
 is tegenwoordig een tent waer men
 verreschingen kan bekomen, doch die
 is zoo geplaatst dat men alle gezigt
 op het water mist. Indien men die eenig
 tint verkeren naby de rivier plaatste,
 en er waeren dan onverschikte schutjes
 van het loof en aan de plantage helpe
 om heen en weder te varen; er waer men
 zek des avonds, dan kan dit naar de
 grootste hoofstad een niet ongenuchte
 plaats van uitspanning opleeren; doch
 niets van dit alles. Er wordt byna niet
 genaren, en men wude er dus ook schaars
 gelegenheid toe; het genoeglykste was de
 legging opleeren, namelijk de schoone ri-
 vier, wordt weinig genaten. Zelfs wan-

15

delt men zeer weinig; dit was ons van
dag avond was. Men vraagt zich welken
volk eene groote bevolking ^{ziet} vernoot.
De rijkere ritter in benaauwde kazerne,
te roken en te eten en drinken, de armere
in nog benaauwde kraegen. Vrijgan-
ningst. zoo als in andere landen, vindt
men hier bynaal niet, er is veel meer
samenkoming in families, bekramp-
heid in het geheele zijn der menschen,
de intmendeige polituur, die het ver-
keer met vreemden, het oog van het
publiek op openbare plaatsen te neeg
brengt, ontbreekt hier door aan ons
volk. Men zegt wel, dat dit voor de
reden gunstig is, en het kan zijn, dat
in zekere opzichten een negatief goed
aan die levenswijze verbonden is;
doch men mag als men hier over vordet
ten zal veel taeren of niet min zoo
veel erapule by ons volk bestaat
als by andere. Het volk heeft ook
by ons veel minder van die practische
opraeding van het leven, die niet min

der bydraagt tot de ontwikkeling van
 het onderwijs in de jeugd. Het is waar dat
 men very algemeen de gewoonte vindt, om
 met geduld en zelf naauwgezetheit in
 de kerken lange preeken te gaan aan-
 hooren; doch het is my nog zeer twyff-
 felachtig, of dit zulk een zeer gunstig
 bewys voor de trap van zedelykheid
 waarop de natie staat kan opleveren.
 Heerlyke berouwing, betere smaak zoude
 wellicht het volk van veel ellenlyze preeken,
 zoo wel als van de akeleze knaezen en
 liederlyke kintzen neemyden.

Maandag ben ik met den postwagen naar
 Utrecht gereden; om 8 uren vertrokken en
 naar 2 uren aangekomen.

Van Rotterdam naar Luik.

Vrijdag 4 novemb. 1825. Met de Haag-
boot, de Nederlander van Rotter-
dam naar Antwerpen gereisd.
Om 8 uur vertrokken. Tot Dordrecht,
waar wy kwartier voor 10 uur aan-
kwamen, gingen de heeren Raentgen
en Kullenhausen, bestuursleden van de
stoombootmaatschappij mede. Zy
hebben my uitgenodigd met hen te
onthyten; de heer Raentgen heeft my
neel over inkrampende nekkeerd-
heden gesproken. Het gezelschap
is naar het overige niet belang-
ryk geweest. Het weder was wel
niet zeer goed, doch ik ben des niet-
te min meest baren op gebleven,
omdat het in de kajuit zeer vroolijk
het eiland Dordrecht lieten wy
links liggen, slaegen aan het Hal.

landrök diep neytr om, zagen de
willemskroon, en ontwaarden hier een
groot aantal schepen, die met den
westenwind de rivier opvaeren. By
Ooltgensplaat sloegen wy links om,
en zagen op de bank, de kranen
genaamd, een noornuegelsch schip,
met kruit geladen, vast zollen.
Volgens het geraden van het schep,
walk op de stoomboot zande dit
schip waarschynlyk verlopen gaan,
met den vloed veeende men, dat het
niet gelijkt zande worden maar
over zy geworpen en vervalgen wer-
boyzeld: treney voortkrigt.
Men riep den kaptein toe, om zonne-
gelyk zyne lading te lappen en op zyn
geraar bedacht te zyn. Dit schip
was mezent groote schade te Bron-
wershaven binnengelooopen, maar geen
bekwame loodzen op de rivier zyn,

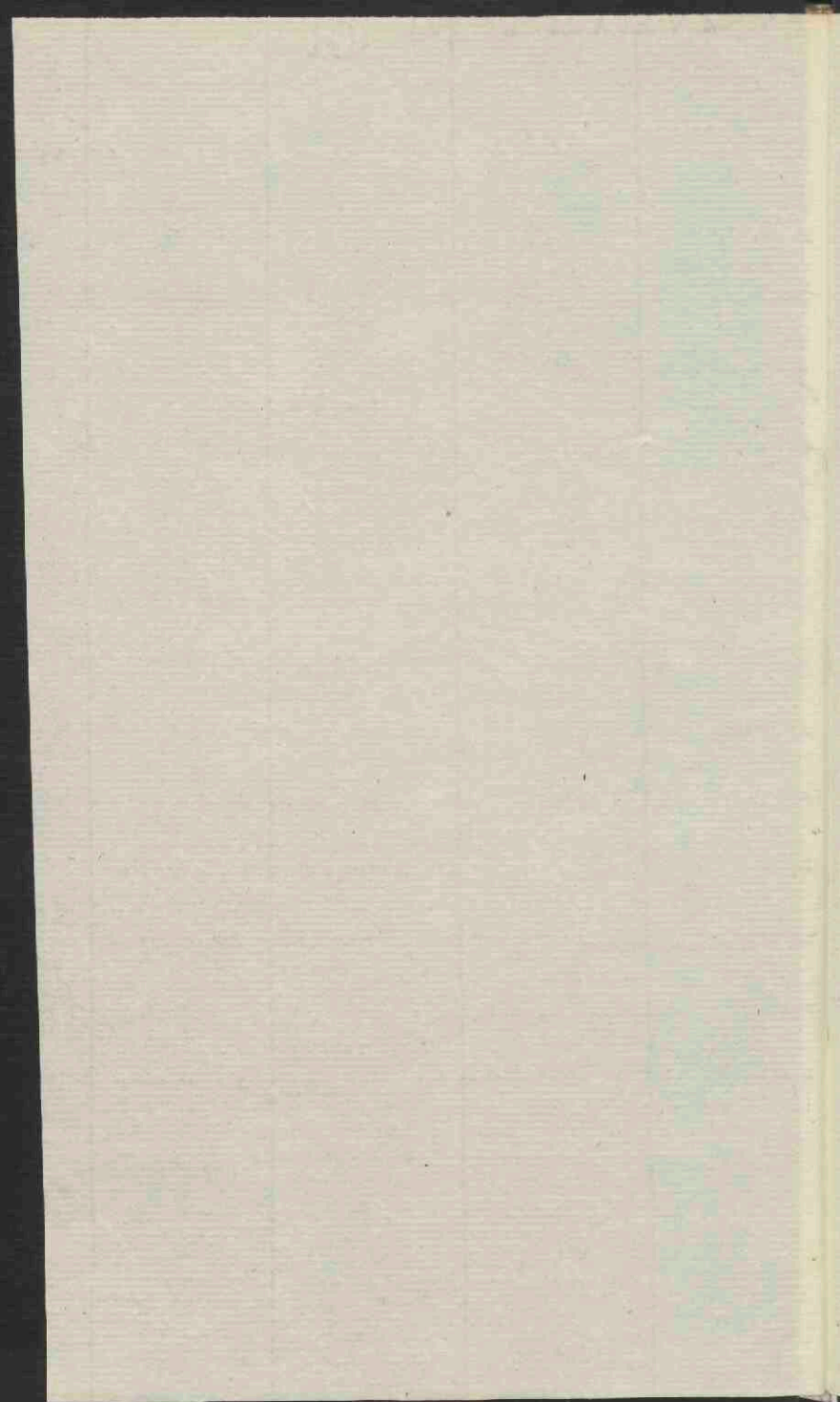
de onbekendheid van de, geen
die den port van laats verreud
had, was oorzaak van dit ongeleyt.
By Brunnisse sloegen wy links om,
en kwamen, tusschen Duineland en
Tholen door, in de ooster Schelde, Zee,
waer we knygts men in 't gezigt. De
ruiver openende tal voorby Goris
laek, kwamen wy by het verdronke
ne Zuidbeveland, waar het water
zeer ondiep was, zoo dat wy ruiver
een uur, van half 4 tot by 5 uren,
stil maesten liggen om de kougte
van den plaed. af te wachten; taen
waeren wy ongeschinder verder, kom
men in de wester Schelde, en kne
gen, om half acht, het licht van
Antwerpen in het gezigt. Dit staud
in den onstemmingen donkeren avond

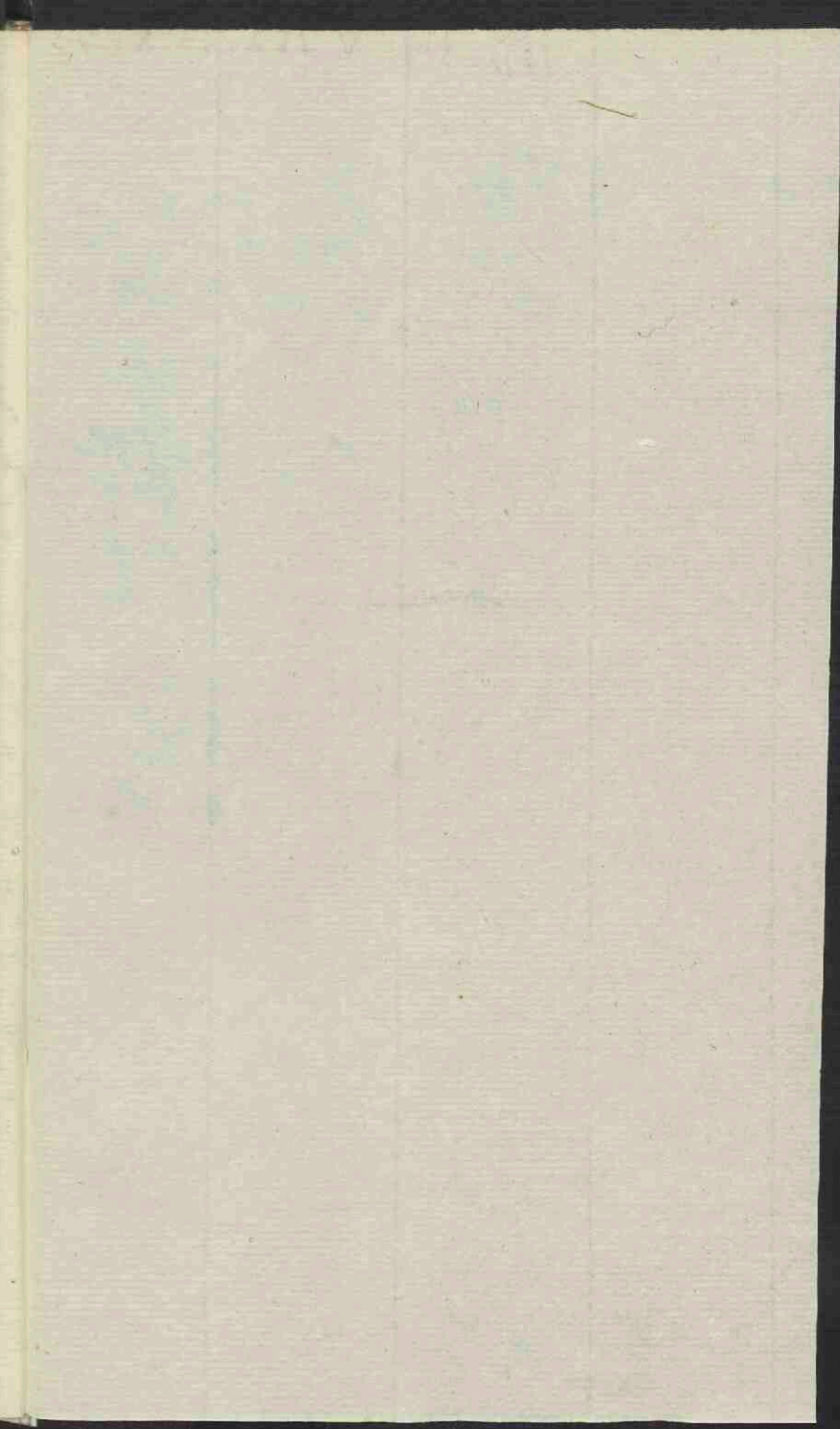
keer maar. Een half uur later
kwamen wy in de stad aan, en ik
nam mijn intrek in het Hotel
de l'Angleterre.

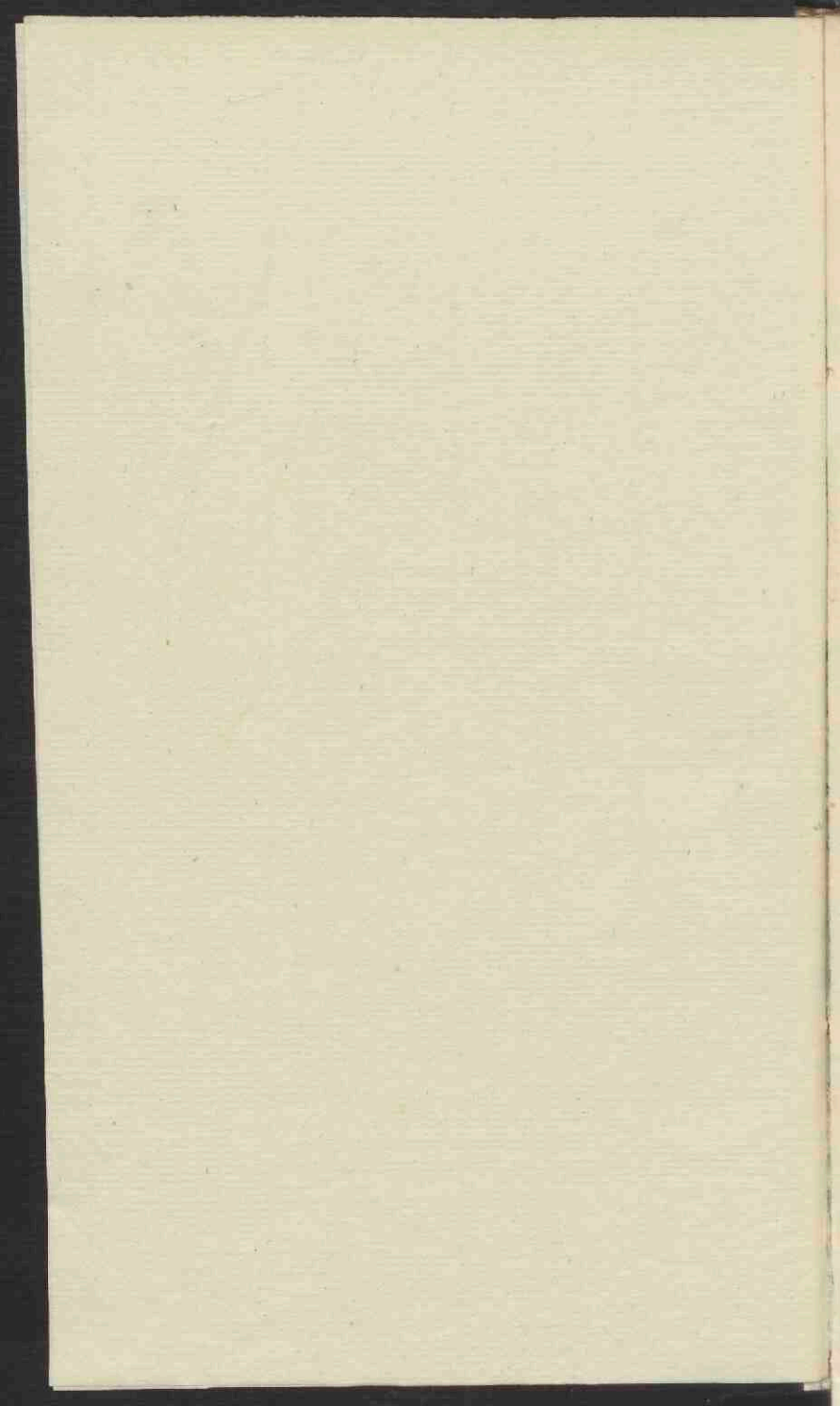
Zaterdag 5 november. Om 6 uren
met den wagen vertrokken op
Lunk; leden nacht + eerst was de
waarde van 14 op $7\frac{1}{2}$ franken g.
steld, ter sake van een menne
onderneming van Kuelman Los-
west, waarvoor de wagen steeds
met den auser om het hardst gese-
den heeft. Wy hebben ons nergens
andere dan eenige minuten op-
gehouden. Te Lunk werd, om
so woen, in aller eul overgepakt
op een wagen, die van Brasfel
kwam. Om half 6 byn wy te Lunk
aangekomen, waar ik mijn intrek

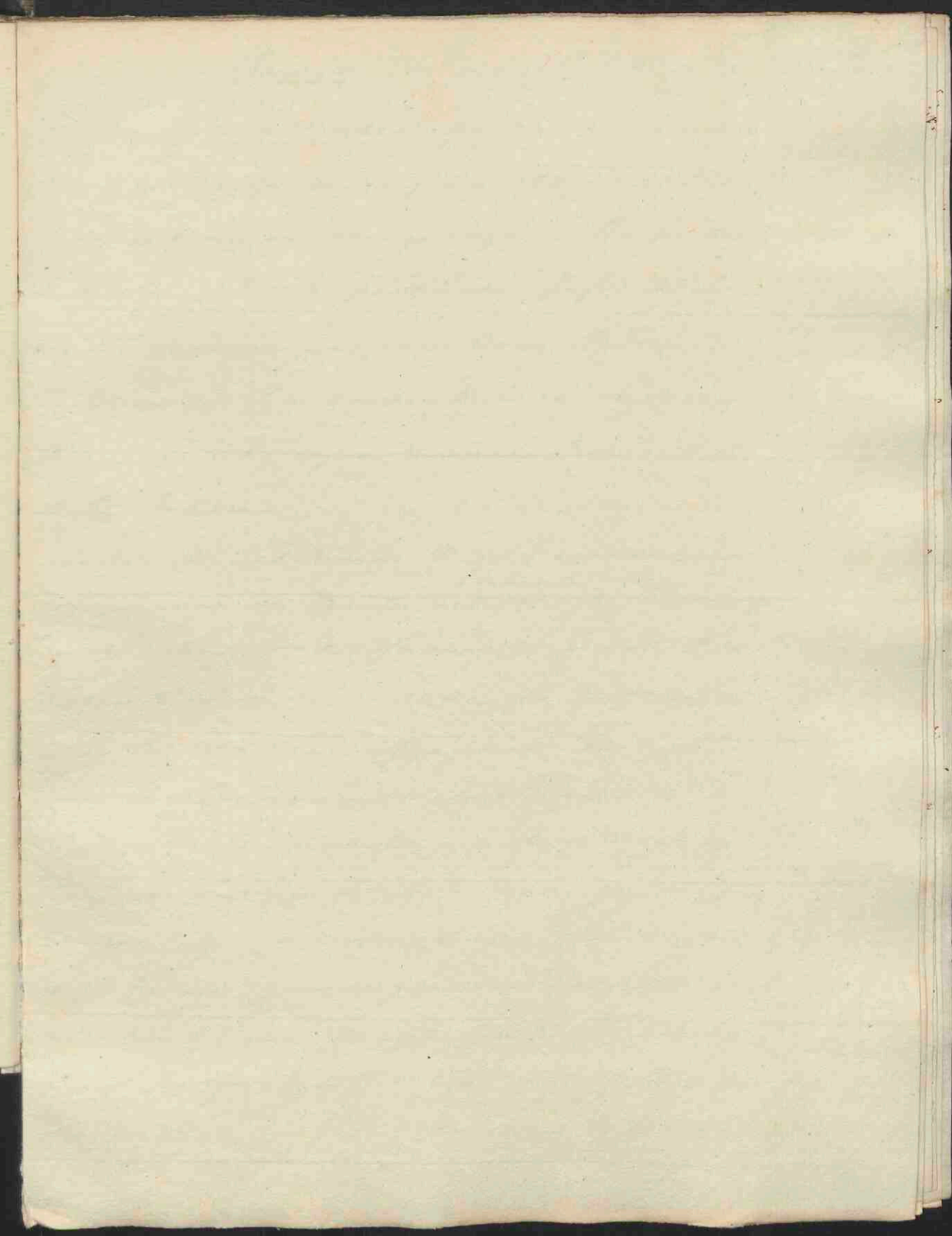
genomen heb in het Pavillion anglais.
Ik heb ^{hier} gezeten met een der reizigers
van den wagen, een Spaans
man, met wien ik aangenaam
gepraat heb; men zegt my dat
hy een ^(Columbaansch) Spaansch generaal is, Cor-
tez genaamd.

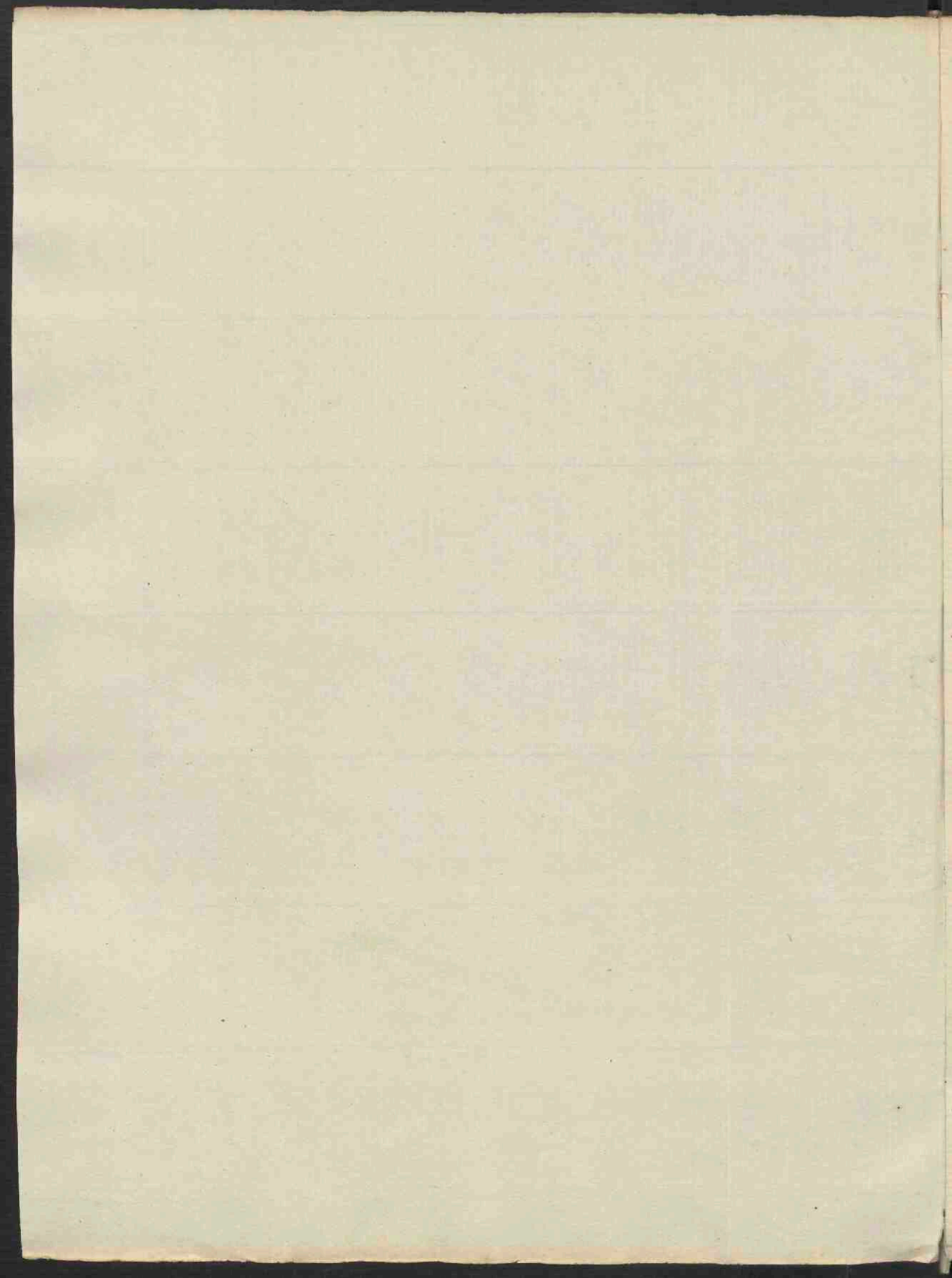
Daar Link myne toekomstige
woonplaats is, behaef ik niet op
te tekenen wat ik er by dit eerste
bezoek gezien en onderhouden
heb. Den 13^{en} ben ik langs den
zelfden weg naar Antwerpen, en
van daar met den postwagen
naar Rotterdam teruggekeerd.

Leunen.

Zondag 19 maart 1826. Om 5 uren de morgens
den ik met mijn jeugdvriend ambtgenoot Brown,
op reis gegaan, om eenige dagen in Leunen daar
te brengen. Met den portwagen passeerden
wy den gemoenen weg over Oney, St Fron,
Tivlermant. Om 11 uren kwamen wy aan;
Brown ging by zijnen "unage, Dankbeek en
ik by Kallin.

Na het eten heb ik met N. eene wandeling
gedaan over de boulevards ^{deels naar} van de Thienische
en van dese naar de Haamsche poort. Hier
waren te nover heuge wallen; die heeft met
in de laatste jaren afgegraven, en eene
laan van boomen in de plaats gesteld.

By zyn de Haamsche poort uitgegaan
naar het dorppe Kenecke maar wy een groot
kasteel zagen van den point van Arven,
berg, die hier grante gaeseren, bafiken van
meer dan $1\frac{1}{2}$ uren lengte beris. In den zomer
komt hy van tyd tot tyd zyn verblyf in
dit kasteel houden. Wy zagen by het teing

komen de Dyle, die door de stad loopt, maar
niet benaarbaar is; zy valt even als de Senne,
waar aan Brussel ligt, en de Kethes, waaraan
Lier ligt in de Rupel, welke by Rupelmonde
in de Schelde valt.

Wij merkten op de Oude markt het schoone
gebouw op dat te voren het Heiligen Geest
collegie was; - thans wordt het voor kornij-
len en magassynen gebruikt. Het Stadhuus
een mooi, wel in stand gebleven gothiek
gebouw trok ook myne aandacht.

's avonds bezochten wy onzen collega, Born-
baum, en Dunderk.

Maand. 20. Het den heer Mejer zyn wy in het
Collegium philotopicum geweest. Het gebouw
was te voren het Paulus Collegie, door Adriaan
aan van Utrecht gesticht; maar het was door
Joseph II herbouwd. Er is plaats voor 1500
kweekelingen. De professoren, aan het Collegium
verbonden, wonen niet in het gebouw maar in
stads woningen in de nabijheid, die daarvoor
aan het Ryk zyn afgestaan.

Wij zagen de zalen en een der vertrekken van de
studenten; alles was zeer goed in orde. Die
van wien wij de kamer zagen, Paquet genaamd,
had te Lint gestudeerd, en was lid van Lourens
gemeent. Er zyn nu 181 studenten inge-
schreven. Het de vacante waren zy op,
40 na, afmerend. Zy dragen geen afzonderly-
ke soort van klederen. In de eetzaal hangt
een schildery van Van Bree, voorstellende
de geneering van Grieken door Jesus. Ik vond
wel enkele schoonheden daarin, maar niet
het geheel, en geen majestait in Jesus.
Men is bezig een nieuw fraai auditorium
te bouwen.

Eene maaltijd by Holtius gaf my gelegen-
heid, om veel collegas te leeren kennen.

Dinsdag 24. Wij bezochten de Akademie
gebouwen, ook de bibliotheek. De heer
Bernardi, welke daarin werkzaam is, heeft
my het een en ander aangewezen, en ik heb met
hem veel gespraak. Het selschte meder heeft ons
hebt veel uit te gaan. 's avonds bezochten wy
den heer Meyer, maar ook de H. Becker was

twacend. 22. Inmorgens heb ik met H in den
Kunstmuseum gemaandeld, waan de trekkapen
zeer mooi zyn, nervalgen over de mullen
by de Brusselsche poort, waan mooye aen-
leg waardt gemaakt. Men heeft hier een
nuin gangt over de stad, die zint zeer groot
nestruunt, en ook werkelijc groot is, maer op
neel plaatsen onbebouwd, soe dat men karren
velden in plaats van huizen aantrefft. Zy had
soe men zegt in oude tyden 150,000 inwoners,
thans heeft zy er zeer. 20,000.

Inmiddag hebben wy een wandeling gedaen lang
het kanaal, dat van hier naar Mechelen loopt,
en van daar langs de Riepel en Schelde naar
Antwerpen vaert. Het is breed en diep. Hooge
negeen boomen en een vry hemelachtig land,
welc aan weestryde maken dese wandeling
zeer aangenaem.

Savonds was er eene vralyke party by Birn-
banne.

Sonnderdag 23 zyn wy naar Luik terug
gekeerd.

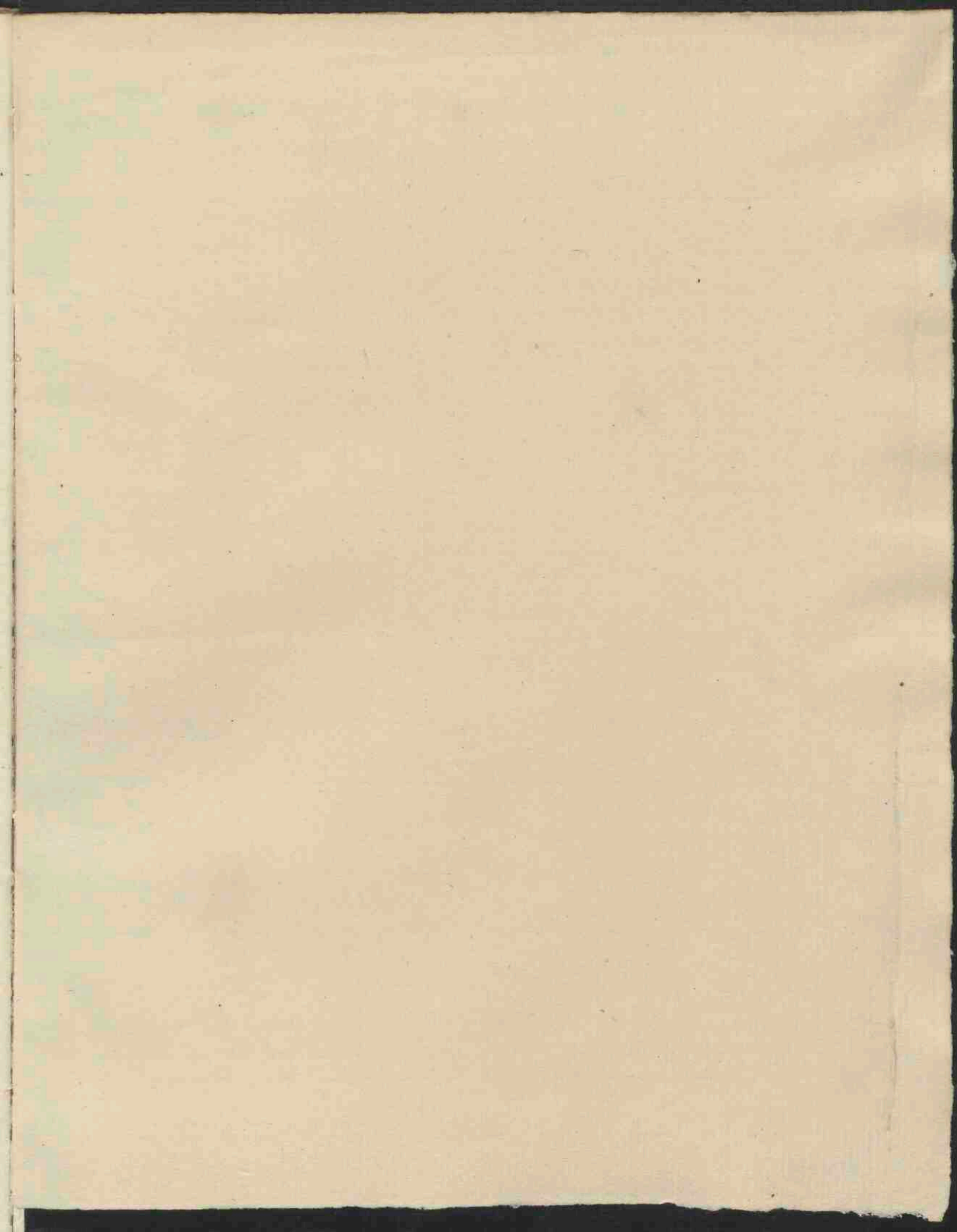
Rotterdam, vrijdag 23 Septemb. 1826.

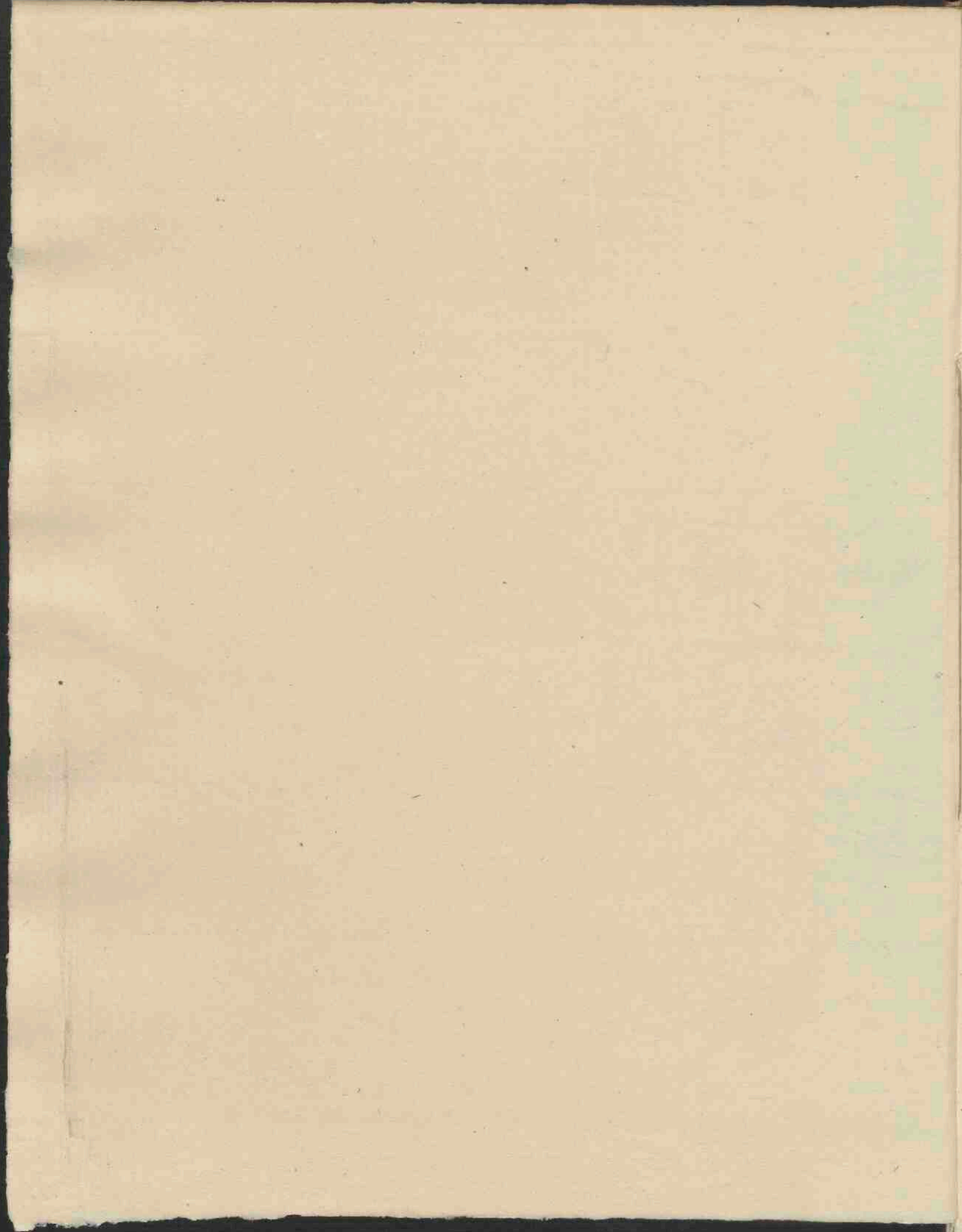
ken den heer A. Keef en nog andere leeren ben
ik diesen namiddag gerezen naar Tegenwoord,
om de nieuwe fabriek van de Stoomboot
maatschappij te zien. Het gebouw is een ge-
meenen Pelthuis van de stad; en het staat op
een klein eiland, het zeer tegenwoordig met een
struik vast is aan dat van Ypelmoude; ^{en}
behoort het ander ^{de} gemeente van deren
naam. Het land is verpacht aan een
baer, Jan Piek genaamd, die er een huis
gebouwd heeft, en een ander voor zijn woon-
huis. Jan Piek was onze lidman in de
nieuwe werfplaats. Het gebouw heeft
laats gedreid naar eenen ysergieterij
van den heer Kapman, welke niet gelukt,
omdat men in België goed koper yser
gieten kan. Al het werk is nog in syn eer-
ste begin; men zal veel moeten aarben,
eer het een behoorlyke fabriek worden
kan. Het oogmerk is, zoo ik hoor, vooral
om de werktuigen van de Stoomboten te
herstellen, ook om aan nieuwe Stoomboten
de laatste hand te leggen. Er lagen eenige
Stoomboten en vele Stoomketels waaraan
gewerkt werd. De meeste werflieden

manen. Lijdeliken. In merke. reeds zoo
menschen. Eene maatschappij is dat zy
geene woning in de nabijheid vinden en
dus meestal in Rotterdam thuis zijn en
tweemaal daags de rivier maaken onoverga-

de Schoomboutmaatschappij heeft, zoo
ik hoor het gebouw met een naastaange,
lezen grond voor 20 jaaren van de Stad ge-
pacht; met het recht om na die tyd voor
bepaalde prijs den eigendom te kunnen
verkrygen. Van den packter, Jan Piët,
hebben zy het verlat, om over het eiland
te papeeren, ook om laadren buiten den
grond die tot het hant behoort te mogen
plaatsen, met maate verkrygen; en dere-
het zink met meening daarop voortaan
dat de Schoomboutmaatschappij hem nodig had.

Maandag 2 October 1826. Dieren. namid.,
dag heb ik van de wreef van Defong en Kort-
land, in de Ruytlaan, een koopvaardy-ge-
gat, toebehorende aan Parkerischer, zien aflo-
pen.

by deze fabriek, en het medezakragtige
nakkenpek werd hier tot traan gemaakt.

Bekalmen dien is er eene Lympfabriek,
en die benigtigden wy ook. Allerhande
afval van dieren, make de grondstof
daarvoor uit: vellen, poren, beenen enz.
men laat die zeer lang koken, en
de gele die er van komt zeer lang
zaam dragen.

De aangename reuk van deze so-
ortke troef ons zeer, doch de heer Gysing
schiep daaraan volkomen gewoon te zyn.

Zyne merklieden waren byna alle Duits-
chers, die elken winter naar huis gaan.

Hy sprak veel over de redenen van het
mislukken der walvischvangst, het schyn
dat het gebrek aan bekwaame harpoe-
niers de voornaamste oorzaak is. De uit-
rusting was ook te kostbaar gemaakt,
de premie der regering is zeer klein en
milde gesteld.

De equipage op een walvischvaarders is
zeer taloos; ik meen dat op dezen 29 ma-
trozen gemeest waren.

Delfshaven Fraankoking, Lympfabriek,
waalvischvangst.

Zaterdag 2 Sept. 1827. Dieren namiddag
ben ik met Heer naar Delfsha-
ven gemaandeld en heb daar den heer
Gysing en diens fabriek bezocht. Hy
me, ons de Redels waarna de fraan ge-
maakt wordh, en wel naar eerst die
naar de levertfraan, en vervolgens
die naar de walvisch en raddentraan.
Het verschil is alleen in den tyd van
koken, en hierin bestaat ook de kunst,
dat men niet te kort leet koken,
want dan is de fraan niet gaar, be-
doeft ligt en leert ook het spek of
de lever niet zo veel fraan op als
anders; - maar ook niet te lang
want dan wordt de fraan bruin.
Vom de radden maakt men twee soor-
tel, draagt.

Wy hebben het schip, de Maasstrom,
Kaptein Cupedo
Goren, hetgeen uitgezonden is om walvisch
te vangen, maar alleen radden heeft me-
de gebragt. Dit schip lag aan den kant

Namen, Brussel, Rotterdam.

Vrijd 21 September 1827. Dener morgen
den ik om 5 uren van Leik vertrokken,
en het mynen weg naar Brussel
over Namen genomen: ik verlang-
de zeer dat schouwen my te leeren
kennen. De mist die spoedig
alles bedekte verhinderde my in
het eerste om myne nieuwsgierig-
heid te voldoen. Te Huy was het
meer helder en ik was getroffen
van de fraaye ligging deser kleine
stad. Vry kwamen daar op den
rechter oever der Maas, tot nog toe
waren wy op den Leiker oever geweest.
Verder tot Namen waren wy steeds
in een zeer mooi heuvelachtig land,
waar nu en dan style rotien tuif-
schouwen. Het schoone graen van de we-
den en het geboornste mitotaken. Ik kon
dien weg nog meer te passeeren en

behoef dus geene byzonderheden
op te teekenen. In Namen kwamen
-my tegen half 12 uur, en in een half
uur vervolgden wy onzen weg. De
stad valdeed my by het doorryden
zeer goed. Nu kwamen wy op,
die in vlak land, maar onveral uit
steekend goed beboomd en beplant,
en vol van onverschende dorpen.

Ik merkte op dat op veel plaatsen
Hollandsche apfel verkocht wordt. Ik
magt wel niet verstaan men die
hier en niet in Holland voor den
landbouw gebruikt.

Tegen het ondergaan der zon gaf
leiden my Quatre-bras en kort
daarna het slagveld van Saint-Jean
(Waterloo). Wy man-
deelden het te raak over. Voor de
herinnering moet deze plaats
elken Nederlander belangrijk zijn.
Men mag er verschillende denkmalen

anderanderde, den gresen leeuw, die
op eene kunstige hoogte staat.

om 8 uur ik in Brussel aan, een
geruimen Tje hadden wy daar het
bosch naar Saignes gereden.

Zaterdag 22 Sept. 2 vande 23. Deze
twee dagen heb ik by v Enzyk in
Brussel doorgebracht. Inmiddels
mit betrekke was by den heer Rops,
laar Van Driel gelapeerd. Ik heb
hem daar ygerocht; wy zyn saam
in het Anseum van Schilderzen
geseelt. Ik vond er weinig schone
en die was ook het gemaelen van
den Hr. Ingefont, ook stond het
alle dooreen, en was er geen catalo-
gus. Men is bezig eene zaal of gal-
lery op te maken en in te rigten, maar
de schilderzen zullen geplaatst wor-
den. De groote stukken van Rub-
ens, die hier zyn, byzonder dat men
een martelaar de tong uitgeleden
wordt, zyn akelig en kunnen my

geheel met kerallen. Wy zijn
ook in de Bibliothek geweest.
Zy is groot en bevat veel andere
werken van belang, die men natu-
lyk by het doormandelen niet kan
opmerken; maar zoo men ons raadt,
is zy even min als andere byge-
houden, en is de van die de Stad,
welker eigendom zy is, daaraan
te haate legt zeer gering, (ik meer
zoo geden voor aankoop van boeken,
beraadiging van ambtenaren, ver-
warming, enz)

Ik heb veel gewandeld buiten de stad.

Zaterdag 23. Om 5 $\frac{1}{2}$ uur met een
postwagen van Brussel, en om 11 uur
met de stoomboot van Antwerpen
vertooken. Dit maal ben ik zeer
vlyg geweest: om 8 $\frac{1}{2}$ uur was ik reeds
ten plaatse myner bestemming.

Van naast van Antwerpen komende
gewoonlyk door de Eendracht, terlyc
men, van Rotterdam komende, het
eiland Tholen moet omzeelen; dit

komt van het by dat men maekt
waarnemen. De afstand is in het een-
ste geval 34 in het tweede 38 uren; my
wanne dese reis slechts $\frac{1}{2}$ uren onder-
weg; het kortste waarin men de reis
gedaan heeft, reide my de kaptan, is
8 uren 45 minuten. Te land is de af-
stand van Antwerpen tot Rotterdam
21 uren.

In eenige dagen in Rotterdam ge-
bliven, heb van daar een uitstap
naar Utrecht gemaakt, en ben
Zondag 4 oktober weder naar Lijk
vertrokken. Van dese dagen heb ik
niet byzonder op te teekenen, dan
dat ik Zaterdag 6 oct. met heer en
kerrek heb gemaakt by den heer
Van Houten een koopman in Bruden-
sur: die verukendene uitruindingen
gedaan heeft, en voor sommige
daarvan brevetten heeft bekomen,
Zyn voor heeft ont het een en ander

verstaand en uitgelegd, te weten:

Eene reddingsboot welke met bakken van ruit onder de banken naar voren is, waarin lucht maar geen water zit, de boot altijd drijft, tenen zij er gaten in aan het water, dat van boven in kamt er uit te laten loopen.

Eene spuit voor drinkhelmen, bestemd om de lucht uit de neus te pompen en in de keel in te spuiten;

Een Ankerlat, om het anker gemakkelijker te doen vallen;

Een scheprad om water uit te pompen;

Een schroef om het wand te spannen, waarvan de afleiding heeltyd ligt;

Eene pomp waarin de ruger altijd neer op en neder gaat, en die te gelijke voor brandspuit kan dienen;

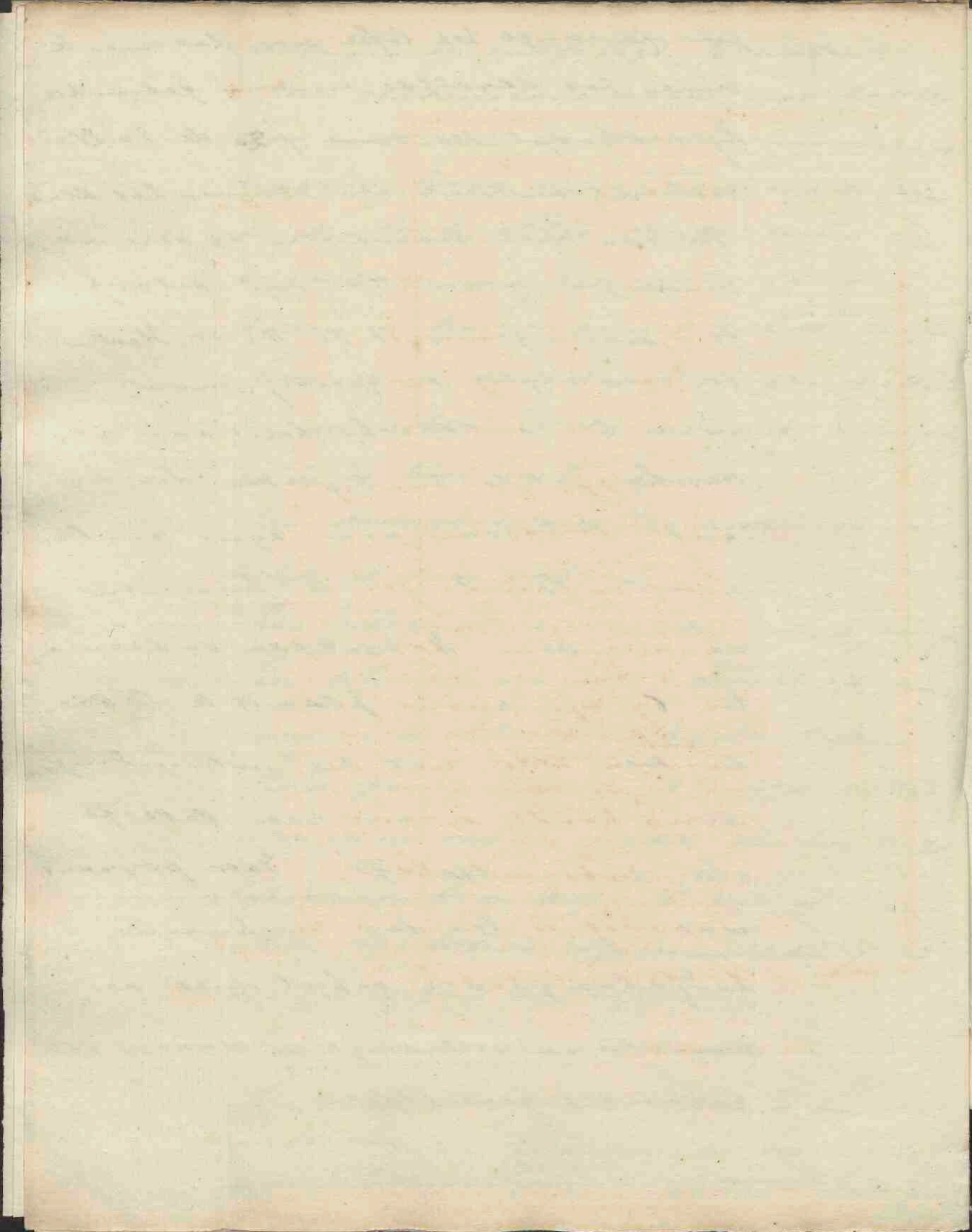
Een nevelvat copieaerwerktuig, in den vorm van een cylinder;

Eene beweegbare schaal;

Eindelyk waspapier, bestemd om de naden van de planken, de opening tusschen schroeven enz. te vullen. Dit voor

juist naraangt het laatste was, dat men te
voren het dergelyke euidens gebruikte.
Hy verkoopt het voor f 20 de 50 Ned.
panden, ontrent een stunner het blad.

Ik kan niet beoordeelen of deze uit-
vindingen werentlyk van belang
zyn, maar gewis is de Hr. v. Houten
een zeer vlytig en geestig man;
maar het ontbreekt hem aan we-
tenschappelyke kundigheden, die hy
zoude behaaren, om zyne rechte
naar uitvindingen te kunnen
aannemen. Hetzelfde te doen ons
toe by zyn zoon plaats te hebben,
die ^{zich} even zeer met die uitvindingen
derig houdt, en ons zeer behoeft
alle, heeft uitgeleed. Zeer pryzens-
waardig is het dat hy zynne
hoofdberisgheden geheel niet ver-
maarlozen, terwijl hy daarin ook
byzonder goed slagen.

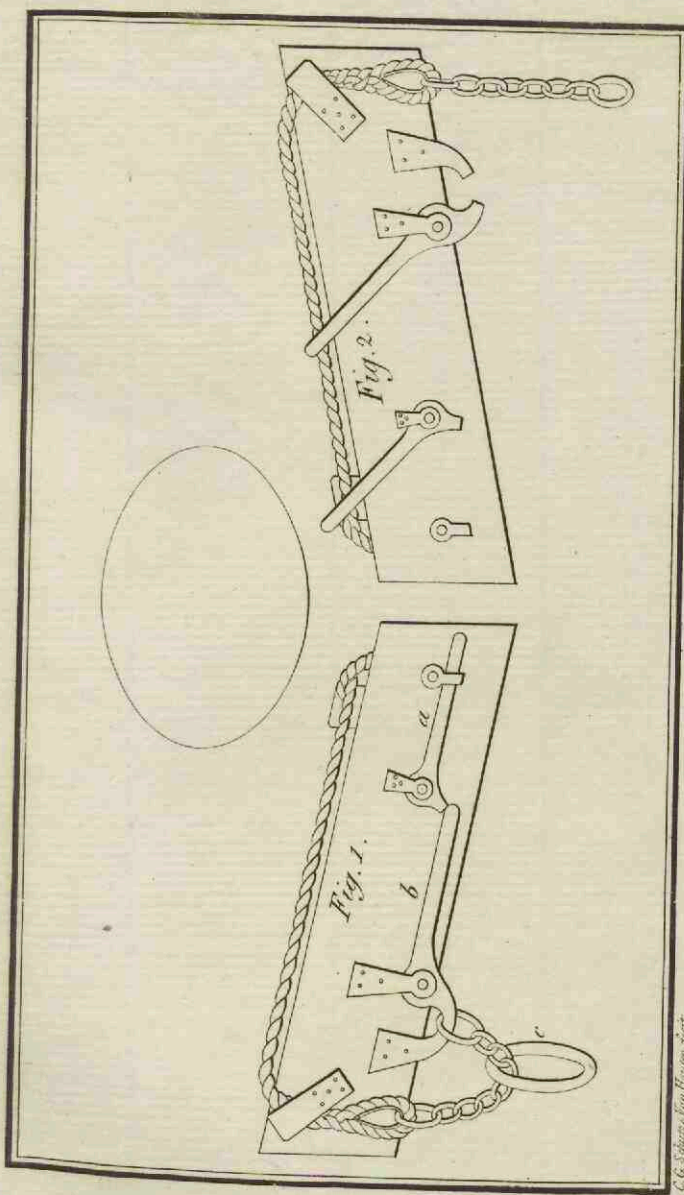

Fig. 2.

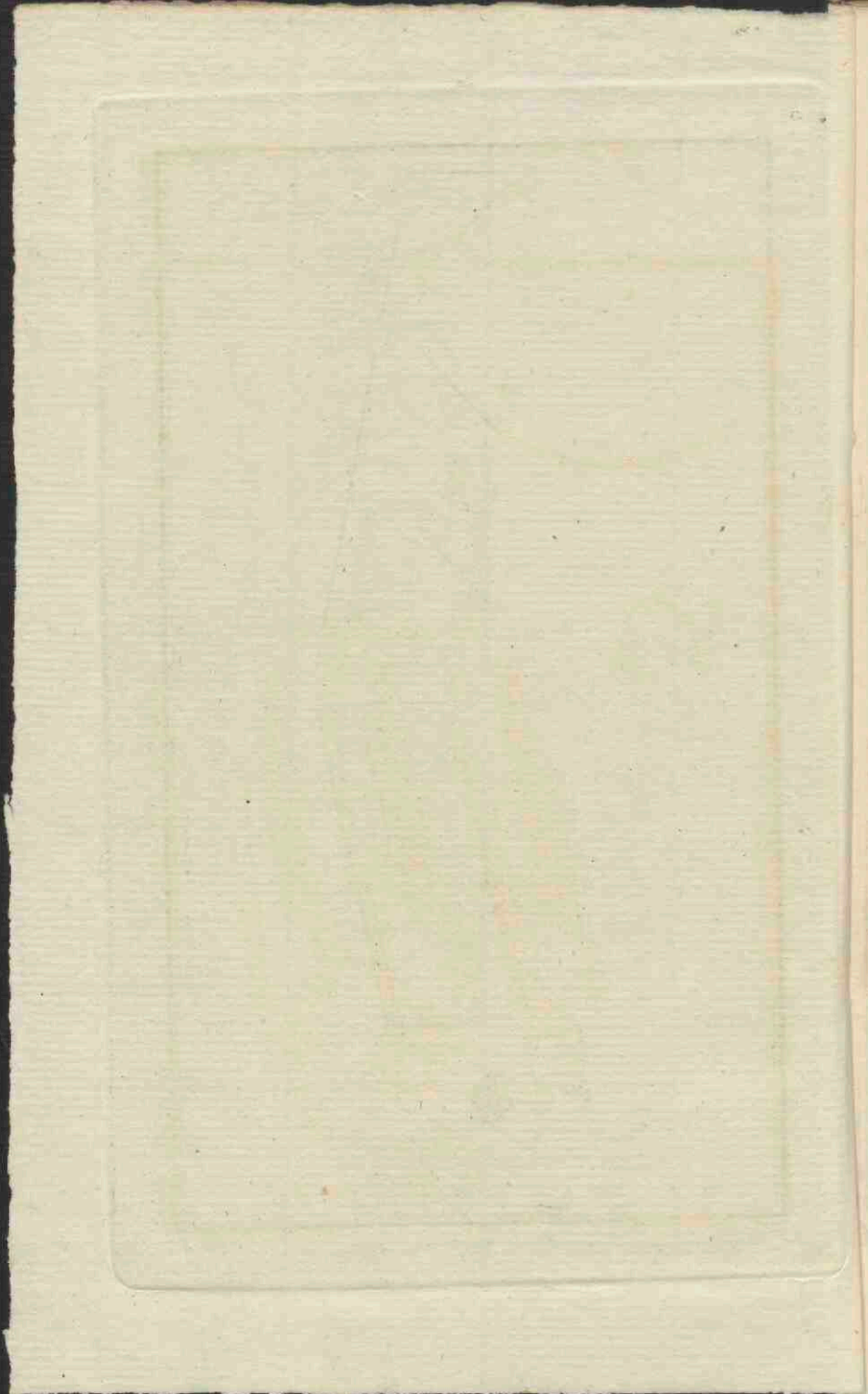
Fig. 1.

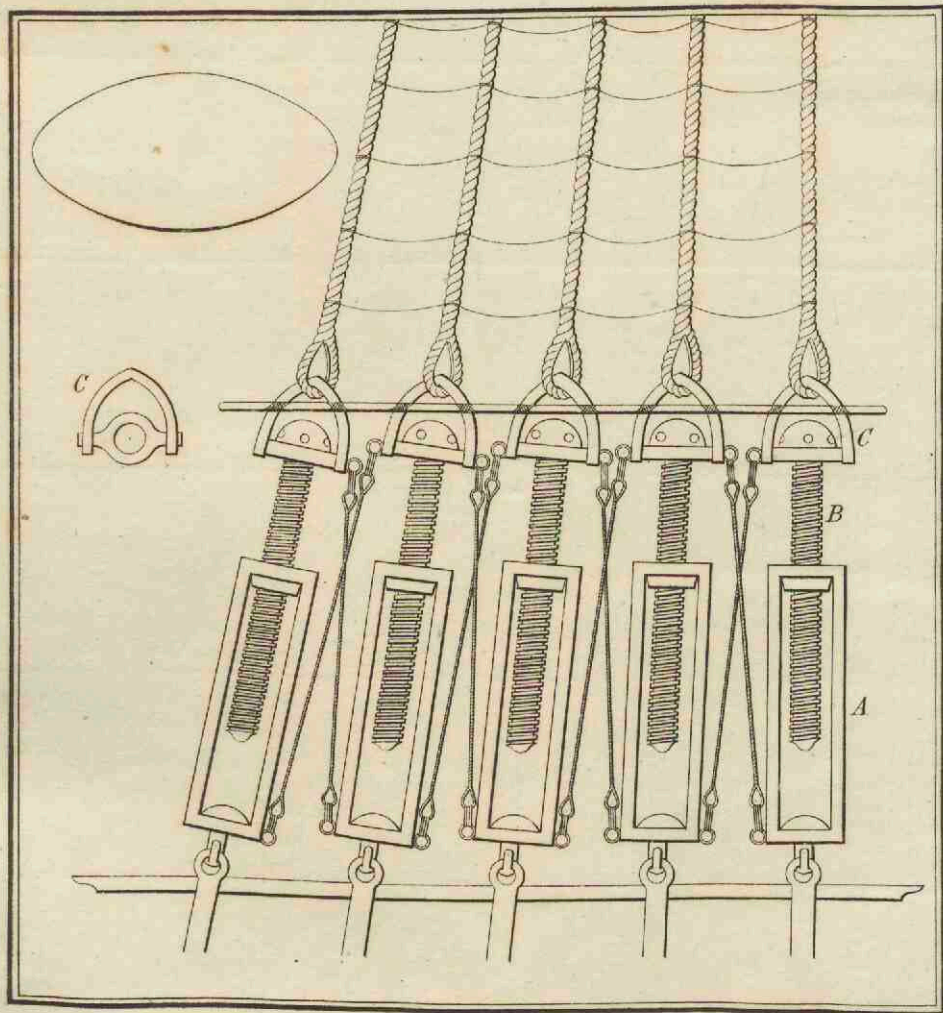
b

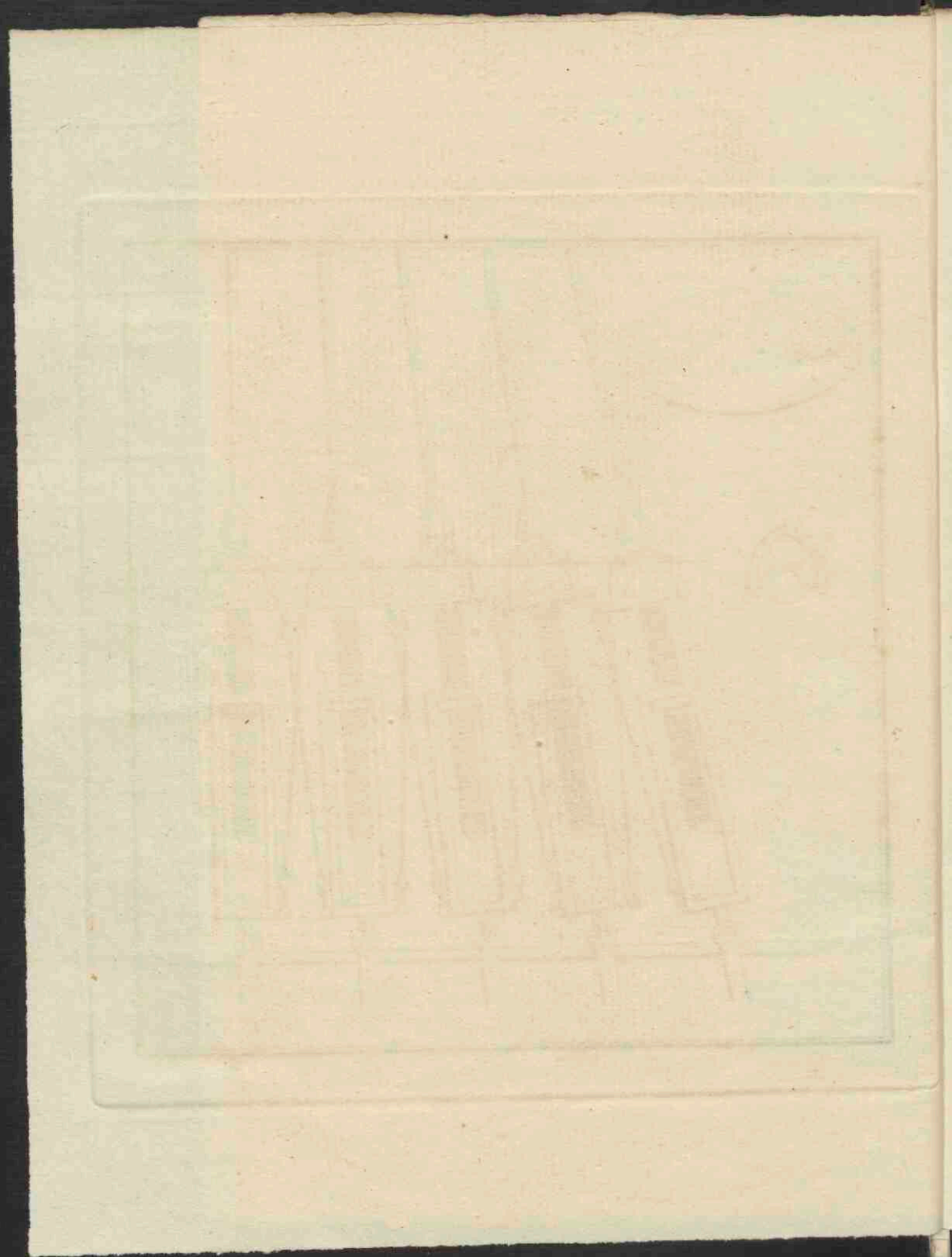
a

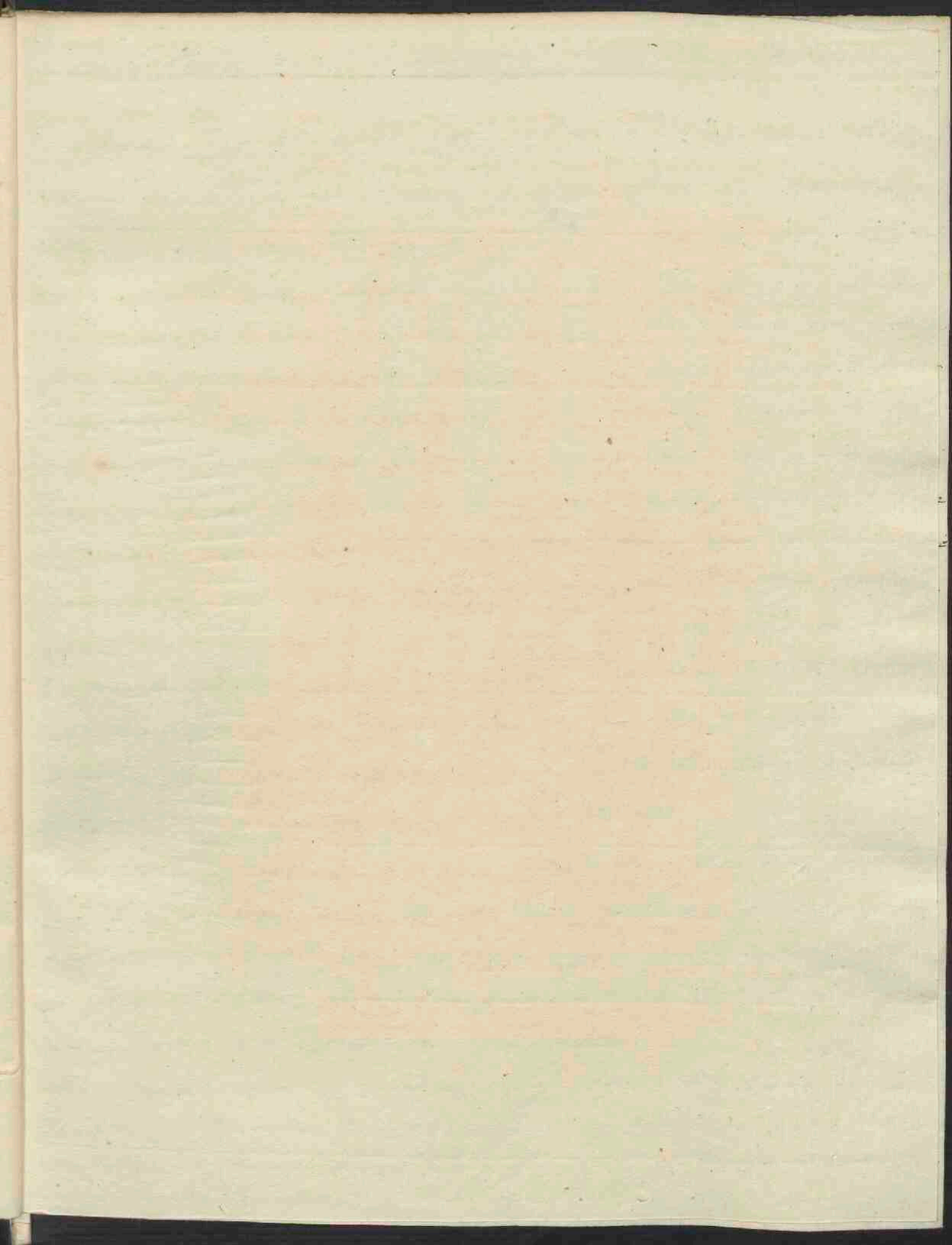
C.G. Scherer von Hohenstadt.

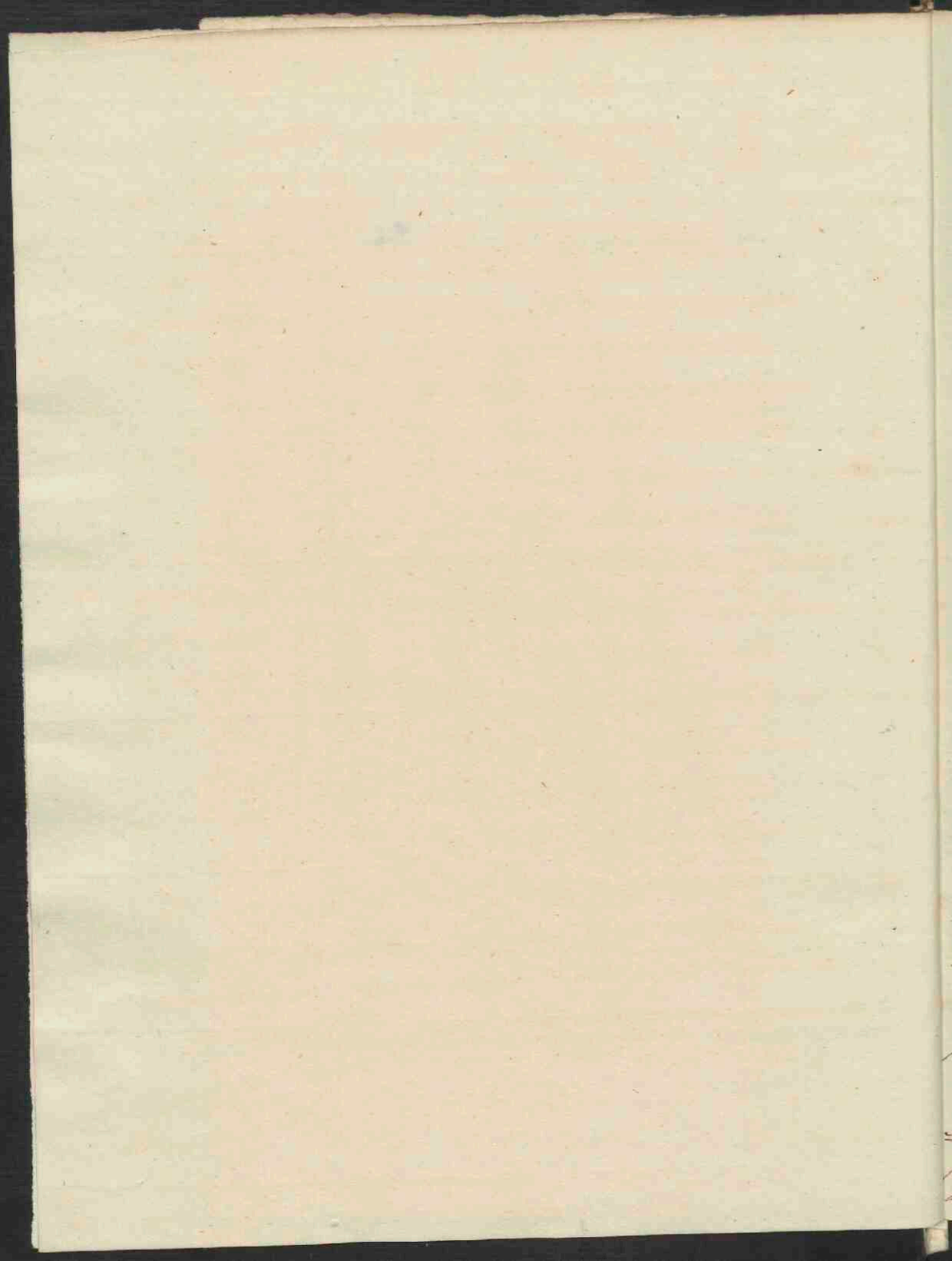
Ergebnisse der L. Schenck'schen Arbeit.

Van Luik over 's Hertogenbosch naar Rotterdam.

Zaterdag 25 juli 1829 Vrijdags om half drie ben ik met een postwagen op 's Hertogenbosch uit Luik vertrokken. Langs den weg bekenden men wederom naar Tongeren, waar wij om 5 uren aankwamen. Om kwartel voor 8 uren kwamen wij te Kafelt. De landstreek tusschen deze twee plaatsen is zeer vruchtbaar, groote korenvelden en kleine gebouwen, hiernaar ook zag eenige heuvels evenen een zeer aangenaam gezicht op. Men was op veel plaatsen aan het maaien, die deed men met lange ziele die aan een langen gebogen steel vast is, en die men met naardigheid in de rechterhand slingert, terwijl men een stok met een haakje in de linker handt en daarmee het koren dat men aftogt overeind handt, en het loopen voor schoven nanzschikt.

Kafelt is een kleine stad, die een vrij melkrend voortkamen heeft. Zoo ik hoor is een voor naam middel van bestaan naar hare munition in de branderijen, die een groot deel der zuidelyke provincien van jeneren voortien.

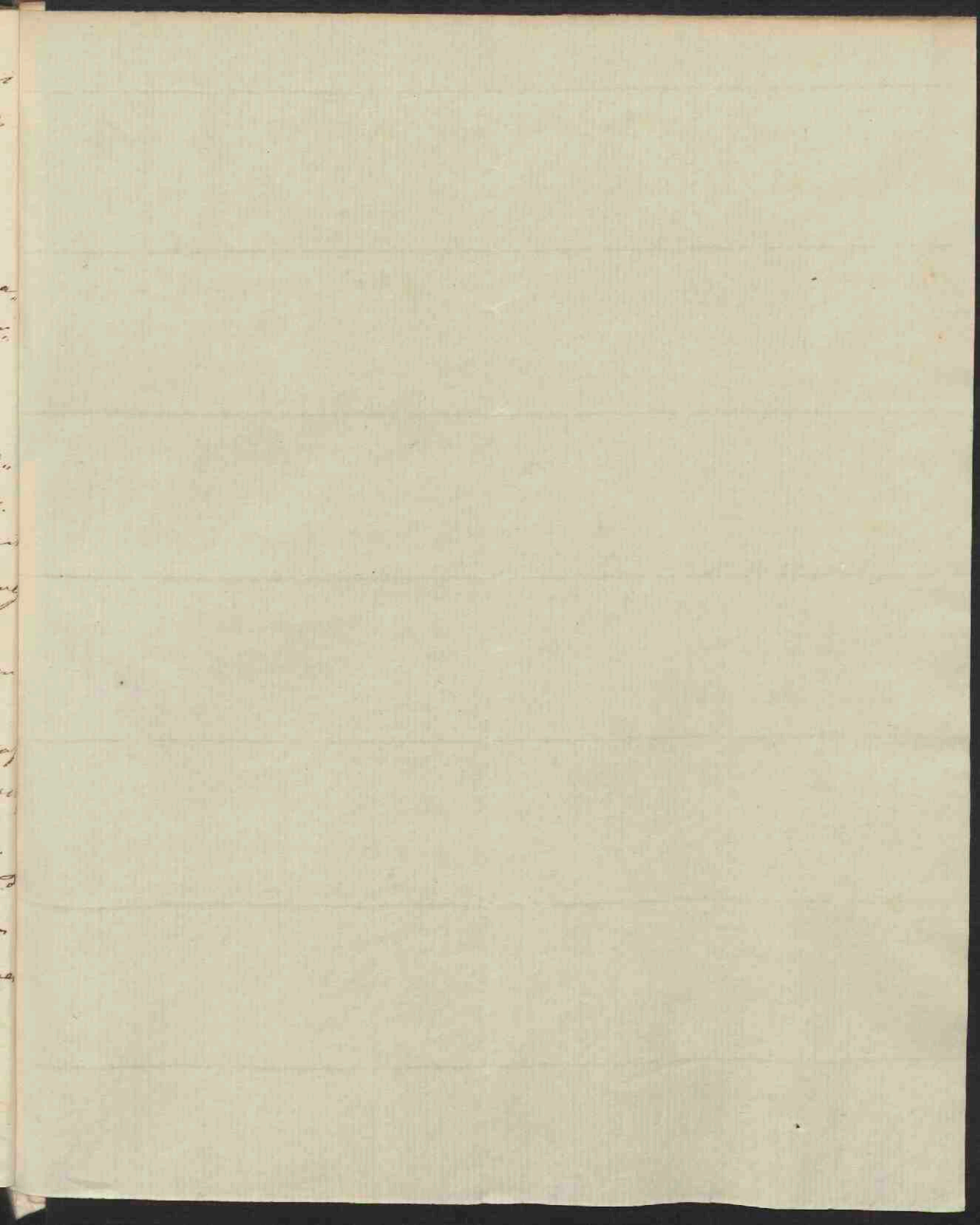
In twee uren reden wij van Kafelt naar Hechtel. Op dien langen weg vonden wij geene dorpen van belang dan Lonhoren; ditzyt reden wij door heide, en zagten hier en daar zeer eenvoudige

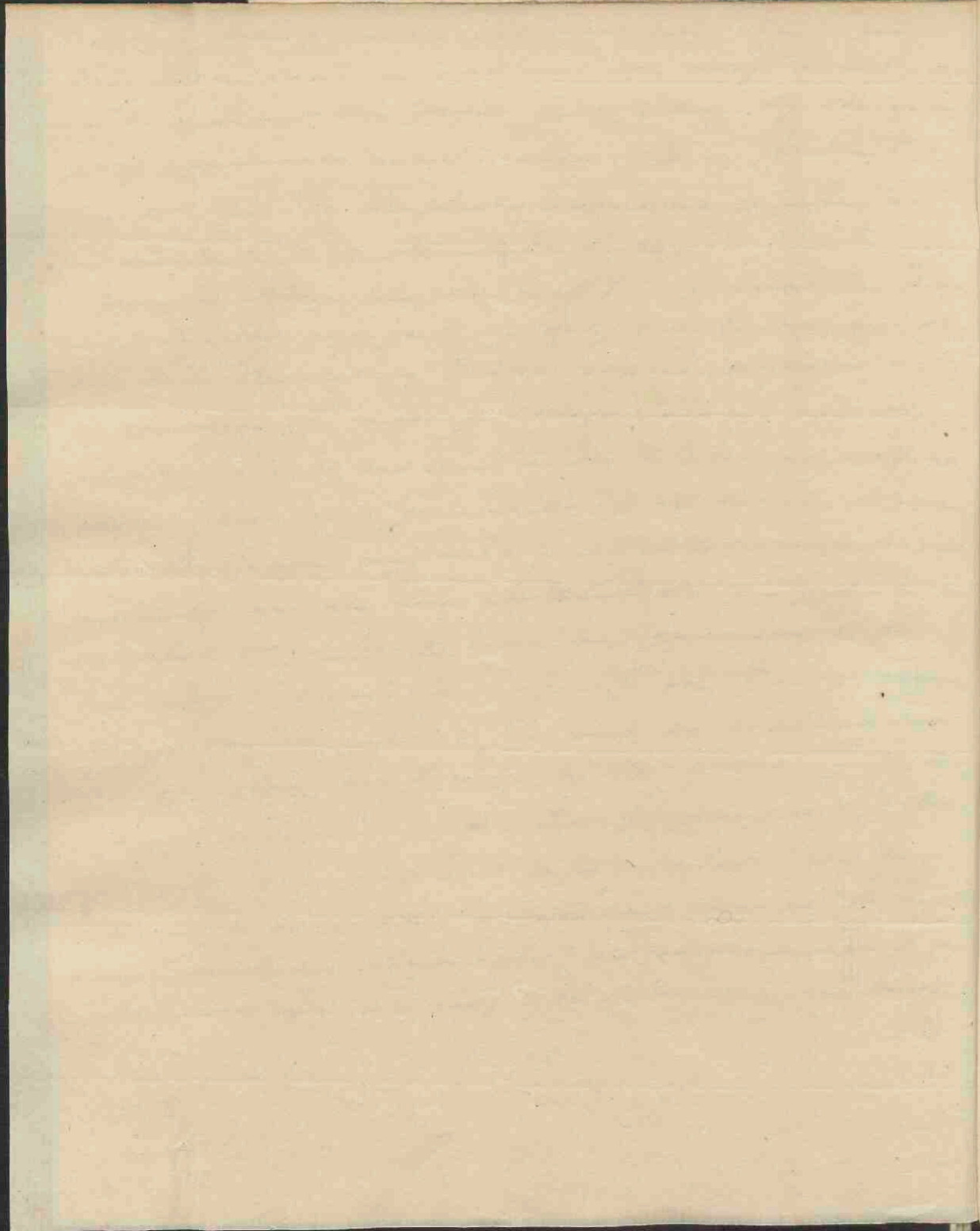
huizen. Men bemerkt ook dat men naar het
Steenkolenland in dat van den twiëf komt; dit
zucht men aan den boek, doch alleen by den over-
gang; wanneer men eenigen tyd in Kalland is
wordt men de twiëflicht eveneens gewaard als
in Linkerland de steenkolenland

My vervolgden nu den weg in den nacht, en kwamen
men Landag morgen, om half 4, te Eindhoven. Ver-
der door Bostel en trokte papenende, zagen my
de gevolgen der meenigvuldige regent: op veel
plaatsen stond het land onder water, en zelf, wa-
ren my het reeds gemaakte graf daarin doynen.

De postwagen was niet vaal; ik heb eenige kenners
gemaakt met den heer Lanckhat die een gekoken weg
van Lunk tot 's Bosch met my gemaakte heeft.

Om half 8 kwamen de wagen in den Gouden Leeuw
aan, waar ik uitsteet, om met de stoomboot
op Gorinchem, om 8 uren te vertrekken. Ik trof
daarop onderanderen den heer Gockoop uit 's Bosch
met wien ik nog al veel gepraat heb. My kwamen
men om 11 uren aan, en het hart daarna kwam
stoomboot van Nimmegen, die ont overnam, en
waarmede my om half 3 te Rotterdam aankwamen

Remouchamp Non jardijs

Donderdag 29 juli 1830.

Van Spa ben ik deenen
morgen met de Heeren
Remu, J. Rochussen, Lavy
en Kornay naar de grut
van Remouchamp ge-
reden. De weg kon men
niet veel anders dan te
wacht of te paard passe-
ren. Wy vertrokken
ruim 9 uren en kwamen
over 12 uren aan. Men
en dan heeft men een
smalle gerigt: men is
op heuvels die bijna niet
bebouwd zijn; hier en
daar werd de hande ge-
brand om er hoven op
te zaagen: dit doet men
ongeveer om de 20 jaren
op dezelfde plaats.

Wy vonden te Longue
een dorpje nabij Remou-
champ, dat maar een ge-
hucht schijnt te zijn, een

goede herberg by Lagarde,
een vrolyke man van 72
jaar. Hy heeft ons veel
verhaald.

De Grot vanden myna-
genaege zoo als zy beschre-
ven is in het boekje van
Dardanville over Spa.
Wij waren over het be-
langryke, dat zy oplevert
zeer voldaan.

Zy ligt op den rechter oever
van de Audouere. Deze
rivier zyn wy overgegaan,
om het kasteel Mon Jardin
te bezoecken. Dit is gebouwd
op eene stijl rots aan de
rivier. Inwendig kanden
wy het niet zien, de bewo-
ner, die zich harguis Baux
noem naemt, maar zoo
men zegt, een karakter
Gosse uit Parys is, dult dit
niet. Uit de tuinen heeft
men een mooi gezicht op
de rivier en hare hennel-
achtige boorden, met veel

trout begraaid. De ligging
keviel ons zeer goed. Het
behoort, zoo men ons zait,
aan den Hr. Melante, der
rière St. Paul in Luik.
Het wordt zamenbaad (met
ander anderen 14 baden)
verhuurd voor 600 francs,
elf banniers tuis en
mandaling 24 daerby;
tevens de jacht en vissche-
ry naar de ganseke be-
ting die zeer ontzestretten
sijn 200 banniers bank
en 90 banniers in gebruik
voor eene kofstade, die
voor 1100 francs ver-
huurd wordt, en die de
toelenaar 40 jaren lang
voor 500 francs gehad heeft.
Het bank brengt den eige-
naar het meeste op, jaan
lyks wordt een roker aantal
banniers gehakt.

Zoo ons de bediende van
den kerpnis rende brengt
de visschery in goede jaren

met 400 franken op; er is een
opze delijke taestel naar de
Galenverpoking. Veel andere
naarmeropen leveren ook
nog wat op: men ver-
koopt naar ongeveer 80
fr. Cytors. Het wild, de
groenten, vruchten enz.
zijn ook nog verkooptbaar,
gedeeltelyk in Verriev, ge-
deeltelyk in Luitk.

De eeuwame liggung alleen
maakt begrypelyk, dat met
al die voordeelen die hartke
zo goedkoop verkoopt wordt.
De luit kwam by ons op,
om het met eenige kempen
te kuren.

Remauchamp, Langner en
Konjardri behooren tot
de gemeente Aymaill.

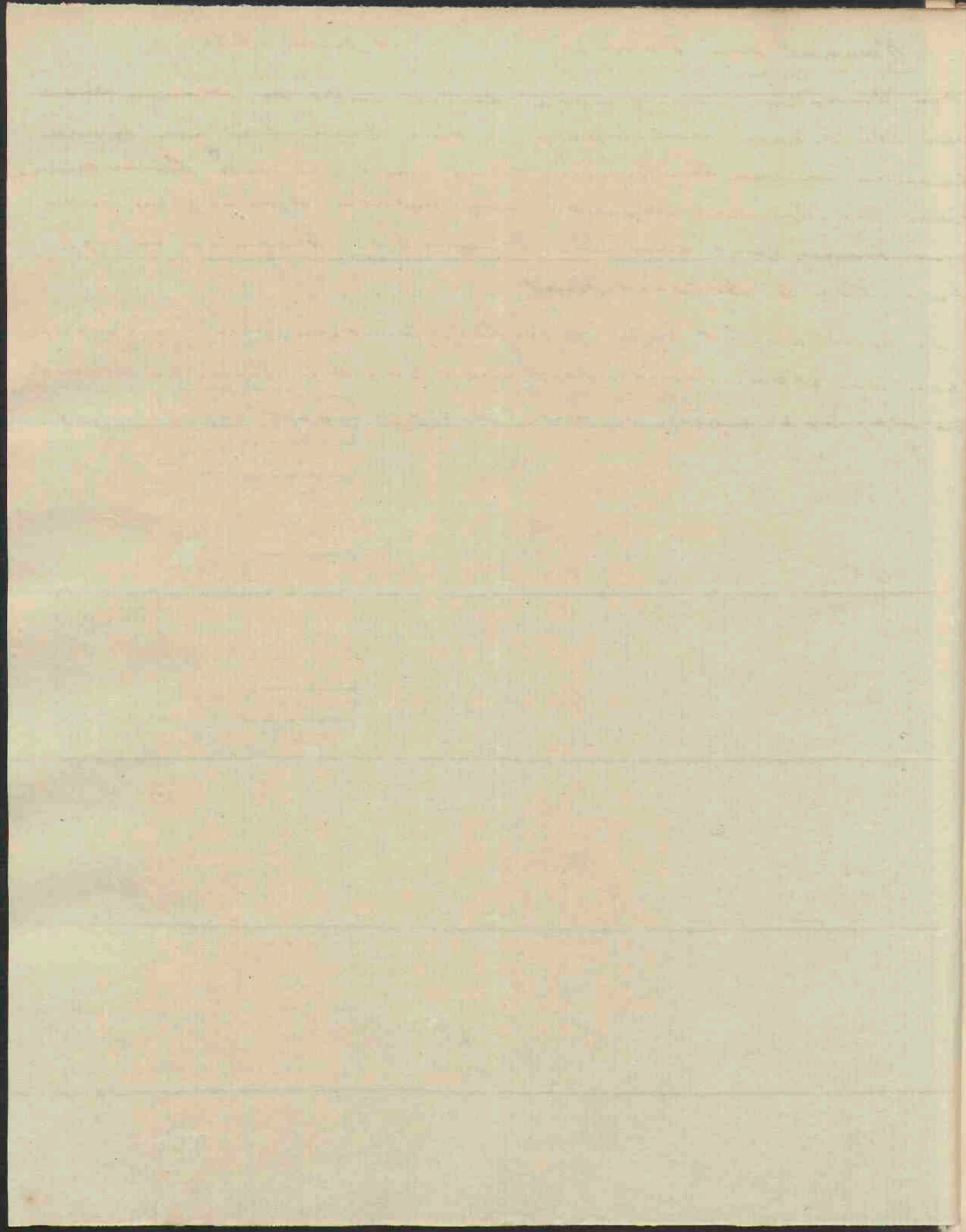
Wij zijn tot 4 uren by Lagarde
gebleven, en op onzen weg naar
Luit vermaakden wy meer
malen; zoo dat wy eerst
om half 12 in het Hotel
des Pays. was terugkwamen.

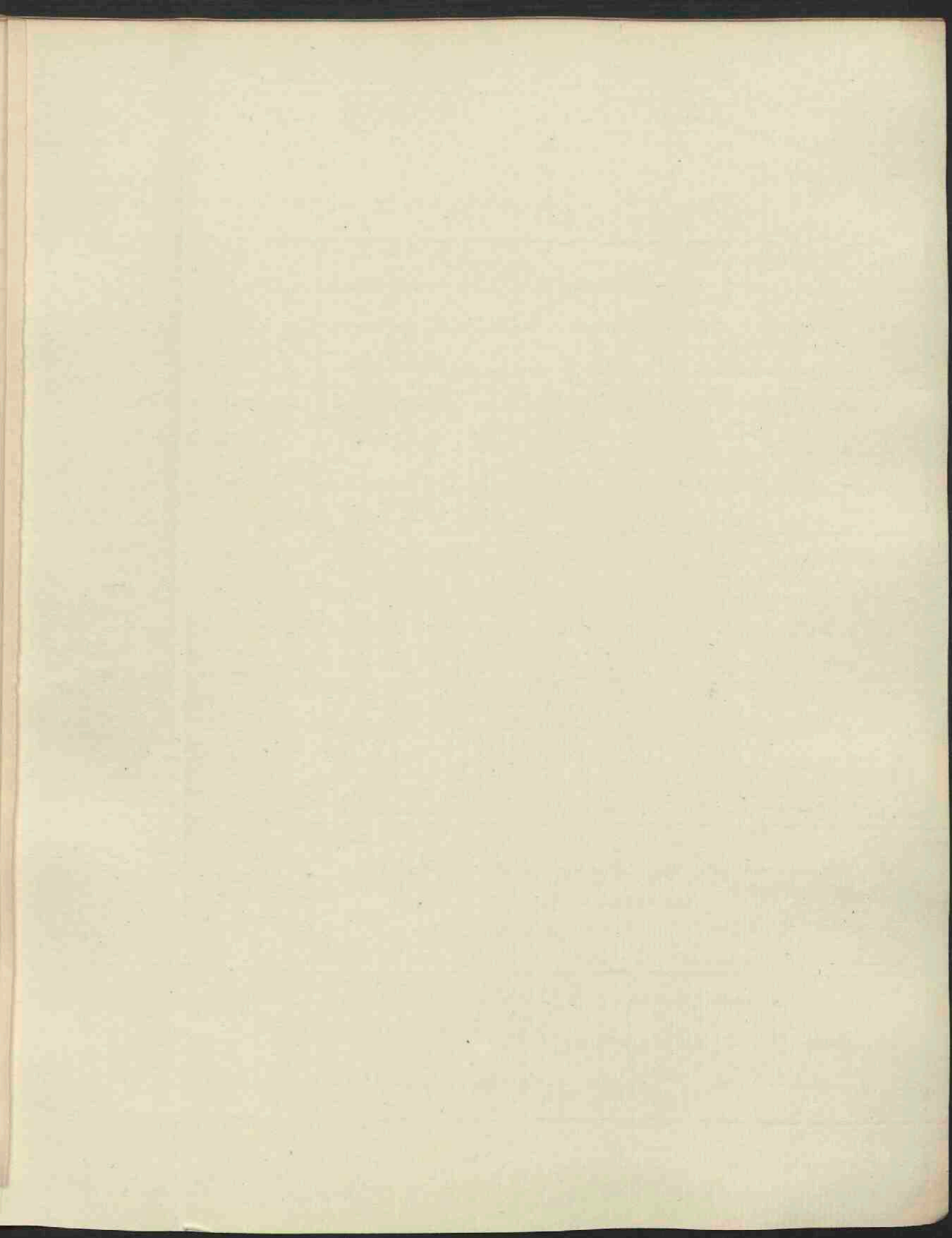
Kanaal van Noord.

10 Junij 1831

Om kwartier 200 g uren kan ik met de stoomboot van Rotterdam vertrekken; - om kwartier over 10 uren kwamen wij aan de Kleine Sluis met een Larantenage waar het kanaal begint. Wij voeren vervolgens met een Frakthunt door het kanaal en kwamen in vijf kwartier te Helvoet-sluit.

In het kanaal zijn 4 wipfelplaatsen voor groottesche-
pen die elkander anders met vanden kunnen voorby-
varen; ook liggen er vier bruggen over het kanaal.

2. Journal de la Haye 1831 Août

Uitstap naar het leger

Ik was voor twainig weken in het vaderland teruggekomen, en die weken waren byzonder zeer waardevol. Ons leger had een jeraal in België ge-
daan, die schitterende uitkomsten behaalde, waartoe
al hadden de Hollanden geregeerd. Doch de poli-
tiek van Frankryk en Engeland was te veel te
gekomen, en daarvoor moesten de Nederlanders wijk-
ten. Ons leger had zyne eer gekandhaafd, dacht
maakt, ten gevolge der onoverkandelingen, op den
Staat. Nederlanderschen grond terugkamen, na een
tien maanden veldtocht van 2 - 12 Augustus.

Met myne vrienden Craeynacker en Schomaker
maakte ik een kleinen uitstap ter gelegenheid dat die
leger door den koning woude worden in vreeschouwe
genomen. Ik wint van die dagen toch eenige aantee-
kening houden.

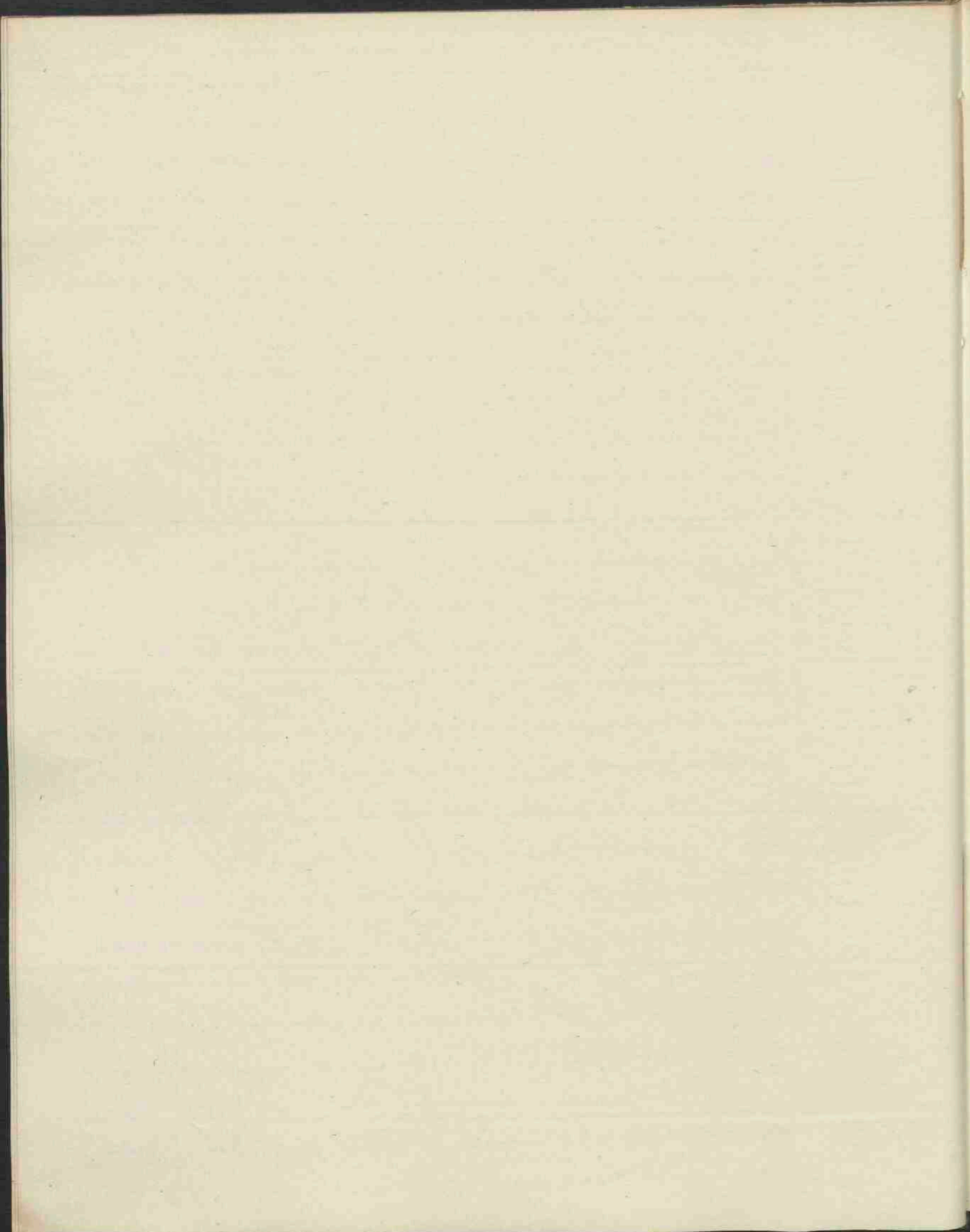
Zondag 28 Augustus 1831. De kolonnel de Pof-
son, met wien myne reisgenooten binnend waren,
had aangeboden voor hun vesting in Oostbruyt te reizen,
hetgeen anders zeer moeylyk woude geweest zyn.
Wij besaam ont nu darwaards over 't Hartogew-
bosch; doch, toen wy hier met de steamboot naar
Ludman, vernamen wy dat zonder pas niemand
woude toegelaten. Hieraan hadden wy geheel niet ge-
dacht, en toch hing dit met den Staat van beleg

x Falles.

naam, die ons zeer veel bekend was. Men verwonderde
 de niet met veel myn naam, en by de beambten der
 politie was veel genuechtheid om ons niet af te weyden,
 doch de voorschriften waren zeer streng. Ten
 slotte schiedte men de raak door de bekendheit
 van Beaumont met den buitenpavoneen com-
 missaris van Politie, die ont als met buitenpavoneen
 belangen behoeft behaandele, en ons een verloop uit,
 wichte ons aangeroght anders niet te veruolpen.

In Oostarlinge vonden wy groote verzamelingen van
 militairien, die niet voort de rouwe van de valsechte
 dagen voortbrengden.

Monday 29 Aug. De heer de Poffon bescepte
 ons paarden en met hem nader wy reeds tydy
 naar de heide by Ache, onder de gemeente Woon-
 sul, aan den weg van Bostel naar Lindhorst.
 Hier stonden de 2° en 3° divisie en de reserve di-
 visie, benevens liete cavallerie en artillerie, met 60
 stukken geschut; inderdaad eene aanseculyke krygsm-
 magt voor ons veld. Ik zag ook de studententrop-
 pen, daaronder myn neef Adrian chess. Te twaal-
 vone verscheen de koning met de princen en met een
 talryken staf. De koning en andere dames verpleen in
 een open veld. De koning ging door alle de
 ruyen, sprak vele officieren en soldaten, bysonder
 ook de studenten aan. Daarna defilerden de ver-
 schillende corporpen voor den koning. Wy zagen
 daaronder ook onzen vriend Van Dam van
 Iffelt met zyne jagers. Het was ruim drie ure

voor dat dit afgesloopen was. Wij hebben men
 vele officieren gesproken; eenige verzeelden ons op
 den terugweg. Wij vernamen by die gelegenheid meene-
 ge byzondereheid van den veldtoeft; zoo als de spijt
 van den Hertog van Sassen Weimar, toen hy vernam
 dat de vyandeligheden zinder gestrukt worden.
 Traument het bekwamen, over het afschiken van
 den veldtoeft, juist toen men genceel Mout, Brussel
 en gakeel België in te nemen, was algemeen.

Dinsdag 30 Augustus. Deken morgen beoamen
 wij ons in de andere richting, naar de heide van Gel-
 ra waar het ander gedeelte van het leger in overvloed
 genomen werd. Hier waren de eerste divisie, waar de
 Groningsche Husaren toe behoorden, benevens regi-
 menten kussiers, lanciers en artillerie; - tamen
 10,000 man. Hier kwamen, even als den vorigen dag, de
 koning met de prinses, en de koningin.

Er was geise melen veel gestrooft, en voor ons was
 het ook een groote verduwing de galle honden
 van ons vaderlandsch leger te zien, dat zins tegenover
 België zins wateren betuand had. Er waren, zins men
 om reke, in Vlaanderen nog 10,000 man. Het de 25 tot
 30,000 man die janten en de 10,000 die haden op de re-
 vis-waaren, bedroef dus het leger in het veed ongeveer
 50,000. Er zyn overal 45,000 man in België ge-
 waest.

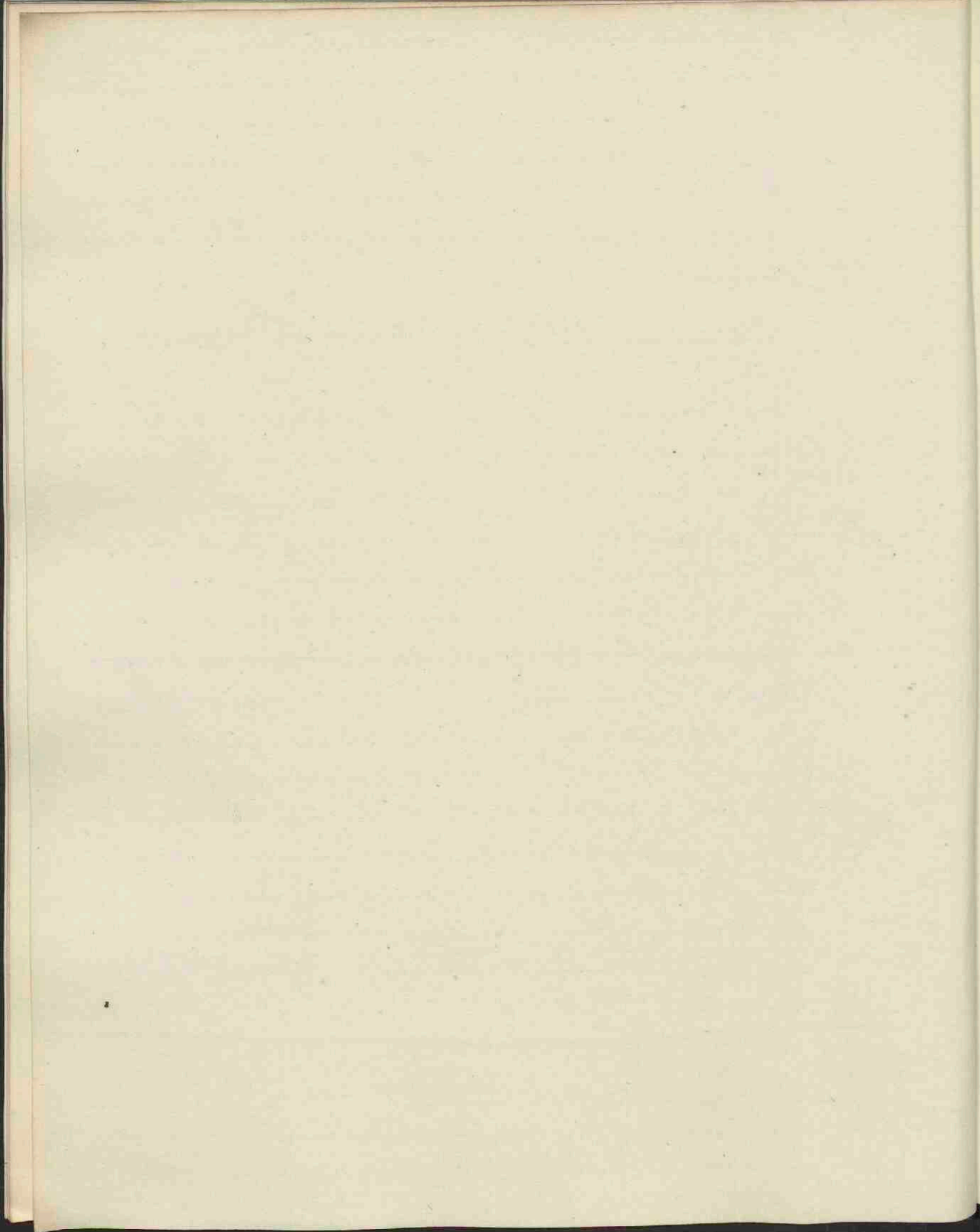
Wij kwamen tever in vralge gereschep tever, en
 het was my merkwaardig een paar d'igen gakeel
 in het zindden van Hoysmannen te bevinden en

x baronie. Een deel van het vroeger Graaf.
schap Stogow

van niet, dan militairen zaken te houden spreken.
Bekalms den Hr. De Popen maakte ik eenige ken-
nis met de ritmeesters Webers en van de Waf, de
majoor Ballestrand en Gaultier, de luitenanten
Kraai, van Lynden en Bandoir. Wy hadden ook
twee Pruisische officieren ontmoet: Schaarhoort en
Sandert.

Woensdag 31 Augustus. Wy reden sereen morgen
naar Breda en kochten daar den dag door.
Wy bezochten de groute of Lieve Vrouwe. Kerk, het meest
waardigste gebouw. Zy behoort aan de herenvermogens
wel kan getat staet, 2000 belooft 1000. 7000 R. h. h. h.
ticken. Men ziet hier de graven van vele konen van Bre-
da met hunne vrouwen, te beginnen met dat van
Jan van Polanen, heer van de Lek, die in 1350 de
keurlykheid van Breda kocht; — vervolgens dat van
Eugelbert I van Hapsen, en dat van Eugelbert II, die
in 1504 gestorven is. Dit laatste is byzonder schoon.
Sommigen schryven het toe aan Michel Angelo, doch ik
weet niet op welken grond. Er zijn nog veel andere groaf-
monumenten; ik merkte er de namen van Bonaparte en
van Appandelft op. Men loopen ook een heel mooi en
schoon do vermaatsende hand der beedstormert. In een
der kapellen beraart men nog een fraaye koperen
doopfont.

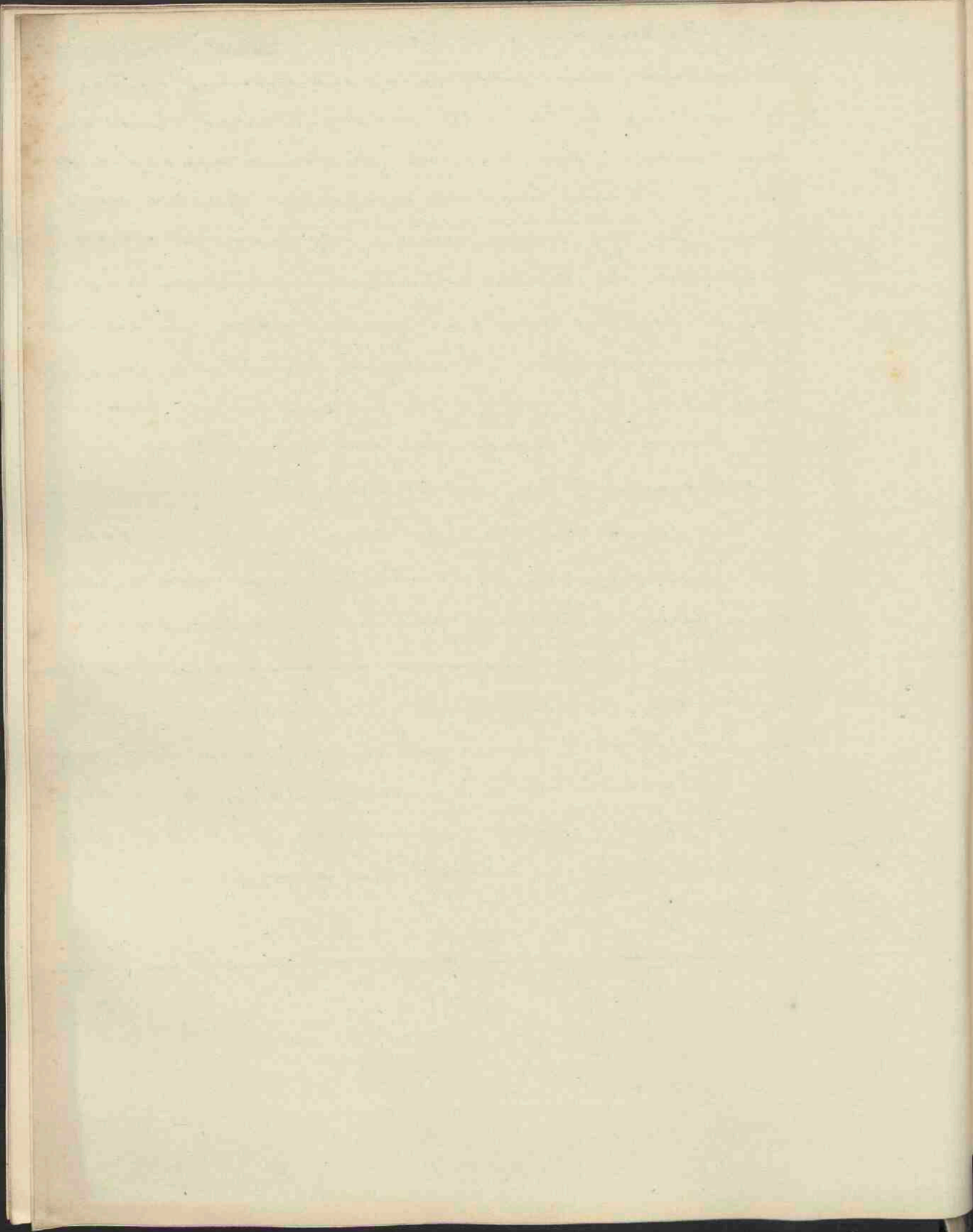
De stad was in staat van beleg en de vestingwerken
waren dus van schanssen en kopelen voorzien, met
schoonmarktke besc, er was talryke bevolking; — dit al
er maakte den indruk van oorlog, en wel van een
oorlog; hetgeen my puzelyk aanderd.

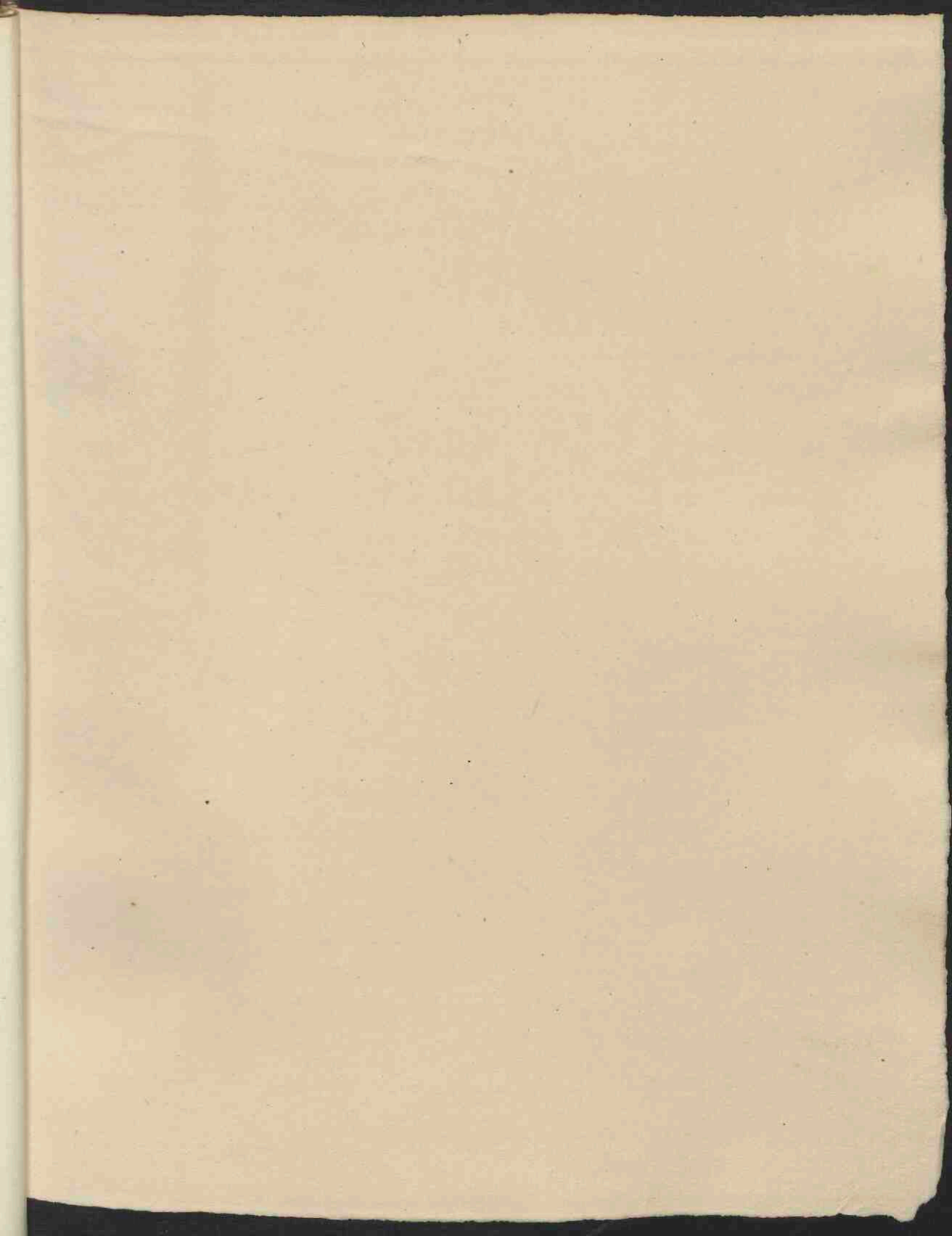

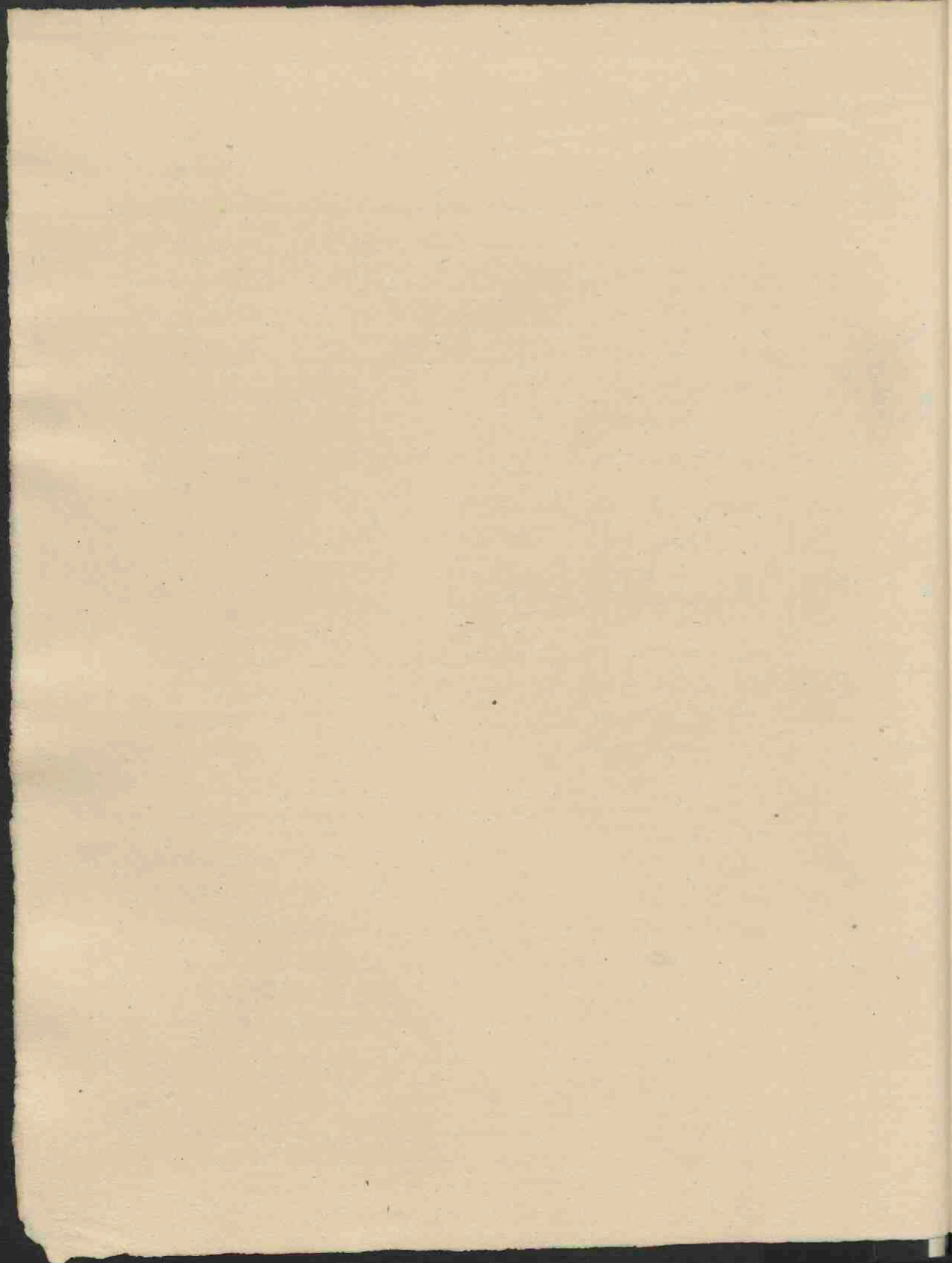
Het Kasteel, dat v. a. Karel II koning van Engeland
 gebouwdde zyne verblijfsplaats was geweest,
 maar door Willem III verwoest werd, was in
 den laatste tyd voor de Militaire academie be-
 stemd. Thans was die academie tydelijk opge-
 heven, en wy zagen nu in dit gebouw de in-
 richtingen en werkzaamheden die de verdediging
 van de vesting noodzakelyk maakte. In het ludo-
 natarium werden munstucalen, brandkopsen, vuurpylen,
 patronen, enz. vervaardigd. Een man maakt 2000 patro-
 nen daags. De lading van elk kanon, ziede men
 ont, bedraagt $\frac{1}{3}$ van het kaliber. In de manege wa-
 ren 213 Stukken munitie. Er waren vier grote kake-
 velen, in elk waren 290 krassen geplaatst. Men
 was bezig de bakery omhoog te maken. Versier-
 degen wy nog het arsenaal, het park van Kogel, enz.
 Wy vonden een zeer beleefd en welantwoordig man,
 die ont dit alles weet: den instructeur Lafont.

Ik konnuerde my by dit alles aan myn korte krygs-
 dienst als vrijwillig jager te paard in 1814; doch
 ik gemaakte niet den minsten lust voor die laatste
 Hemming.

Donderdag 1 September ^{ten} terug naar Utrecht

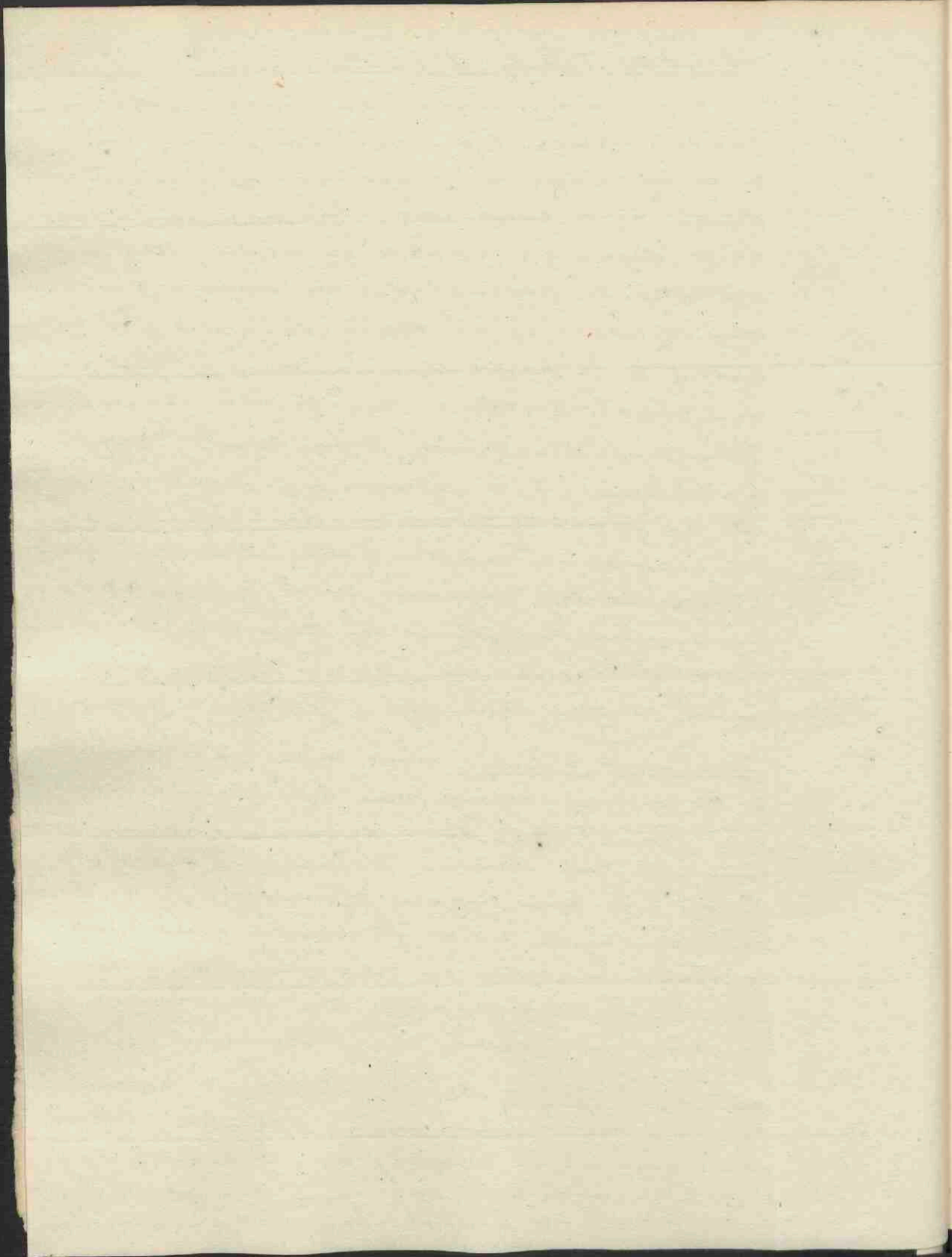

Vrijdag 5 July 1839. Om 9 ure met den post,
waagen naar Kermenten vertrappen. N. Gondaener
zande, volgens afspraak mede gaand; doch,
daar de waagen te vroeg was afgegaan,
kwam hy te laat. Men liet hem nabruygen,
en te Kreetwyk haalde hy ons in. Wy ma-
nen tydig te Goringheim, en naesen van daar
om 12 ure met de stoomboot, die ont om
half 4 te 't Bosch bracht. Brueys had voor
ons plaats besteld in den gouden leeuw.

Randgenandeld met N. Gondaener, waan
te Heutkam thee gedronken. Wy trachteten
den Hr. Spaar te bezuchen, doch vanden des
Hr. predikant van der Laef. 's avonds werd
in onze herberg gesmaet met Brueys en diens
vrouw. Wy troffen er den Kapitein Buchner,
welke de Koninklyke jagers heeft aange-
naerd, en zeer leuensij in gesprek was.

Zaterdag 6 July. Met myne collega's woon-
de ik de vergadering van het Woodsbraband-
sche genootschap by; - bezochte daarna oom
en tante Van Klun. Nevolgens reden wy,
Brueys met zyne vrouw, N. Gondaener en de Hr.
Kermant en ik, naar Piacenza, waan wy
by A. Martini osten en zeer genoegeelyk den
namiddag doorbrachten. Om 10 ure waren
wy terug, en dronken zaam Rynwyl.

Zondag 7 July. De Hr. Kermant kwam
Brueys en zyne vrouw en my afhalen; N. Gondaener
aener was naar Utrecht teruggekeerd. Wy be-
zochten zaam de tentoonstelling van schilderges,
in het lokaal der Koninklyke school voor nuttige

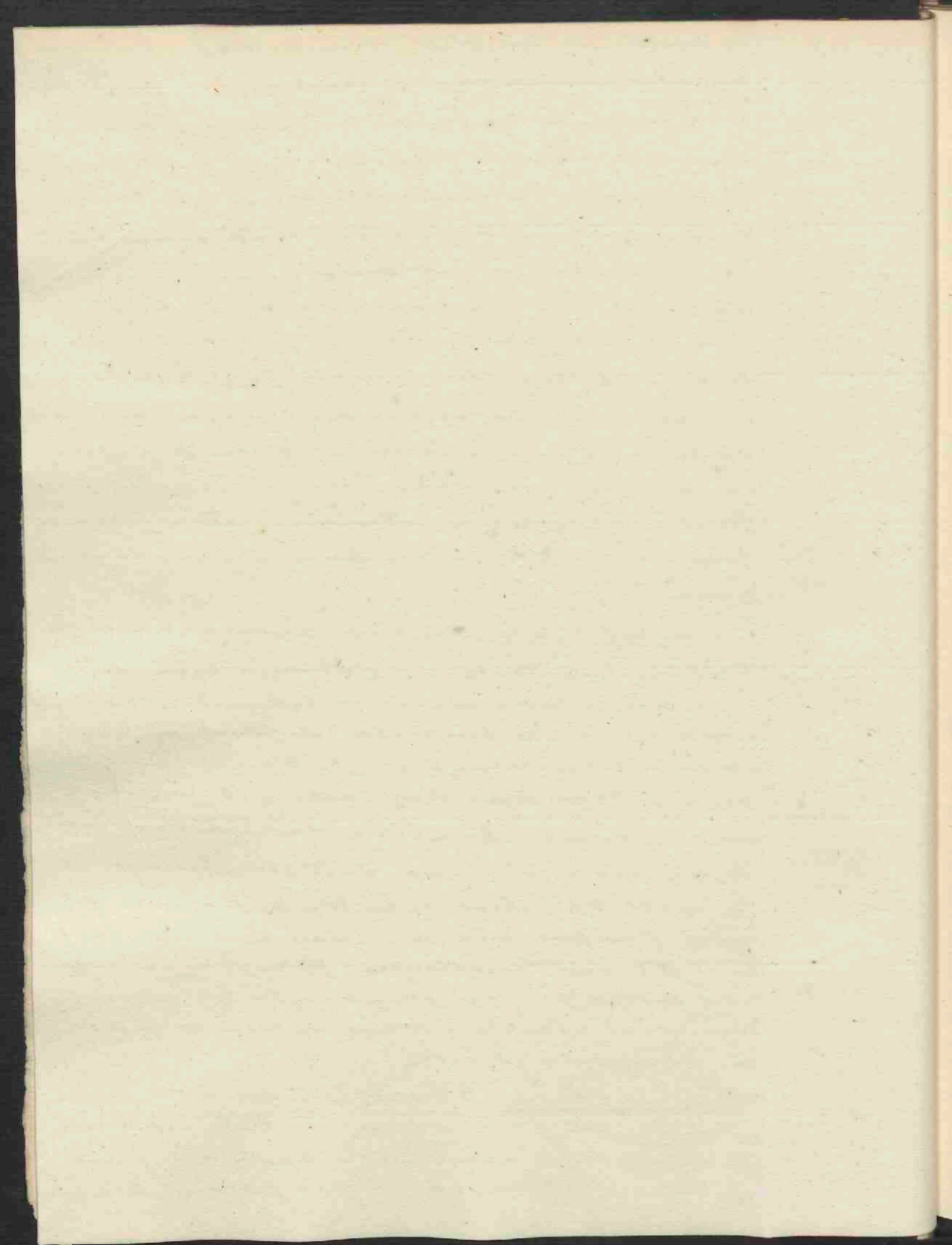

en deccende kunstten. Tweinige stukken kwamen
my voor eenpint uit de muur.

Wy gingen in het Caphine en navaalport by den Hr.
Hermans, dranken koffie met zyne vrouw, en de-
zagen daarna de Bibliothek van het Hoort,
brabandsch gewoontschap, ook de Latynsche schalen.
Om 2 ure reed ik met Brueys naar Ommerschik,
waar my met vry groot gezelschap aten en den
avond doorbrachten, het was de 17^e, naar 't slykten
der postt desleens, ook maapte luyf te kaden; men
kan zonder een verlof van den commandant niet
na hier ure in de stad komen. Onder de gasten
was de hertog van Saksen Weimar, met wien ik na
het eten reed sprak over Rusland. Teruggetroonen
bleven my in den gouden leeuw my vry loof
praten.

Maandag 8 July. Om 8 ure reed ik met de
postwagen op Hymegen. Peel door herde, die
in de laatste jaren bepoet en bebouwd is. Voor het
eerst zag ik in de kleine stad de graaf, die een
welvarend voothomeer had. Om 2 ure kwam ik te
Hymegen. Onder myne reisgenooten in den postwagen
waren de kolonel Rogen en de luitenant van Deeren.
In een uur reed ik naar de Water Meeruyke, een
landgoed van hevr. Andre Wilkens onder de ge-
meente Graasbaek, waar ik Schadee en de zynen vand,
die er den zomer doorblyuen. Ik vand te aan tafel,
nam badelyk deel aan den maaltyd. Wy wandelden
den avond naar Beek, waar my naar de kerky
van Beker gemaeglyk waten.

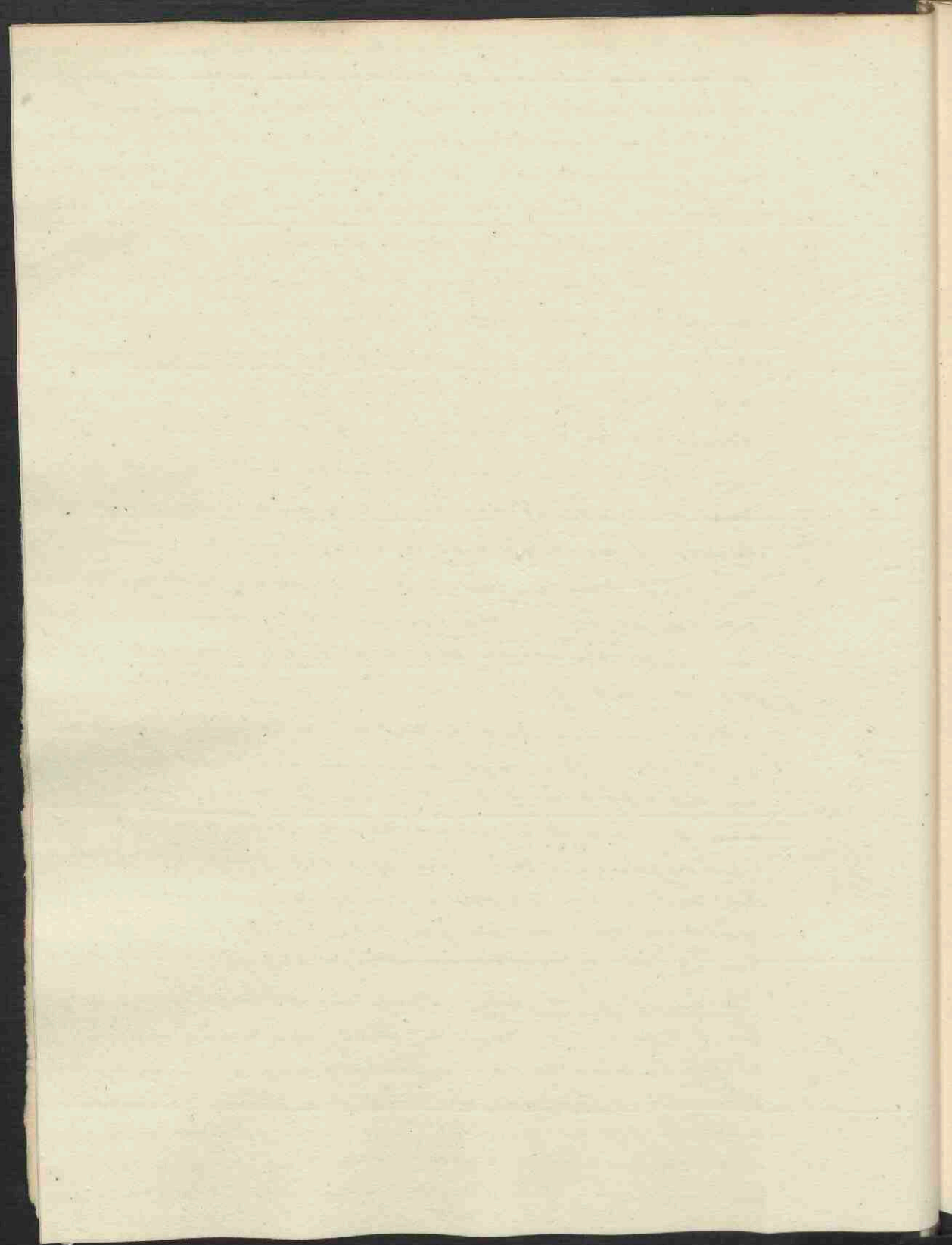
Dingsdag 9 July. Met Schadee maakte ik een
groote wandeling naar Ubborgen. Onderey bezoch-
ten my de school, welke in D. den tusschen deze plaats
en Beek stant; zy is nieuw en goed gebouwd. Er waren

me 80 kinderen, in den winter zijn er 20 meer. De meeste
kruamen mij voor een goed koopman te zijn. Te Tübingen
bezoekt ik den Hr. en herr. v. Goltstein's hof, welke hier
den hofmeester doorbilden. Beck en Tübingen maken
eene gemeente uit; het Rastatt, dat in de smagte staat,
behoort aan den Hr. Dommmer, een Boly, welke zijn
grondeigenaarsmen steeds uitbreiden. Er zijn daar
kenen vele kleine huysjes met forayen aanleg geboort,
welke by verhuurt. Wy wandelden ook naar
Berg en. Daul, eene herberg, op Pommersche grondge-
bied gelyc, aan den koopman weg van Hymgen op
Klee, welke weg Hallandisch is. De waand. vande
ons, dat hy niet minder belasting betaalde aan
zijn buren op Nederlandisch grondgebied. De grond-
lasten zijn op Pruisisch grondgebied veel hooger; hy
had twee kranken, die nagenoeg gelyc waren, en Jan
van lag de een onder Pruisen, de andere onder Hol-
land, van hen eerste betaalde hy / 80, van de tweede
/ 24 neupondus.

Dezen namiddag hebben wy eene wandeling over
de Wetter. Meerwyk, waaronne het huis voor eeni-
ger tyd afgebrand is; Merowland eene plaats, die
aan den heer Dommmer behoort. Hier overviel ons
eene regenbui; toen dese op hield, ging ik weg met
Schabbe naar een derde landgoed Marienboorn,
waar wy op eene hoogte, die men het Brumpe
naemt, een uitgestrekt gezicht hadden.

Waarndag 10 July. Dezen morgen wandelden wy te-
gen 8 ure naar Berg en. Daul, van waer ons een
waggen in minder dan anderhalf uur naar Klee bragt.
Door de Staantwike vally of het Philosophenpad
kruamen wy op den lager weg; dese, en niet de hoogte,
is bestrant; recht zagen wy hier den Zaagwaanden
Quinelsberg. Het Wieldermeer lieten wy links, aan

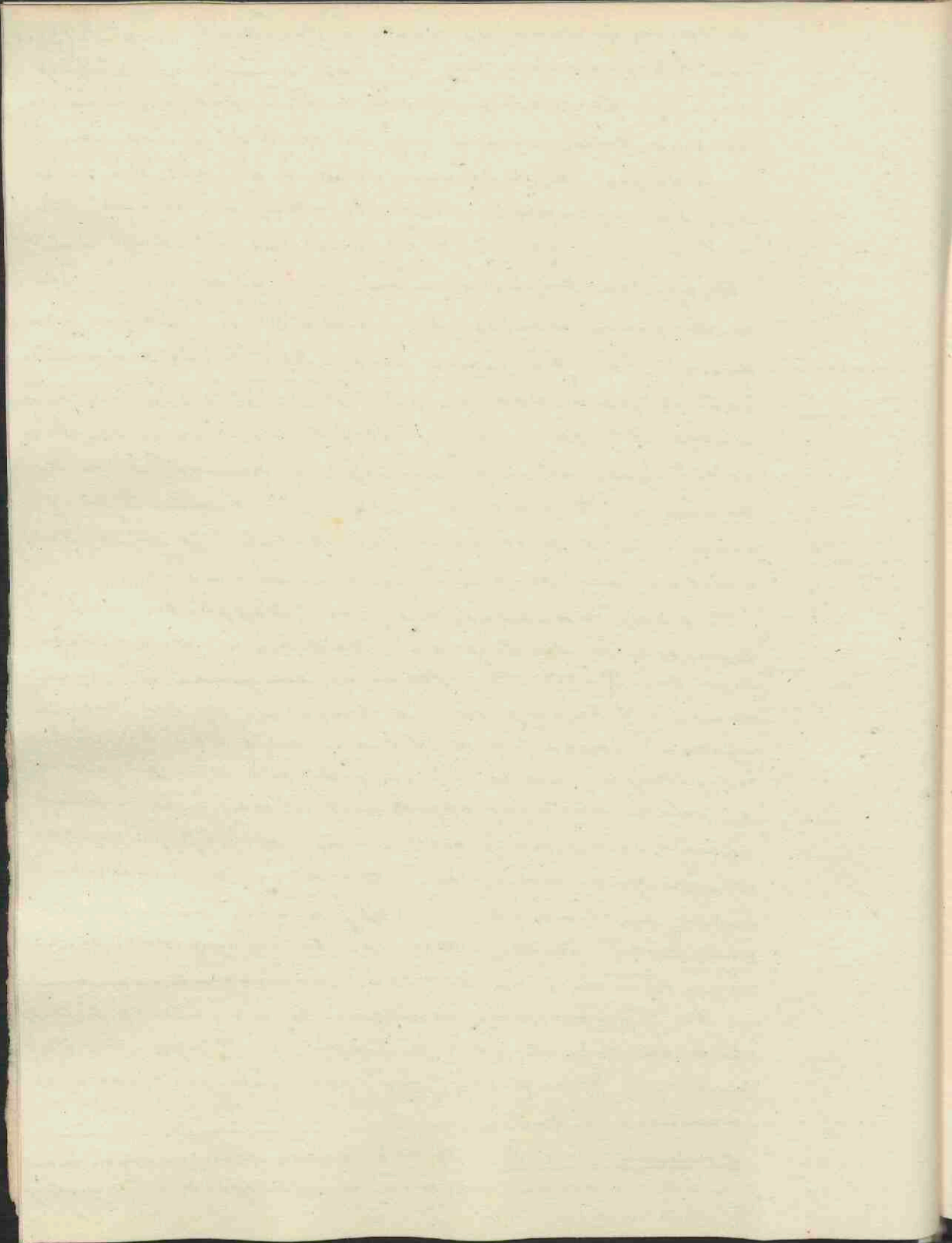

de overryse daarvan ligt het Prinsipth doorp, Lifflick.
In kleef bezagen my het Hof, waar eene zitting
van het Gerechtshof plaats had, en de klammens van
Zwaren-tonen, waar my de stad en omstaken
overzagen. De juffrouw, die ont konde, zeide
ont, dat my geheel alleen het Hof bevaande, hoe
wel my reeds 45 maal ten hemelyk gevraagd was.

Wy gingen koffie drinken in de herberg van hei
wald, waar men een by uitstek schoon uitzigt naar
de ryse van Emmerik heeft. Hier troffen wy onder
andere Herr Crane aan. Veel wandelden wy open
om den kleefschou berg; aten by Robbers in den Bier
gaard, maar klein gezelschap was, waaronder de H.
Bakker uit Rotterdam, onlangs uit Oostindie terug
gekomen en de predikant van Metelen uit Amsterdam,
welke veldde, jaan in Parys geweest was.

Na's eten wandelden wy in den Haggarten, welke
tegenover de herberg van Robbers is, daarnaast
ligt het Hotel van Struum, een fraai landgaard,
maar als herberg weinig bezocht. Op een klein
afstand zagen wy de hanten kent van het Schut
terscallepie, welke nieuw gebouwd is in plaats van
die, welke onlangs afgebrand is, zoo men meent,
kwaadwillig aangestoken. Men sprak veel van het
Schuttersfeest, dat in de volgende week zou se plaats
hebben, en waarvan men zich groote verwachting
voorstelde. In de gallery van de herberg dronken wy
zaam thee en maakten daarna in gezelschap van
den H. Bakker nog eene groote wandeling in het
bosch en door de stracke naby den Biergaard. De
genaemde heer deelde my veel mede omtrent onze
Oostindische kolonien.

Zaterdag 11 juli. Ik wandelde deze morgen met
Schakee onder andere over het landgoed Kiezenberg,

5.
maar een ry van byzonder schoone beekboomen is.
Een heerenhuis vindt men op deze plaats niet.

Er was heeren gezelschap by ons: de heer Oudemans,
generaal makelaar te Rotterdam, sedert eenige ja-
ren te Beek wonende met zyne nicht van den
Lovi, en de Luitenant Beckman met zyne vrouw
geboren Scholtus, ook haar broeder kwamen met
ons eten; later kwamen nog Juffr. Hinlopen en
Juffr. Batenburg. Wy wandelden, vaasen op den
ryne, en er was veel vrolykheid en hartelikh-
heid.

Vrydag 12 July. Sacnel het zeer warm was, maer
te ik met Schadec een groote wandeling. Wy
gingen over het landsgoed Nieuwland naar den
Graesscheeschen weg, dien wy vervolgden tot het
dorp Graesschee; en naar daar over de Holle
Donen terug; onderwey rusteden wy aan de Hiel-
dersche barriere.

Er kwam regen, en toen die voorby was, gingen
wy over Quimixje, het yemeren landsgoed van
den Hr. In de Batow, maar ook het graf is, dat
hy voor zich bestemd had, toen hy woude die niet in
de kerk te kunnen begraven worden. Daar deze
preet niet is vermeerlykt, heeft het niet ge-
dient, maar wordt nu voor aandappelkeeder
gebruikt. Wy vonden te Beek den Hr. Oude-
mans met zyne nicht en den Hr. Predikant Hin-
lopen, maar nog bykwam de Generaal Diepen-
brug met zyne vrouw, die ik voor haar harnelyk
als Koos de Groot, gekend had. Wy bleven niet
praten en ik wandelde met S. vervolgent Beek

Staby Gorinchem lag het zeeschip Parciv, dat op weg
was van Londen naar Keulen.

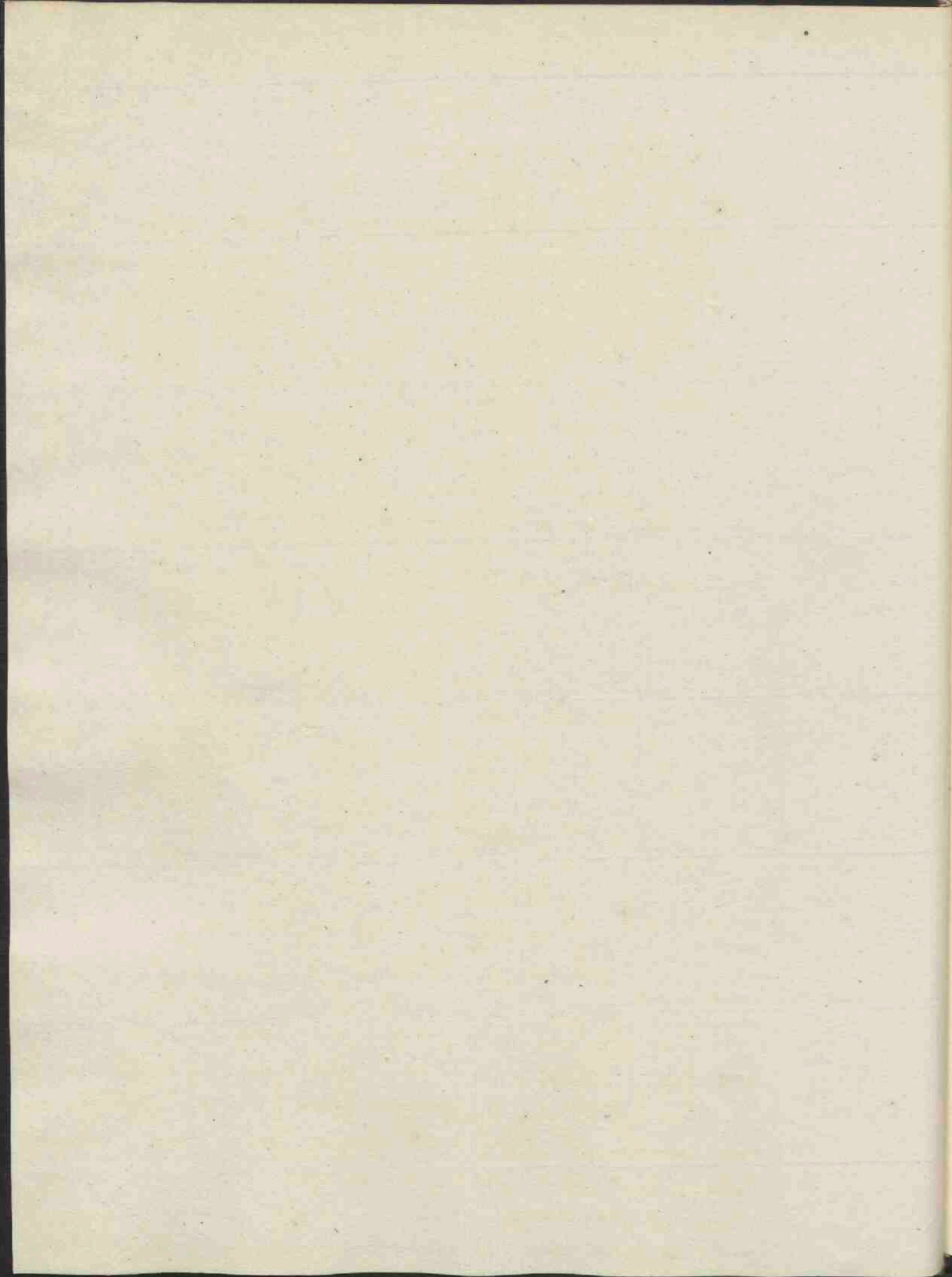
ten einde, bezag den waterstroom, die den molen
dreef, en wij gingen door de Staatsche vellen
naar de Water-Meermyk teug.

Zaterdag 13 July. Om half zes reed ik met de
kruis-koor naar Hymogen, en vertrok van daar
om 7 ure met de stoomboot naar Rotterdam.
Ik ontmoette daarop den Hr Van Goyen, met
zyne vrouw. Hy kwam terug van Biebrich,
waar hy eene zending by den Grootkorf van
Hassan vervuld had. Hy was zeer spraakzaam,
en verhaalde onder anderen van zijn verblijf
in Constantinopol. Tegen drie kwam ik in
Rotterdam aan, en ging niet meer uit.

Zondag 14 July. Reken namiddag deed ik met
Willem Bees eene groote wandeling door
Oversmaat, dat is over de eilanden van Yssel
monde: de fabriek van de Stoombootmaats-
chappij te Tjernaard is nog zeer kargenomen,
en men maakt daar thans ook stoom- en an-
dere werktuigen, niet bloot voor vaartuigen
maar voor fabrieken; er werken reeds meer
dan 1200 menschen.

Het overige van den dag heb ik met mijn na-
der pratende en wat lezende en tekenende
doorgebracht.

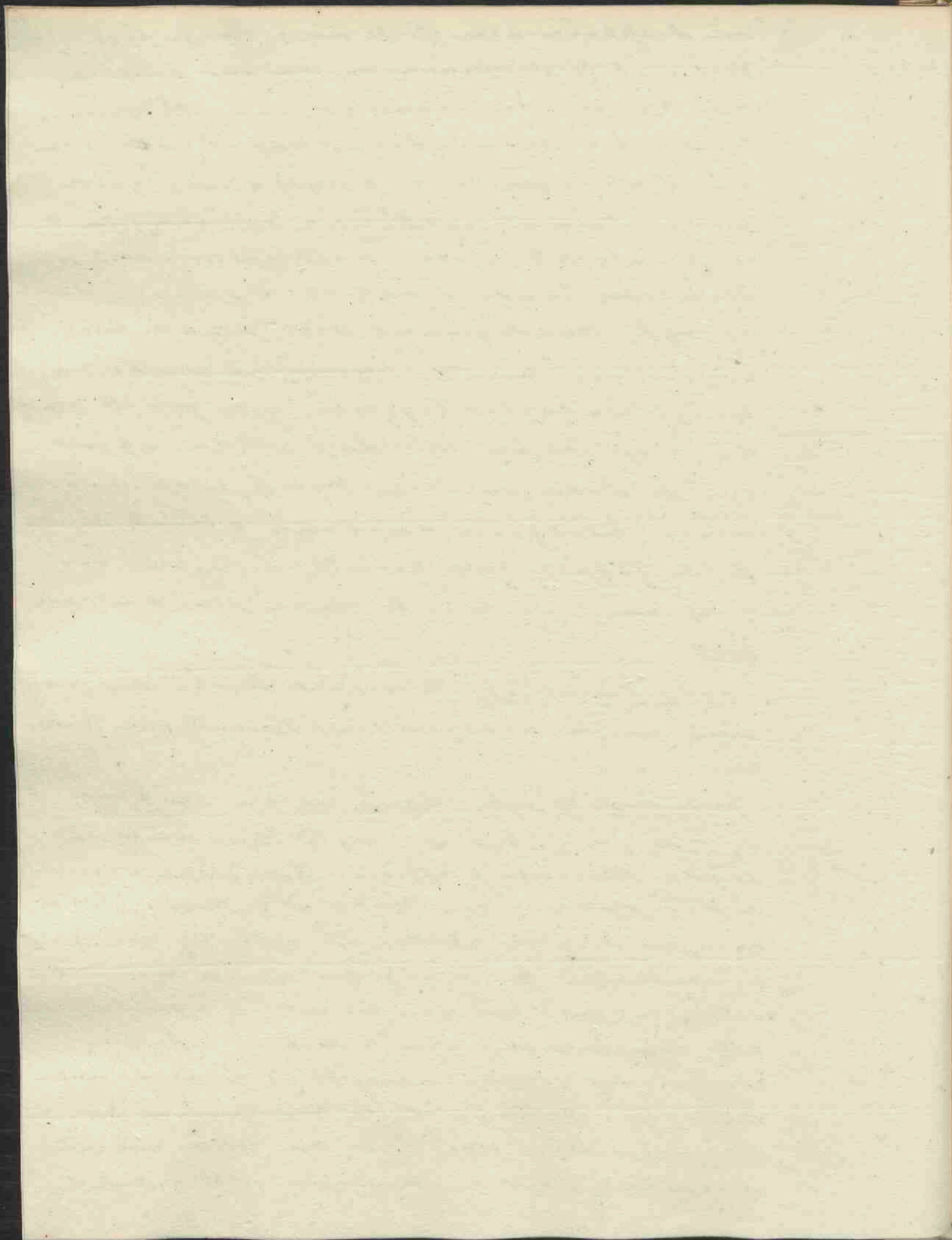
Maandag 15 July. Deze namiddag maakte ik eene
wandeling door de polderstreken van Schieland;
eerst langs de Schie, vervolgens links om, vordy
Walenbrug over den Benkelöykshen weg, waer
ik naar beide zijden byna onoverzienbaar laag
weiland had, tot dat ik aan de veerst kommen, die

7
van Delfshaven naar Delft vaert, Loopt deze vaart
kruisend te Delfshaven en van hier ging ik
over den grooten schuurdijk naar Rotterdam
terug. Het verwondering gaf ik, dat van
den Beukeldijksoeken weg verscheiden buiten
plaatsen waren, welke ^{van} niets dan laag land
en stilstaand water omringd waren. Aan
de meeste konde men toch bespeuren, dat
de rijke stadbewoners deze plaats niet
meer voor hun woonverblijf weskieden,
eenige waren tot hoofdsteden met groote stad-
den naar het vee hertochapen. Men vaart
meer de bota van deze streek, waervoor
men in Rotterdam gezadelijk affschij vindt.
Te Delfshaven was kermis, welke een vry
groef vermaak voor de lagere standen ople-
vert.

Dinsdag 16 July. Ik maakte slechts een wa-
seling aan de maast, het ware signaal van Rotter-
dam.

Woensdag 17 July. Doren morgen om 6 ure
reed ik met J. Hoop en neef W. Hoop benoemt
den Hr. Substituut officier Belasert, int om
de draupmaking der Zuidplaf te bezien. Wy de-
ganen ons eerst naar Kortenaand, waar wy een oprij-
ter aantroffen, van wien J. Hoop eenige kermis had,
en die was goed want ons het werk te wijzen en
nalle byzonderheden mede te deelen. Het geen
thans droop genaamt wordt, is de Zeevink
teke of groote Zuidplaf, de Kortlandtke plaf en
de Noordrechtche plaf. Deze zyn echter niet meer
afgezonderd, want de neeuwege, welke is tusschen

8.
bestanden, zijn grootendeels vernield, en nuat daar
van nog bestaat wordt nu ook afgevoerd. De uitze-
strachtheid beslaat 4,400 bunders. In 1828 heeft
men eene ringgracht gegraven, welke om het
grootste gedeelte loopt en tot baarem by het uit-
malen dient. Alleen van Maerkepoel tot twad-
dingveen bestaat die gracht niet. Het laagste
punt, van waar het water nuet opgemalen worde,
is 6 el 64 duim beneden het vnaager Zuidplas-paol.
Het opmalen geschiedt in 4 gangen, waaron de
twee laagste elk 2 el 4 duim, de twee bovenste
elk 1 el 28 duim opbrengt hebben. Voor
den benedensten gang zijn 8 vprelmolent; - voor
den tweeden 10 eveneens vprelmolent; - voor
den derden gang zijn 7 schepraadmolent; voor de
vierden vijf molent eveneens met schepraadren.
Onder deze schepraadmolent zijn er twee met
hellende schepraadren. Behalve deze 30 wind-
molent zijn er twee stroommolent, elk met een
werkhuip van dertig paardenkracht. Deze van
neer het water in twee gangen op en hebben
byzondere baarem; daar zij altyd door kunnen
werken, hebben zij zeer tot het draagmaken by-
getraged. Ver het grootste gedeelte is nuet
dronp (2.70 van de 6.64 el is, volgens het ver-
slag der God. Staten, nuet uitgemalen); alleen
de laagste plaatsen zijn nu op onder water, en,
dare die nuet minder uitgetreht zijn, zul-
len zij spoedig eveneens uitgemalen zijn. De
grond moet evenwel een gesuiverd tyd uitdroo-
gen, alvorens by de noodige nattheit bekome
om bebouwd te kunnen worden. Er vormt nuet
spoedig eene kort met bieten en andere plas.

Faint, illegible handwriting on a page of lined paper. The text is too light to be transcribed accurately.

ten begraeid, welke schynbaar sterf is, doch
waerop men gevaar loop en door te duiken,
vooral waar de grond veenachtig is. Dit is
voor een groot gedeelte aan deze maatschappij
het geval, meer oostelyk is de grond kleiachtig,
tij. Daar het werk na 1830 niet jaren heeft
stille gestaan, is men eerst in 1838 met het ei-
gentlyke uitmalen begonnen. Al het water
wordt in den yffel geloosd. Wanneer de plas
geheel uitgevallen zyn zal, heeft men plan
om de malens te behouden, om den polder
steeds droog te houden. Men heeft reeds
eenige proeven van bebouwing genomen, die
goed geslaagd zyn; thans wordt er meer een
gedeelte daarvoor gereed gemaakt; men
graaft nog breede sloten op kleine afstan-
den; brengt de uitgegraven aarde over de
akkers, hetgeen men thans malen noemt,
en dan worden zy met koolzaad bezaaid.
Men rekent dat dit jaar ongeveer 500 bu-
dels op die wyze in kultuur zullen komen.
Er zal een rechte weg van Maerkapel naar
Noordrecht worden aangelegd door het droog-
gemaakte land, zoo dat men niet meer over
Waddingsdijk zal behoeven te gaan. De spoor-
weg zal ook door de gemiddene plas loopen.

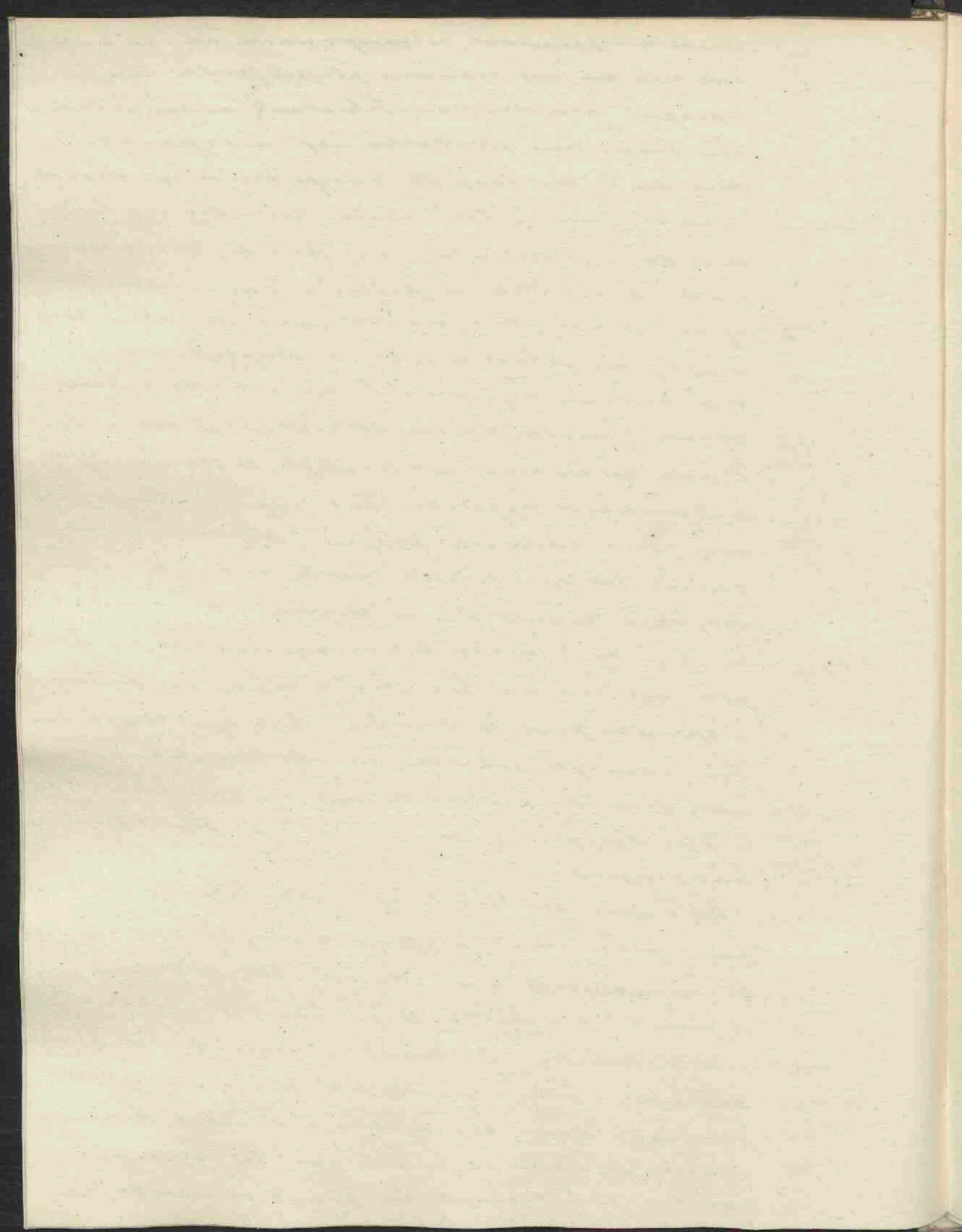
Ma dat wy hier, te Kortenaard, onze nieuwsgierig-
heid vullaan hadden, de stroommalens bezien, die
men niet meer, zyn wy gezamen naar Niemastokk,
de gewone verzamelplaats van de schaatshoofden
in den winter en de laatste in den zomer, -
verrelopend naar Tenenhuizen. Beide zyn nog goede
dorpen, vooral bestaande uit een lange straat met
nette huizen. Zy liggen aan de plas, welke thans

[The page contains extremely faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the paper. The text is too light to transcribe accurately.]

10

wordt drooggemaakt, en vaasop waken, aan de andere
zijde van den weg eveneens slapen, welke men op
vroegere kaarten van Schiedam, onder anderen in
den Staat van alle Rijkten nog vindt aangeduid,
doch die in den loop der vorige eeuw zijn droogge-
maakt. Hier in Zevenhuizen zagen wij een ziekte-
huus, dat opzettelyk ter gelegenheid der droogmaking
wordt daargesteld, en bestaend is om mitsleden
af aanverwagende inwendig, welke door kaartpen
smoeten aangezet worden, te versplegen. Het is
eene burgerwoning, welke aangepast en ver-
graat is, zonder weelde doch tamelyk ruim. Een
tweede ziekenhuus met derselver bestemming is
te Noordrecht opgericht. Tot nog toe heeft men
over geen zieken te klagen. Dit schryft men
vooral toe aan de zorg, welke door de regering
geopagen wordt, om de bewoners der oostzee
ken van goed water te voorzien, zoo dat zy niet
genoopt worden het slechte water uit de half
uitgemalen plas te drinken. Het opzettelyk daar-
voor ingerigte schuiter wordt dagelijks naar
alle deze dorpen water uit den tyffel en uit de
teralle Troppen waarvan het ook drinkbaar is,
aangevoerd.

Op onzen verderen weg, naar Noortkapel, za-
gen wij eveneens rechts de droogmaking
Zevenhuizensche plas. Op vele plaatsen werd er
in gemeente, om sloten te graven en de akkers in
orde te brengen. De grond was hier veelal klei.
Dit klaarmaken van den aangewonnen grond
geschiedt door het bestuur van het Amster-
damse Syndicaat, maar aan het bestuur
van den Waterstaat der grond overgeeft, zoo

11.
drae het meent des droogmaking, waarmede de wa-
terkant belast is, nalbragt is.

Wij merkten op dat de vroege drooggemaakte
polder, aan onze linker hand, op vele plaatsen
lager was dan de meene grond rechts van ons.

Hoerkepal is een klein dorp. Het nalpende
is Waddinxveen. De wilde Veenen, links van
den weg derwaards, welke eveneens plaffin
waren, zijn even als de daarop nalpende, welke an-
sorden naam van Inydeluyt en Penlyen, als water
op vroege kaarten staan, sedert lang droogge-
maakt. Zy zijn meestal bouwland, waarop zeer
tehoor gemat van koolzaad, paaarbeoener enz
te velde stand. Rechts was de meene grond
(want wij waren steeds op den rand der heindplaf)
klei, die op veel plaatsen taakend was af
werd, om bezwaard te kunnen worden. Deze weg,
die tusschen groote plaffin liep, plagt berucht te
zijn om de moeyelykheid waarmede hy in stand
gehouden werd (Staat v.o. talke. XV. 315) Het pui-
en paalwerk maekt hy aanhoudend tegen den
slag van het water berustigd worden. Men zag
wij zag de sponen van dat water en de kant
had eenige gelykheid met het zeestrand; doch de
palen werden weggenomen en het brandhout ge-
zaagd, de steenen werden verwylerd, en mal-
dra zal hier een melige ooger het water ver-
vangen. Dit maekt een zeer aangename indru-
Ter zyde van den dyk, waarover wij reken, za-
gan wij nog de overblyfsels van eenen puiwerk,
welke onder het water verdween, met en nu
meder te zoverryen gekomen is. Wij hebben

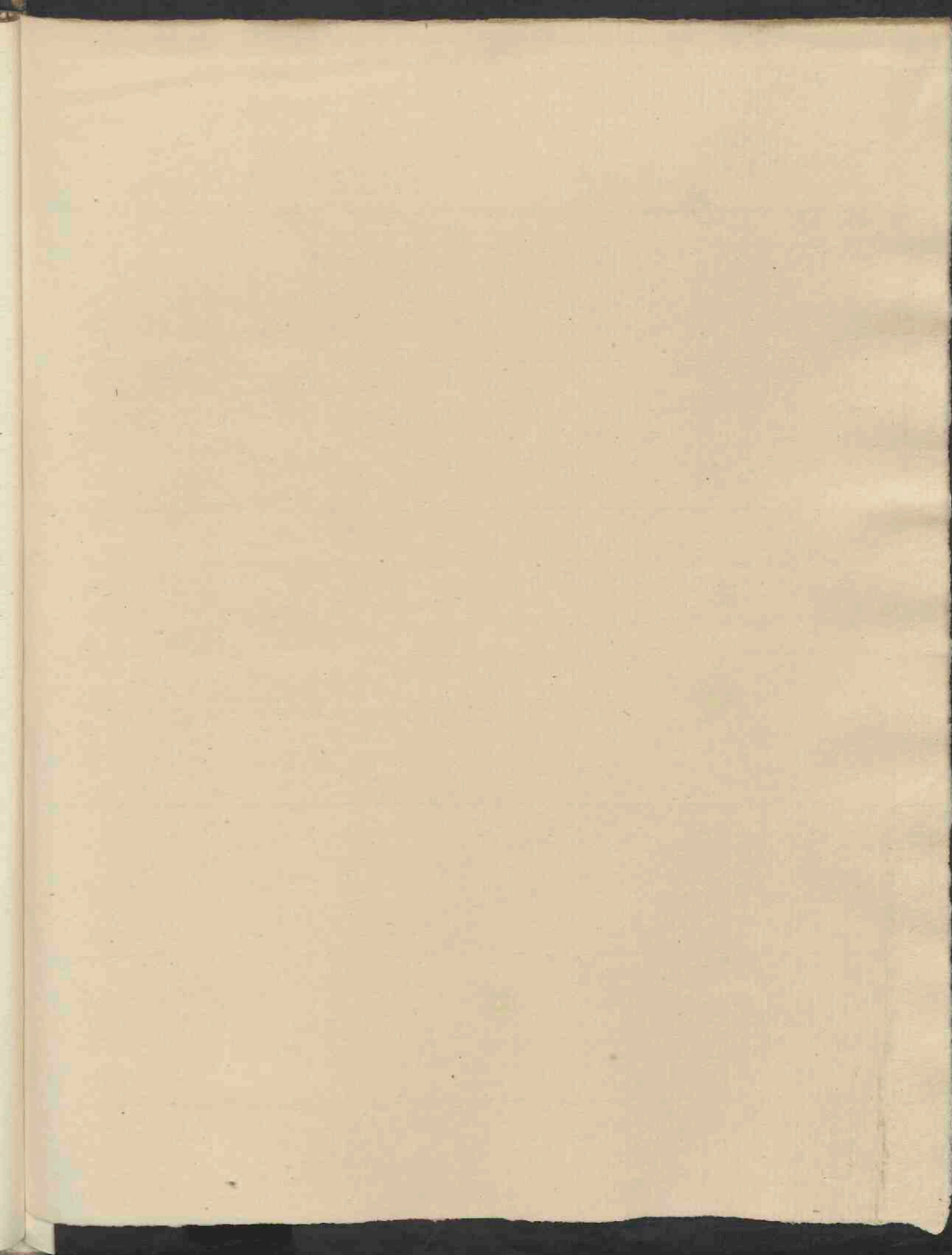
* *Er is ook een cementmolen.*

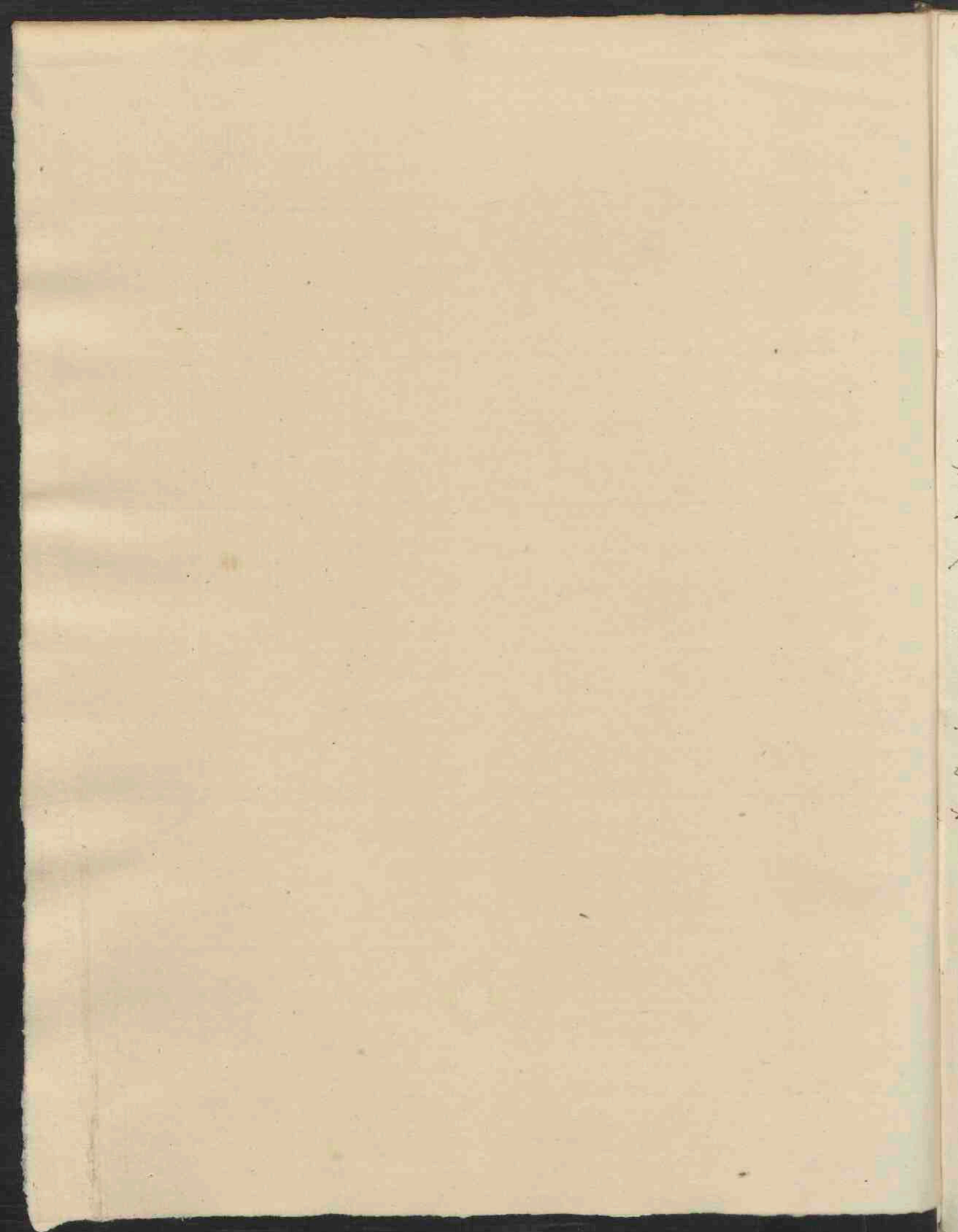
tuat over dezen onder weg gevonden, en vonden
 tafelen het pijn verscheiden, onde pyppen met dik-
 ke stelen, zoo als men elders ook wel vindt, doch
 stukken van kleinere soort van pyppen met
 grotere koppen en dunner stelen zagen wy en
 niet tafelen, een blyk dat dese weg reeds zo
 dest lang verlorren geraakt is. Vele behalpen
 zagen ook hier verspreid.

Wy passeerden een punt, Dunderdan, geheten, dat
 nog tot Schieland behoort. Twee dinstenen liggen
 in Ryuland. (Staat Nott. 314). Dit dorp is zeer
 uitgestrekt en wordt nog in Zuid- en Noord-
 Waddinsdreef onderscheiden. Ons velen een
 aantal groote lootsen in het oaf, en wy zagen
 namen dat die behoorde tot papiermolen,
 waaraan er nog 13 of 14 aanhangig zijn. Daar
 wordt alleen grof pakpapier vervaerdigd.
 Er zijn ook drie kaagmalen. * Wy bezochten
 de kerk der heren, welke geheel nieuw
 gebouwd is, zy is zeer fraai en van goeden
 vorm; in decemb. 1838 werd zy ingewyd.
 Alke had in dit dorp een melnrietend voor-
 komen.

Hier verlieten wy de Zuidplas; wy namen over
 de Ganswe en vervolgens langs den Blaemen-
 dalschen weg naar Gonda, maar wy tydig
 Genesey aankwamen, om eene groote man-
 deling in en om de stad te maken, raam te
 eten en daarna nog de kerk te bezochten.
 Om het ons verliet ik Ganswe en myn ge-
 zelschap en kwamen tegen tien ure in het
 recht terop.

Faint, illegible handwriting covering the page, likely bleed-through from the reverse side.

Onder de neitgenooten
was de levendigste de Hr.
Gabriel Franschman doch
wouwen te handelen, blaas,
schilder, bichter en vooral
prater.

Wij gingen ook nog in de
Maria-kerk, die by het wal-
len van den avond zeer schoon
was.

Zaterdag 18 Septemb. 1841 ook
morgens om 4 oer met de
Stoomboot van Rotterdam
naar Antwerpen vertrokken.
De vaart was voorrussig;
voor 2 oer was het avond; kwa-
men my aan. Ik vond de
kous en de naam mijn intrek
in Sint Antonius, waar zy
zich bevonden. Wy deden some
wandeling langs de Kaayen,
zagen het beeld van Rubens,
dat nog niet op het voetstuk
stond, maar daar naast in een
hok deugt het nog niet ge-
heel getandt was. Wy dron-
ken Thuis thee met den heer
Dewaille vroeger beambte
van de waerboef onder de
Hollandsche regering en thans
onder de Belgische; vervolgens
gingen wy in de etteminat te
Courrier, waar, volgens land-
geboek hier gebrunken werd.

Zand. 19 Sept. In. naels vraag
nauwgewandeld. Naam in
de hooftzaak met en gerang
wat. De bevoet, het stas.,
huid en veel andere geben.,
men zagen wy in het vooberly.,
geen.

Wy bezichtigden de „Reputation
permanante, waar eenige
francy stukken waren. Een
genootschap van liefhebbers heeft
dese gelegenheid daargesteld, om
whilkestukken te doen kunnen en
te verhoopen.

In het Museum van tehillbergen
brachten wy een geruimen tyd door
hier zagen wy nu ook de stukken
welke tot de verzameling van den
H. van Etboten behoort hebben, en
die voor de oude kunst zeer merk.,
waardig zyn. Het lokaal is groot
en goed ingericht. Voor de stukken
2. den Catalogus

Wy wandelden naar de Catedral,
die wy echter niet zien konden om
dat wy geen verlof van den pleet
Commandant meebrechten.

Ma dat wy vergeefs op de kaai ge-
legenhed gezocht hadden om het
midelagemaal te zien, altes.

my zeer goed in de Roeker de concule
op de plaats de Meer. De Hr. Nyss
vraegde ambtenaar van de waer
boef en than, in plaats van van
Kaale, inspecteur generaal van
dat middel te Brussel, wat myne
neilgenonten, zyne oude kamme-
len, konen opzucken, en brage
deren dag met ont door

Ma het sijn ontmaecten my
de Hr. Solvaille en Gouche, de
Coartte brader van een oer
beambten te Utrecht. Wy dron-
ken ziam Koffy, en zeden ver-
volgens naar de Societe royale
d'harmonie, een zeer lieve tuin
binnen de stad, maar deren avond
Concert was. Ik benon beide voor
al de schoone Dublin, waaraan
men hier veel werk maakt.

In den Schanburg zagen en
hoorden wy Pascal et Chamberd
- en Le prié aux clerics. De zaal is
by intste fraai en gaet gebouwd.
Men speelt er ny goet

Aavond. 20 Septemb. Tegen half
zonen vertrokken wy deren morgen
met den steuwwagen, naar Linc.
De weg gaat over Rochelou, Lennin,
Tivlancout en Saint Tron; doch
van alle dese steden, even als van
de andere plaatsen, ziet men niets.

Te Kus gingen wy over in een Om-
nibus die ons spoedig naar Link
bragt, zoo dat wy voor 12 ure
in het Pavillon Anglais aan-
kwaamen. De Hr. Liphens ging
een oud vriend, den Hr. Staal, pro-
fessor, bezochten; - met vrb.
ging ik den namiddag te Chand-
fontaine doorbrengen. Een
vigilante was dadelyk gezad.
In het Hotel de Liège vonden wy
een zeer goed middagmaal; over
en na bedden wy grootte wan-
delingen. Het weder was zeer schoon
en wy bewonderden als gewoon-
lyk de lens valler. Men was druk
aan het werk van den spoorweg
naar Aken. Dit werk is op zich
zelf zeer merkwaardig, de rots
moet reeds doorboord, bruggen
en dammen worden zeer klein-
step daargesteld. Doch voor de
schone natuur is het jammer
die waardt grootendeels de-
doorren; - het postische rondweg
by alle de rechte lyuen, den rots
en het genaas.

Teruggeskeerd wandelden wy
nog door Link, waarran de
verfrayung reeft by den avond

in het oog vult; byzonder goed
verftormen zich de paftoras.

Wij zwachten nog den 14^{en} Dierd' op,
en fpraken met hem af naar
den volgenden dag.

Dinsd. 21 Sept. Grote man-
deling door de Heeren van Leuk,
Wij gingen ook naar het huis, waar
ik gewoont heb buiten de poort
van Saint Laurent. De heer,
wonderlige eigenaar de Maal,
houder, lid van het geneeshoof,
ftand met zyne dochter aan de
deur en veroorloofde my den tuin
te zien. Dit maakte by my vele herin-
neringen op

Om 9 ure kwam out de fr. Heer
afhalen; wij gingen in het leu-
verfittantsgebouw, bezigtigen
de Bibliothek in de fchone
zaal zoo als zy nu is ingericht
is; - de kabinetten en gebou-
zalen; byzonder ook de loka-
len der Ecole fpeciale des mines
en Ecole des arts, et manufac-
tures. Dit alles maakte naar onze be-
wondering om de grootte fchone
de multheid en de dadelmatige in-
richting. Er 49^{en} in de beftigingen

de school 120 Kineakalimpon.

Een stukke hierover intgegeven
daar de bygraafscheden konnen,
Onder de nieuwst gebouwen,
welke van alle zyden opgezien
is dat voor het stedelyk Cal.
teye bestemd een der schous.
14e. De stad besteed daarrvoor
800,000 francs.

Wij zyn ook den nieuwen konink
tuin meken zien achter Arrai,
5 $\frac{1}{2}$ bouwies groot. De grond
daarvoor is voor 125,000 franc
aangekocht, en 300,000 tot
350,000 francs worden besteed
voor de kapen.

Men moet toestemmen dat
het hier een strafelyke middel
voor het onderwijs niet ont.
breekt.

bydraggen ook de lang van
de Staat bestemd voor de
opvoedingen. Die word ge.
bouwd van gehouwen steen en
de valle der Ouytke, welke
zeer goed bevoenken is; hoewel
die van Spannen te wech was en
voor zulke werken niet meerg.
bruite was en. De damp heeft

5 buzen, is 250 meters lang en
15 breed. Zy zal ook naar gewoo-
ne rytuigen en naar vastgangeren
dienen. De kosten bedragen
1,800,000 francs.

De verbeteringen, verfraayin-
gen, de menigvuldige nieuwe
straten, door Louis een geheel
ander waerkeamen verbragen.

3 u. met den postwagen
over Jisè, dus steeds door de
vallei van de haas naar
haastriechte.

Woensd. 22 Sept. in haastriechte
dooorgebragt, met met den Hr. Lep-
kens gewandeld, voor mijn vel her-
inneringen in deze stad want
die zyn geboortestad is, en die zy
toch in 40 jaren niet bezocht had.

De Hr. Riemdyk, de zoon, at met
oul bleef lang met den Hr. Lepkens
over salansen en andere oude
werpen van natuurkunde praten.
Wij wandelden; ik probeerde een
paar strassen te maken. Daarna
trouwen wy thee by den Hr. en heer
v. Riemdyk, welke het huis van
den Hr. A de la Cour bewonen.
Herr. v. R. is geboren de jonge.

Donderdag. 23 Sept. Dinsd. morgen
om 6 u. weder. Wy naar Aker, om
Salvmond en syne familie te be-
zucken. Wy aten by Barthold
J. en diens vrouw, behelva sner
J. en Salvina was. Robert en
Charles ook tegenwoordig. Vast
het ook in meer dan drie jaren is
de gehele familie versmigt.

Op onze wandelingen zagen wy
by Borecotte den aanleg van den
spoorweg, bestaende uit een
ry van bogen waarent die reus
loopt. Deze bogen zyn twee on-
geveer van grootte en roond, zamen
dat daarvoor enige grond is. Het
doet ontstaen voor dit gewis-
tig werk een groote milstaud.
Het eten ging wy in een kaffy-
huis buiten de stad, waar wy met
verschikten naar den vogel toek.
Wy kwamen na elf ure terug
en twee uurden P. Maule en ik
ongesteld, hetgeen mis reeds en
derwyf verstaand had.

Vrijdag 24 Sept. Een slechte
nacht en een slechte dag. P. Maule
was nog zieker dan ik. Lendelyt
lieten wy van den str. Diamant

overen tacitand welen. Hy kwam
tot ons, en na vry berand ging hy
den Hr. doctor Moor ontmoeten
om ons behulpzaam te zyn. Deze
overzeelde dadelijk dat wy leden
aan de cholera, welke hier alge-
meen heerscht, en gaf ons help op
spedij herstel.

Ik schreef naar Rotterdam en
naar Utrecht; want dew nichte
zal my op het minst twee dagen
nastuigen.

Dinsdag 25 Sept. Ik was my
wiel ongesteld en van Maule my
meer. Leren, Schryven, zamen pra-
ken, verhoorpen, den dag. Vry de
Kwamen ook beracken van de
Hr. V. Riemsdyk, Schreuder,
Rycke en doctor Moor.

Zondag 26 Sept. Dezen morgen
om 10 ure verliken wy met den
postwagen Maestricht, om naar
Raermonde te ryden. Wy bleve
op den linker Maasaeve, waar
speder het Belgisch grondge-
bied aarving. In Maestricht hielden
wy middag. Deze kleine stad heeft
geen vrolyk of bleayend vrolyk-
men. Deze weg is zeer goet, en
vuert naar Venlo. Ten even gae

de weg vaerde ons rechts af naar
en over de haad. Het water
was zeer schoon, en eene buiten-
gewoon fadaye verlichting des
ondergaante zons deed het land,
schap en de rivier, en vervolgens
de stad Raermande op de
genetigste wijze zik aan ons
vertoonen. Wy deden nog
eene wandeling buiten de
stad.

Maandag 27 Sept. Keel in en
om de stad gemandeld. Het
den Hr. Liphens bezocht ik
de papierfabriek van Burg.
hoff Magnée en Comp. Zy is
volgens de nieuwste vorderin-
gen der Schei- en werking,
kunne ingrijpt. De Raer heeft
het gehele jaar door overvloed,
dige bevoorrecht. Het ver-
naarligt nu byna uitsluitend
schryf- en druckpapier, vane-
ger maakte men ook behan-
tel- en ander papier. Deze fa-
briek heeft zeer gewonnen door
de vereeniging van deze streek
met ons land. Zy handelt de markt.

dinging met Belgische fabrieken
met goed volkonden materiaal
om de afgelegenheid en de meer,
jalykheid van het verbruik. Frans
is zy zeer blaayend; de grond,
stof is in ons land veel goed,
koopt dan by onze natuure,
en in ons land is niet een
goede fabriek. De papier
makers van de Zuiden gaan
toe niet, enkel omdat men
de oude wyze van werken, en
het uitlokkend gebruik van
den wind als beschermings
steds bybehoudt. Alleen door
dat men de nieuwe wyze van
de pap wit te maken door een
niet aanneemt, moet men in
deze fabrieken uitpersoekte
lampen gebruiken, terwyl men
hier zeer slechte gebruiken kan,
waaraan de prijs tot dien der
andere staat als 11: 25.

De Rhaar dient ook als bescherming,
kracht voor eenige andere zeer
van belangryke fabrieken.

Den Tafel vond ik den Hr. Gordon
vroeger Student te Leuk, nu hier
Substituut-officier. Hy bracht
my by den Hr. Guillon, een jong
man, welke zich met veel yver op
de historie en de ontheden van
dit land toelegt. Hy heeft een
belangryke verzameling van
Romainische en Germanische
ontheden, alle in deze streek
gevonden, welke hy my vertoont.

Wij gingen vervolgens de Heer,
Herkeke bezien, welke in 1221
gebouwt is, in Byzantynsche
Styl, en nog nog gaad in stand
is gebleven. In het midden der
kerk is een gedenksteen van se,
bakken steen, voor den stichter des
kerk Godard II de Massavia het
tas Comet Gelvise s. Cam
sione Margaretha. Hy stierf in
1224. In het west van kerk
penning wordt deze kerk be-
tekeven.

De andere kerk had ik even
vroeger bezigtigd. Hy is jonger en
in Gotische Styl gebouwt.
Men is bang om een gemaxen

Carthuiserkerklooster tot Semina-
riën in te richten; - ook dezen men-
men bouw hebben wy bezocht.
Er is by dat klooster eens kerk
en een zeer uitgestrekte tuin.
In de nabijheid is de woning
van den bisschop in pastoor
Paradijs, welke aan het hoofd
van het Nederlandsch gezelschap
van Limburg geplaatst is.

Dinsdag 28 Sept. Het een
kleine chais en een koefkar
vertochten wy dezen morgen
om half 9, kwamen spoedig op
den randweg, waaroer wy om
half 12 het stadje Weert bezoch-
ten. Wy hielden er middag en le-
zagen de schoone kerk, en draven
den grafsteen van de graaf Horne,
welke voor het altaris ligt.

De Letter 1840 I. 693.

Maatschap 15 juni 1841.

Spoedig verlieten wy nu de pro-
vincie Limburg, kwamen te
Maarhead en de Meijer van der
Bank; vervolgens te Lande en
tegen den avond te Eindhoven. Deze
kleine stad heeft een vrolijk, maer

rend vast komen; 47 ligt te futen
het gebouwt, is ruim en zeer de
g. en atig gebouwt.

Ik was zeer niet zeer veel, 47
vraag naar Rod, en

Woensd. 28 Sept. nachten
Wij des morgens te 4 ure nacht
Lindkoven. De avond was
zeer schoon geweest, was niet
ook de morgen; de tinter van
het neelvoortig gebouwtet v.
Londen, niet zeer schoon

Wij kwamen om half 8 te
1 Kartogenhout. Nu nachten
myne reisgezichten en ging met
de boot naar Gorinchem. Om
het Cap inder ruwen wij de Dief
af in een trekkhuis en ging
aan den mond daren rivier in
een stammbout over. Het is
alleen aan den mond dat de om-
diepte de doornast der stammbout
belet.

Te Gorinchem ging ik Sept. 12
ure in de postwagen, waarmede
ik over 4 ure te Utrechtse aan
kwam.

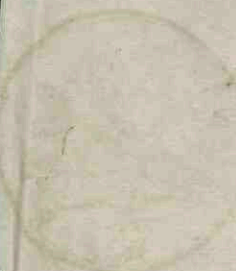
ALLIANCE OF THE

REPUBLICANS

of the State of New York
for the purpose of
organizing a
National Union
of the People
of the United States

of the State of New York
for the purpose of
organizing a
National Union
of the People
of the United States

of the State of New York
for the purpose of
organizing a
National Union
of the People
of the United States

Royaume
de
Belgique.

Administration
de la
SÛRETÉ PUBLIQUE.

Bureau d'Anvers

Registre 46

N. 18

SIGNALEMENT.

Âge de 49 ans

Taille 1 mètre

72 centimètres

Cheveux bruns

Front rond

Sourcils bruns

Yeux bleus

Nos

Bouche 3 mm

Barbe brune

Menton rond

Visage oval

Coiffure

Signes particuliers.

Moust

Signature du Porteur.

J. Akeroyck

Passe-provinaire

Valable pour 15 jours

AU NOM DU ROI
des Belges.

Nous a G. C. D. Hody
Chevalier de l'Ordre de Léopold
Administrateur de la Sûreté publique.

Invitons les Autorités Civiles et Militaires à laisser
passer et librement circuler d'Anvers

Province d'Anvers à Bruxelles et de reprendre son
Passaport et de déposer

Le sieur Akeroyck Jean
profession de Professeur natif de Hollande
demeurant à Anvers

et à lui donner aide et protection en cas de besoin.

Fait à Bruxelles le 18 Septembre 1841,

Délivré à Anvers date des Defons.

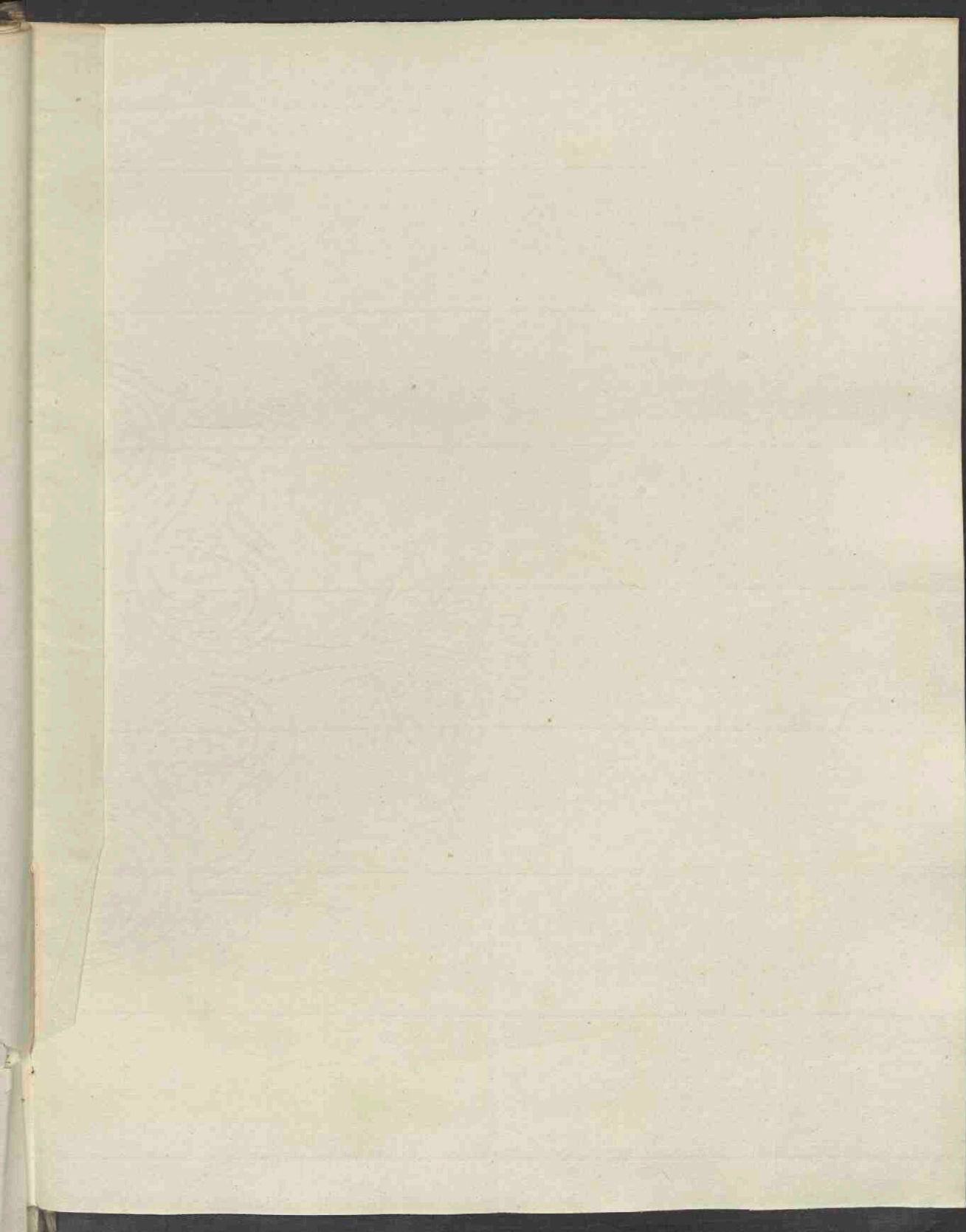
L'Administrateur

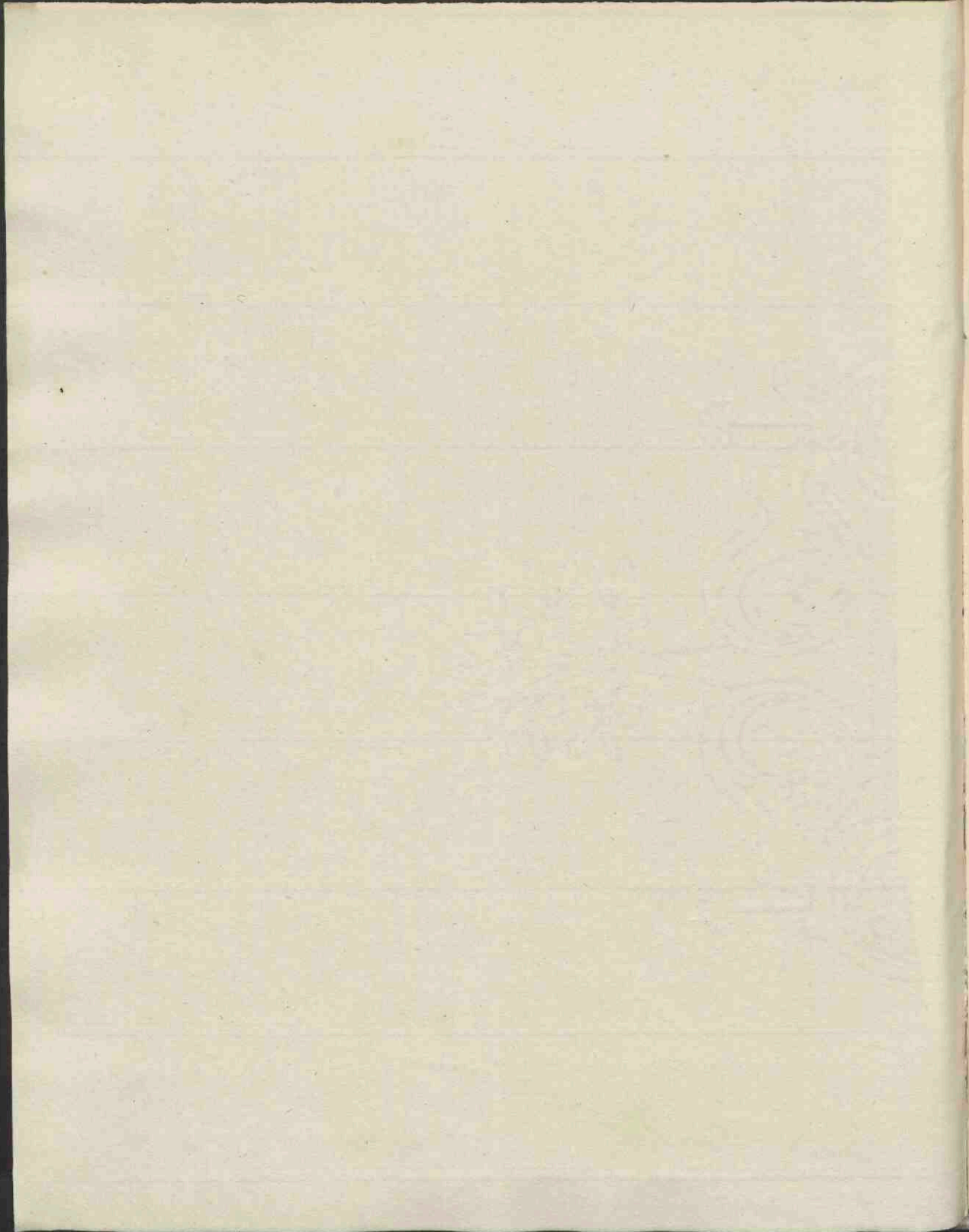
Hody

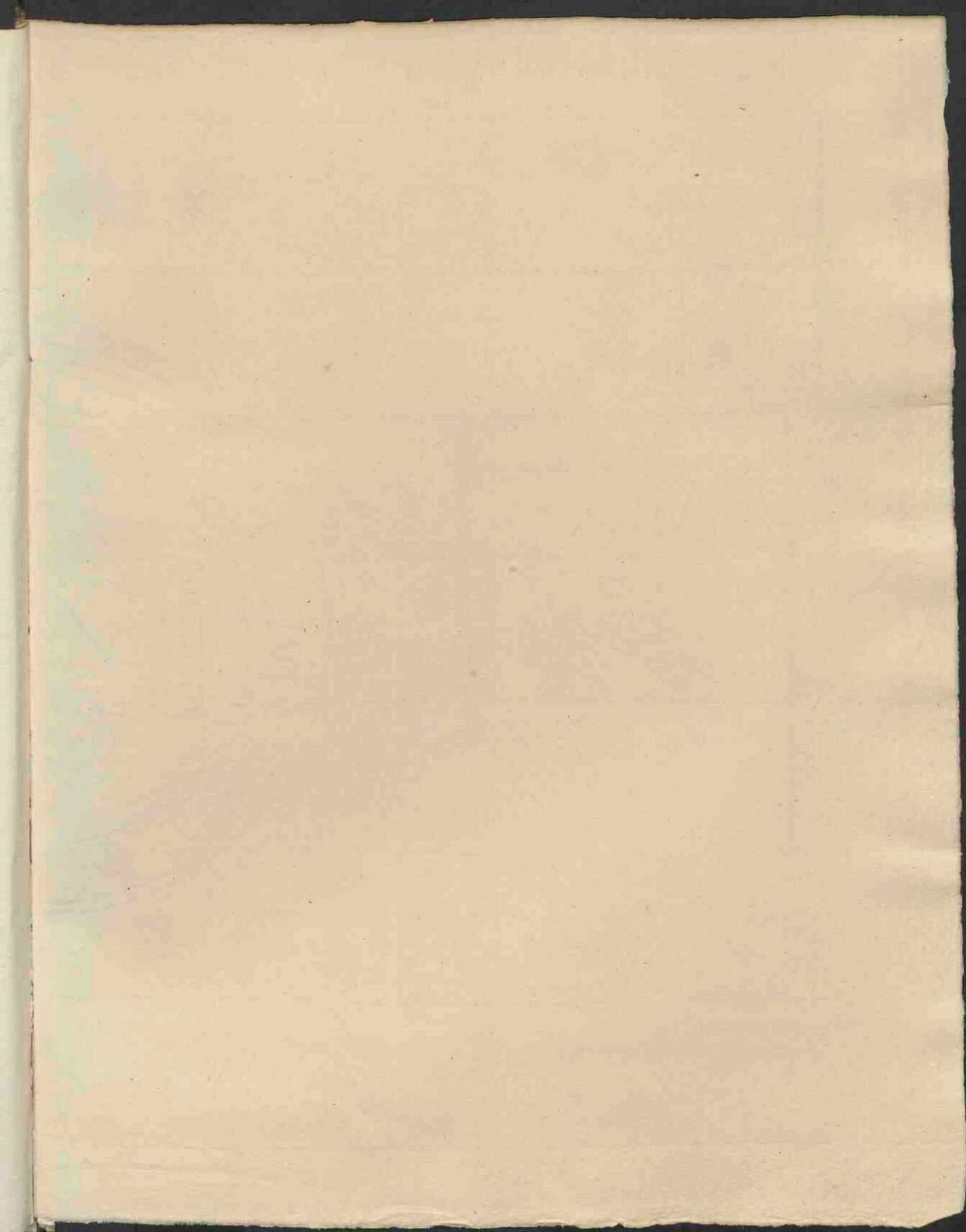
Le Vérificateur

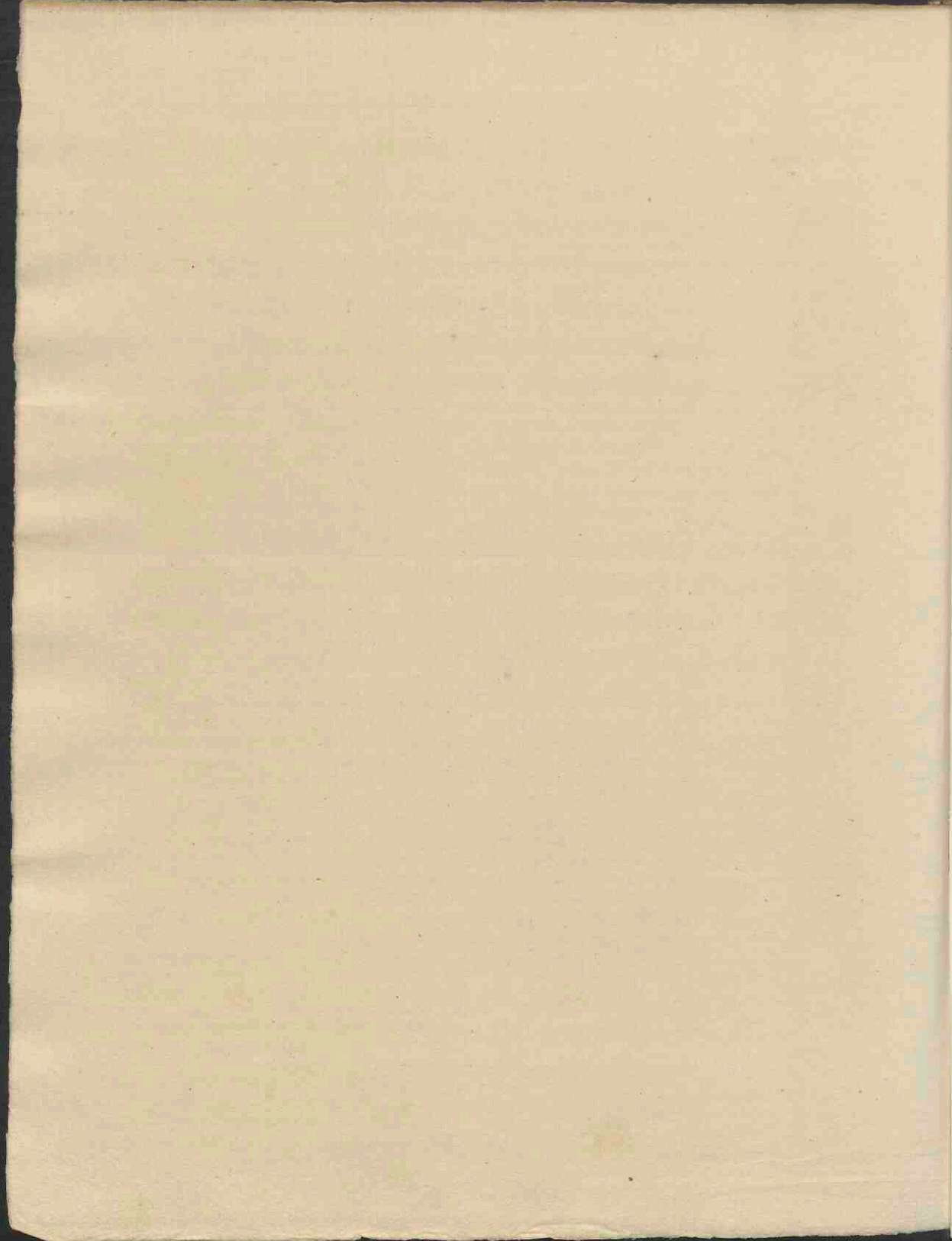
no m m m

Zondag 11 Juny 1848. Doren avond te 12 ure
ging ik op den spoorneg naar Amsterdam. Ik
had geen uitzigt op den eersten pinksterdag in
mand van mijne kennissen thuis te vinden, en
ik bepaalde mij daarom tot een wandeling op
den Leelyke lauff het Ooster-dak. De avond was
helder en zacht en de frische zeeucht was zeer aan-
genaan.

Maandag 12 Juny. Te zeven ure was ik de-
zer morgen af met de stroomboot op de Lem-
mer. Ik vond er goed gezelschap aan den heer en
mevrouw Govers van Eudageest, den heer Govers
Dyquant en den heer Helderling. Ik had veel ge-
sprak, vooral met den lastiten over deuren,
heideontginning, zwaapen.

Van de Lemmer, waar wy te elf ure aankom-
men, was het zeer vrucht; de bevolking in haren
beste kleeding, maar toe de gouden en zilveren
hoofdciersels der vrouwen behaaren. Het gelaat
en de blanke huid maken een aangenaam in-
druk, maar de handing is niet bevallig; die der
mannen is beter haermaal wat plomp.

Met mijne reisgenoten wandelde ik wat door
het dorp, dat wy graas is en er tusschenand uit-
siet; daarna reden wy met den postwagen
naar Leenwarden.

De kleine stad Sneek zagen wij by het dorp,
dyden; zy viel er bloeyend uit.

Wij reden op den meentmen straatweg, zagau
de andere kochts tweeny dorpen; het land was
laert byna zonder afwisseling vlakke weide.

In Leuwarden hielden wy middag, en navaal,
gens paapoe ik met den heer Helderling den
heer Benker Andree te bezoeken. Hy was niet
thuis, maar een ander bediende bracht ons
naar de woning van den heer Dierks buiten
de stad. Hier wanden wy de beide zwagen
met hunne familie, die ons zeer vriende-
lyk ontvingen, en met wie wy zeer genoot.
lyk den avond doorbrachten.

Dinsdag 13 Juny. Het darselfde heren deden
wy dezen morgen een wandeling door en om
de stad, die nu zeer verbeterd en verspraaid is
sedert ik haar het laatst gezien had. Wy bezoch-
ten de hoofdkerk, die niet schoon is; - het waer-
huus, waer wy, op de plaats, het gedachten ra-
gen ter eere van Balje, die hier overleed was, en
ter eere van een man werd, en by zyn doot al zyn ver-
mogen aan dit gesticht vermaakte. Het paleis
van justitie en een foreaze thal naar de vesting,
die laatste gebouwd met een yzeren dak, zyn
aanwinsten die de stad naar korten tyd verma-
gen heeft. Den Prinsentuin en het bescheiden
vorstelyk paleis der stadhouder, nu van den
koning, had ik te voren reeds gezien; ook de
begraafplaats. Byzonder beviel ons de fraaye
wandelingen, die de wallen vervangen hebben,
en ook die buiten de stad.

Dit werkboek legt ongeveer drie uren naar
Leenwarden.

In den laatsten winter is het aantal taal 160 zekker
men, nu waren er 60.

Des winters komen er 160 kinderen in de school;
nu waren er veel minder. De meester vraagt hier.

4
3

In elft uwe verliet ik Leuwarden: de heer en mevrouw Genest en de heer Helderling hadden mij een grooten wapen zekermid aan de reis naar Groningen te doen. Na by Bengjouw hielden wij stil om het werkhuus te bezochten. Dit bestaat sedert 1843 en is uitsluitend bestemd voor het burgerlyke armenwezen; de directie bestaat buiten dien. De armen waren hier byzonder talryk door de gewoonte om zich in hutten op de heide te vestigen. Een goetkeerde kersting, die slechts gedeeltelyk door den aanbouw van den grond eenig bestaan vond, en overziet keelke af stal, was hiervoer ontstaan, tot groot bezwaar der gepaete inwoners. Het gebouw is ruim en stary; doch, zoo al, het bezwaar, naar eenvoudigh. De armen worden er geknust, zoned en byzich zekunden, vooral in het veld. Men breidt jaarlyks de ontginning der heide uit en slaagt daarin zeer goed. Wy vonden er den opzichter van den hollandard en den schoolmeester, beide zeer getalichte lieden. Het getal der armen is ongelyk; verleden winter was het veel grooter dan thans; dooreen bevoordt het ongeveer 100. Toen men by gewone bevoordt onderstunde was het veel grooter. Er waren slecht, zeer menige, die tot alle werk ongeschikt waren; alle de overige werden tot eenig werk gebruikt, ook in den winter, zoo als schuilen en kleetken maken, spinnen, enz. De kinderen, ook van andere heidebewoners, werden regelmatig onderwezen, en des zondags wordt godsdienstveroorning

De heer Bouker Andree heeft mij gezegd, dat
naar een Zaar Novosibirskische Bevolking Be-
staat, Haulerwegh genaamt, in de maak der
Drafter Compagnie.

4

gehouden; 'tuss dat de hervorming, die zeer groot was,
leidsamerhand werd wylt. In de groote slaap
ziet men mannen, vrouwen, en kinderen versameld.
Dit geeft, zoo men ons zeide, niet den minstanten
staal. De kinderen zijn voor twee personen, helpe
wij niet kunnen gaestouwen. De kosten van
overhand beoogen $\frac{1}{0.65}$ in de tussch van vading
en kleding. Het geheel der inrichting kost in
gewone jaren ongeveer $\frac{1}{6000}$, daaronder begra
pen $\frac{1}{1000}$. Voor aflooping van het geleende ka
pitaal. Men verkoopt daarvoor een goed be
houwen grond. Honderd morgen zijn bestemd
om ontgonnen te worden; daarvan zijn er reeds
40 bebouwd. Geen andere arbeiders dan er
men worden voor den landbouw gebruikt.

India er een kanaal was, want het verloor, van
de men trachtte eindelijk de kosten uit de op
brengsten van het veld kunnen goed maken.

De geheele inrichting is uitsluitend van de
gemeente Bergsum, die ongeveer 3000 inwoners
teet. Alles raampgenomen is dit werkhuis een
van de beste, en voor den toestand der armen
het meest geschikt; het doet meer dan in het be
stantandshand was sijn; het bevordert ook
orde, vlyt en bezparing. Het zal bleekts te be
zien staan, of het getal der armen niet buiten ver
houding zal toenemen.

In het dorp Buitenpost hielden wij woensdag.
Het land verstaande meer afwifeling; behalve de
weiden, zagen wij veel bouwland ont gebouwd.

Het westen kwartier der provincie Groningen, dat wij
vervolgens doorneden, verschilde weinig van Friesland.

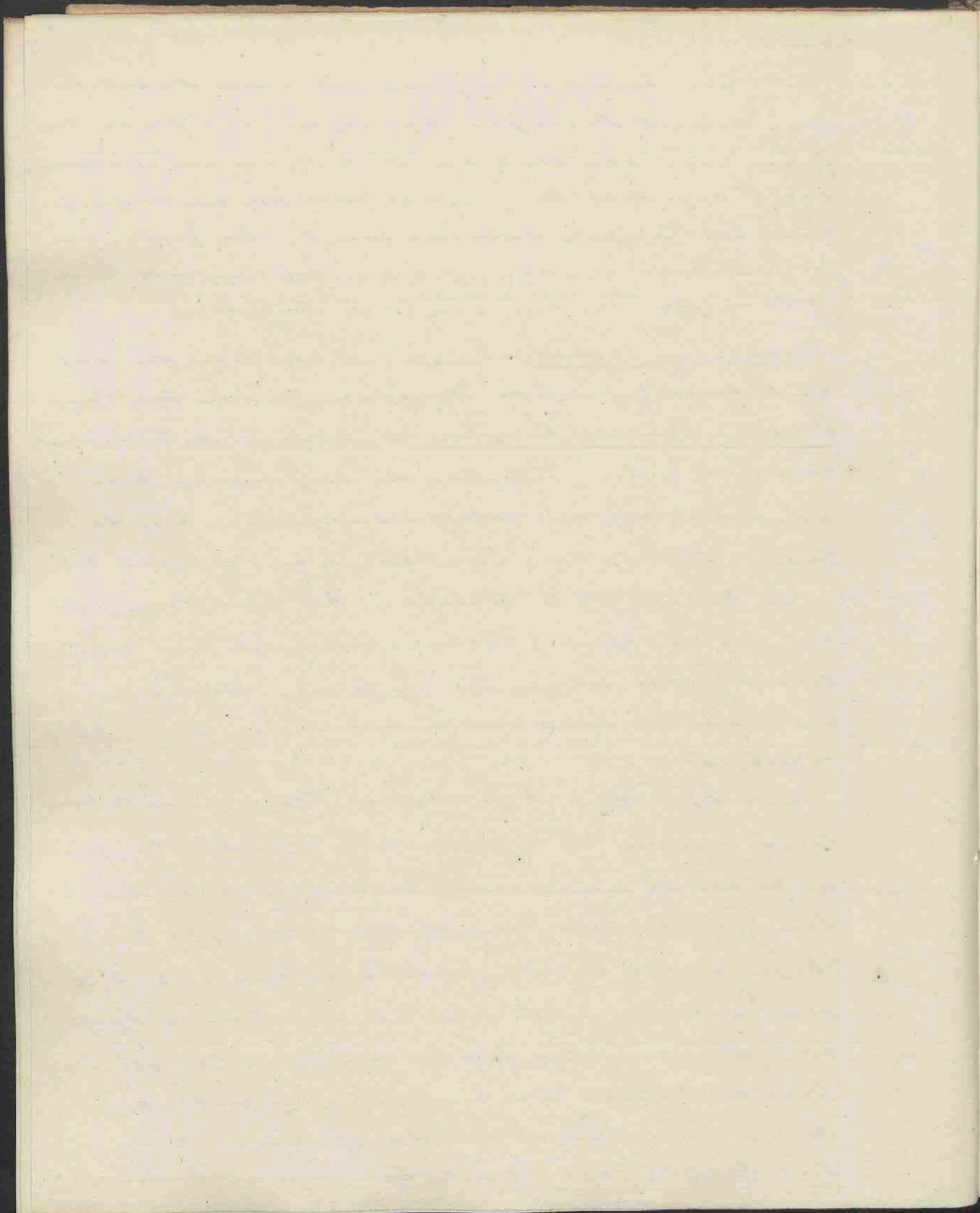
[The page contains extremely faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the paper. The text is too light to transcribe accurately.]

land.

To 6 ure kwamen wij aan. Ik wand dandelyk
myr vriend Surinpar, vervolgens ook Slact. Wy
waren zoan een stuk over de kolonie van Skellroy,
dat I. opgesteld had, en dat met eenige wysziging
naar het Congres bestemd werd. Wy gingen over
het loopstak der vergadering, waar wy nog vele andere
de koningen vanden; ook in de Societeit.

Woensdag 14 Juny. Een groot deel van den dag
werd besteed naar de Vergadering van het Land
hant handhandig Congres, waerover ik herwaars,
getamen was. Tusschen de vergadering had
men dezer morgen gelegenheid gepaan. om de
tentoonstelling van Landbouw en Veeveest kin-
te de Hoopruust te bezoeken. Het was daar zeer
nal, zoo dat het, my althans, waerlyk niet hetgeen
belang hebbe waerlyk te zien. De treestaten
zou waren meestal niet nieuw, maar van inlandigen
maakset.

In al by Colloga Numan met Slact, die er te kin-
was, en met den Dr. J. Teyler van Wysseld. Wy gin-
gan samen op nieuw naar de vergadering. Toen
dese geindigd was, ging ik met Surinpar by
Meyer, dien ik in vele jaren niet gezien had, en
daarna brage my Surinpar by den dichter Span-
dau, waar wy den heer en mevrouw Geertsema,
Slact en Numan met zyne vrouw aantreffen.
Het gezelschap was zeer aangenaam: de oude
Leer Spanbauw en zyne twee dochters; ontvingen

8
ons byzonder gastvry; wy hadden, Bala-pryk en
levendig gesprek, en bleven tot middernacht.

Donderdag 15 jany. Tevreden de vergadering
was het Doofstommen-instituut voor de les
van het Congres te openbaaren; ik bleef er slechts
kort, omdat het zeer vol was en ik het vroeger
goed gezien had. Ik bezocht Prof. Rogers,
pauze den heer Spewler te bezoeken, die nu
de stad was, doch ik vond mevrouw, met wie
ik wat praatte. Ook bezocht ik de fraaie
gedeelten van de stad, die niet sedert ik het laatst
hier geweest ben, nog zeer heeft verbeterd; ik
bezag ook het nieuwe Academie-gebouw, dat
nu bezig is te bouwen en waarvan wy het
plan zeer goed voorkeuren.

Deren namiddag was de groote maaltijd
van het Congres, waaraan 260 leden deel
namen. Gy vond plaats in de zaal der Nat.
maats, waarbij een fraaie lunch is. Ik sprak
veel met den heer D'Abbing, die nuwt my wat,
en den heer Goetssema myn anderen bursman.
Men was levendig en vrolijk en tenent 'twee of
drie. Ik bleef er tot één uur.

Vrijdag 16 jany. Deren morgen was de laatste
vergadering van het Congres. Daarna heb ik met
Lunigan gemaandeld en in den Dieren gezeten. Wy
nauwen ander de gatten enkele houthoopen, onder an-
deren den heer Van der Feen uit Leerswanden. Ik be-
zocht myn de familie Meyer, en ging vervolgens naar

[The page contains extremely faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the paper. The text is too light to transcribe accurately.]

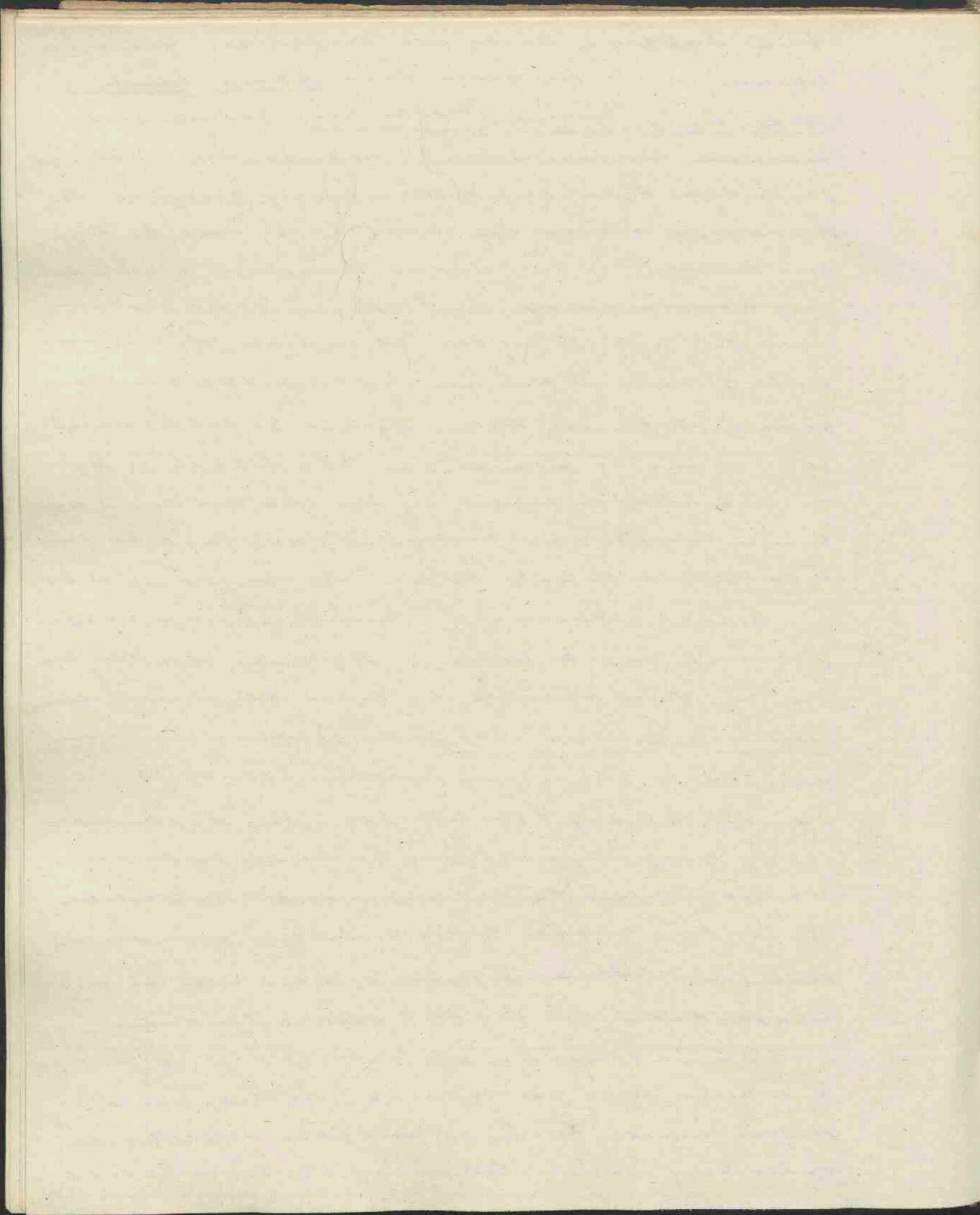
7.

het tweedronnen, dat in eeno reise buiten de stad
plaats had. Dit was vooral merkwaardig om de
groota menigte toekouwers, vooral van vrouwen,
wie in de landskleding. Haar uiterlyk waske,
men wat boven verwachting gunstig. Vele waren
van het land en de rykdom was uit het
schitterend hoofdicarad blykbaar. Niet licht
zal men in andere landen de bevalking zoo
krachtig en met zoo veel toebauer van welvaart
aantreffen. Men was vrolyk doch overal
keerschte orde. In vond hier Herman
Lear, Leringar, en wy reden raam naar de
Harmonie, waer deren avond een feest was
ter eere van het Congres. Er was groot ge-
zelschap in den tuin en in de zaal. Ten dranken
thoe met de families Spandere en Geertsema.
Er was muziek en taer het danke werd ma-
de tuin fraai verlicht. Dit was in goed ver-
schap zeer genoepleyt. Ik heb daer saps veel
Bemiffen gemaekt, out die van den President
wicker. Die waren van hier vermaand, zoo
dat ik veel gesprek had. Te middernacht
ging ik met Strompar huilt waagde.

Zaterdag 27 Juny. Doro dag werd bestemd, om
in de provincie rand te ryden; verspilende par-
tyen gingen in verschillende richtingen. Myne ge-
zelschap bestond uit de Hr. Schilthuis van Gronin-
gen, Heerkent en Ravins van Lwal van sange heer
Lansbeck. Twee landlieden reden ont met twee
wagens en paarden, te maken E. W. Koninginga en

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in approximately 20 horizontal lines across the page.

W. L. Dykhuis, bevoegd uit Vierhuizen, gemeente,
Telrum. Hij reed door Adorp, Wintsum,
Weker, Leens, Telrum, Vierhuizen. Grootendeels
bevondem my out op een straatweg, die vijf vijf
jaren door byzandse onderverming geclopd is. By
Kouwinga bleven my maar kort; dat by Dyk-
huis heelden my midoap en beropen de gehele buer-
desy waanwkenryf. Hy heeft zyn land naby en
over den dyk, te weten 70 bunders bouwland
en 10 grasland binnen - en nuy 100 bunders
grasland buiten dyks. Hy had 50 stube rund-
vee, 18 tot 20 paarden en 250 Schapen. Hy
konnt alles op regew, en handt het land wel
kamen zinner van ontvond; ook laat hy het
byna nooit braek luffen. De opvolging is de-
ze: klaver, - koolraad, - winterpavet, - rappe
en daaronder nuy knollen. Hy veide ons dat hy
aan zyn beste knochts, die hy in byzanden dienst
heeft /110 zinner in het jaar geeft; aan de an-
dere /60, - /30; - aan jongens /10 of /8; -
aan de meiden /50 tot /30. Aan daglaaners
/0.50, vrouwen /0.35 tot 30 daags en de koch.
Ook laat hy wel by den akker of het stuk werken.
By het huis was een nette kuis met groenten, en
klaanew. Als een byzandheid wees hy ons
Schapenbater, die my loch slecht smaakte.
In het huis was alle, net en goed ingerigt, maar
juist niet met veel smaak. De Schapen en
Hallen waren kuis en zeer goed onderhouden.
Op het huis was een telegraaf om het westwaak

9
te kunnen leenen als het middag was, en
alles was zijn vry eigendom, en de heer Schied
kuis zeide my, dat zijn land op 180 tot 170000
waarde geschat wordt. Zyne vrouw en kinde-
ren hadden een gunstig voorkomen, maar toch
welkamen baersek. Hy zelf was een vry mee-
anderrigt man, die blykbaar boven de gewone
narrowdeelen stond, en ook zeer het zelfge-
wel naar onafhankelykheid had, dat een vry
vermogen in zijn stand verschafte.

Het land dat my daar gezonden was had over-
al een goed voorkomen; het was niet zeer
bebouwd, hieren baer was fraai gebouwd,
en by uitsteek goede gebouwen, sommige
blykbaar geheel nieuw, en alle goed ander-
handen, velen ont byzonden in het oop.

In de meelanden zagen my, even als in Vries-
land vele Duitslen. Dit is op het Congres ook
ter sprake gekomen. Men zege, dat zy 200 me-
nigvuldig zijn door dat de meisen in het vorig
jaar den grond 200 lot gemaakt hebben, en
zy groeyen 200 weelderig om dat de grond 200
goed is. Het verminen om ze uit te roeyen
schryft men toe aan gebrek van volk, en dit ver-
meerdert men niet gaarne op een Republiek, en
omdat men er dan op andere tyden, als er geen
werk voor is, 200 veel overlast van heeft.

De groote bezorgdheid om niet meer arbeiders aan-
te lokken dan men op den duur in het tuert kon hou-

* Men is zeer tevreden dat in den tyd van den
oogst zoo veel vrienden komen, die, als
het buitengewoon tussch voorby is weder
heen gaan. Op dezen tyd komen in alle
ve jaren ook reeds enige vrienden; doch
dat mag toe zijn die byna niet gekomen.

Tenwyl men hier minder armen heeft dan
 elders, bedroeft men ook niet over needdie,
vergen, die elders zoo veel schade aankan,
gen.

den is in dit gedeelte der provincie eigenaardig,
 en men schryft het daaraan toe dat hier veel
 minder armen zyn en zy niet vermeerderen
 zoo als elders, byzonder in sommige gedeelten
 van Vriesland.

x
 Op sommige plaatsen zagen wy matwedraad; het
 had gele blaemen en men zeide ons dat er ook
 is met runde blaemen. Het is een eenvoudig
 onreuker gewas, alsdat het zeer behoven en bleef
 zyn moet om twee goede pryzen verkocht te
 worden. Tevens is het niet goed uitrukt,
 maakt men er ook van, die onder dien van
 gewoon raaprukt vermenigd wordt. Hier
 en daar zagen wy een oly-gewas, dat als on-
 kruid groeit, en hier knodde genaamd wordt.
 Het bleef veel al, raaprukt en goede ontwee
 oly opleveren; doch zoo weinig, dat het de plaats
 niet goede waard zyn. Daarom veit men het
 niet, haerel niet zonder moeite.

Door Hornhuizen, Klaasterburen en Pieter
Buren reden wy naar de grootste landhaere van
Geest Ryndest, een der naarmaanste Groningse
 haeren. Hy waant op Groot Zeewyk in den Noord-
 Palder, op vry grooten afstand van het dorp twaalf
 furs, waaronder deze plaats behoort. Ongeveer
 200 bunders land behooren tot Groot Zeewyk;
 het grootste gedeelte bouwland. Doch hy
 heeft bovendien Klein Zeewyk in den Zuid-
 Palder, meer oostelyk gelopen, met 96 bunders
 bouw en 70 huten byen. Van de eerste plaats is Geest

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

Rynderen slechts meger, en maect by jaarlyke aan den eysenaar voor beblamming 112.00 botalen. De tweede plaats heeft hy in vullen eigendom gekocht. Hyne woning is blyfbaar die van een ryke man, ruim en met de meesste en de meesten, byna al, in de stad. De andere geboonen sijn op groote schaal. Eene schuur die 240 vaet lang, 40 breed en 53 hoog is; - een stal voor 60 stuten rundvee; - een andere voor 42 paerden. Op een kleinen afstand is een ruim gebouw, de kassens genaamt, voor woning van bedienden. Behalve deze sijn er nog andere nevengebouwen. Hy heeft 200 schapen. In de schuur staat een groote doorschieting. Dit wordt met 200 paerden in beweeping gebract en men doort met 5 muet vog of twee, 8 tot 10 muet garen mede in het net. By het bezigtigen van dit werktuig viel ons in het oog, dat de schuur zeer weinig licht had. Eene andere opmerking was dat de muet hoop niet onder dak is, hetgeen thans door de beste landbouwers als een onnuttigheid beschouwd wordt, omdat de vogel een gedeelte van de kruacht aan de muet ontnemmt.

Een voorname gemas is hier het keesnaad. By gebrek aan gras, knaest men naar het see veld vordertevinden. Wy zagen nu de paerden groene kamergarst eten; hetgeen in deze provincie zeer gewoone is. Sedert eenige jaren vint men hier met voordeel

[Faint, illegible handwriting on lined paper]

afsen naar Engeland.

Van het marktvak gaf hy my het volgende op. Hy heeft slechts 5 knochten en drie meiden in huis; baren die nap 20 daglooners in de week, 24 vrouwen en 6 jongens buiten de week. In drukken tyd komen hier nog maal 40 menschen by. Aan de knochten betaalt hy 110,- 100,- en 195 in het jaar. De daglooners zyn dit jaar duur, omdat er zoo weinig vreesden komen; buiten de week zyn de verdieners 24 1/2 daags.

Het was my zeer belangrijk den Groninger landbouw eens in zyne volle kracht te zien. Geere Rynders had ik op de vorige landhuishoudkundige Congressen reeds leesen kennen; hy onderscheidt zich niet door de uitgesprokenheid van zyn bedryf; maar ook door zyne kundigheden. Hy deesert de wetenschap van den landbouw zeer grondig; heeft ook eene bibliotheek en leest regelmatig de tydscriften over zyn vak. Zyner beschaving respicert men aan hem weinig en hy neemt niet uit als sprekend. Zyne zonen zyn, zoo ik verstan, ook maal onderwyf en zyne dochters hebben veel beschaving; zy hebben sedert eenige jaren de landhuishouding afgeleerd. Daar zeer afwezig waren, konde hy ons niet anders dan thoe aanbieden, hebben voor ons volkommen naar inwendig was; doch een heel talryker gezelschap, dat er eens naar ons gemaakt

[The page contains extremely faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the paper. The text is too light to transcribe accurately.]

was, waaraan een ziele de heer van Itbertum be-
vand, behloefde zich wederhand over de wei-
nige gastvrijheid, omdat hy, zoo hy beiden, he-
had laten honger lyden.

De ryke Baeren in deze streek vormen een
kloffe van zeer onafhankelyke en veel wat
aanmatigende lieden. Zy zyn, zoo als men het
naemt, uweyelyk te negezen. Het viel my in
het oop dat onder de partnetten, die wy
hier en daar zagen, nooit die der voortelyke
familie gevonden werden; en men zende my
dat die in des daad verspreet voorkomen.

Deze streek is, even als die van den Dalland,
zeer bevoordeeld door de voortdurende
aanwinst van grond. In den Noord-paady,
den liethuizen en den Oostpolder zyn in de
laatste dertig jaren meer dan 5000 bunders
land ingedykt; en buiten de dyken graeit
aankondend nieuw, zoogenoemd kuel,
des land aan. Geen wonder dat men hier
zoo veel belang heeft gesteld in de kuelseer-
kwestie.

Op onzen terugweg reden wy door Usheworden en
Warffum, zeer melkenende dorpen. Wy hiel-
den ons wat op te Onderdendam, dat nog
aanmerkelyker is, en het voorbeemen van een
kleine stad heeft. Voor de herberg viel ons
het uithangbord in het oog. Het vertoont een
man te paard met een vrouw achter op ryden,
de door het water. Dit was, volgens de ver-

[The page contains extremely faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the paper. The text is too light to transcribe accurately.]

klaving het Ommelanden wapen, en staede den
 toestand van het land voor, dat in den win-
 ter meestal overstromend was, zoo dat men
 niet anders dan te paard reizen konde, en de
 vrouwen gewoone wapen zich achter den
 ruiter te plaatsen. Die overstromingen
 zijn wel sedert een geruimen tyd niet meer
 gewoone; maar het rijden op die wege heeft
 toch nog lang voortgeduurd ten gevolge der
 onbruikbare wapen. Eerst in de laatste jaren
 zijn de wapen verbeterd, zoo dat men ook in
 den winter met wapen rijden kan; doch de
 vrouwen hebben nog veelal de oude waer-
 deghed om zeer vlieg achter op het paard
 te springen en zich daar vast te houden.

Op nieuw door zeer welvarende dorpen: Be-
 dunn, Noordwalde en Zuidwalde, kwam
 mij tegen tien wie in Groningen terug. Overal
 waren de huizen goed onderhouden, vele
 zelfs nieuw gebouwd; het veld goed be-
 steld; steeds zagen wij rysoekultuur en geen
 anker in de akkers. Er was geen twyfel of
 wy bevonden ons onder een vlytse en ry-
 ke bevolking. Die welvaart op het land
 is tenens de oorzaak van den vooruitgang
 der stad. Het vertier, zelf, der winkels van
 weelde moet aangemees groot zijn. Men ver-
 haalt b.v. dat een boer met syne dochter in
 een goudmidswinkel kwam en zege dat man
 haar voor / 1200 op het hoofd moet zellen. Het

[The page contains extremely faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the paper. The text is too light to transcribe accurately.]

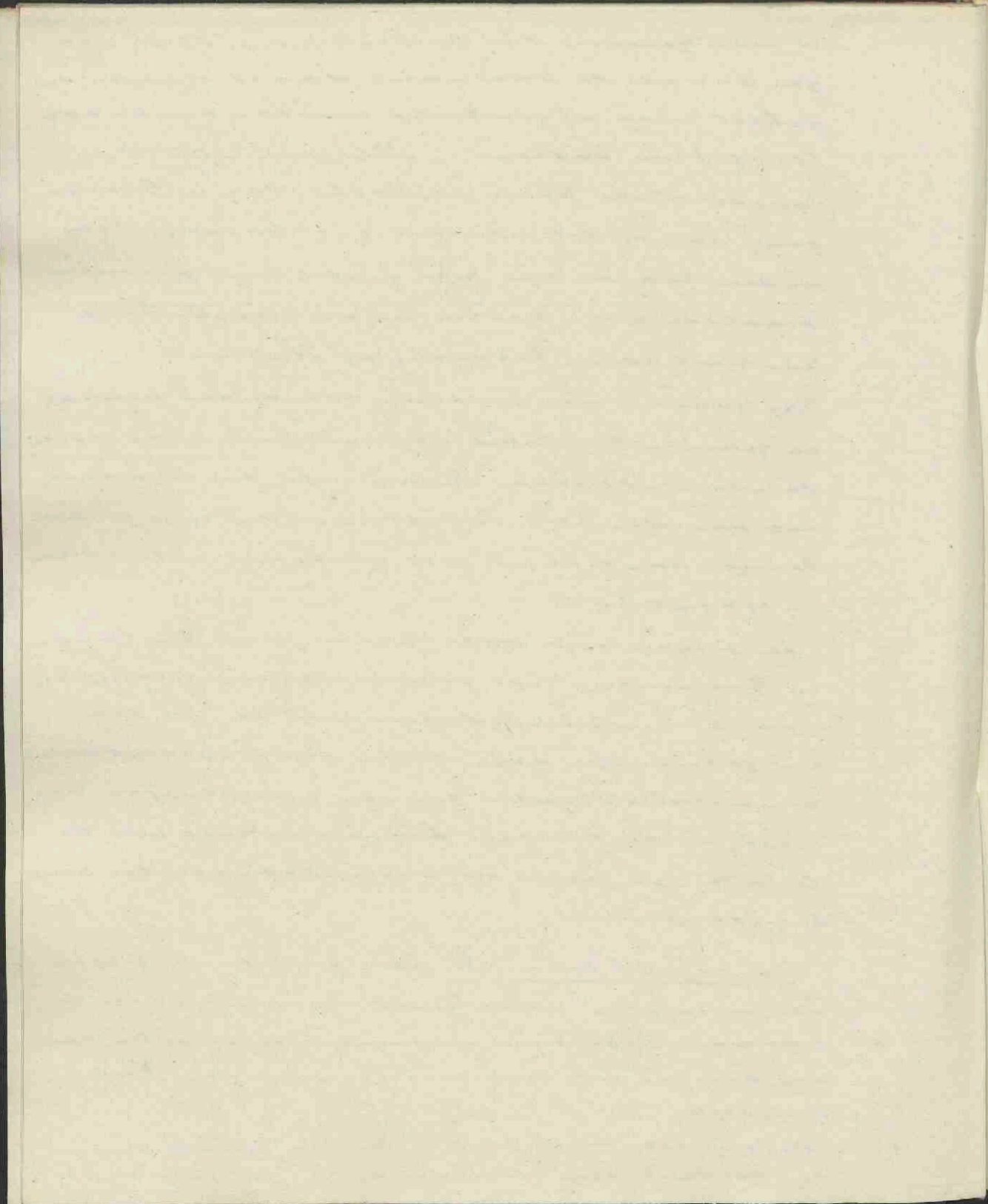
is zeer gewoone dat Buerenmeisjes thals vna.,
 gen ras al, de waarnaams dames draagen, en
 geheel niet afgestrikt worden omdat die
 180 of 100 kosten. Sterpens, vest man,
 waerot meer haek verkocht, dan in Gronin.,
 gew; ook is die nenpens gaedkoop. Ook
 andere waren zyn hier gaedkoop: groenten
 vruchten enz. kosten naammelyk half
 zoo veel als in Utrecht of Holland.

Wij waren zeer veldaan over onzen uitstap
 en namen hartelyk afscheid van onse vrien-
 delyke leidsliede. Konwings en Dykhuut;
 ook van den heer Schilthuis, die met groote
 beneidnaardigheid ons ontrent vele zaken
 onderrigt had.

Ik moet nog opteekenen, dat het Congres
 in Groningen met groote belangstelling en
 voorkomendheid behandeld is. De stad
 had gedurende deze dagen een feestelyk voor-
 komen, alle straten waren met vlaggen ver-
 cield, en de burgers begroeten zich om be-
 liefd te zyn jegens de vreedelinge, die zich
 hier bevonden.

Zondag 18 juny. Te half 9 vertrok ik met
 den postwagen naar Lival; met wy waren de
 heer van Ibbertus, en myne reisgenooten van
 den vorigen dag; de heeren Heerkens en Van
 Lonsbeke.

De weg was my bekend en boerde weinig nieuws
 op. Het land heeft doorgaande een gunstig voor-

komen. Wanneer men in deze verbeelding de
 dorpen van Duitsland en Frankryk met deze
 verpelyt, is in onze provincies veel meer arde
 netheid en welstand. Drenthe maakt hierin
 geene uitzondering. Pyrenes viel my het
 fraage dorp Vries in het oog. Afzen behaalt
 het landelyk inkerlyk, dat nuur de hoofdstad
 eener provincie wel niet vreesd is, maar
 toch een zeer aangenaamen indruk maakt.
 In Meppel werd wat stil gehouden, en ik
 bebensan er nog een reitgenoot in den heer
 Heloma, lid der Staten generaal, die zich
 met my verwardde over de zondevinge
 beweesen van den heer van Ittersum, die
 met eene eigenaardige logica betoofde dat het
 uit de jongste hertare duidelyk bleek, dat het
 enige goede stelsel van regering het Ruffinck
 is, en dat alle rampen ontstaen zyn door de toe-
 geslykheid der vorsten, die zich niet aan dat
 stelsel hebben gehouden.

In Onverpael reden my door de dorpen Stap,
Roort en Roneen, die veel meer op die van
 Luertphalen zelyken. Te 7 ure kwamen my
 te Zwal aan.

Ik deed daerlyk eene wandeling en waerde
 kwam uit een koppel, die ik vandyging, de
 heer Revins, een myner toetgenooten van de
 vorsten dag, die reeds naar my teruffkeerd
 was naar deze stad, maar hy trouw en
 apat heker is. Ik dronk met hem en zyne fa-
 milie ook eene juffrouwe uit Groningen kof.

Faint, illegible handwriting covering the page, possibly bleed-through from the reverse side.

17.
hy en, wy onderhielden ons over de geneespen-
nen van de laatste dagen. Daarna verloor ik een
bezoekje en sprak ik me nu nog door
de fraaie omstreken van de stad; de avond
was zeer schoon en de vrees van de laatste veel
menschen op de wandeling.

zaterdag 19 juni. Te half zes vertrok ik de-
ren morgen met den postwagen op Arn-
hem. Ik had toe afschijning den wagen over
Hattum en Apeldoorn gekozen en die heeft mij
wel bevallen. Hattum is een der mooiste plaats-
ten van ons land, en toch bezit de stad een
uitgetrochte gemeenteweide, waarop elk
gezin eenig wee kan zenden. Just hierover
zegt men, is de bevolking zoo lui en avers;
zy laat het op die kleine ontastende
brou van bestaan aankomen, en die wei-
de is zoo verwaarloosd, dat zy zelfs goede
goede voeding voor het wee der koeven op-
brengt. Het reepte heeft plaats te Zonsum-
den. Men weet mij hier, te Hattum, de fraaie
woning van den heer van Illersum, bijna
het enige goede huis in de stad. Sedert vele
jaren heeft hy nauwelijks gezorgd voor de verbe-
tering der gemeenteweide.

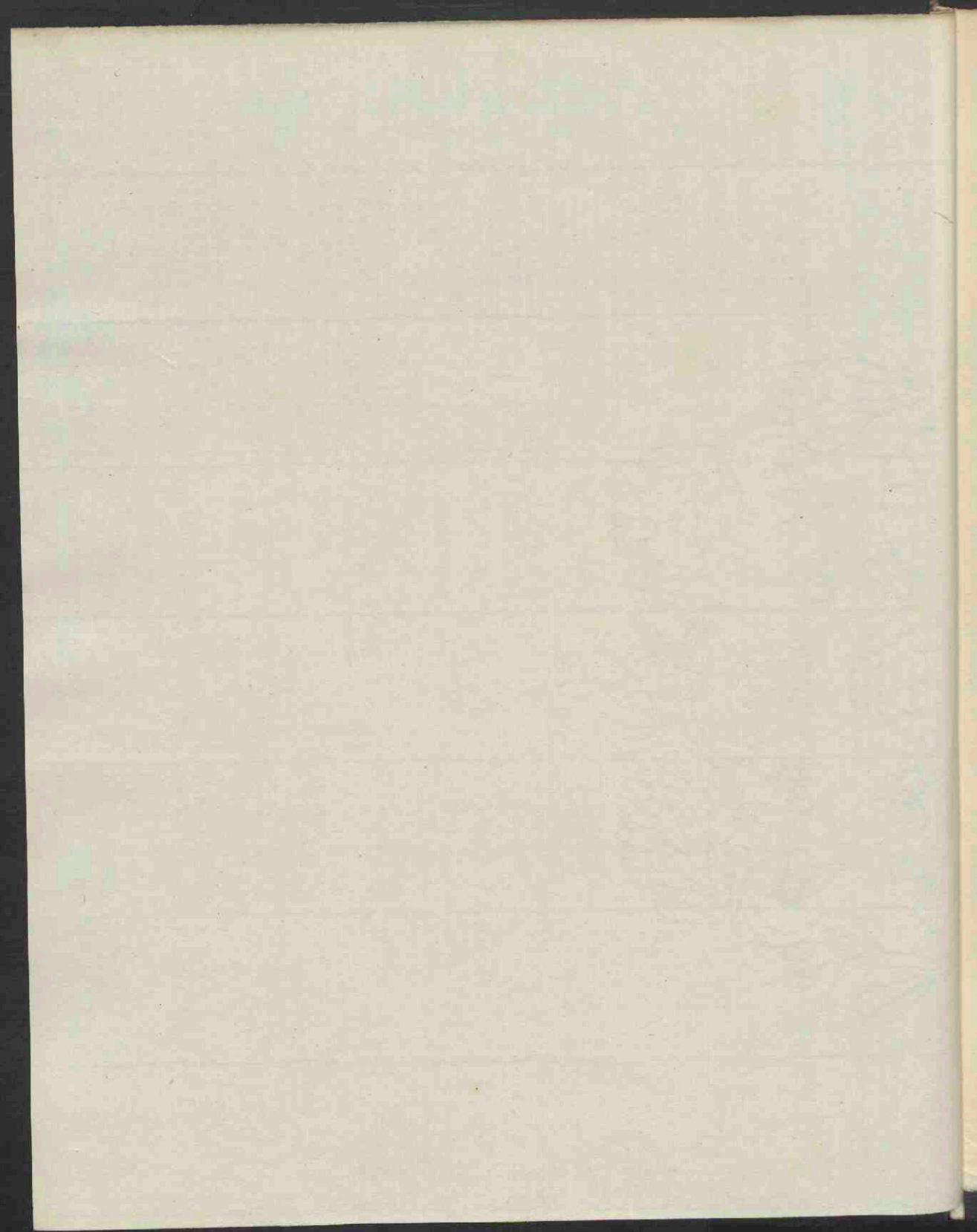
De Veluwe, die ik nu verder dooreed is een
onvruchtbare streek; evenwel heeft zy zeer
aanvangzaam voortkomen. De menschen
niet heeft reeds een groot gedeelte goed so-
boud, en aan den weg viel men slechts, wei-

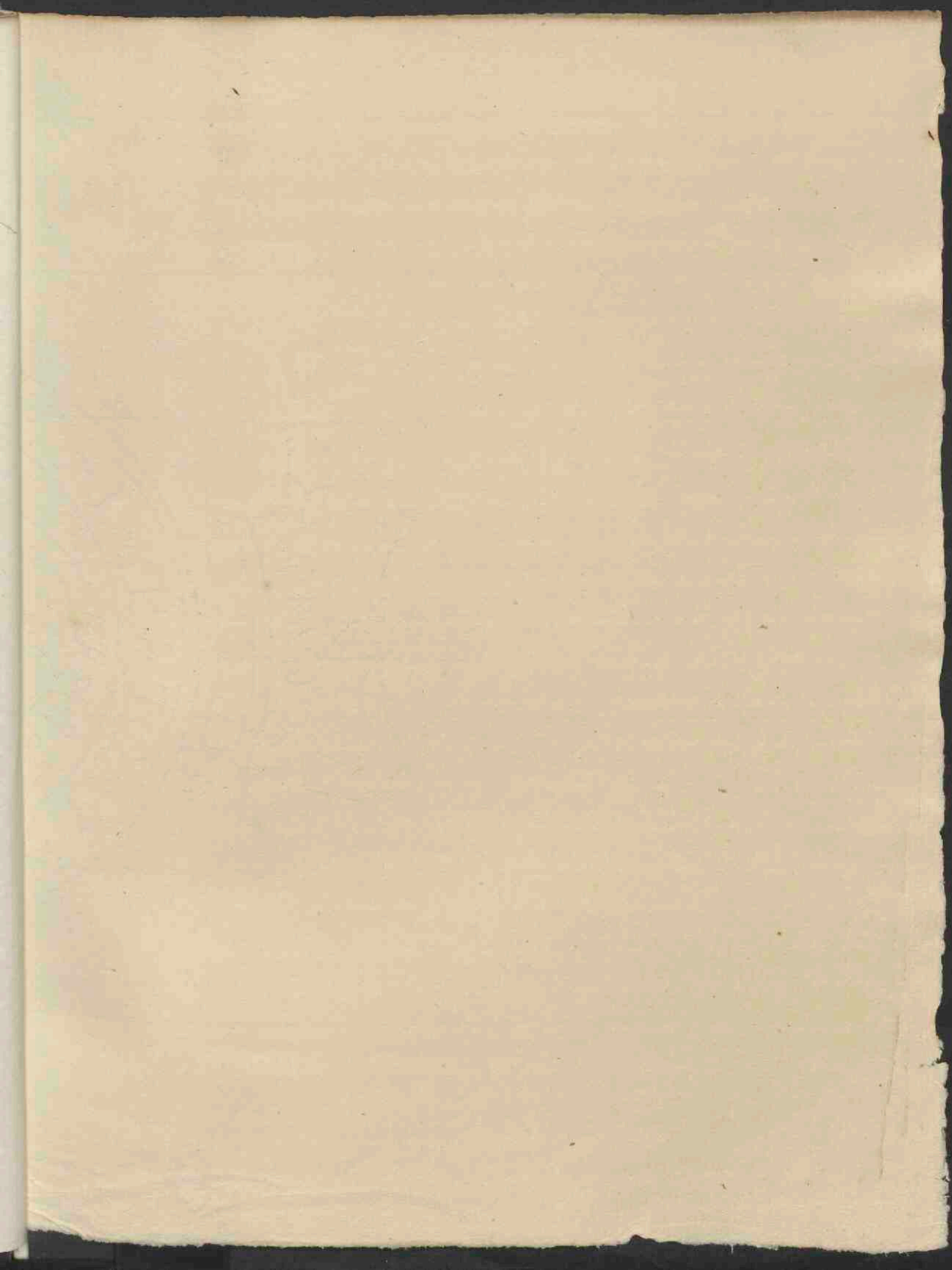
[Faint, illegible handwriting on lined paper]

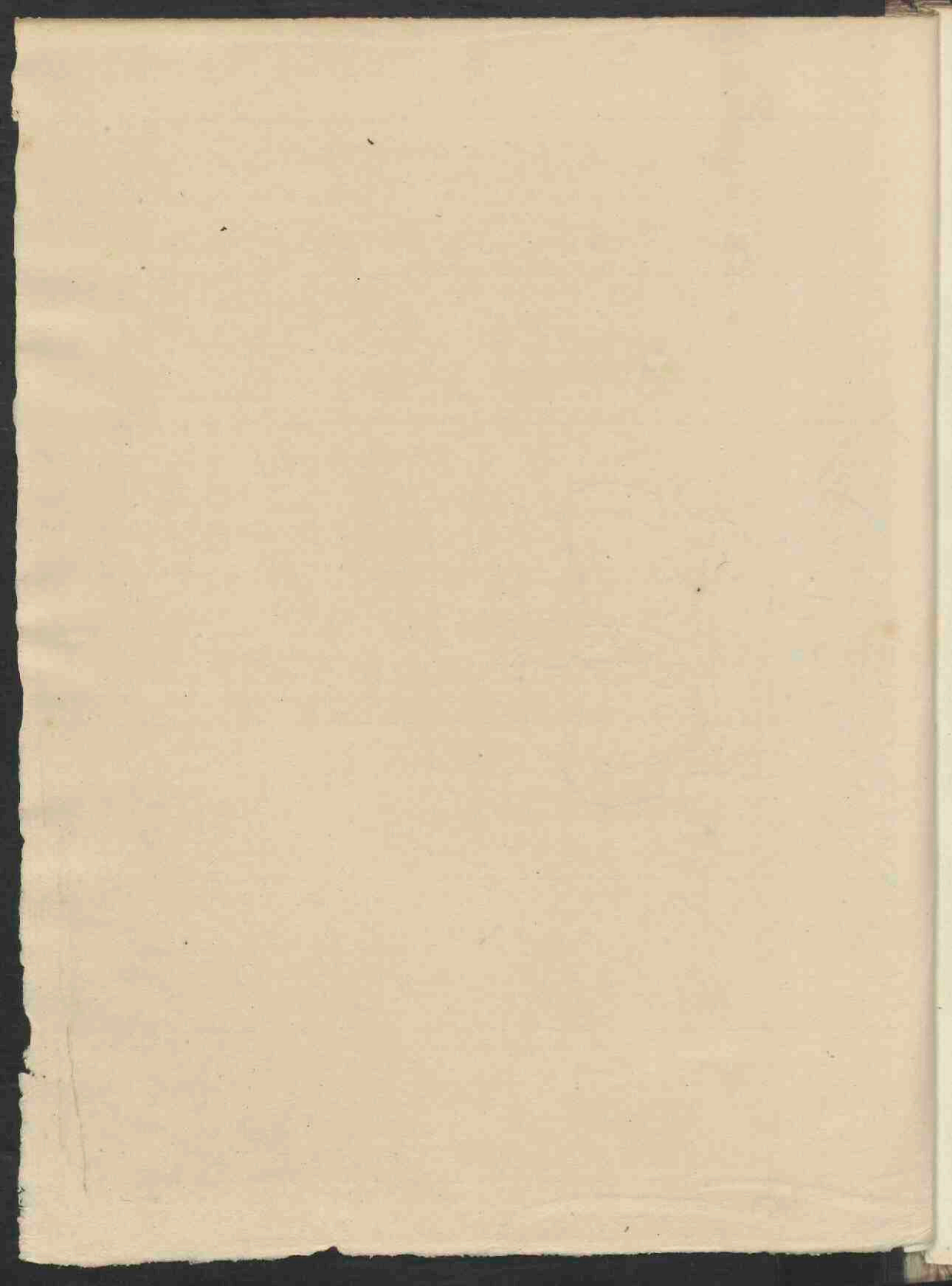
nij beide meer, de dorpen Heerde, Epen,
Vaassen hebben een goed vruchtbaren, normaal,
 zems rijk men nog veel plant de beide, doch
 zij is op vele plaatsen beplant, en dan leest
 zij een aangenaam gezicht op. Zeer schoon
 gebouute treft men aan nabij het Loos en
Apeldoorn, en daar is ook veel grond aan
 gewonnen. De weg waarnaar wij reden,
 van Klinker, zeer goed aangelegd, bestaat
 nog niet zeer lang en is, zoo men mij zeide,
 door een maatschappij gemaakt; die is
 een weldaad voor deze strek.

Wij hielden stil aan de herberg genaamd
de Maeste Haere, waar wij zeer goede kof,
 by en brood vonden. Men ziet hier een by,
 zonder vraagte onderwette kant van, ebben,
 hout, die men zegt, dat reeds, meermalen de
 konplust der Engelen heeft opgemacht; dat,
 verzeft; men bewaart ze als een familiestuk.
 In deze herberg heeft Napoleon op 4ymen weg
 naar Rusland uitgevust en een der Keizer
 lyke bestritten onderschreven.

De kranen in Arnhem juist toen de Russen
 trein naar Utrecht afreed; 11 ure 40m, en
 vervolgens dadelijk daarmede mynen weg;
 zoo dat ik naar 2 ure thuis was.

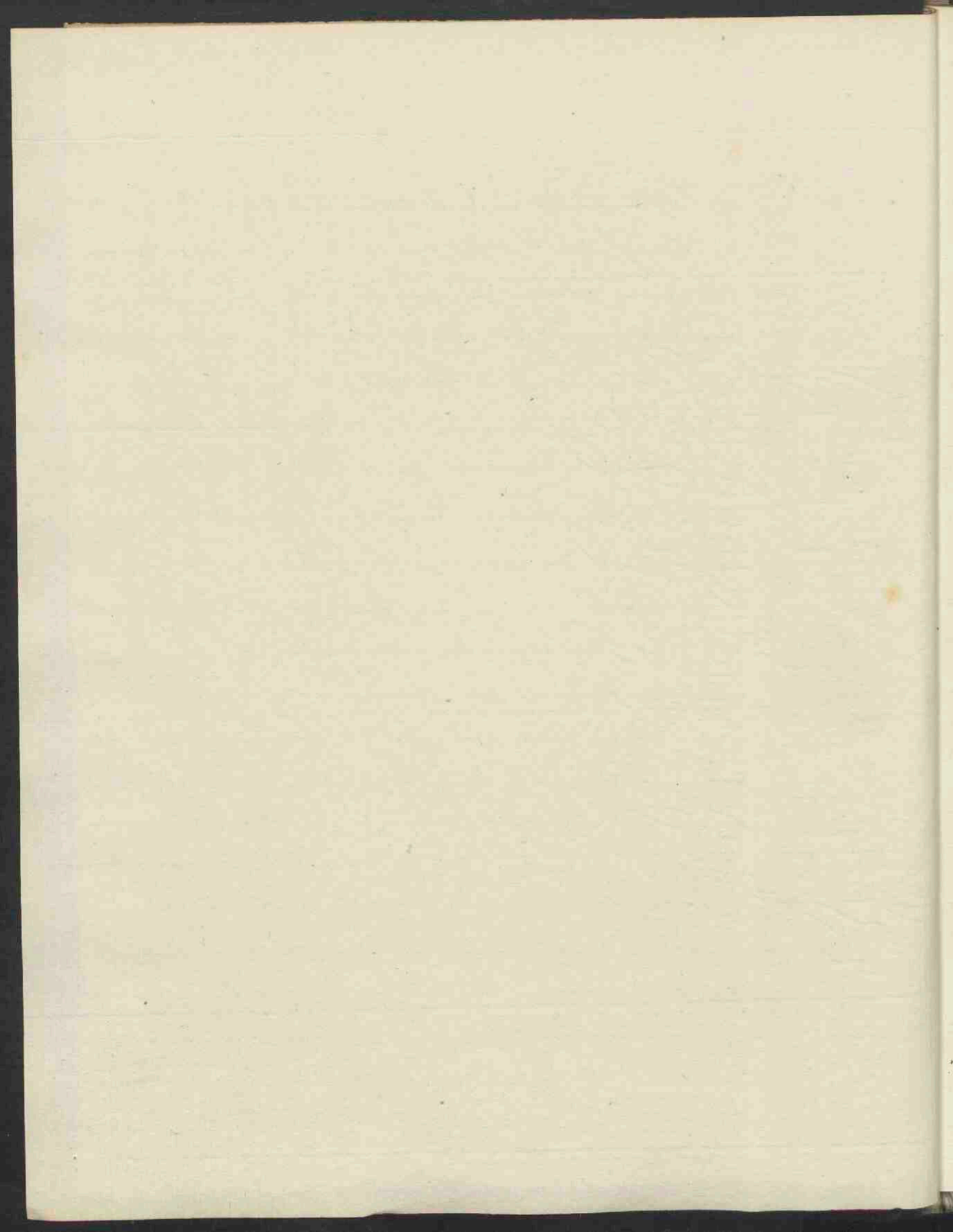

1

Zaterdag 24 Junij 1854. Berau na.

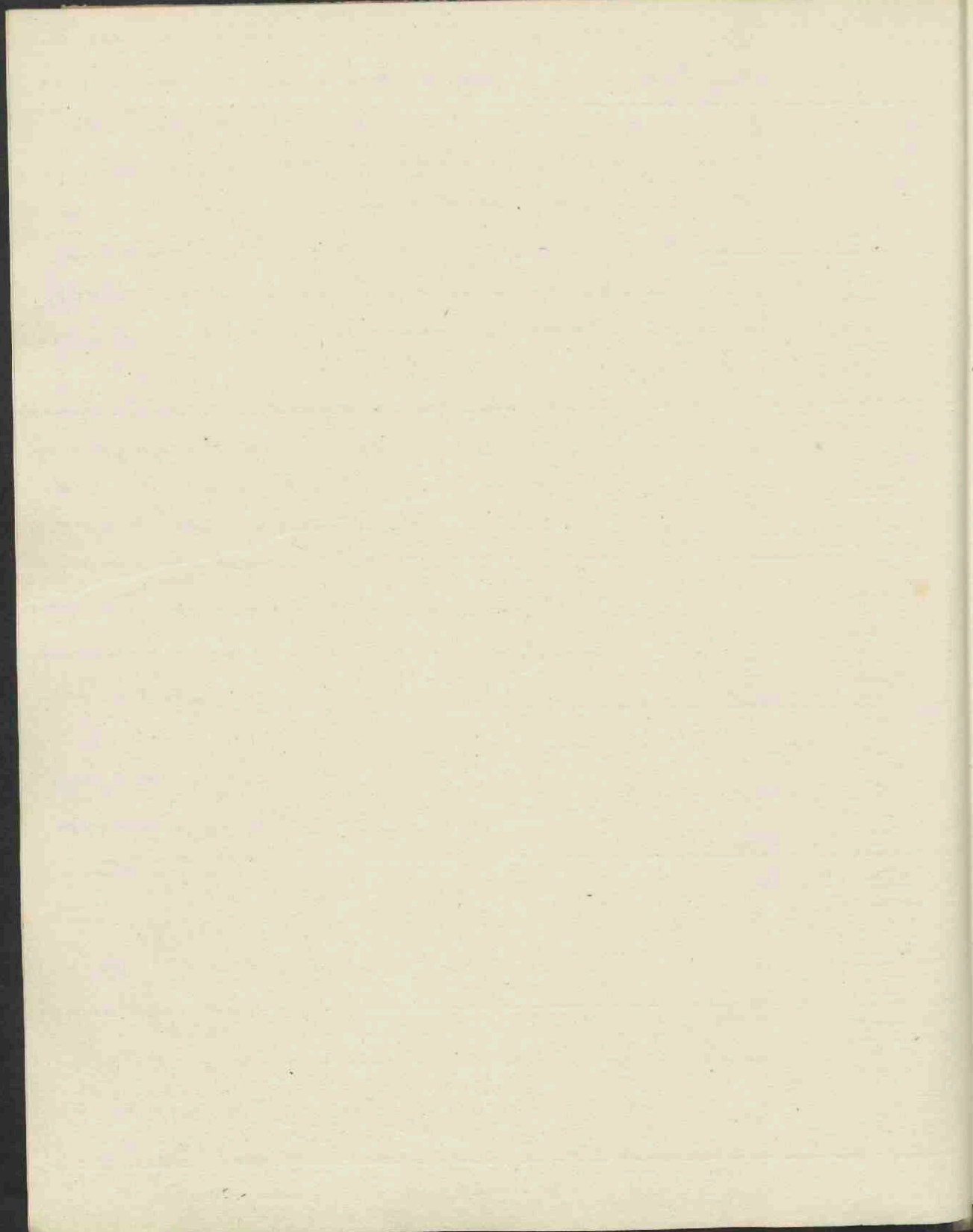
midday te 6 ure vertrokken naar Amsterdam.
Ik was alleen in den wagen met den Deen-
schen Consul te Amst. die mij heel sprak over
zijn vaderland Sleeswyk en over Bismarck
karr. De onlusten van 1848 en volgende ja-
ren hebben in dat land heel kwaad nage-
laten, dat slechts langzaamhand verduywen
of uellicht ten goede heen kann. Het is zonder-
ling hoe de Bismarck, die zeer goed naam kann
den onvredestemmen, door misverstand en vrees
de inblowing en toe gekomen zijn om rijk te
kann en te benaäelen. Thans soude de karr
nie veel kortald worden, indien men eenige ach-
ting voor den Vorst soude hebben, en indien de
Regering niet een soort van triump der Deenen
over de Duitschers wilde daen gerassen.

In den vroege namiddag door de doubtle van de
Controle halen; de avond was schoon; ik mant
te een eenzame wandeling over den dyk naby
het Quaterdijk; - dronk thee in de St. Stads karr
karr, waar ik mijn inderst genomen had, en ging
vrees naar bed.

Don. 25 Juny. To 7 u. vertrok ik met de
 stoomboot, te 10 u. kwamen wy naar Luth.
 huizen, en te een uur te Wastlingen. Het
 waarme weder maakte de vaart aangenaam.
 Er waren niet veel reizigers, en daaronder
 geen kennissen. dan een heer Hlemstra uit
 Leeuwarden, zwager van mijn nicht van ambte,
 naast Top Haur op mijns feetmeent ik hem had
 aangesproken.

Het een postwagen werd dadelgk de reis voornemend,
 de galle kraating maakte het thans mogelijk vlij
 dans Meerland te komen. Het doobste Franeker,
 te midden der vlakke streek, herinnerde mij aan
 de vroegere kooptocht. Het rasig afsnakkend
 was die verblyf zijn gewoont rust zoo vele men
 ken van studie. Het is waarlyk niet te verwonder
 den zoo zy hier kleingestip verdwen. To 4 u. be.
 richting der Leeuwarden, dat zeer den indruk van
 welstand maakte, maar niet van een vrolyk, opfe
 wate leven. De gehele weg naar byna onafge
 broken door Meerland; dit verandert na Leeuwa
 den, alleen daar dat het lager byna meer afge
 De dorpen dunden ook voortspand aan; de
 meeste huizen zyn klein; er zyn ook veel tuinen
 by; doch er is iet. Styft iet. eenalvryf, onpae
 tent in alles, zoo dat men zeft. een goed land,
 een ryk land, maar geen verheerlyk land want
 wonen. En dit was by Schuur water in den zomer,

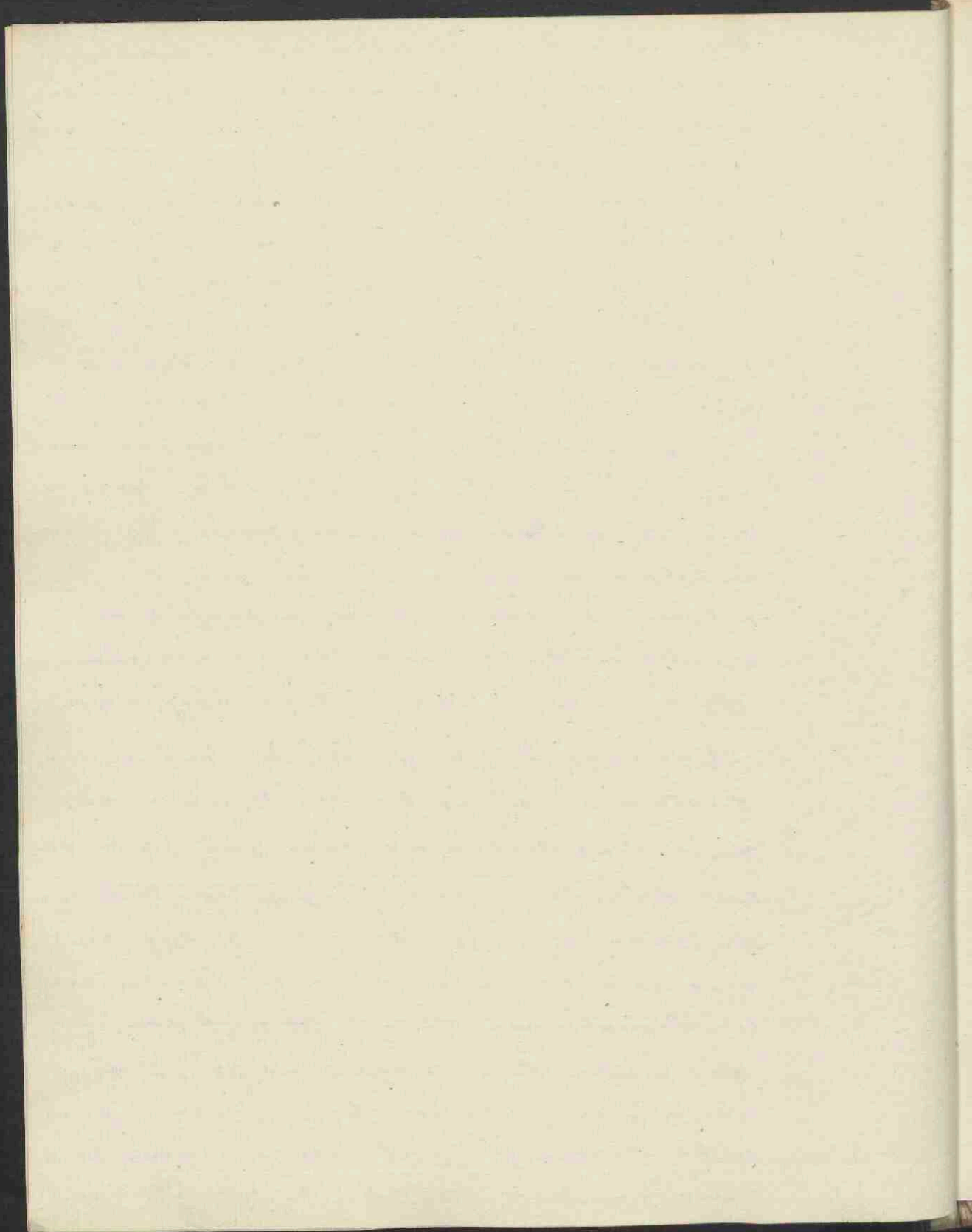
haer maast het by slecht weder, in den winter zyn.

By het fraaye dorp Buitenvoort kwam my voor dat
het land knoeg en beter waert, en dit deinsto veert
in de provincie Groningen die wy spoedig naar
ons hadden, en voor een gedeelte daarmede. De dor-
pen heeten ook hier een zeer melkzaam veehouwen, en
my kwam het voor dat wy minder stoff zyn, met
men geloofte vrient en in allen oprichte met
uitblakkend. Hier is ook veel abdenboeren die
het land zeer schoone en aalt dan de wint-
rige maast. En Triest grondenmaast was
my neisgenent; hy heeft my veel antwort di-
taamend der Provincie medegedeeld. Hy is door
de wegen die haer nu doorkomisen, door den
uitraas van veel en beter, de hoop prout
der veldvrouchten zeer in rykdom taegenamen.

Wy kwamen te 10 u in Groningen aan.

Maandag 26 juny. De Hr. Koenen uit
Amsterdam, wiens kamer tegenover de
myne was, stelde my voor raan te ontby-
ten; daardoor vonden wy gelopenheit over
Amsterdam en over Amstel te spreken; en
nervolgens gingen wy naar het Conpres over
het Pamparima, dat te 10 u. open.

Wy werden beide uitgenoodigt ons ons
met nog eenige andere heeren, waaraan de
de Hr. Dablang van Amersongen, een heere
stuur aan te sleiden. De Hr. van Rooyen

4

was voorzitter. De behandeling der voorge-
stelde vragen ging zeer aardelyk, maar wel
wat langzaam voor den bespreken. by J. Aa.
belangstelling ontbrak het niet. Te 2^u
werd de eerste zitting afgebroken. Tegen
3 u. zat ik met eenige heeren by den Commissaris
Jaris des Konings met de taken van het de-
kret en eenige andere. Ik leerde o. a.
kennen den Hr. Kuyperhelle, lid der 2° kamer,
de Hr. Borzeleus, Terpstra, Gerhardt,
de laatste is Doopsgezind predikant.
Te 6 u. werd de vergadering voortgezet.
Tuy gingen wa den afloop in den tuin der
Societait, waar nuurich en groot gezee-
schap was. Ik heb met vele heeren, en o. a.
met den Hr. Gerhardt, lang en belangryke
gespreken. Eindelijk draef my de koude
avondlucht huiswaards.

Donrsdag 27 Juny. Ik ontbeet weder
met den Hr. Kaenen, wieint teouadering
en goede overeenstemming my wel eenig-
zins opviel. Van 10 tot 2 u. was verga-
dering van het Congres. Daar yver werden
verschillende punten behandeld, zoo als
het belang van meer praktische onderwijs;
de moegelykheid van westoverschapping. Alz
meer en dide men zeer voldaan over dese
eerste proeve.

Maandag 28 Juny. Te 9 u vergadering van de
afdeeling. Te 12, werd de algemeene verga-
dering door den Hr Van Noyen geopend in tegen-
woordigheid van den Koning, die opzettelyk
naar het Congres herwaards gekomen was.
Na het einde der redevoering verwyfde met de
Koning en werd de vergadering voor en korten
tyd gesloten. Daarna werden de marktvaan-
keden begonnen. Ik ging met den Hr Wellen,
loof etc. in een der herbergen, waar het zeer vol
was. Wy vonden er o.a. den Hr Van den Bond
uit de provincie Utrecht en zyn zwager Van
Kemest die aan de Dedemvaart woont en land
ontgint. Te 5 u. was eene byeenkomst
der afgevaardigden van verschillende genoot-
schappen onder voorzitting van den Hr Schulthuis.
Zy leverde eenig resultaat op. Te 7 u was
byeenkomst der afdeeling.

Het was keden byzonder levendig, de stad
was met vlaggen en kransen versierd en de
van avond was er illuminatie. Uit Gro-
ningen en van elders waren vele nieuwsgie-
rigen, vooral vrouwen, hier gekomen. Ik
was welbe veel met Staat en diens vrouw.

Tegen 3 u. reed ik mee de H^o. Borgasini,
Schilthuis en diens neef naar Assen.

Ik bezaf mij hier dubbelgk naar de byeen-
komst van het Landhuiskoninkundig Congres,
en werd daar tot voorzitter der 3°. Afdee-
ling verkoren. Wy begonnen dadelyk de
werkzaamheden. Ik ontmoette hier vele vrien-
den en kennissen, zoo als de H^o. Staat, Ver-
schuur, Staring, Prof. Van Hall.

Na de vergadering gingen velen naar de Sociëteit,
waar ik o.a. kennis maakte met den Hr. Alster-
huis Generalis, die my tussch door geschriften en
brieuwwisseling reeds bekend was.

> Donderdag 29 Juny. Te 9 u. deed Prof. Bleek,
tot een mededeeling omtrent de middelen die aan-
gewent zijn om de turf als brandstof meer bruik-
baar te maken, en die op andere wyzen nuttig
te maken. Hy toonde daarbij de Stalen der ver-
schillende voortbrengsels die men verkoren voor
derzelve warmte behoeft men 4 maal meer gewigt
en 8 maal meer ruimte dan van Steenkolen. Dit
poest men loep te nemen en den turf zoo vast toe-
lyt tot steenkool of tot coaks te maken. Tereus
kan men teer, paraffine, verwestof van een
schone gele kleur, zeer welriekend water, en
Eukomen. Doch 100,000 pond turf geeft slechts
3000 pond teer, en bere slechts 150 pond paraffine.
Men heeft in Ierland en in Frankryk fabrieken

Er was in het Gymnasium een tentoonstelling
van oudheden; en ben die daer, namiddag gaan be-
zien; doch voor my was er weinig byzonder merk-
waardigt. Ook had ik niet tyd genoeg om er my
lang op te houden.

Ik ging met den Hr. Ventscheur de ten-
toonstelling van werktuigen, en bezig-
tigen. Wy zagen er o. a. het meel van
paardeboonen en de kerm die uit nee
de bote gekend is. Zy is in twee vakkon
afgedeel.

van die soort opgericht; doch de groote maajelykheid
is in den afzet van die byprodukten. My hield
het best praktisch aanwendbaar de verveer-
ding van vaste kool door middel van
Stoom. Zulk eene fabriek bestaat naby Pa-
rys. Zy gebruikt turf en alle andere brand-
bare voorwerpen; en zy vindt ruims en voor-
deelig afzet. Zyne mededeeling zal meer amslan-
dig in het Verslag worden opgenomen
vervolgens kwam nog de afdeeling byeen, en
te 11 u. vergadering van het Congres. Tegen
3 u. was er hard zwaery. In zyn intefite
eten, hetgeen heeten omde drakte maeyelyk
te bekomen was.

Ik was met Staat belast om een adres aan
den koning op te stellen over de wetgevinge,
trekkelijke onderneminge van, draoogmaking,
zwer. Het was maeyelyk tyd daartoe te win-
den; gisteravond vielen my de oopen toe-
en deren voorwerpen was het zoo kort. Even-
wel ik maakte het, en nu verklaren my het
en bragten het by den Secretaris om op
regel geschiedene te worden.

Tot 4 u. was vergadering der Afdeelingen,
zoo groot was de yver, dat wy met licht
tot 10 ure de behandeling der zaken
voortredden.

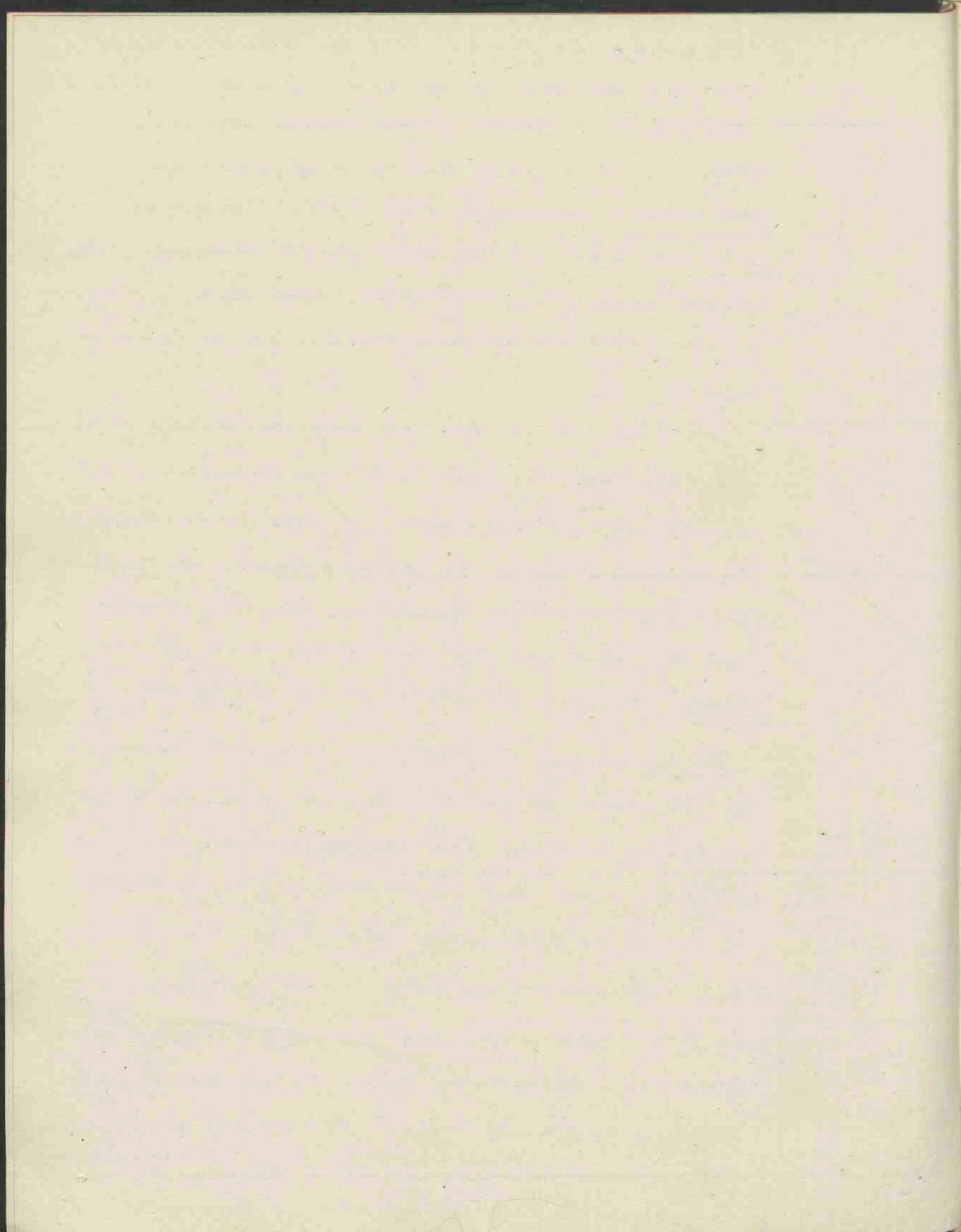
Er was tentoonstelling van Nee, de
het te slechts kort berocht; het weder
was aanvankelijk slechts, doch werd later
goed.

7.

Vrijdag 30 Juny. To 9 u. kwam voor het
laatst de afdeeling byeen; - te 11 uur het
Congres. Prins Frederik kwam, een
bezoek brengen, bleef ongeveer een uur
de beraadslaging bywonen, o.c. over de
plaats der volgende byeenkomst. Ik
deed later verslag van het behandelde
in de Afdeeling waarvan ik voorzitter
was.

To 4 u. was het groot middagmaal.
Ik zat tusschen den Burgemeester en den
Hr Govers Dymout. Daar men de ge-
zondheid van de professoren gevraagd
had en ik toch spreken moest, stelde ik
een toet in op de Drentsche vrou-
wen. Tegen half 11 ging ik huiswaarts.

Zaterdag 1 July. Dieren morgen maak-
te ik met groot en goed gezelschap een
uitstap naar het eerste en tweede ge-
sticht van weenhuisen: van Wexen
en van Bedelaars. De heer Konynen,
burg leedde ons zelf rond en wy werden
in alle opzichten zeer voorkomend ont-
vangen. Hierdoor was dit bezoek zeer
belangryk. Ik vond byzonder merkwaardig
het ompluizen van de brenn, met een
bengel aan de pleeg die de brenn omringt.

8
Dellyte in de vuer docht, zoo dat hy geheel on-
der de aarde gedaalen wort. Dieren taetes
heeft een waskman hier uit gevonden. Ook
was merkwaardig grasland dat vander
bemesting zeer goed stond, bloot door
beruicing met water uit een veenwater.
Wat de kinderen betreft, viel ons in het
oog dat de meisjes er veel beter uitzaa-
gen dan de jongens, en ders zeer slecht.
Veel waren dwergen. De oorzaak is
blykbaar in gebrek aan zorg en taerijt.
Het geheel is zeer onvoldoende, zelfs in
de landbouw minder goed dan hy
zyn konde. Dit is niet de schuld van
den heer Koenigsberg, maar van
de Permanente commissie, die te
Hage deze kolonien met groote eigen-
zinnigheid bestuurt. De Hr. Starink
die dit grondig onderzocht heeft, deelt
ons zyn gevoelen daarover mede. Hy
sprak er later over met den Kartalein.
Lomer, die my zeide dat de landbouw
in de kolonien by de kenners algemeen
wordt afgekeurd, en ook niemand b.v.
de brenkultuur navalgt. Geen eigenaar
zoude zich met zoo weinig opbrengst
van den grond vergenoegen. Wat de

In Apen is in de laatste jaren veel ge-
bouw; de toenemende bevolking en wel-
vaart geven de aanleiding daartoe; en de
belangstelling in het Congres was zoo groot,
dat velen hunne huizen opzettelijk naar
dat het byeenkamen hebben laten vultuigen
of verfraagen. In het bank heeft men voor
de Sociëit een zeer net gebouw doen oprij-
ten, waar nu elken avond muziek was. Het
werkvolk heeft in dit voorjaar buitengewoon
veel arbeid gedaan en meestal $\frac{1}{2}$ 1.75 daags wer-
dienst.

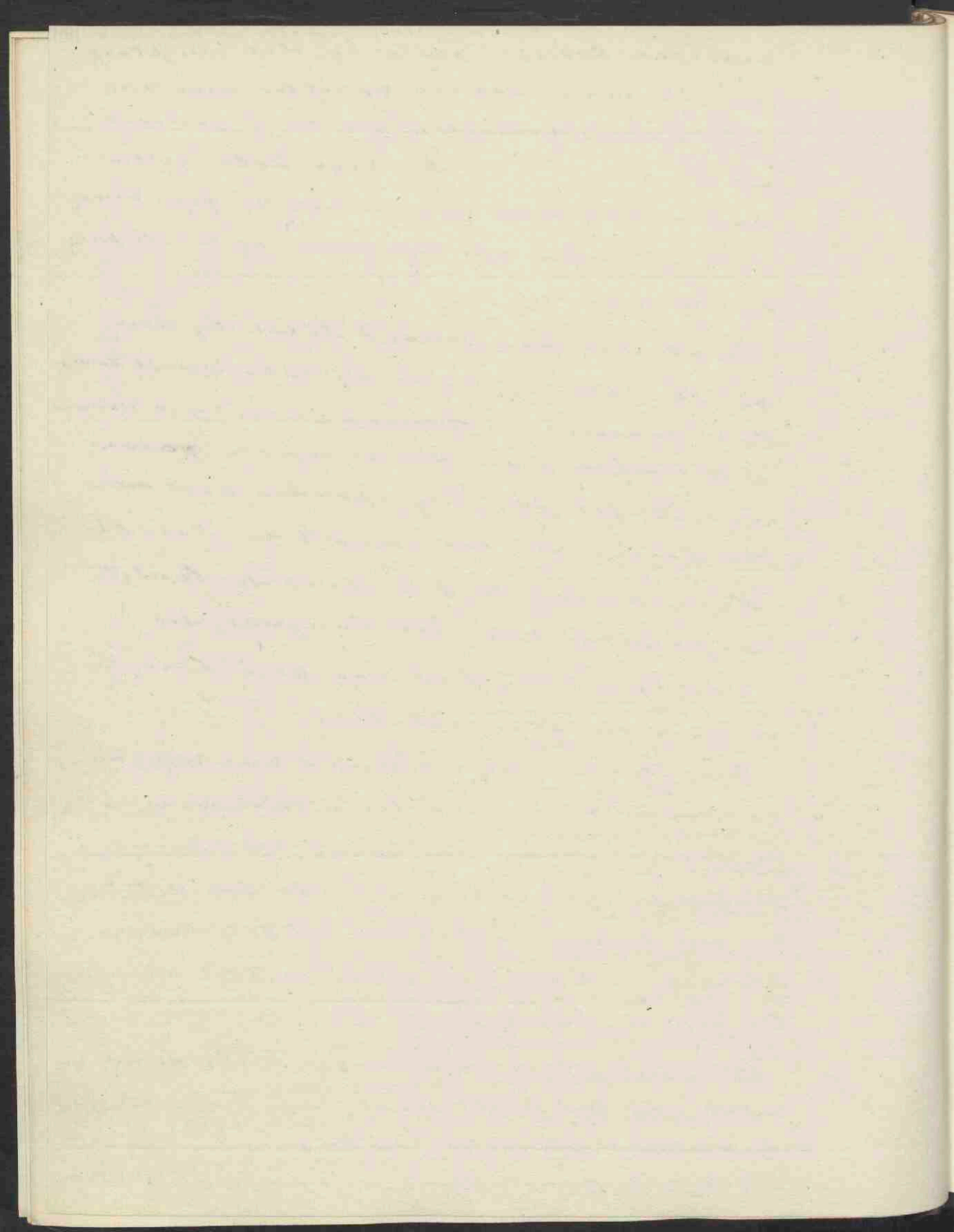
arbeiders betreft, zeide hy, dat een ploeg²
van 12 man met een oprichter niet zoo
veel arbeid vernuften als twee gewone
werklieden.

De vyve kolonisten
paffen ook niet op, omdat zy geen voor-
uitzigt hebben om eigenaars of vaste pach-
ters te worden.

Ik at met myn vriend Sloot by den
Hr. Servatius, waer hy gekniest was.
Hy is procureur generaal en zyne vrouw
is de dochter van den voozegen gasser,
neur Hapstede. Wy spraken veel over
den slaeyenden toestand van Drenthe
Dezen avond te 8 u. was de laatste
vergadering van het Congres, die
naar eenvoudigheid nog goed berocht
en niet onbelangryk was.

Het Congres heeft algemeen zeer naebaan,
en waren byna 800 leden en de yver en be-
langstelling was zeer groot. De kleine
stad Assen had er zich zeer op beyverd, om
het wel te doen mitralien en alle burgen
Ikenen er zich een eer in te stellen dat het
Congres in hun midden was.

Zondag 2 July. Myn huisker Brauns, op-
zigter van den waterstaat, heeft desen morgen
de gaubheid gehad, my op de groote kaan,
die hy zelf grovenddeels vervaardigd heeft, met

10

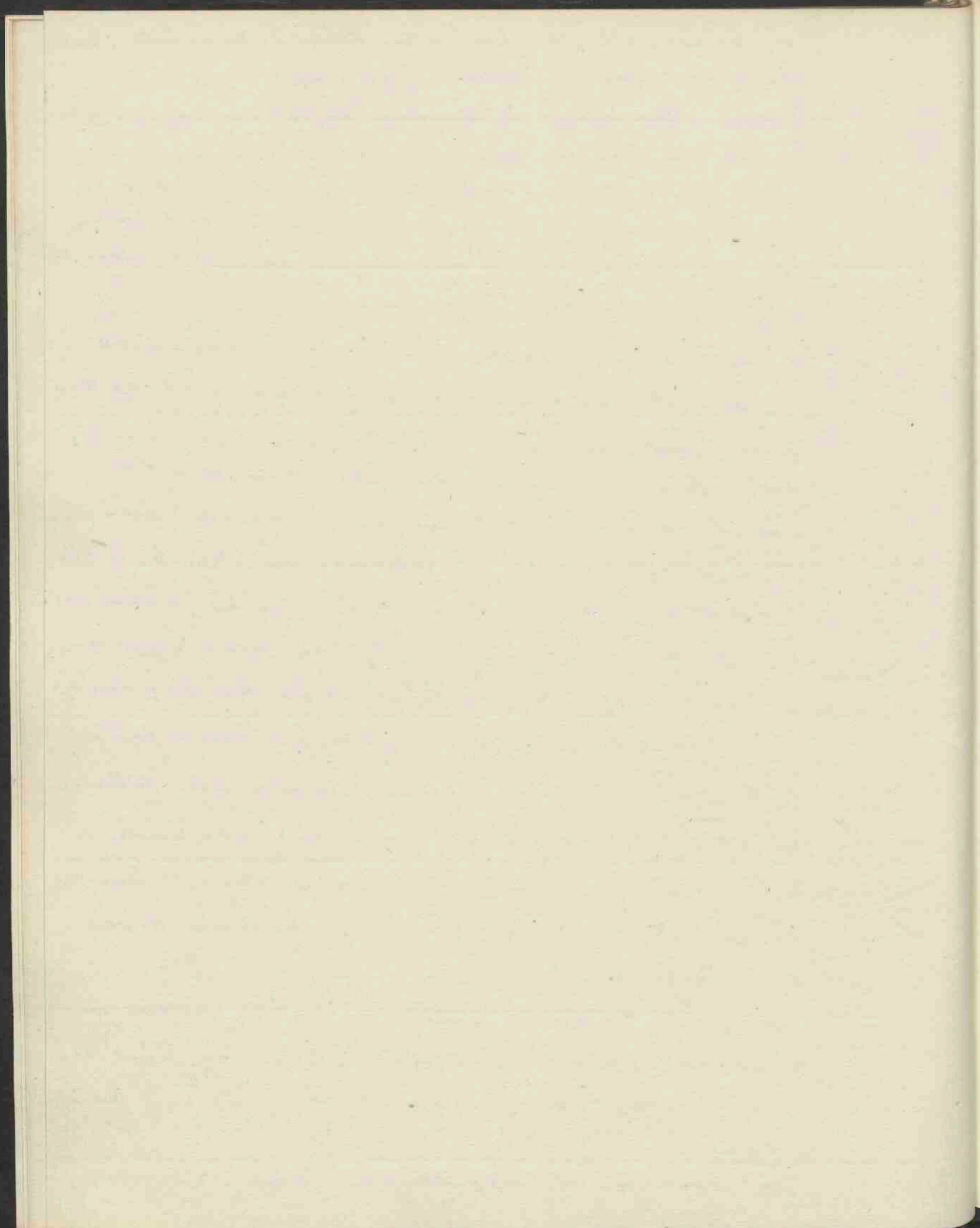
de verschillende kanalen bekend te maken, die ondernomen en uitvoerbaar zijn.

Het Staat ging ik by den boekhandelaar, die naar het Congres eene verzameling van werken betrekkelijk den landbouw heeft te koop gesteld. De tyd had ons tot nu toe ontbroken, en wy wilden toch als blyk van belangstelling eenige werken koopen.

Wy gingen met den heer Lennartius etc. by den Hr. Wapsee, wiens kennis ik op het middagmaal van het Congres gemaakt had. Wy wandelen er den Hr. van der Chys uit Leiden. Het knis en de aanleg van het land polder is allenliefs. De Hr. W. heeft dit alles zelf geschapen; het was voor enige jaren nog woeste heide met veenheides; nu zijn het melige koren en grasmalder met schaars ree, en versierd met fraai gebouwt; alles zaam tenast een schoon verblyf voor de rust van den tuandigen man na een vlytig en nuttig leven. Zyn opvolger Hovordewier heb ik ook dorer dagen leven kennen.

De stad heeft een ruim en fraai gebouw voor het Gymnasium daer bouwd, doch het is nog altyd privaatanderneming en kostschul.

Ik was van de afgelopen dagen zeer men

maand; de pakte nog wat op en keef mij vreeg
ter rucht.

Maandag 3 July. Met den postwagen van 11 u.
vertrak ik naar Zwolle. De weg loopt langs de
Smilkenvaart die naar Meppel voert en die tot
de afgraving der veenen, en de ontginning van het
land zoo veel heeft toegebracht. Men ziet nu al
alle zyde welig grasland en een groot aantal
nieuwe woningen, waar nog zeer weinig paas
heide en hoop veen, wassen. Aan de Steenbrug
waard was gepluisterd.

Voor 4 u. kwamen wij te Meppel. Dat stad-
je heeft van ouds veel handel; men bouwt
aan de huizen ook welnaast. Doch de straten
zijn zoo eng dat het algemeen verkeer zeer
tambar is. Het is een gevolg van verkeerden
aanleg want ruimte was er genoeg. Men
wendt er zeer gekweld door bedelaren; van
diezen verscheen 200 in de nabijheid der
kolonien tot inering der bedelary. Het is waar-
schijnlijk een gevolg van verkeerden hield der
plaatselyke regering.

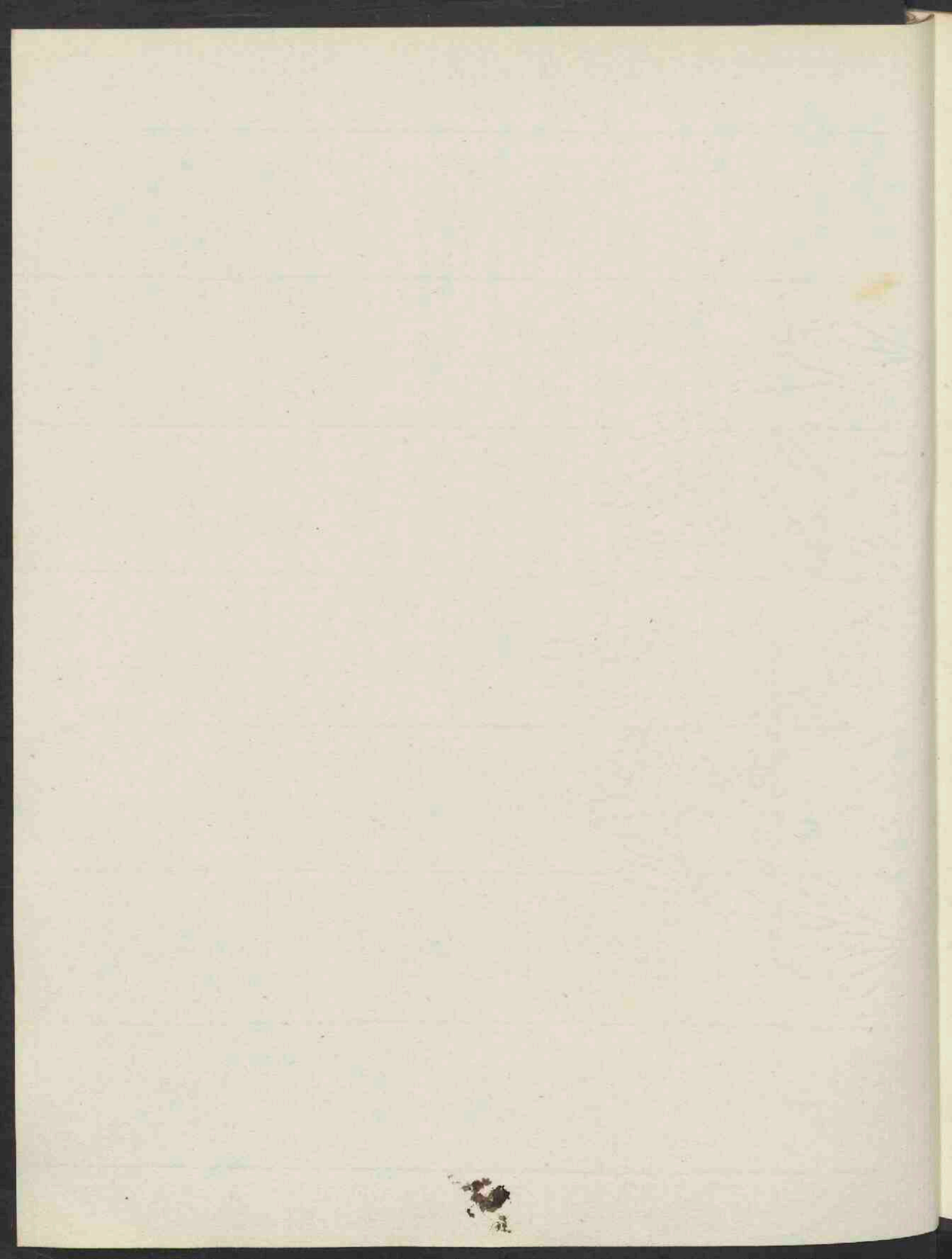
Hier kwamen de reizigers van Leeuwarden
in onzen wagen, en wij vervolgden onzen toeg
door de bekende dorpen Steenhorst en Bo.,
naar, waar, zoo men mij reide, tegenwoordig
niet veel huizen zander schuurkeenen meer aan
menig zijn. De Steenbrug heeft hier veel goed
gedaan; men ziet aan dien weg vele nieuwe

Wy raanen dunn see Ketaldiep, dat dunn be-
slikking net in see later bavaarbaar gemacht
is. Ten syde van die doornast is het byna draag.
De $\frac{1}{4}$ W eeno kwamen lag in rolle see.

woningen. Het land vertoont weinig anders dan weide, waarin heel veel was; ook werd er veel hooi binnen gebracht. By de verlaten de Lichtuis vaper, tog de Bekensmaat; en te 9 u. bereikten wy Zwolle; maar ik by Schiner buiten de Kampen poort, waar gerd verbleef vand. Ik ging niet meer uit; maar dronk thee en schoof mijn dapsak.

Dinsdag 4 July. Dixer morgen vertoek ik mee de stoomboot naar Kampen, waar een groote re stoomboot de reisders overnam en dadelijk de vaart over de Zuidersee ondernam. Ik vond op de eerste boot den Hr. Andriessen uit Lee, rechts met wien ik over afpauantien en over het boekhouden voor den Landbouw sprak. Hoewel hy myn Hoofdenot is, had ik hem nog nooit ontmoet, en verkampde wy in hem een paar ant. deefft man aan te treffen. Hy is boekhouder van de Afpauantie Maatschappij der Heeren Schuurman. Kampen van de rivier zeeside, vertoont zich byzonder gunstig. Lee Inzien en de haai kwamen my voor zeer wonderdied te zyn sedert ik vooft die 22. week was.

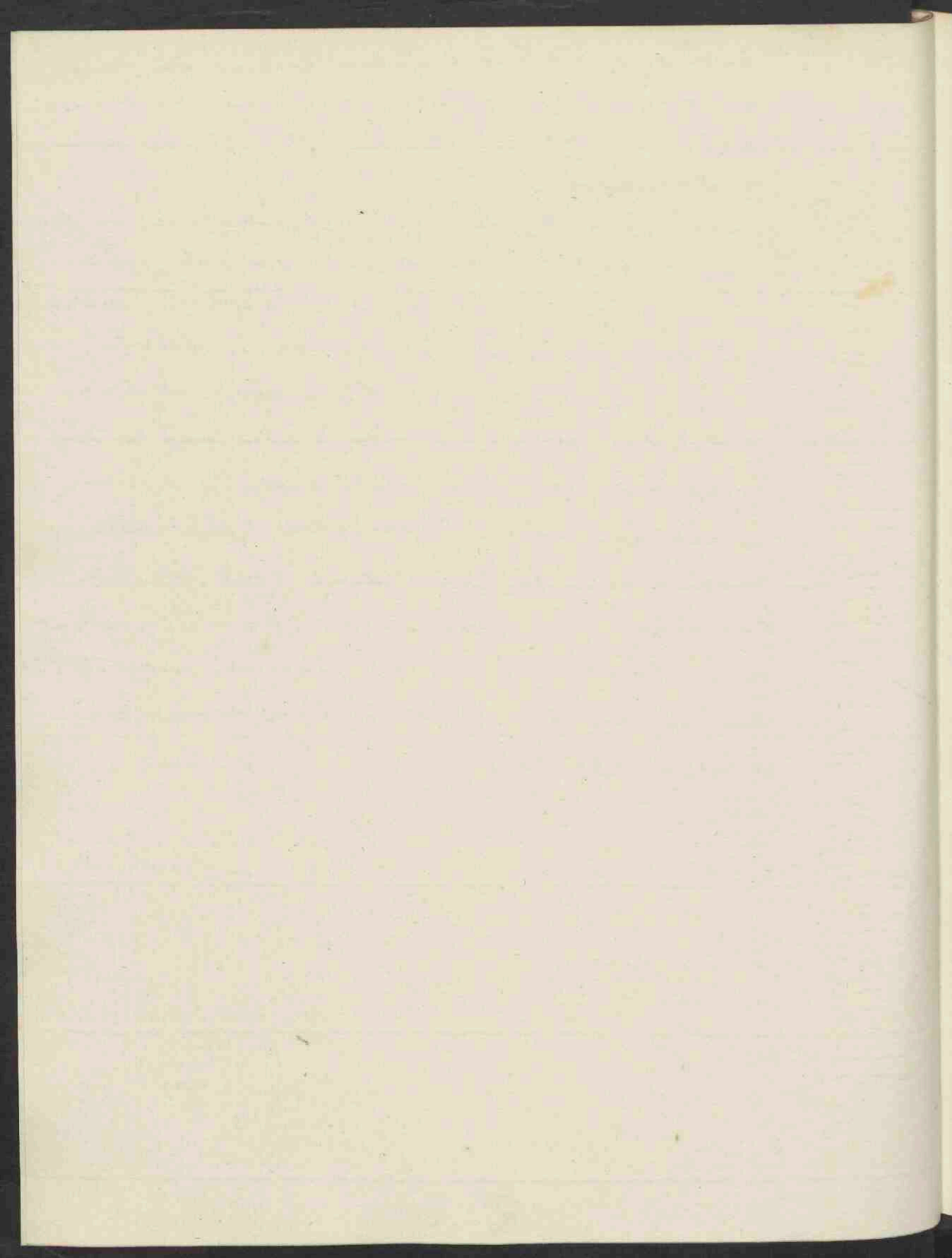
De vaart was minder aangenaam door dat het weder, dat aanvankelijk zeer schoon was, achteraf wreed. Het geresultat was nice

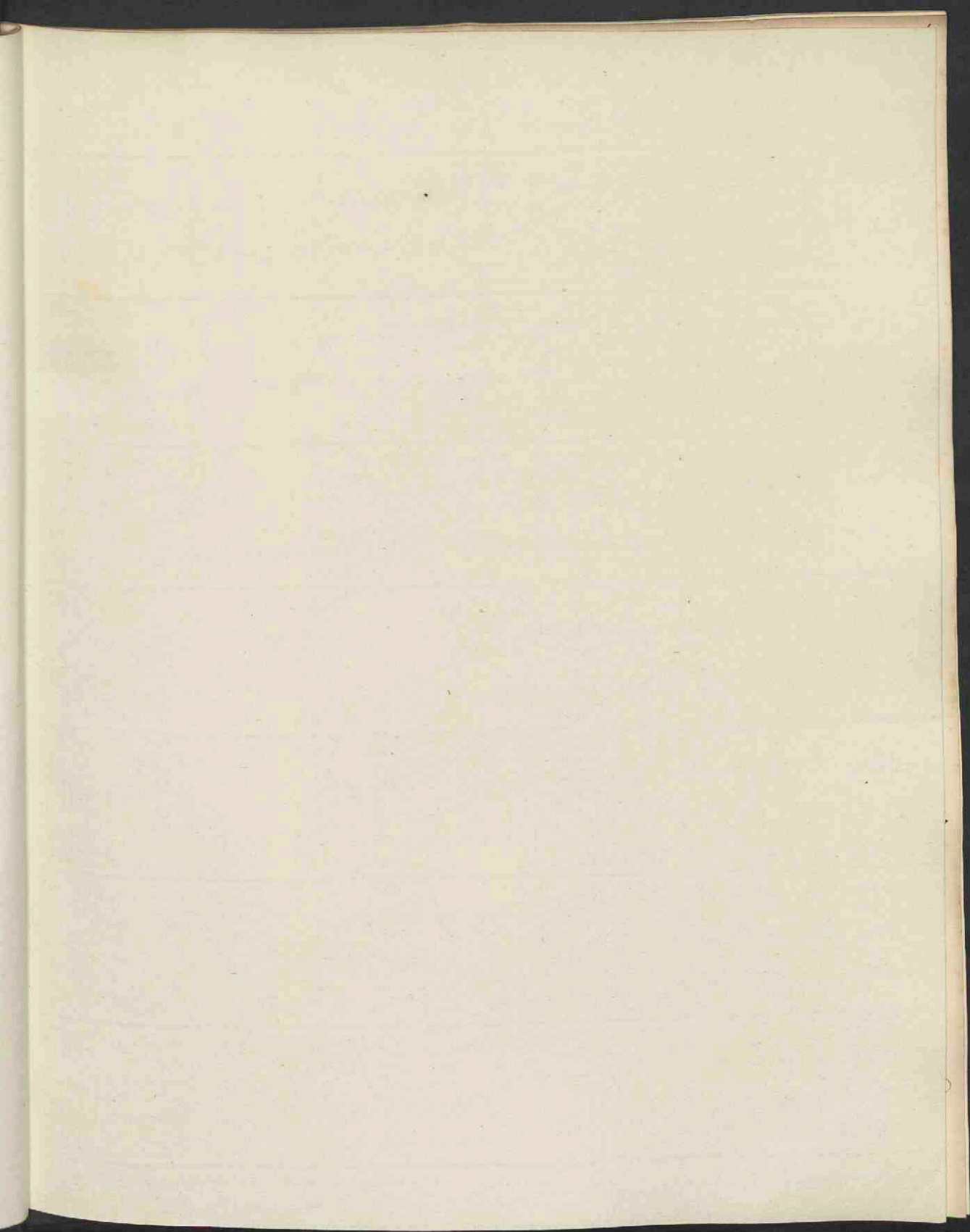

belangrijk. Ik had Synagoga gesproken dan met
een der Kleinrouwen van M. C. Van Hall, wiens
nader overleden is, een handelman gewestigd
te Batavia.

Tegen 5 u. kwam ik in Amsterdam; de tijd
was te kort om een bezoek te maken, en te
lang om zonder versneling te wachten; want
het kuffyhuis by de Station is slecht.

Mer den trein van 6 $\frac{1}{4}$ u. ging ik naar
Ltrecht. Ik had in den tusschen nog al ge-
sprak met een Noord-Amerikaan uit de
omstreken van Baltimore. Hier schouw
meer kwam ik thuis, doch vond tot mijn
leedwesen myne vrouwe en Maria niet met
komeu wel. Wat myn kleinen uitstap
betreft, die konde niet meer naar mijn
genoege, afgelopen zijn.

ca
o)
be
L
2
d
to
ca
to
pr
e
2
n
J
o

1859.

Uw mijn kleinen uitstap naar
Winnichaten behoeft ik tevens
op te rekenen. Alleen de geringe
belang heeft voor de Staatstent.
Het overige kost ik in mijn
eigen dagboek.

Hier vernam, wat ik niet wist,
dat in Zwolle veel nye familie,
leer van Schiedam zijn.

Men leest mij op deze weg twee
land, dat behoort had tot zonsone
meide van Siann Leppen, doch nu
privatbeigendom geworden was;
evenwel zou dat de signant tot
Saann beritten, en elk een deel in
zandig heeft; doch zou dat (meit
meer om de een japon) het lat hebben be-
stelt met gedichte. Hierdoor is de weg
over het beken en veldten land weggenomen.

Zondag 20 Junij. Te 9 v. van Am-
sterdam, over de Zuidzee naar
Kamp. Te 12 v. van den mont van
den Gysel. In een half uur meer,
bij drie op het Kamp; in ander
half uur (Van 1 tot $\frac{1}{2}$ 3) van hier
tot Zwolle.

Deze twee steden waren bij de
Kand, en alleen de Tamenende
welnaast, ingedakt in de verbe-
de woningen, veel mij in het oaf;
Maand. 21. Te half 9 was de
postwagen, in gerselhey van
mijn vriend Slaet, naar Apfen,
in aar bij te 11 uur aankwamen.

Op deze weg kwamen bij de
merkwadige doopen Staphorst en
Romtean. By nabijten van alle de
omgevingen. De bemeting is van
Tijnschen Ham, zeer vlytig en
vrijdruyft; maar verthonten
aan oude gewoonten. Het land
is wonderlijg verbeeld: in lange
smalle strooken, van meer dan

ten was langte en weinig ellan
baad; - runder algemeene mijs
dus met een eigen vastpad van
elk op zijn land. Dit vermorren
een onberekenbaar veel, naar top
en lichte. Evenwel bekomen 77
dat land zeer goed, en juffer 78
door spandzaamheid campen en
Hand te vermorren. Zy hebben
weinig behaften; waren in goed
gebouwen die topste van stal
en behoud dienen; 79 dus dat het
veel niet van de menschen, oft
schieden is, en de vaste ruit 80
het gebouwen verspreid en niet
door schuurbreken, weggene
wordt. 81 Zy bewaren dat hier,
dus het konen en de baskant
bysonder droep en tegen leest
bewaard blyvend. 82 Zy hebben
een middel bedukt, waarder
de vrouwen, die veel daer aan
den veel arbeid namen, hare
kinderen ook op groeten, oft
van hunne wapen hielden. 83
Lang tusschen is daerover ingang
Het speer 84 dat by dit niet

3
Zien konden: de postwagen hield
maar even stil en de huroon
waren gesloten. Zy kwamen byna
niet en zyn onverschroomde
regtering.

Achter Staphout en Rouwen ligt
een klein dorp Vijhorst. Daar is altyd
andere. De landbouw moet en
moet de beste vruchten geven,
de inwoners zyn er kerkhofs, lezen
veel; hebben zelfs een eigen dorp
Lorent van de Staatshoofden
met van + reglement; 'ny zyn niet
regtering, maar verdraagen
en willen een predikant uit
de Groninger school hebben.
Wat heeft deze leden een geheel
andere gezindte dan huren van,
te huren? De invloed van den
heer der plaats, de vryzinnige edel
man Baron van der Capellen van
de Maasde, in de vorige eeuw, die
zijn en zachten schoolmeester koning,
die en huren het voorbeeld van zachten
landbouw gaf.

In Drenthe kwamen wy door
het zeer lange dorp Linde, dat
ontstaan is door de afgraving van
hange meenen.

Van Apen, velen wy daar Rott
 en Gieter, en kercken op best
 plaatsen de huuse hebben. De
 steenen liggen wy coniformate
 in orde; evenwel bespant niet
 duidelijk dat eenige van huuse
 plaats, boven op andere, en af
 vallen. De lange tyd daer de
 verelpunten neergaen en daer
 wordt de regelmatigheid niet.
 Spand waerom wy antiprombe
 lyke tekens geleed te zyn.

Er was in deze streek wy heel
 beide; en weinig bevolking.
 Doch spoedig kumanen wy aan
 de woogmaende Neukolonien, die
 zyn de dorpen die door de afge
 ring der lange vaaen ontstelt
 zyn in de provincie Groningen
 Wildervank en Neentam. Die
 bestaan uit lange reyon twee
 vaaen kinnen lange het kanaal
 dat naar elfwaer van turf dient.

Het is my in het wop gevallen, dat
 men op de plaatsen in Oerijfde, met
 Dordtke, die wy op andere wy gemeen
 hebben, wy algemeen uit lange py
 fous gewater want, koning in condere
 provincien, Neesce Cigara de Popen
 neppelen hebben.

Het land aan beide zyden is heel
 gaad bebouwd, en het vaaht
 vier die dorpen tont gunt en
 welstand.

Het was over elfwaer twee wy te
Wierkosen aantwonen. Te vande
 gude kunnesting by de twee Wildervank

Dinsd. 23; tot Donerd. 25. de
meerdraanketen van het Congres hier,
den mij het grootste gebied vanden
dag heeft. Ik had evenwel gelofte
heer de stad en naaste omtrek
vrij naamshandij te laten komen.
Zij is klein en telt nog geen 4000
inwoners; doch zij heeft het voor-
komen van groote welvaers; de
huizen zijn niet te goed onderhou-
den, eenige zelfs met eenige parken
en sierlykheid gebouwd. Wallen
of poorten zijn er niet, en men
bemerkt dat er veel vuur is.
Hieraan tekenen ik het toe dat zelfs
zoo vromme huizen, geen
bovenverdieping hebben. Hierin
behoort dat van den Dr. Wal
dringh, waar ik woon. Aan toe
van aanblijft het dan ook niet.
Het schoonste huis is van de fa.
Miche Victor, die ook voor de rijk-
ste geldt.

Eigenaardij is het dat tenge-
de landbouw het vromme bedrijf
niet in acht, en de burgerij ook men-
gen; allerlei beroepen en waerij
daaromde is betrekking vlijtig be-

afziet, een zeer groot aantal ja-
den hier verzameld is. Van deze zijn
eenige zeer opzigtelijke en goede
buisjes; maar andere behoren
tot de meest kornelle zandsteen
en dier. De Hr. Engelke, die
lang buspenaater geweest is, zegt
mij dat dit verkomen bekend was
het zijn 24 families. Zij behoren
deze plaats bij nummer 105 nabij
gehoren te hebben om de nabijheid
der grenzen. Smokkelers is meer
byzake van hen; doch zij staan
in betrekking met deels ook
in het buitenland, en zijn zeer
diligent afwezig. Men kan
komen bij met hun buit terug,
en het is niet ongewoon dat zij
ruim van goud geld voveren
terafkomen en goede verkeer
gen maken. In de verplegingen
van de overzeesche in Duits-
land, ook in den Elzas komen
zij dikwijls voor; sommigen zijn
ook in ons land verwoeld,
en enige berispen hier wordt
dusend in de buidkinder. Doch

zeldzaam worden zy in Wenschele,
zelf op dieftal achtstaand. De
veroordeelden worden in den regel
door de antoon onderscheidt en
zelf in de gerechtszaken min van
zelf verstaan. Men verhaalt er al,
lethande anecdoten van, zoo als dat
de penningen in hune conrondigend
verhalen, dat zy thuis genosend worden,
om uit edne pap die met schellen,
koningen is taken uit de vanden te-
halen zonder dat men iets van
die schellen heeft. De Mr. Victor was
de voor eenigen tyd eenen veld,
om op een paarde te loopen. Op de
manier went hy een vriendelyk ge-
gense dom een stadgenoot, dien hy
dadelijk herkende naar een bekend
vakkewallet; en viel de gunstbewis-
die hy het medegenomen om de pen-
den te betalen was uit zyn zak ver-
dwenen. Hy keerde dadelijk terug;
doch zyn stadgenoot was hem
reeds verrijken, en had dade-
lyk vele zaken voor zyn vrouwe
en kinderen gekocht; en had die
met dezelfde stofft van goud
zelf betaald, die de heer Victor

verleenen hat. Hierover ondermaant
reide hy dat die onverschiktheid en
een vaerdelijkheid van vrees; dat
hy goede water gedaan had en
daarom met dat gant van de
markt was bespogkoren. Men
had geen middel om hem het te
gendael te bewyzen. Een daf
lig Toeraaliet kwam daggelyk
voorby het huis waar ik woonde
die leefde, van men my reide, van
zine reizen; hy had een veel
voorvreesd gahet, dat hy thans
het beroep had opgegeven.

By de feesten, die ter gelegenheid
van het Congres gegeven worden, komend de deel
nens van de onverschikken in gant
zefals hermaerd. Hierover
men van der Groninger lande
den is niet ongunstig. Hy konen
handing en zelaat zekere onafke
kelykheid, maar geen van hant.
De vrouwen hebben niet de ple
heid die men wel elken by de
valking van het land opmaakt,
dacht by een minder sterk en
der maar dan die melde te Gron
gend by gelegenheid van het Congres
na om de stad kwamen. De kle

ding is melligt my kostbaarder, het
my in zylte en sulzje geest. "Ly dwa,
zen byna niet meer de gouden
platen en de suets die sul de landt,
draage plaatsen te behooren, de
no andere is nieuw, en was
in Groningen my eene reeds
heid. Op het Concert dat ons
de landtmarktje dingselaf gaven,
waren my nagevragt alle in het
haar gekapt. Dit wordt
door velen aangehouden, ik moet
zegen, dat my de natuurlyke
draage naar het haar heel beter
behangt dan de gouden platen
die het haar volkomen vernan-
gen. De baarinnen onderskei-
den zich nu naar de natuurlyke
draage niet anders dan door
want meestal goede handing en
wat slakter smakt in de hand
van dekings my kostbaarder
te deden.

Uitstekend waren de paarde
die wy zagen, alle handbaaren
ly merden, verdoen by hand,
drunen om den prijs en by man.

16
stering naar rydingen. Het haard
leip onommet het paard van den
Heer W. afella ter zins Amster,
dam, en dat was geen Groningsch
of Friesch, maar een Hollandsch
paard.

Donderdag was het grootste mid-
dagesten van het Congres. Er was
veel meer landlieden dan op de
der vorige byeenkomsten van
de Congrespen. Het geheele getal
bedroeg meer dan 250. Ennemel
hebben minner een raagsamen
maandag en 6 gelyk een waas met
vroulykheid beevichte gehat, ik en
kean hiervan leingrens tot de
meerdere beschaving der land-
den. Beilinken; die ook niet kon-
re gesproken in de afdeelingen
bleed; doch er komt nog een
tunst andyheid by, namalyk
dat de Groningsche landman
meer gewoon is wyg te dromen

Vrydag 24. Na dat de vaspale
ryg van de afdeeling was afge-
pen, al de met den Heer Alkard
en te 2. wie gingen wy met een
aantal andere leden van het Co-
gres, in vagen woegens, een fast

door het land in de pachtentreek
 maken. Het waren de Landlieden
 zelven die ons mee hunne schone
 Landbouw vonden. Daar de
 bekende droogte vorderde, Beesta,
 kwamen wij aan de Nieuwe - of
 Langatoken Sluis, op de uiterste grens,
 en in vroeger tijd een gezigtig punt van
 de pachtentreek van ons land. Nu is
 dat punt al vesting afgegaan. De
 Wallen en grachten bestaan niet,
 maar in veronderloopen toestand.
 Het zoude te kortbaat by weder
 behoorlyk of te ruimen kosten van
 het met het zoo veel meer korter is
 opgeworpen. Het vervalt langzaam
 van help; maar dat maakt een gun-
 stige vertooning. Eene kleine stad
 was door de vesting ontstaan, en die
 dienst voort, min of meer al kan,
 delijplaat, want het omlygend deel
 van ons land. De weinig talryke be-
 vaking kwam op de Sluis; zoo veel
 vreemde had by welkigt het min-
 mer binnen hand poorten, gezien
 beukels en kroegen waren er veel
 In Nieuw Beesta meer men ons
 het huis van den Pachtverleggenover

Ruin 700

12.
diger Zylker. Wy hiessen ons
wel langar op in Tinstarmacht.
Hier braye ons de landman
Bouker (de zoon) in zyne woonst.
Hy was het in wiens majest
my bevand, en ik heb veel met
hem gesproken.

De groute vromheidsland van
dese peltelanden, die zonder
ryke wipen. Opleveren, is bekend.
Hierdoor heersket hier groute
welvaart. De konig prisen der
velogewapen in de laatste jaren
hebben die welvaart zeer doen
toemenen. Men bespense de
in de vegen groute prachtig
huizen der landlieden, en
in de welle van kleedeen
der vrouwen, huwraad, en
Het huis van Bouker was,
Zoo als de andere zeer ruim
de kamers gestueerd, met
besangen, met kappen, speels,
daler, en prant ruisen. Alles
kon men wel eenig zelsak aan
huwade opmerken. Ook de anleggen
en om de huizen, met kinneltgen,
veel, enz. op de wyg der huizenland

San, van de aentienlyke, 'zyn zeer
 zelykvoornig en luimig budaakend.
 Er is in alles overvloed, maar geen
 elegantie; en dit is geheel niet
 vreemd.

Het land verstoont algemeen
 overvloedigen, lueelderigen oogst;
 de gort die hier veel gekonnd wordt,
 was veel al door eijer zwaarte
 verdelogend. Het kullaaden en
 dese vruchten waren eveneens veel
 bekend. Het is meestal lichte
 kleigroot, die den overloed een rimen
 kelaant. Wat den landbouw roof de
 troep, is hier een reke vloegheid in
 het oog vallend; men ziet veel ou-
 komet, vooral datch. Er is ook men-
 nig roof naar de mestmaking. Dit
 verkenant niet dat de meininge be-
 troefte; doch men verwanting is er
 toch voor, al was het al handel,
 wistken met zeer waly geloge. Van
 theeken. Tere overaak, de my
 vruyger ook reeds was aangevaren,
 is de rucht om meining arbeiders te
 gekonken, en vooral buiten de nas,
 te knaakten zeer rechte, met kullen
 te namen. Als dat de meknaamke
 den groot zyn, verduint men liever

kegeen niet valtrecht noodzakelyk is,
dan dat men naar het midden en de
dare van jeugdige roken meer liever
zante in dienst nemen. Het viel
om ook in het oog dat er een twintig
arbeidsomvang is. Die stand van
ke niet by de meesters in wissel en
voor zekere werk vaakt, is hier
niet minder aangewend dan elders.

De hofsteden zijn in den regel groot
Die van Borken bedraagt 70 muet,
gen, doch by had er nog 30 bygehoort
en nu toen by had niet van de
graatje. Die 70 morgen waren
beheerung, en daarvan betaalt by
/1105 henno aan den eijenaar,
en /508 grondlasten. Zijn per-
sonale belasting bedraagt /120.
Zijn vader heeft onlang zondert
brenloofte gevierd. Dit heeft ons ge-
sprak op de wyze van opvolging.
In den regel, verde by bekomen de 40
niet 200 of eigen hofsteden by het lot
der ongen, of niet rechtjen by niet
andere betrekkingen met onderscheiding
der ouders. Het is dan de jongste van
zonen, de man der jongste laatste del
op het anderlyk goed blyft. Men vindt

die schikking de beste, en de kinderen zijn en
veer mede te vrake.

De beklanning is geen kinkpaal.
By den overgang in de reyle lyn wordt
een jaar huur als ginkant gegeven;
by overgang in de eplinie of by ver-
koop geeft men 2 jaar huur als ge-
shant. Men en dan als een
beklanning verkocht wordt, koopt
de beklante meyer die, en wordt dan
valkomen eigenaar. De laatste
30 bunden, die by gekant had, waren
niet beklant. De beklante meyer
kan het land verkopen. Verhuur
kooft in dese streek velden voor het
ter tyd dan 10 jaren plaats.

Wij bewonderden de schuur die aan
het huis verbanden was. Zy 170 vaa
lang, 70 breed. Veelal zijn de schuur
groter 200 of meer v. lang. Zy zijn
ook zeer hoog. Men konde het hier
voor beter dan vopet in de schuur dan
op bergen in het land te bewaren. Enon-
tuel ontbreken het dikwijls aan plaats.
Verleden jaar had hy nog een rei an-
bergen buiten de schuur gehad.

De vesting is byzant. B. men en
eque-thal, die naar het west. Er was
plaats voor 22 bundaren. De keder

voor de moeking was goed, maar niet
uitscheidend. Voor de paarden kooft
men veel kooft en goede stallen.

Het weiland was niet uitgekand. Hij
zende ons dat men hier dat land om
de 2 jaren weder bekenst.

By hem vonden wij goede runderen
en vee en eenige blauwen,
doch hij stonde ons toe dat men daar
niet met veel werk maakt.

Men ziet nog altijd eenig land braaklij-
gen. Dit kooft plaats om de 4 jaren,
en dikwijls verpooft men het met
halve kooft. Dit bestaat daarin, dat
men eerst met boonen kooft, en verd.
gens met ander. Het is vooral om
het land van onkruid te ruimen, dat
men dit soortig kooft.

Van de andere plantsoenen, waas wij ons toe
hebben ophouden kooft ik niet bepaald
melding te maken. Het land was nog niet
dare vroeger breed bekend, en de peul-
ten gelyken zeer op elkander. Eene klein-
afwijpeling leverde de weg door een
meertje, dat voor eenigen tyd door de
opvaarders in de nabijheid was droog ge-
maakt. Tien jaar geleden was hier nog
wilde en manas; nu zien wij tafelen
goed bebouwd akkers, die tegen

150 de bundels verkocht worden. Zoo ik
niet niet vergis, zijn hierdoor niet tot
500 bundels grond door aangekomen.

Het was half tien toen my temp kwam.
Tutafshan was er in de frage kant die
men naar het Congres heeft opprijp,
een bal begonnen, waar enige vrien
delijke kuisgezachten niet ook bevonden.
Ik ging half uit nieuwsgierigheid
en half uit beleefdheid dat feest
bywonen. Het was zeer bevoorcht en
men was er zeer vrolijk en zeer
bankaaf. De jongen was onverschuld
in het dansen en de vrouwen waren
zeer bevalrijp gekleed en dansten
goed als men het in de hoofstad ver-
maachten kon. Het enige bevoorcht
ding verman ik dat schelt, enkele
tot den australianen Stuart Robinson
den; dat het de meeste bevoorcht
netjes waren, en dat er niet of
niet jongeren onder waren. De
bevoorchte bevoorchte tot dat laat-
stew. Het is hier ook die gemengde
gezelschappen gewoont die ook niet
den minsten australianen genant, en
zonder welke groote gezelschappen
onmogelyk zijn. Dit neemt

niet mag, dat in de herbergen van de
 stad groote overlast was van luid-
 lieden die luidruchtig vroolijk wa-
 ren, en was my eenige kammer-
 gezegd hebben, maar daar de ruig-
 waardheid en kienbheid niet was
 zeer in acht genomen. Het is
 trouwen het eigenaardige der
 boeren kammeren, en was men de
 weert, is deze provincie, maar
 de losheid in den omgang van
 jonge lieden en meisjes betreft,
 van de minst strenge. De eeren
 zijn in dit opzigt in vele landen
 tamenlyk gelyk. Ook hier is het
 niet de kienbheid, maar op meer
 streng is, maar wel de ver-
 tinf van den jongen man om de
 gevolgen van zyne wyheid door
 het humeltyk maken gaat te maken
 de uiterlyke vreeszaamheid, zegt men
 is ook by de landelyke jeuzen, of
 gelykenheid van het darschen, en.
 zeer laag genomen.

Het bal werd opgebroken door
 een vuerwerk, dat ik geheel niet
 te zien verlangde. Thans was dus gesche-
 ne te half 12, hiertwaarts was de dars-
 met, die ook van het vuerwerk afging
 en ik bleef nog lang met haar praten.

Zaterdag 25. Deren menige liepen
de meerkraanwielken van het Compas, ten
zichte. Te at met den Hr. Albenke,
en te drie ure gingen wy met eenige
andere leden, doch ditmaal bleekten
drie wapens, een andere uitstap en
de amstraken zoeken. Wy besochten
na de reopnaemde Veenkolonien
westelyk en zuidwestelyk van Looz,
Schoten. Ook hier was ik reeds meer
zwaar; doch alle plaatsen die
wy bezochten waren in eenzaam
en bevolking van koopmannen sedert
1837 toen ik de opzette lichte had
geproeft te loopen kunnen.

Op weinig afstand van de stad kwam
men wy naby het Slagveld van Hei-
tegesten waar in 1568 een der eerste
gevechten vóór de Nederlanden was
heid plaats, want, in plaats van Stad
van Louvain. Men heeft een
korte 195 een eenvoudig gedenkplaatje
opgezet, men men wy zeide, was naam,
kan of mogelijk op het punt waar de
jonge held gevallen is. Overigens
is de toestand zeer veranderd; want
een leide en koopmanschap, was is
thans goed behouden stand.

De droegen die wy doorzagen waren
 geheel nuchtelend van die indolente
 hartstuck. Zy bestaan uit lange rey-
 nelle stammen knieën, met rilkhamen
 aan elkanies gebonden, die met
 vinge tefikantente. Zy staan door-
 geens aan beide kanten aan een-
 zijde van het kanaal. Het land
 is niet groente ruyf bebouwd, men
 ziet verpans ontbonden en er is geen hachy
 vermaandheid. De katoenen wy ook
 niet groot, gewoonlyk 1° tot 20 duim,
 deest. De la Ramona's zyn ufgaant, en
 die dit niet zyn Catala ufgaant
 1/200 duim; en kunnen den wyf
 een goed blyaan vonden. Het is
 meest sandgront en door vlytigs
 bevruchting en veel mest vruchtbaer
 gemaekt was door de lang verpans
 waer afgevoeren. In eenige gedeel-
 ten is ook kleigront, was als in Mad.
 waer wy daar gekomen. De buren
 staan hier zyn dat een de een-
 zijde sand aan de andere kanten is en
 droefte signaal een stuk van hooft
 heeft.

De yuntige landt pley hooft niet
 woude wy te hebben, en Men had
 woude wy vouty beaant, was als 400

21
kants kerke. Nog voor 17 of 14 Janij
kwonden de kerken hier in verspreide
Lusten, vele families byna verbe-
eenig bedryf, en enkel door dieptal
in de naburige dorpen levende. Men
was zelfs niet natij, wanneer men
de avond door Amsterdams kerk
en op den dag moest men niet ver in
acht nemen hoe men dat inwoners in
Hoy te komen, de wyl men anders ge-
welkadije aanvanding te vrees had.
Die kerktand is nu byna geheel ver-
duwen. Amsterdams kerke van die
kerk behoren en een uitrode hand pre-
dikan; - een eigen school en ook
een meester die niet oprecht geboen
is om zyne geschiktheid. Hierdoor
is de vermindere bevolking ondergyn
en opgeland. Te gelyk is de politie en
de justitie zeer waakzaam gevezen,
men heeft de bekende rovers opgeho-
lyk in het oop geboonden, en ze be-
trapt en vervulft; zoo dat verich-
ten wegans dieptal van een en ander
te misdaden, verordened vermetel
nog in de tucht kieren zyn opgeho-
ten. Men is er vlyt en welvaer opge-
komen; wy zagen geen hutten meer
maar goede Spaens kerken, en hoe
nauwkeet der overlijens dorpen

De hampennest die eerst ook zeer ge-
 waent, die zich te midden van het
 sterke rulle gevastigd heeft, en zeer
 groote uitbreiden heeft en het bekendste
 uit te waagen.

Waarde meer en meer gevalst. Het
 hampennest in de rijksweldwachters
 dienst. Zulke voorbeelden
 niet en uit het veel door verstaan,
 bij en krachtige maatregelen kan
 versterkt worden. Wij hebben
 niet dan ons van het Heiken in
 Noord-Brabant, en aan de dorpen
 dat Bokkenrijers in Limburg,
 waar ook de bevolking als het was,
 de ongelijk diefstal en andere
 misdaden als middel van bestaan
 beoefende, zonder dat de regering
 er zich mede kon waken, dan
 konst zijt een grootsmedelijden
 met Criminele Straaf te vernagten.

Uommige dorpen der wij de wijk
 dragen de onderlinge namen die
 versimpelen, voor het uitbreiden
 en aan, gegeven hebben, zoo als Buijs
 Compagnie (in Bokkenrijers in de
 wandeling) Tripscompagnie.

Wij waren algemeen uitbreiden
 vouchten te veld staan, byzonder
 gavel. Die was op veld percont.
 De veld was niet op veld; de bevolking
 viel. Veel mandappelen waren bestemd
 voor de fabrieken. Boven worden

hier veel geplant; enen als in de palat-
 landbouw om het 4^e jaar, doch niet en
 het in het vorigjaar, maar als volke,
 men gemaak, te wijl men hier geen
 broodjaar heeft. Het jaar dat op de
 boonen volge, want men wil zand
 te maken.

Wij hebben ons wat opgelouwen te
 Veendam, een der grootste van de
 de visschdorpen. Er zijn 9000 inwo-
 ners; De ketel heeft 200000 inwo-
 Willersant 6000. Wij vonden hier
 in de kist een ziele schone zaal
 naar de Sociëteit en de landbouw
 kalykheid, en vroegen twee met een
 jar en vragt; en de waand had voor
 zyns inrichting een ziele gasfabriek.
 Men zag veel sporen van overlast e
 weelde, zoo als in de rest van de
 winkels.

De landbouw is niet volkomen
 het middel van bestaan; de vissen,
 haant hier afgevoeren, dragen er voor
 de vrent toe by; ook de scheepbouw
 en reeking. Ik heb veel gesproken met
 Leenen van hier die wy aan troffen
 en die my byzondere ambten den kan-
 del en. Scheepvaart byzondere be-
 medelend. Ik vermaande my dat
 deze in het benevolend van Leenen is.

Men heeft de koopstimmeren van alle
 ten tuide de zelyphoud ontbreken om de
 naartingen te water naar de see te
 brengen want te men bekent zy.
 Men verkoopt dit op twee wyze. De
 een uit de reizen kan niet anders
 worden word dan in naartingen
 tynge te kamelen. De ander
 hebben zich d'wom tegeen om
 de meeste vaartingen te brengen.
 Die wamen alleen naar het binnen, de
 land bekent, en uit Groningen geyde
 de turf met groote naartingen
 over de Lindersee. Ook langse
 merhand bepraefden de wamen
 niet om zolven over de Lindersee
 te varen. Toen ty dit de den, bepraefde
 zy andere gadenen als tempwaacht
 naar Groningen te brengen. Dit
 was verwocht dat zy op de zedoch
 kwam en ook waachbrant te
 oefenen byten de Turfwaacht, en
 zo varen tuide van de Lindersee
 al weder en weder om alle
 vens aan te doen met kleine
 dize, gesekepe vaartingen dat
 meer en meer bekent en gewest
 wisten. Zoo zy, en ook varen zo

gaan in het bouwen van grouten sche-
 pen, niet tegenstaande de moedigheid,
 kaden van den waterweg naar Gro-
 ningem. Thans bouwen zij nog twee
 te Schoone van 120 last. (Dit zijn
 lasten van drie ton, en niet van twee).
 Men doet dit gewoonlijk met eenige
 anderen te samen, en dan heeft de
 kapitein helft van de winst. Hierin
 out gaat men de kisten die in
 de cloud het bestuit van de boot
 handes te koop brengen. Voor de
 verscheuringen heeft men onderlinge
 overeenkomsten, die men Compas-
 ten noemt. Hierin wordt het ver-
 leen of bepaalde schade door de deel-
 hebben gewoonlijk verdeeld, doch
 tegelijk een maximum bepaald boven
 hetwelk men niet verplicht is te ver-
 goedigen. Het schied van anderen te
 betalen. In denes tijd doet men
 tank een verhuysel op, dat de Groninger
 vrachtvaart inder met neevaal indien
 zij niet niet krijgen. Het tijd de stroom
 kanten die zoo veel meer en zoo
 veel vlijter verlossen, zoo dat het
 bra de met het ingef, met name op

De vrouwen van deze schip,
 het verpexellen hunne mannen
 gewoontje van deze plaats op de
 deeltelje en anders zijn; anders, zijn
 de nabers daermede niet een te vast
 en stien, het veelke toe. Deze vrou-
 wen zijn koudpans zeer veelke en
 maer; een bra de telegraaf de ty-
 ding aanbrengt, dat het schip in de
 haven is verren by haren man te go-
 maer; niet allede in ons land, men
 ook in Londen, Plymouth, enz. De
 lasten jaat kwam enige dat ver-
 tebeiden derer schepen te Tientong
 dein, overwinteren; dadelijk overtef.
 dan de vrouwen om niet de maer-
 te beveren. Zy namen de reis op de
 spouwen en in werking dragen men,
 maerke by hare mannen om niet
 het de winter in Tient door te
 brengen.

de Oostzee en op de schiedtalen
 waer daermet niet zal kunnen ver-
 landen worden. De Groningers
 hebben vallen, van my toegehoort, niet
 daerom, kunne koffen en schiedtaren of
 te genen a. Staamboden van de
 waerdaad in te rippen.

Wy hadden in ons gezelschap twee
 leden van het Congres uit Noord
 Brabant, den landbanier van
 den Abate van Harou en den
 bekende Fransche man Bessart uit
 St. Michiel, Gastel, beide twee wij-
 aardige mannen, die ons zeer ver-
 maake hebben. De eerste verspreidde
 zeer onbepaalde den landbouw van
 Groningen en Noord. Brabant
 en sprak zyne lofredankheid over
 de ontzorgte u. gasc of de ca-
 gres het veel verband uit; de
 ander ontwikkelde met de gasc
 sprak van een Gascon het gasc
 zyne uitbreidingen om aan des
 landbouw met met te koren.

Wy zeden nog naar Hoogerant
 een der fraaite plaatsen van Gronie,
 geeland, overigens gelijksvoort met
 de vorige. Het is een Stadsman,
 kolonie.

In het met vele personen van
 Wenschoten, koninklijke. Het
 goede overbodig zijn koninklijke
 op te tekenen. Alleen wil ik de
 kenneerij vermelden den vrees
 de provincie van Eupelken, die veel van
 deze plaats heeft gedaan, en v.a.
 groot aantal getal heeft in den
 aanleg eenen schone wandeling
 op een geheel normanslandden grond
 van de stad; - ook den heer de
 naam, den heer van vreesden. Het
 meester, een. Het goed ondergeen te
 teleaftsman. De heer Doornhout
 rector van het Gymnasium, die nu
 bewoont aan de groote maaltijd van
 een man van veel kennis en veel
 liefste inrichten. De heer de
 het hoofd der industrieel staat,
 het is nu voor zijn taak van de
 kenneerij vrees. Ongeukkig is een
 zijn antagoneis met insel de twee
 Cantite mannen, of althans de inof.
 tingen aan inelker hoofd van Maan.
 Onder de inelkehandte leden, mijnzelf,
 scaling in het Congres die zonder vrees
 die het niet kennis en vreesheid spraken
 schone Omsch, bewoont van H. Bresten

Onze leidsman was zijn vader
 was de landman. Cranching, met gro
 ningen van afkomst, doch wiens vader
 handelman in Amsterdam gevonden is.
 Het was danker toen hij terugke
 men, een vreesden over onze vreesden
 de provincie. De H. de vreesden in de
 bleek nog lang met onze vreesden
 te kenneerij vreesden vreesden te vreesden
 afkomst van de landman; vreesden
 vreesden en kenneerij vreesden. De vreesden
 vreesden 26. Dieren vreesden te vreesden
 ure ging ik met den H. de vreesden, op
 den portvreesden naar Groningen.
 Er was een landman van het jaer in
 Wenschoten met ons, en een vreesden
 Luitde, die nu de vreesden vreesden
 in de vreesden. Het vreesden. Te 10
 een kenneerij vreesden vreesden vreesden
 naar ging van vreesden naar vreesden,
 ik vreesden vreesden vreesden die nu
 naar vreesden vreesden. Een den
 vreesden vreesden, die nu op vreesden vreesden
 nu in Groningen vreesden vreesden
 vreesden vreesden.
 De eerste plaats in vreesden is
 Buitenvreesden, vreesden vreesden vreesden
 en vreesden, geen vreesden vreesden
 dan in Groningen vreesden vreesden en
 met wat later vreesden. Dit goed
 ook vreesden van de vreesden
 vreesden vreesden van H. Bresten

doorpan. Het zijn hier de kamers die
in de hoek der gemeente wonen en
hun rykdom ten twee tyden; de
boeren wonen in minder behoeve hun
dan wat men vermoedt.

Myne binnenen in den woegen. Welc
my louter in het gekante van der
oude kerkulen van Triculand, was
hy reike, Hanka genaamt. Het
wardt my bewaard door den 4ten Golt
leunen. Hendricke heeft er tussch en
den Spaansten tyd opgehouden.
Tot myne verwondering vindt ik
dat in de beschryvingen van Triculand
land niet vermeld.

Dit geslacht van Triculand is niet
vanc; er was heel hooren, onder
tehooren gekante. In de dorpen
vallen my toeken nette landhuizen
en huizen in het oop. By al het
voorkomen van volbrant heere
bedelende kinderen. de woegen n.v.
Dat was in Groningen het geest met
Het land werd kalen en het welc
land nam toe na as mate ik verleid
kwam. Te half 4 was ik in Leen,
Waken, waar ik middag hield, en
te 4 uur deed ik met een ander

Wagen naar Harlingen. Het was een
 warm, zwaartje de weg meestal door
 grasland, een weinig bomen, ook
 veel aardappelen. Te 6 u kwam ik
 in Franeker. De kleine stad (4000 ind)
 maakte op mij geen gunstige indruk
 dan vroeger. Evenwel zijn de muren
 gedeeltelijk afgebroken en eenigzins tot
 wandeling aanvaard. Het land rondom
 is niet vruchtbaar en de dorpen zijn taal
 vanoudt, nu dat er zelfs eenig mest
 van de boeren zijn meer, maar het
 is alles vlak, bijna zonder gebente.
 My dunkt de eentonigheid meer
 uitdrukt. En toch heeft hier een
 lang een lange school gebouwd, waar
 de uitgekantste mannen ook met
 studie bezig hebben en den hoogle
 Copen uitstekende mannen gevonden
 hebben. En was naar hoogle van de
 stadanten weinig opmerkend; in de
 plaats van hun verloop. Ik zag
 in het voorbijgaan het aangelegde
 Akademie gebouw, waarvan uit
 de herinneringen van een heel wat
 raamheid van den geest brennen.
 Het is bijna een satyre dat dit ge-
 bouw sedert 1850 bestond is tot
 een verloop naar krankeuren.
 Men was bezig een der groote

ten die door de stad Loosdrecht te den-
 pien, terwijl een andere breeken en
 dieper gemaakt wordt om de
 vaart van Harlingen naar Leerdam
 inder noot groote schepen te
 behoeven te maken. Dit is gewis
 een aanzienlijke verbetering;
 maar het meest merkwaarde thans de
 menig bekende stad nog veel afke-
 tiger.

Welke land van handel hier
 nog de levenswijze is kanse ik op
 maken uit het opschrift op een
 gebouw meest de gemene naam
 "Hardappelsteun"

Te 6 ure kwam ik in Harlingen
 aan. Er is niet een guese herberg.
 Een reizgenoot had mij aangedaan
 mijn intrek te nemen in een klein
 onaanzienlijke herberg van de
 meene haven: de Fortuna. De
 was daar redelyk goed. De waard
 was gemene bediende van een
 ryken Baran van Lyden, en
 de familie van een gemene meester
 kwam nog steeds by hem overnachten.
 Ten acht 'y naar Holland ging.
 Overigens hield by ook een koopt,
 die tot niet korter dan tot twee
 ure slopend was. By was een

Spaarzaam en ik was dus niet meer
 te vrede. Deze austeriteit alleen
 gaf mij het vermoeden dat de heer
 de stad van Friesland, was goed van
 de zee gelopen, tacht geen eigenlijke
 handelsstad is. In dit vermoeden werd
 ik bevestigd door hetgeen ik zag en
 uit naderkeken te gelyken met de
 toe namme. De zee thans was
 koud, de wind en de neiging tot de
 noordzijte en de zuidzijte. Ook had
 ik meer zwaarmoedige hopen. Het zag
 ook byna geen groote magazynen.
 De stad heeft een anderzigt van
 koud, aan de groeten, steen
 vry gese huren; doch overigen
 zyn er veel smalle straten. Er
 waren veel huizen op de been,
 doch meer roof zaten van de
 huren, waar de groete woonde
 aanderzijte toe gaf. Maarre
 lykheid, londen en gerag, bouwging
 van, vreesdeluften, van, vreesdeluften
 was er geheel niet. In wandel
 de by vreesdeluften op den dyk van de
 zee; de conouit was by uitteke
 schoon, de zee ging in de groete
 ste praecht onder. Eenmaal was
 het getal van hen, die stad verlieten

Om die kaart en die kaartzake te
 te weten, is eerst geown; met een
 schiedje van de op dat kalma-water
 ik viel het megeest my van dat
 om te hebben tusschen los te maken; ik
 ging herhaaldt naar en vindingen
 hier kwam ik voortly het gedachte
 teken opgericht van de verdienste
 teken Spangnaer Caspar Rabbe,
 den grondslapper van het versterkt
 Stiel van bedykking, dat in 1544
 begonnen werd en reeds in den 40.
 meer van het volgende jaar vol,
 twaalf was. En 11 van versterkende
 afschrijven in het Hollandout en in
 het Latyn op den Zuid, o. a. de naam
 van den Dykgraaf Byrre Romben
 anteven ondie, wie de dyk onderlegt
 werd in 1541. In 1522, vorderen
 vermeld, is den dyk in twee deelen
 schiedje. Het opschrift van Rabbe
 is in het Latyn, en daarin komt voort
 „quod hanc provinciam praeter armat
 „consilium ac munimentis juvat.”
 Ook van Vespere Leichen wordt er
 dny gemaakt. Verder heet men:
 Divulo antique hoc de suo instaur
 ravit monumentum Comes a W.
 senaar Twickel 1744.

13.

Het laatste is die stamboom der hervesteld
in 1833.

De dyk is bewaardenswaardig; drie
regerpalen (boomen) tegen elkander
de meeste het hoogste, elke rei door
zware planken bevestigd. Daarvoor
staan glasruij, en op kleine af-
standen uitoprijgende huifdeelen
de branding te beleten.

De vader van over mijn vader,
Lief heeft ik hinnen.

Maandag 24 Ik heb mij nu 30
praat met den vader over zijn
vroegere betrekking als kammer-
meester. Hy was met de adelijken en
rijke families van Friesland zeer
bekend en sprak daarvoor met
bekende gezamenheid. Ik vraag hem
of die keeren, welke zoo groot van
mogen hadden, ook nog wuifdeelen
gevoeglyke leefden. Dat kon ik niet
zagen met zijn antwoord; die de
gehoord heb, zijn meestal vraagge,
hoorden, en dat gevege dan met droef-
heid. Maar wat daar zij niet,
waarmede konden zij niet bezig?
Ja dat is juist het ongeluk; zij zijn
te rijk; en daarom daar zij niets.
Hy leuen veel buiten en gaan
zaam op de jaer, konden maal.

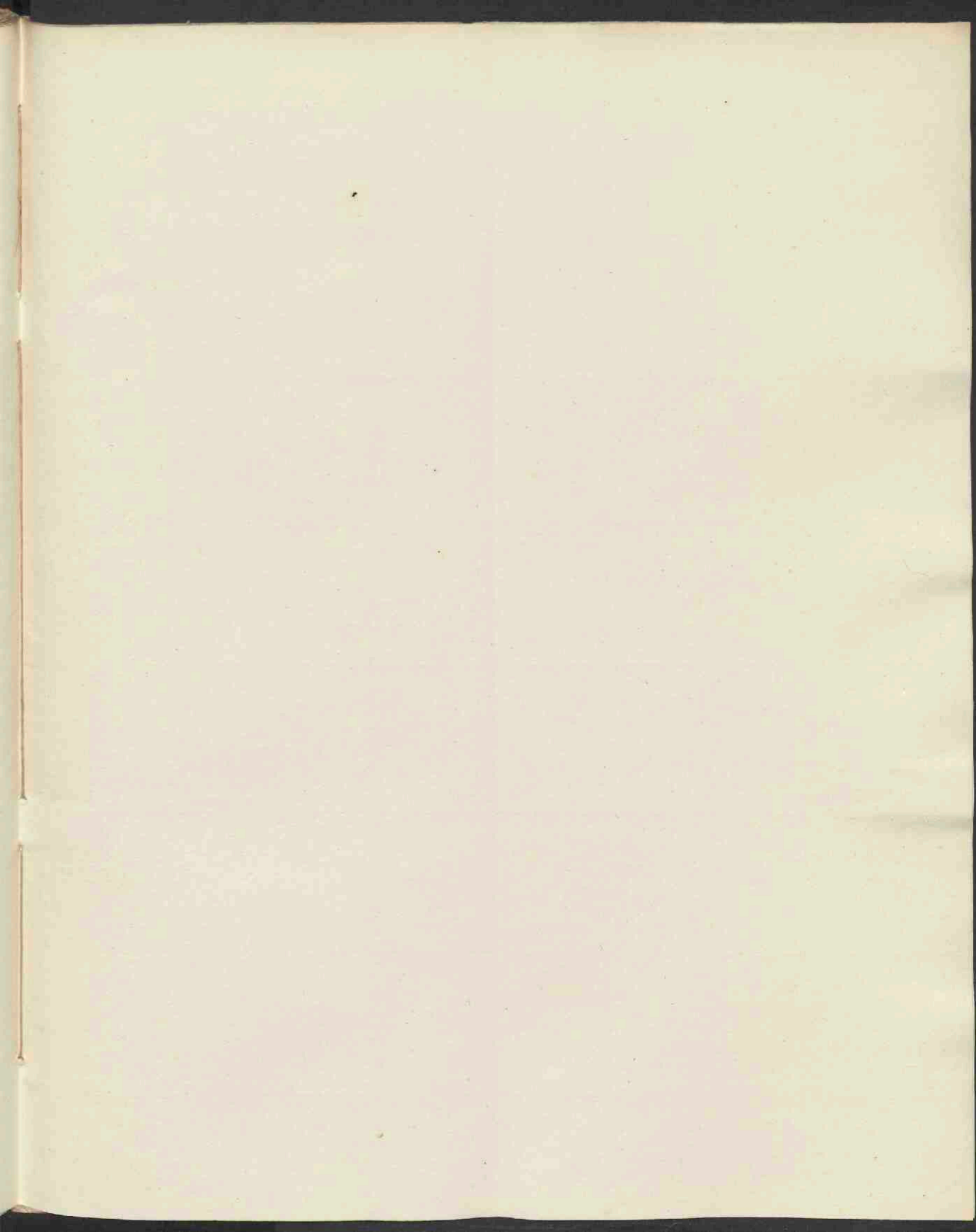
lyden, drinken veel, en lozen veel
 wat koop. Dit bejens is omgief
 en de meeste kunnen dat niet uit-
 houden. Ik geloof dat niet naar
 die jonkers daartoe zoo gering
 staan. Het is veel jammer, wat
 konaat en en niet. Men heeft de
 dikwijls medelijde, mede, als men
 dat zoo aanciet. Dan worden
 die groote gasten al weder
 door anderen geest; maar die
 gevan denkelden weg op. Ik heb
 wel eens gedacht; het was hetal
 van hen dat zij niet zoo rijk
 waren. Dit berispinge by met
 my jonkers te nemen die gestoude
 waren, dikwijls naar dat ge-
 trouwd waren.

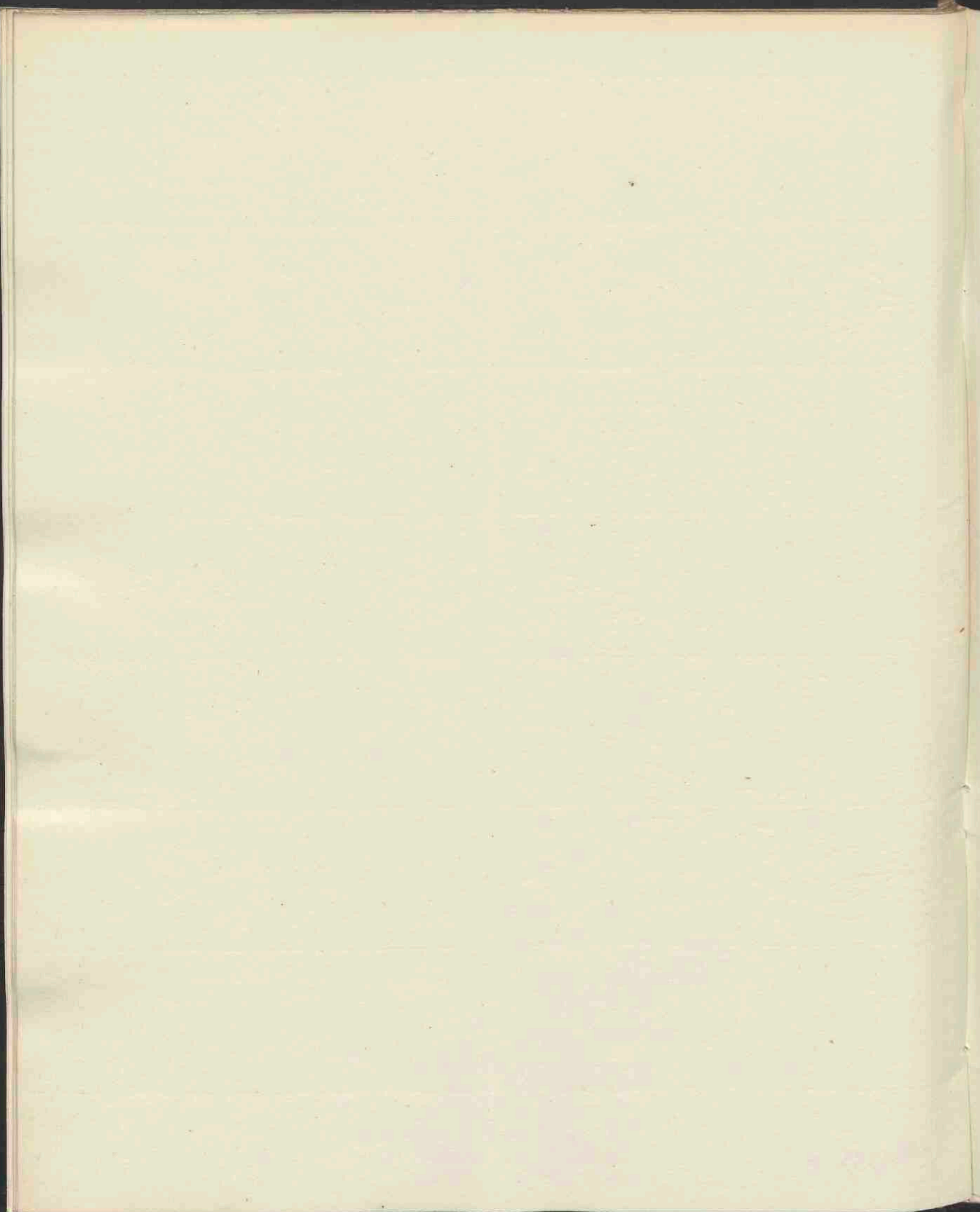
Te 8 ure vertrok ik met de
 stamboot, en zeer schoon helde
 weder bejenszijde de rivier,
 Onder de reisgevater was Prof
 Kerkhof in Groningen, en de
 vrouw van Prof. Fleuse, die naar
 Liden ging, waer haar man
 niet. Nieuwit gezagen was. 27^{de}
 de dachtet van Prof van Hall
 in Groningen. Te 11 ure legde
 wy te Luchhousen aan, waerover

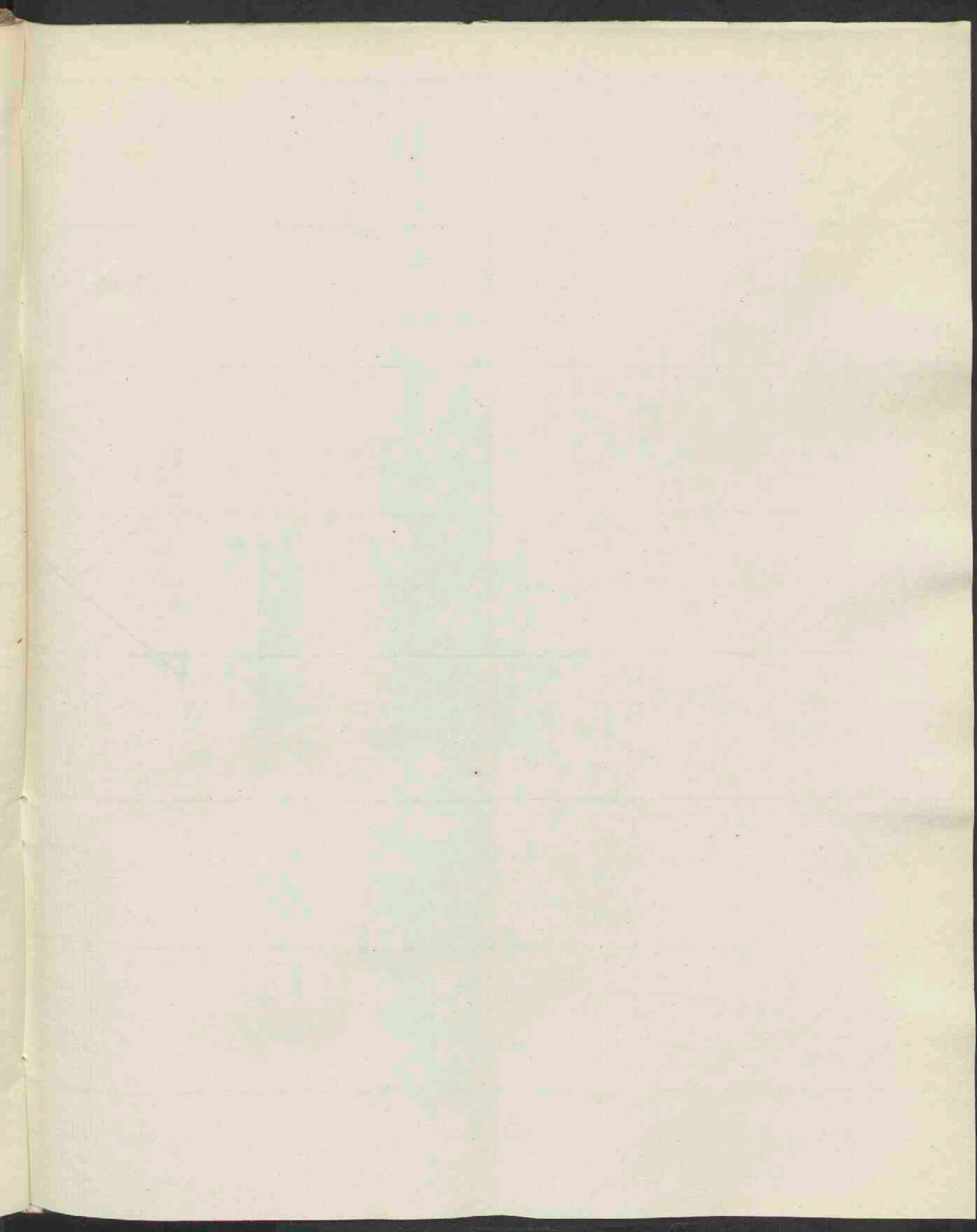
'Mij den verrallen taartand was men
 kanten. Korte na 2 u. was ik
 lag te Amsterdam. In de ochtend
 was, by mijn ik de heeren kro.
 kwam en Waalvrees aantrof,
 en was mijn ik verruulgeensary
 lang bleef praten. In at in
 het Hotel des Pays-les, waar
 mijn binneman, een jonge Duit.
 Joke mij prafde te overtuigen
 dat de Duitchers behoorde
 deel te nemen aan den overleg
 tusschen den Franschen Keizer. In
 kon niet met hem instemmen,
 en prafde een Strijdlied te Paas
 bezingen; en het schreef alreut
 mijn redenen hem te begrijpen tot
 nadenken brachten. Hij wint en
 delyk, dat het toch nu te laat
 was te gelyk.

Het den trois van bene heerde
 ik naar Utrecht terug en had
 mijn Calleja karoten het reis
 gewast. In verhangde mij een
 mede thuis te gelyk; maar mijn
 vneugd wande mij groote ge.
 wilst gelyk, indien mijn vrouw
 niet ongescheld geweest was.

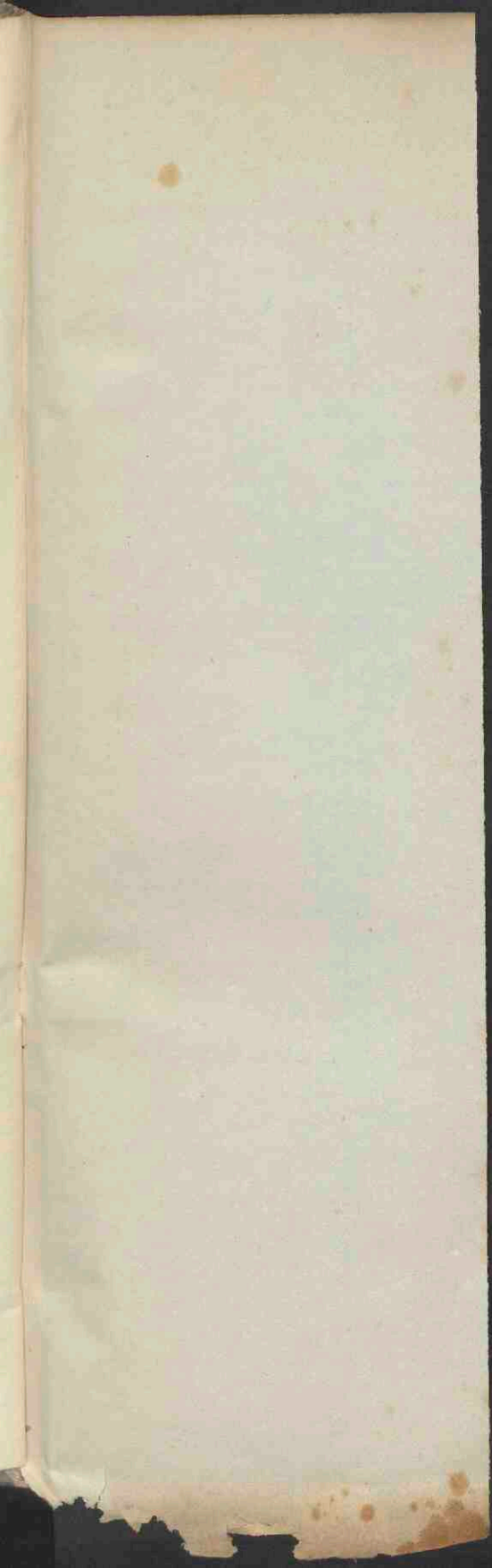
a 2727#

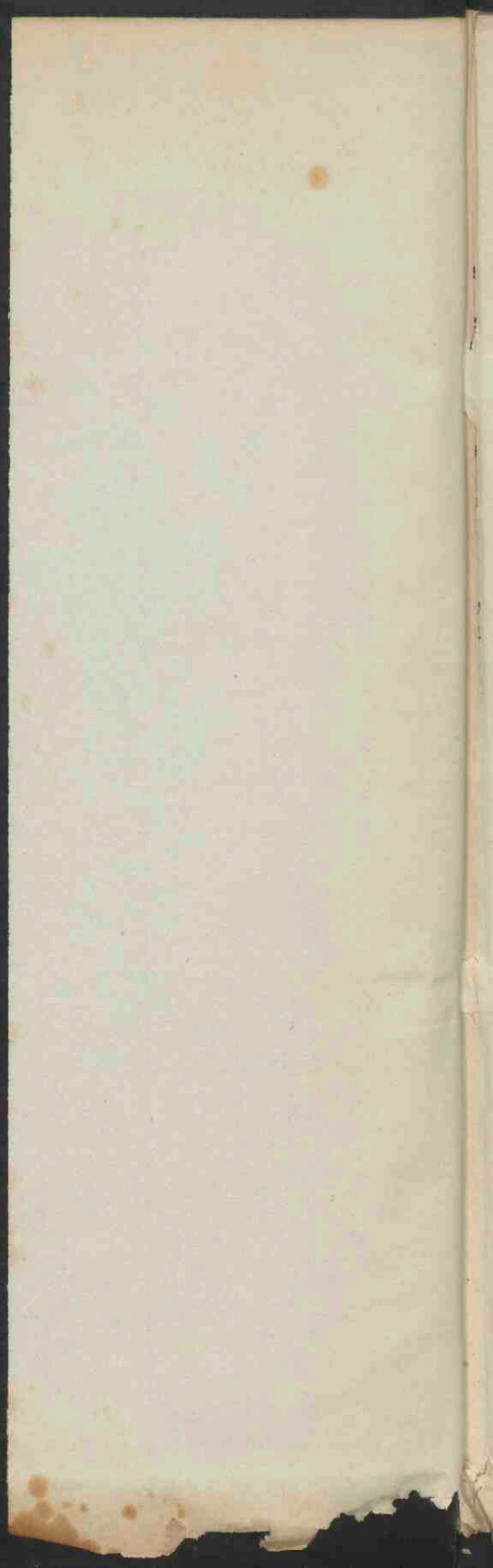

oen 108 983 2679

5.3.72

Fragment of a label on the right edge of the book cover.